B I B L I O T H E C A
SCRIPTORVM GRAECORVM ET ROMANORVM
T E V B N E R I A N A

BT 1983

ANAXIMENES

ARS RHETORICA

QVAE VVLGO FERTVR
ARISTOTELIS AD ALEXANDRVM

EDIDIT
MANFRED FUHRMANN

DE GRUYTER

EDITIO STEREOTYPA EDITIONIS ALTERIVS (MM)

ISBN 978-3-598-71983-7
e-ISBN 978-3-11-095673-3
ISSN 1864-399X

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek
Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten sind im Internet über http://dnb.d-nb.de abrufbar.

Druck: Hubert & Co. GmbH & Co. KG, Göttingen
∞ Gedruckt auf säurefreiem Papier

Printed in Germany

www.degruyter.com

IOANNI DILLER

IAM DIV ANTE ANNVM SEXAGESIMVM
SEXAGENARII PRVDENTIA PRAEDITO
HORTATORI MODERATORI
CONSILIORVM AVCTORI MEO

PRAEFATIVNCVLA
alterius editionis

Inter oratoriae artis libros, quos Graeci Romanique nobis reliquerunt, Anaximenis Lampsaceni *Τέχνη* et levioris est momenti neque cum celebratis illis operibus quae ad eam rem pertinent (Aristotelis, Ciceronis, Quintiliani dico) comparanda. Sic facile intellegitur amplius quam triginta annos, quoad altera huius libelli editio requireretur, intercessisse, quo factum est, ut nunc demum coniecturarum ceterarumque emendationum, quas criticorum sagacitas brevi post quam prima editio est emissa in lucem protulit, ratio haberi possit.

Quod tandem iam absolutum est: commentarii, quos doctissimi homines Kassel et Reeve et Zwierlein conscripsere (vide tabulam adnotationum criticarum), penitus excutiebantur. Itaque triginta fere in locis emendatior ut spero textus nunc offertur et totidem ad locos apparatus criticus novis annotationibus auctus est.

Ut fortioribus remediis uterer et libellum funditus retractarem, in animum inducere non potui. Etiam haec igitur editio textum ut ita dicam mixtum continet: in illa parte, cui papyrus Hibeh 26 auxilio venit, Anaximenis ipsius verba restituere conatus sum; in reliquis partibus illam adulteratam interpolatamque formam conservare satis habui, ex qua codicum manu scriptorum archetypus manavit. Nam toti operi originarium textum ut redderem, me assequi posse non credidi, quamvis viri docti qui iudicium de prima editione pronuntiaverunt id ad officium meum pertinere arbitrati essent. Certe tamen apparatus criticus illos locos indicat, quorum verba posteriore aetate immutata esse opinor.

Uberlingae, mense Iunio anni MCMXCIX M. F.

PRAEFATIO

Qui hunc librum in lucem edidit,
salutem plurimam dicit lectori

Si, quibus ex fontibus, lector, et qualis textus Rhetoricae quae dicitur ad Alexandrum ad nos pervenerit et quis re vera conscripserit hunc librum, quem Aristoteles conscripsisse traditur, paucis verbis certior fieri cupis, lege haec; sin aliquanto plus sumere poteris temporis, commentariis, qui sunt inscripti ,Untersuchungen zur Textgeschichte der pseudo-aristotelischen Alexander-Rhetorik (der *Τέχνη* des Anaximenes von Lampsakos)'[1]), uti tibi placeat. ibi enim omnia fere, quae hac epistula perbreviter tibi expositurus eram, non modo fusius explicata, sed etiam plenioribus argumentis probata prae manibus fore sperabam[2]).

I. Qui fontes Rhetoricae ad Alexandrum textum tradiderint

Imprimis qui fontes qualesque Rhetoricam ad Alexandrum nobis exhibeant te scire oportet. namque cum egregii indicis quem Wartelle[3]) composuit, nondum particeps bibliothecarum catalogos, ut exemplaribus Rhetoricae Graecis potirer, perscrutari coepissem, haec multo crebriora, quam qui ante me illam ediderunt opinati erant, servata esse brevi tempore cognovi. habemus enim in

1) Ak. d. Wiss. u. d. Lit. Mainz, Geistes- u. soz. wiss. Kl., 1964, 7, Wiesbaden 1965.

2) De codice scilicet Bucurestensi 602, cuius exemplar luce depictum commentarios mihi componenti praesto nondum fuisset, nullo pacto ut dissererem facere potueram; de quo v. i. p. XXII sq.

3) Inventaire des manuscrits grecs d'Aristote et de ses commentateurs, Paris 1963.

universum XXX exempla[1]), quae solidum atque integrum librum continent; ad hanc summam nonnulli qui partes quasdam Rhetoricae complectuntur codices accedunt. illa quidem exceptis codicibus Neapolitano gr. 137 Matritensi gr. 4684 Laurentiano 86, 19, quos saeculo XIV exaratos esse satis constat, omnia quattuor vel quinque saeculorum aetatem non egrediuntur; a vero igitur non discedas, si Rhetoricam ad Alexandrum illorum industria virorum diligentiaque servatam esse putes, qui studia humanitatis profitentes antiquitatis artes et litteras instauraverunt.

Codices, qui totum opus continent, sunt hi[2]):

1. Ambrosianus gr. 426, olim H 22 sup., saeculo XV scriptus (f. 326r—342r).
2. Angelicanus gr. 2, olim C 4.23, saeculo XV scriptus (f. 123r—177v).
3. Bucurestensis 602, saeculo XV scriptus (63—143).
4. Cantabrigensis 191, olim Dd. IV. 16, anno 1441, ut subscriptio indicat, Florentiae exaratus; Nicolae Saguntini fuisse existimatur (f. 192r—226v. 99r—100v).
5. Harleianus 6322, saeculo XV scriptus (f. 267r—304v).

E* 6. Laurentianus 31,14, saeculi XV dimidio posteriore scriptus (f. 106r—144r).

L* 7. Laurentianus 60,10, saeculo XV scriptus (f. 58v u. ad 86v).

F* 8. Laurentianus 60, 18, cuius Rhetoricae ad Alexandrum exemplar mense Maio anni 1427 Constantinopoli perfectum esse subscriptio declarat; Francisci Philelphi manu exaratus videtur (f. 110r—156v).

D* 9. Laurentianus 86, 19, saeculo XIV scriptus[3]) (f. 167v u. ad 193v).

10. Laurentianus ‚Conventi soppressi' 47, ante annum 1425 scriptus, quippe qui ad Antonii Corbinelli bibliothecam pertinuerit (f. 86r—127v).

---

1) Vel XXXI, si codicem Rehdigeranum 23 adiungere vis inde ab anno 1945 amissum.

2) Eos codices, quibus iam ante me usi sunt viri docti, asterisco notavi.

3) Sed v. Spengel, Anaximenis Ars rhetorica, Turici et Vitoduri 1844, V[1].

11. Laurentianus ,Acquisti' 4, medio saeculo XV scriptus; ex Francisci Castiglionensis libris fuisse videtur (f. 95r—126v).
12. Magdalenaeus 1069, saeculo XV vergente scriptus (f. 137r—160v).
13. Magliabechianus 10, olim II. 10. 59, saeculo XV vergente scriptus (f. 125v—188r).
14. Marcianus gr. 200, quem anno 1447 Romae Ioannis Rhosi manu Bessarione iubente exaratum esse subscriptio nos docet. *
15. Marcianus gr. 215, ante annum 1472 scriptus, quia olim ex Bessarionis libris fuit. **G***
16. Matritensis gr. 4632, quem, ut nota in operis fine scripta indicat, anno 1462 Mediolani Constantinus Lascaris, ut ipse uteretur, exaravit (f. 11r—65v). **H**
17. Matritensis gr. 4684, saeculo XIV scriptus (f. 92r u. ad 133r).
18. Monacensis gr. 75; Rhetoricae exemplar anno 1550 Petri Carneadis Monembasiani manu exaratum esse subscriptione comprobatur (f. 297r—333r). **M***
19. Neapolitanus gr. 137, olim II. E. 2, ubi Rhetoricae exemplar duabus manibus saeculi XIV exaratum est; ad Iani Parrasii bibliothecam pertinuit (f. 1r—39r). **N***
20. Oxoniensis Collegii Corporis Christi 112, saeculo XV scriptus (f. 156r—174r).
21. Parisinus gr. 2038, saeculi XV dimidio posteriore scriptus (f. 76r—109v). **A***
22. Parisinus gr. 2039, priore saeculi XV dimidio, ac quidem, ut subscripta epistula indicat, Constantinopoli exaratus (f. 1r—50r). **C***
23. Parisinus suppl. gr. 646, saeculo XVII scriptus (f. 1r u. ad 91v).
24. Rehdigeranus 23, olim S. I. 2. 13b, saeculo XV scriptus, inde ab anno 1945 amissus (f. 1r—52v).
25. Vaticanus gr. 1580, saeculo XV scriptus (f. 41r—82r). **P***
26. Vaticanus gr. 2384, saeculo XV scriptus (f. 81r—116v).
27. Vaticanus Ottobonianus gr. 178, cuius Rhetoricae exemplar anno 1475 Ioachim Casulani manu exaratum esse annotatio declarat (f. 20r—87v). **O***

V* 28. Vaticanus Palatinus gr. 160, circa annum 1440 scriptus, idque, ut nota quadam comperimus, Ioannis Scutariotae manu (f. 161r–186r).

B* 29. Vaticanus Urbinas 47, saeculo XV scriptus (f. 1r–34v).

30. Vindobonensis phil. gr. 278, saeculo XV vergente scriptus (f. 1r–66v).

U 31. Utinensis gr. 3, olim VI. III; pars, quae Rhetoricam ad Alexandrum continet, saeculo XV scripta est (f. 181r–204v).

Aut partes aut excerpta operis comprehendunt codices hi:

32. Bergomensis Δ. 6, 29, saeculo XV exeunte scriptus; continet ad Alexandrum epistulam, quae arti ipsi praemissa est, et eam Isocratis nomini addictam (f. 10v–12v: *Ἰσοκράτης τῷ Ἀλεξάνδρῳ χαίρειν. ἐπέστειλάς μοι — σοι γεγραμμένων*).

33. Bruxellensis 11296–98, saeculo XV scriptus; extrema parte mutilatus primum operis quadrantem fere exhibet (f. 144r–151v: *ἐπέστειλάς μοι*–[27,21] *ἀδικημάτων*).

34. Bucurestensis 749, quem, cum saeculo XIX confectus sit, commemorare paene me piget; inspicere supersedi; initium artis continere videtur (f. 93r–102r).

35. Matritensis gr. 4809, olim Toletanus 101–14, saeculo XV vel XVI descriptus; epistulam, quae arti praemissa est, complectitur (f. 63r–65v: *ἀπέστειλάς μοι — σοι γεγραμμένων. ἔρρωσο*).

36. Riccardianus 58, olim S. II. 28, saeculo XV exaratus; frusta quaedam de arte deprompta exhibet (f. 42v u. ad 46r)[1]).

37. Vaticanus gr. 1896, cuius diversi generis partes saeculis XV XVI XVII confectae sunt; nonnulla longiora fragmenta ex primo operis quadrante excerpta continet (f. 244v–253r).

38. Vaticanus Urbinas gr. 34, saeculo XV scriptus; epistulam, quae artem praecedit, comprehendit (f. 57r u. ad 60r).

---

1) Similiter in codicibus Monacensi gr. 456 (f. 203r–206r) Vaticano gr. 1002 (f. 129rv) sive artis argumentum adumbratur sive sententiae quaedam ad libidinem excerptae produntur.

His Graecis, quae quid ad auctoris textum recte constituendum valeant videbimus, copiis libenti animo duas adiungo translationes; etenim cum saeculo XIII exeunte confectas esse pro certo haberi possit, omnibus Graecis codicibus vetustate praestant. quarum singula exemplaria continent codices hi:

39. Vaticanus lat. 2995, saeculo XIV ineunte compluribus manibus exaratus; totum ibi opus ab ignoto viro Latine expressum invenitur. quam translationem Grabmann bibliothecam Vaticanam perscrutans offendit neque edere dubitavit[1]) (f. 175r–196r). *α*
40. Urbanensis 8 (X. f. 881–A. 8. XL), saeculo XIV in Italia scriptus; is et ipse ultimo fere sextante excepto totius operis translationem Latinam, quam ignotus confecit auctor, complectitur (f. 38r–48r: scripsisti michi – ad hunc modum probabimus. conclusionem autem faciemus sicut de palillogia in prioribus dictum est ~ *ἐπέστειλάς μοι* – [84, 4] *τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βεβαιώσομεν*). *β*

Praeterea initium Rhetoricae ad Alexandrum Latine expressum continet e. g. codex hic:

41. Vaticanus lat. 2083, anno 1284, ut subscriptio affirmat, exaratus (f. 217r–218r: Aristotiles Alexandro bene agere. misisti michi – secundum unamquamque speciem absumentes ~ *Ἀριστοτέλης Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν. ἐπέστειλάς μοι* – [5, 15] *καθ' ἓν ἕκαστον εἶδος ἀπολαβόντες*). *γ*

Hoc Latinae ad Alexandrum Rhetoricae fragmentum, quod superius commemoratis translationibus paululum vetustate antecedere videtur, non minus LI aliis codicibus traditum est; quos cum in commentariis quorum memineram omnes enumeraverim, accuratius de hac re te certiorem fieri si cupis, illuc remitti satis habeas. praeterea hoc fragmentum in principio libri, cui index impositus est

1) Grabmann, M., Eine lateinische Übersetzung der pseudoaristotelischen Rhetorica ad Alexandrum aus dem 13. Jahrhundert, SB Bayer. Ak. d. Wiss. München, Phil.-hist. Abt. 1931/32, 4, München 1932, 26–81.

Compendium rhetorice Aristotelis, invenitur; cuius compendii aetate media conflati et, quod sciam, sententias potissimum comprehendentis, quae ex vera Aristotelis Rhetorica excerptae sunt, adhuc tria exemplaria cognita habemus[1]. denique in hac translationum serie codex mihi memorandus est, qui nihil nisi pauca frusta de epistula, quae in Rhetorica ad Alexandrum exordii vice fungitur, sumpta continet:

42. Patavinus 1388, saeculo XIV scriptus (f. 125v).

Omnes Rhetoricae ad Alexandrum manu scriptos testes nunc enumeravi omniaque adminicula, quae sintne maioris an minoris pretii examinandum est; sed de maximi momenti fonte adhuc locorum nullum verbum feci, de papyro dico, quae XVIII columnarum reliquias complectens haud parva fragmenta primorum IV capitum exhibet:

Π 43. Papyrus Hibeh 26, priore dimidio III a. Chr. n. saeculi exarata, a viris doctissimis Grenfell et Hunt reperta nec non eximie edita[2].

Nunc, antequam quomodo his copiis sim usus explanare instituam, pauca mihi de illo codice dicenda sunt, quem inspexisse cuiusque lectiones in editionis Aldinae exemplo, quod in bibliotheca Monacensi asservatur, adnotasse Petrum Victorium et Spengel et Hammer perhibent. his enim praecipue duo loci testimonio sunt a Victorio codicem ignotum vel deperditum collatum esse:

27, 8 *ἂν διορίζῃς* **A** Ald. *ὧδε ὁρίζοις* **FN**
ὧδε ὁρίζεις **CUH** *ὧδε ὁρίζειν* **P** *ὧδε ὁρίζῃς* Vict.
66, 20 *δι' ἑτέρων* **NA** Ald. *πάλιν ἑτέραν* **a**
πρᾶξιν ἑτέραν ἐξαγγείλωμεν alius (?) codex
πάλιν ἑτέραν Vict.

Sed res mihi se longe aliter habere videtur; namque et priore loco Victorium Aldinae et alicuius codicis, cuius

---

1) V. commentarios supra dictos, 182 sqq.
2) Grenfell, B. P. – Hunt, A. S., The Hibeh Papyri I, London 1906, 114–138.

officia hodieque praesto sunt, lectiones confudisse crediderim et posteriore loco non dubito quin verbum *πρᾶξιν* ex antecedenti linea illuc detrusum sit[1]), sive quod Victorius errore captus est sive quia textum corrigere studuit. nota autem, quam Spengel '*alius codex*' significare vult, vix legi potest nec Victorium '*aliud codex*' scripsisse negare ausim. ceterae vero lectiones, quas Spengel et Hammer Victorii illi codici nobis ignoto attribuere temptant (11, 5. 32, 4. 52, 3 etc.) aut in nostris libris manu scriptis aut in editionibus inveniuntur; nihil igitur est, cur Victorium largioribus subsidiis quam nos frui potuisse opinemur.

Supra commemoratis Rhetoricae ad Alexandrum testibus, ut iam de studiis meis rationem reddam, in hunc modum usus sum: libros sive Graecos sive Latinos, quibus ad archetypi textum recte constituendum carere non possumus, partim totos primum contuli (**HU** *β*), partim, ne priorum editorum collationibus niterer inconsideratius, denuo excussi (**FCPN** *α*). item duo codicis **N** *ἀπόγραφα*, cum ad cognationis rationes, quae inter magnam librorum partem intercedant, perspiciendas summi sint momenti, sive primum examinavi (Matr. 4684) sive iterum contuli (**A**). praeterea codicem Cant. 191 propter eximias quas librarius intersevit coniecturas totum perscrutari me non piguit. in reliquis vero libris partes quasdam operis, quae mihi ad propositum meum assequendum maxime idoneae videbantur, conferre satis habui, i.e. p. 1, 3—5, 19. 34, 1—37, 2. 74, 14—79, 8. 97, 22—26, ut quae de horum codicum cognationibus disserturus sum a memoratis solis partibus repetantur[2]). quod denique ad papyrum attinet, editioni a viris doctissimis Grenfell et Hunt confectae ita confidere mihi licere arbitratus sum, ut lacunarum audacius suppletarum nullam prorsus rationem haberem.

Restat, ut in hac rerum congerie Rhetoricae ad Alexandrum editiones enumerem, quae ut codicibus hodieque

---

1) V. 66, 19 (*τάξιν* **NA** Ald. *πρᾶξιν* recte **a**).

2) Exceptis codicibus **MOD** hoc etiam in illis libris sequor, qui toti a prioribus editoribus collati sunt.

exstantibus nituntur, ita tantum non omnes locos aliquos vitiosos temptaverunt emendare:

Ald. 1. Rhetores Graeci, apud Aldum Manutium, Venetiis 1508 (p. 235r–268v).

2. Aristotelis . . . Opera . . . excusa per Desiderium Erasmum Roterodamum, Bebel, Basileae 1531 (t. II, p. 146v–158r).

ed. Ven. 1536 3. Aristotelis De arte rhetorica l. III Ad Alexandrum de rhetorica l. I De poetica l. I, Zanetti, Venetiis 1536 (paginae dinumeratae non sunt).

Erasm.[2] 4. Aristotelis . . . Opera . . . per Des. Erasmum Roterodamum, Bebel-Isingrim, Basileae 1539 (t. II, p. 247 u. ad 267).

Erasm.[3] 5. Aristotelis . . . Opera . . . per Des. Erasmum Roterodamum, Bebel-Isingrim, Basileae 1550, quae prima capitum distinctionem adhuc usitatam perfecit (t. II, 228–249).

Camot. 6. Aristotelis (Opera): omnem logicam rhetoricam et poeticam disciplinam continens t. I (per Camotium), Aldus Manutius, Venetiis 1551 (p. 582–645).

Sylb. 7. Aristotelis (Opera): Aristotelis Artis rhetoricae l. III Rhetorices ad Alexandrum l. I De arte poetica l. I (per Sylburgium), Wechel, Francoforti ad Moenum 1584 (p. 157–223).

Cas. 8. Aristotelis Opera Graece et Latine . . . ex bibliotheca I. Casauboni, Laemarius, Lugduni 1590 (t. II, p. 347 u. ad 373).

Pacius 9. Aristotelis Opera (per Pacium), Laemarius, Lugduni 1597 (t. II, p. 731–789).

10. Aristotelis Opera . . . authore G. Du-Vallio, Typis Regiis, Parisiis 1619 (t. II, p. 608–652).

Buhle 11. Aristotelis Opera omnia Graece . . . rec. . . . I. Th. Buhle, Societas Bipontina, Argentorati 1791–1800 (t. V, p. 15–183).

Bek. 12. Aristotelis Opera ed. Academia Regia Borussica: Aristoteles Graece ex rec. I. Bekkeri, Reimer, Berolini 1831 (t. II, p. 1420a–1447b).

Sp.[1–4] 13. Anaximenis Ars rhetorica rec. et illustr. L. Spengel, Computatorium literarium, Turici et Vitoduri 1844.

Anaximenis Ars rhetorica rec. et illustr. L. Spengel, Ed. sec., Verlagsbureau, Lipsiae 1850.

14. Aristotelis Opera omnia Graece et Latine, Didot, Parisiis 1848 (t. I, p. 411–456). *Didot*
15. Rhetores Graeci ex rec. L. Spengel, Teubner, Lipsiae 1853–1856 (t. I, p. 169–242). *Sp.*[5–6]
16. Rhetores Graeci, ex rec. L. Spengel vol. I ed. C. Hammer, Teubner, Lipsiae 1894 (p. 8–104). *Hammer*
17. Aristotle, Problems II (Books 22–28) . . . by W. S. Hett. Rhetorica ad Alexandrum . . . by H. Rackham, Heinemann (Loeb Classical Library), London 1937 (p. 257–449). *Rack.*

Inter vetustiores Erasmus de emendando textu optime meruit, inter recentiores vero quid L. Spengel in corruptelis librorum coarguendis, locis paene desperatis feliciter corrigendis, foedis glossematibus investigandis effecerit, nulla est pagina, quae non ingentium eius laudum praeconem se praestet.

II. De codicibus Graecis

1. De familiis **a** *et* **b**

Iam Spengel omnes Rhetoricae ad Alexandrum quos novit codices in duas species (**a** et **b**) diducendos censuit neque ego multum quod huic hodieque vulgatae opinioni addam habeo. universi igitur Graeci libri, quos enumeravi supra, e duobus fontibus, aut scilicet ex hyparchetypo **a** aut ex hyparchetypo **b**, manaverunt. nec vero inter variarum lectionum varia genera numerosius tibi genus occurrit eo, quo familiae **a** et **b** efficiuntur, cum non minus CCCL varietates inter eas intercedant. in numero autem proprietatum maxime conspicuarum, quibus familia **b** continetur, referri possunt verba alterius classis codicibus ignota (26, 23): *πόθεν ἄν τις ἀπολογήσαιτο* ubi, id quod viri docti iam pridem suspicati sunt, nunc vero translationibus Latinis comprobatur, titulus capiti cuidam adiectus in textum aberravit. praeterea e varietatum copia haec exempla me attulisse satis putes:

1, 12 *ἐνδοξοτάτην* **a** *εὐ-* **b**
2, 5 *δὴ* **a** *δὲ* **b**
2, 14 *τούτου* **a** *τοῦτο* **b**
2, 21 *ἵνα* **a** *ἵνα μὲν* **b**
2, 21 *τούτων* **a** *τούτου* **b**
3, 2 *τοῦτ'* **a** *πουτ'* vel *ποτ'* **b**
3, 16 *ἐστὶ* **a** *ἔνεστι* **b** etc.

Si tibi volenti erit, ipse tibi, quaeso, creberrimas esse varietates, quibus illae codicum classes constituantur, persuadeas; neque enim quin quaelibet pagina unum plurave exempla tibi suppeditura sit dubitaverim. verumtamen siglum **b** in ista, quam tuae indulgentiae commendo, editione frustra quaeres, quippe cum e codice **N** omnes libros, quibus classis **b** continetur, descendisse putem; qua de re infra accuratius disseram.

Nunc sine dubio, lector, certior fieri cupis, cuius familiae codices genuina auctoris vel certe archetypi verba maiore cum fide nobis tradiderint. quam quaestionem iam Spengel et Hammer tractaverunt, qui classis **a** libros ceteris anteponendos esse censuere. de qua re cum mihi subductis calculis exploratum sit lectiones classis **a** centies quinquagies fere, alterius vero classis ducenties ab archetypi textu discedere, non habeo, cur illam opinionem in dubium revocem; hinc tamen nondum ad certum mihi redactum videtur, qua de causa sive huius sive alterius classis codices verba archetypi adulterare soleant, erroresne librarii et calami lapsus an correcturae consilio insertae plerumque textum mutaverint.

Hanc quaestionem si solvere studes, codicum Graecorum varias lectiones cum translationibus Latinis et papyro comparare te oportet. in translationibus tamen adhibendis cautio quaedam desideratur, praesertim cum Graeci ex quo pendent codicis[1]) verba accurate restitui saepe non patiantur. praeterea cave, ne earum exemplar e proprio peculiarique fonte fluxisse credas; hoc enim in nonnullis mendis cum codice **N** ceterisque classis **b** libris

---

1) Viri docti mediae aetatis, quibus translationes debentur, uno eodemque exemplo (= ϱ) usi sunt; v. p. XXXI sq.

consensisse apparet, unde sequitur, ut et ipsae translationes familiae **b** sint adscribendae. sed cum eiusmodi vitia non saepe inveniantur, vix a vero aberraveris, si translationum exemplar non multum ab archetypo declinavisse putes. remotis igitur omnibus translationum locis aut aperte corruptis (sunt fere XXV) aut ex quibus exempli Graeci verba recolligi nequeant (sunt ad CXX) CC fere varietates inter Graecorum codicum classes intercedentes, ut ad normam translationum exigantur, supersunt; quae *σύγκρισις* translationes aequis fere portionibus nunc huic nunc illi Graecorum codicum familiae consentire demonstrat. etenim C fere inveniuntur loci, in quibus translationes iure cum familiae **a** libris facere appareat, codicem **N** vero nihil nisi meras corruptelas exhibere perspicuum sit:

1,17 *ταῦτα* **a** *hec βγ* *ταύτην* **N** (*quidem α*)
2,21 *τούτων* **a** (*ex*) *hiis αβγ* *τούτου* **N**
4,24 *εἴ τις* **a** *si quis αβγ* *ὅστις* **N**
5,1 *τὰ . . λοιπὰ* **a** *cetera α* *reliqua γ* *τὴν . . λοιπὴν* **N** (*τὰ . . . γέγραπται* om. *β*)
6,20 *ἔθει* **a** *more αβ* *εὐθὺς* **N** e corr.
10,4 *καὶ* **a** *et αβ* om. **N** etc.

Sin autem translationes codicis **N** lectionibus accedere videmus, plerumque alterius classis libri mendis vulgaribus quaeque facile detegi possint foedati sunt:

6,14 *δεῖξαι* **N** *ostendere αβ* om. **a** (add. **F**² **H**²)
7,15 *οὕτως* **N** *ita α* *sic β* *ὄντως* **a**
7,18 *ἐστιν* **N** *sunt αβ* om. **a**
10,20 *Λακεδαιμονίους* **N** *Lacedemonenses α* *Lacedemonienses β* *Λακεδαιμονίοις* **a** (corr. **FH**)
11,1 *τούτων* **N** *(de) hiis αβ* *αὐτῶν* **a** etc.;

similia exempla LV fere aliis locis tibi occurrent. attamen restat haud exigua varietatum congeries (sunt circiter XXXV loci), quibus quid facias dubitare possis; translationes enim cum codice **N** consentiunt, quamquam et alterius classis libri aptas lectiones exhibere videntur:

3, 16 ἔνεστι **N** *inest* ***αγ*** ἐστὶ **a** *(dicendum est **β**)*
3, 22 οὖν ἂν **N** *ergo* ***α*** *igitur* ***β*** *igitur utique* ***γ*** ἂν vel δ' ἂν **a**
12, 15 λαμπρὰς **N** *splendidas* (*-os*) ***αβ*** καλὰς **a**
32, 20 φῄς **N** *dicis* ***αβ*** om. **a**
35, 3 τὸ πλῆθος **N** *multitudinem* ***αβ*** om. **a** (add. **F**[2]**H**[2]) etc.

Quidnam de his varietatibus sentiamus? etenim si e codicum classis **a** verbis, ut iis quidem qui ante me Rhetoricam ad Alexandrum ediderunt videbatur, sensus planus perspicuusque efficitur, nec statim ad librariorum errores aliaque similia argumenta confugere neque, cum translationum exemplum omni modo sui iuris esse negaverim, consensum translationum codicisque **N** genuina archetypi verba indicare putantes missis ambagibus maiori parti accedere debemus. ex industria igitur aut hic aut illic sincerum textum adulteratum esse habemus quod suspicemur neque, utrius hyparchetypi librarius eiusmodi licentiam sibi assumpserit, satis intellegere possumus.

Hanc perdifficilem quaestionem ut solvere nobis liceat, auctoritas fidesque papyri permittit, quem nostri operis testem, utpote qui nulla mendorum cognatione cum codicibus coniunctus sit, plane suis legibus uti videmus. illa enim aut huic aut illi codicum lectioni decem in locis astipulari videtur; quorum etsi maiorem partem silentio praeterire consentaneum est (namque utra codicum classis veram scripturam ibi servarit, vel sine papyri ope facile cognoscitur[1])), restant tamen tria exempla maximi momenti et ponderis dignaque quae animos nostros in se convertant:

11, 20 τοῖς λόγοις χρῆσθαι ***Π*** λόγῳ χρήσασθαι **N** *oratione uti* ***α*** *uti sermone* ***β*** χρήσασθαι **a** (λόγῳ add. **F**[2]**H**[2])
19, 7 τούτοις ὁμοιοτρόπων ***Π*** τοιούτων ὁμοιοτρόπως **N** *hiis consimilia* ***α*** *hiis similium* ***β*** τοιούτων **a**
24, 5 ἢ ***Π*****N** *aut* ***α*** *aut . . . aut* ***β*** καὶ **a**.

---

1) V. 10, 6. 11, 9. 11, 14. 16, 1. 24, 1. 24, 9. 25, 18.

Hic papyrum aut cum **N*αβ*** conspirare aut certe propius ad hos quam ad alterius classis codices accedere, nihil est cur copiose exponam; id autem diligenter consideratum velim, quoniam ***Π*** sine dubio veram auctoris scripturam in lucem protulerit, effici (quod nullo modo exspectavisti), ut salebrosis codicum **N*αβ*** verbis sinceriore cum fide archetypi textum praestari appareat quam ceterorum librorum quamvis polita oratione. unde etiam de ambiguis locis, quos supra commemoravi, iudicare et blandas illas classis **a** lectiones cum neglegentiae tum industriae eius librarii, qui hyparchetypum **a** confecit, adscribere licet. ut iam huic quaestiunculae finem imponam, codicem **N** et multis apertis mendis depravatum esse nec librariorum argutiis patuisse censeo, hyparchetypum **a** vero aliquanta cum diligentia ita scriptum fuisse mihi persuasum est, ut corrector quae corrupta, praeter morem dicta, supervacanea ei videbantur coniecturis adulterare non dubitaverit. quae cum ita sint, alteram altera familia pluris aestimandam nolim statuere.

2. De familiae **b** *libris*

Codex **N**, ex quo omnes Graecos libros familiae **b** originem duxisse affirmavi, mutilus, duabus manibus exaratus, quarum altera a p. 25, 11 (*καὶ ἀδύνατοι*) incipit, praeter Rhetoricam ad Alexandrum nihil continet nisi initium libri *περὶ ἑρμηνείας* Demetrio adscripti. prior manus errore aliquo inducta post *τοιαῦτα* (22, 21) textus partem a verbo *λόγους* (46, 18) usque ad verba *καὶ ὅπως* (48, 2) pertinentem inseruit; corrector quidam lineis transversis eam delevit. quae cum etiam suo loco posteriore manu descripta sit, bis in codice **N** exstat. is liber duo genera correctionum exhibet, quarum prius iam librarii codicum Matr. 4684 et **A** legebant, recentius vero postquam exempla confecta sunt addebatur. correctionis autem vetustioris lectiones cum neque in translationibus inveniantur neque in alterius classis libris, utrum ex antiquioris et nunc perditi codicis auctoritate pendeant an alicuius viri docti ingenio debeantur, quaerendum est. et mihi quidem omnes merae coniecturae videntur esse,

quoniam lacunis aliisque corruptelis, quas dinoscere cuivis in promptu erat, mederi temptant et (quod est gravius) non raro locos depravatos ulterius depravant. quam rem singillatim demonstrare hic supersedeo; sed vide quae ad p. 40, 4. 50, 6. 54, 19 adnotavi[1]).

Codices **N** et **A** quo cognationis vinculo inter se coniungantur si percipere cupis, haec lectionum genera respicere ne te piguerit:

1. 1, 12 *εὐδοξοτάτην* **NA** *ἐν-* **a**
   2, 5 *δὲ* **NA** *δὴ* **a**
   3, 16 *ἔνεστι* **NA** *ἐστὶ* **a** etc.
2. 2, 3 *σὸς* **Na** om. **A**
   2, 6 *ὡς* **Na** om. **A**
   4, 1 *ψυχῆς* **Na** *τῆς ψυχῆς* **A** etc.
3. 1, 17 *ταῦτα* **Aa** *ταύτην* **N**
   5, 1 *τὰ . . λοιπὰ* **Aa** *τὴν . . λοιπὴν* **N**
   5, 10 *αὐτὸ* **Aa** *ἑαυτὸ* **N** etc.

Nonne hos libros ex uno eodemque fonte manasse putabimus? habemus enim et communes et utriusque codicis proprias lectiones. recte — tamen et ad haec animum convertas velim:

1. 3, 2 *τοῦτ'* **a** *πουτ'* **N** *ποτ'* **A**
   27, 21 *ἔταξαν* **a** (*ἔπ-* **C**) *ἐπάξωσι* **N** *ἐπάξουσι* **A**
   39, 22 *καὶ . . . καὶ* **a** *καὶ* omisso *καὶ* priore **N**
   ἢ pro *καὶ* post. **A** etc.
2. 19, 4 *προσαγορεύομεν* **A** *-οιμεν* **Na**
   21, 12 *τὸ* **A** om. **Na**
   28, 13 *τινος* **A** *τις* **Na** etc.

Quid igitur? has codicis **A** lectiones librarii acumen olere confidenter affirmaverim, qui cum currente ut dicitur calamo exempli scripturam correxisse convincatur[2]), quid impedit, quominus etiam locos 1, 17. 5, 1 etc. recte exhibitos ingenio eius attribuamus? nam qui arte critica

1) Cf. etiam 4, 5. 19, 18. 22, 20. 42, 9. 43, 9 etc.
2) Cuius rei luculentissimum argumentum exstat p. 63, 18 sq.; v. adn. meam.

sagaciter utitur, eum interdum et genuina et aliis in libris non depravata verba restituere posse concedamus necesse est. ergo illae peculiares codicis **N** corruptelae non obstant, ne codicem **A** ab eo descriptum esse statuamus.

Quod codicis **A** librario sagax iudicium adscripsi, etiam multis eadem manu additis correcturis comprobatur; namque etsi lacunas supplens (50, 6. 66, 15sq. 71, 13sqq. 95, 7sqq.) aliasve corruptelas emendans (19, 4. 19, 11. 23, 9. 27, 9 etc.) non semper aptissimum remedium repperit, tamen acutum eius ingenium in locis depravatis coarguendis non est cur agnoscere gravemur. etenim si illas correcturas e codice aliquo nunc ignoto receptas esse opinaremur, ipsa earum vitia nos refellerent[1]). praeterea titulorum in margine exaratorum mentionem me facere oportet, qui totam Rhetoricam lepidissime in partes, capita, paragraphos digerunt. quodsi omnia collegeris, quae de codicis **A** virtutibus, de titulis dico et de coniecturis partim inter describendum partim postea factis, scripsi, textus formam, utpote quam tempora multis locis exedissent inque peius mutavissent, ab aliquo viro egregie docto recensitam et ad artis grammaticae et logicae leges severe exactam esse libenti animo concedes.

Nec vero causam tantae diligentiae cognoscere, nisi fallor, prohibemur. exstant enim complura exempla e codice **A** descripta, inter quae **B** et Harl. 6322, ab eodem librario lautissime confecta, maxime excellunt. et hos et alios libros, Vind. 278 scilicet et Magd. 1069, e codice **A** ortos esse cum menda omnium communia tum uniuscuiusque propria clare demonstrant:

1. 2, 3 *σὸς* om. **AB** Harl. 6322 Vind. 278 Magd. 1069
   2, 6 *ὡς* om. **AB** Harl. 6322 Vind. 278 Magd. 1069 etc.
2. 3, 9 *τοῦτο* **B** *τούτῳ* cett.
   4, 26 *δεοδέκτῃ* **B** *Θεοδέκτῃ* cett. (*-ους* **C**) etc.
3. 4, 1 *τοῦ σώματος* Harl. 6322 *σώματος* cett.
   4, 5 *τῆς* om. Harl. 6322 etc.

---

1) Omitto nonnullas correcturas initio operis infultas (2, 14. 2, 21 etc.), quae ut re vera e codice aliquo (sc. e libro **F**) receptae sunt ita recentiori manui debentur.

4. 2, 14 *ὤνησιν* Vind. 278
   2, 21 *ἀπομίμησιν* om. Vind. 278 etc.
5. 4, 7 *λόγῳ* Magd. 1069 *λόγος* cett.
   5, 1 *γραφήσαις* Magd. 1069 etc.

B et Harl. 6322 artius inter se consociatos esse hae corruptelae ostendunt:

5, 4 *ἀπορήσεις* **B** Harl. 6322 *εὐ-* cett.
35, 5 *ἐθέλει* **B** Harl. 6322 *-οι* cett. etc.

Idem valet in Vind. 278 et Magd. 1069:

1, 13 *βασιλικότερον* Vind. 278 Magd. 1069
1, 19 *τὴν* om. Vind. 278 Magd. 1069 etc.

Sed et omnibus *ἀπογράφοις* communia neque e codice **A** recepta menda occurrunt:

3, 25 *παρακεκλημένον* **B** Harl. 6322 Vind. 278 Magd. 1069 *-μένῳ* cett.
4, 8 *τουτὶ* **B** Harl. 6322 Vind. 278 Magd. 1069 *ταυτὶ* cett. etc.

Haec aliaque indicia, ut libros **B** Harl. 6322 Vind. 278 Magd. 1069 eodem fere tempore ex eadem officina prodisse existimem, me adducunt; nonne igitur vero simillimum est maximum studium operamque eo consilio in codice **A** collocata esse, ut omnium illorum *ἀπογράφων* exemplaris vice fungeretur? ergo librarius vel cuicumque coniecturae et tituli codicis **A** debentur editionem ut ita dicam paravit, cuius testes hos quattuor libros, de quibus agimus, et cum codice **A** et inter se artissima cognatione coniunctos habemus. quisnam id fecerit, scire cupis? Ianus Lascaris, siquidem viro doctissimo Lobel fidem non denegamus, qui se nobilissimi grammatici manum in margine Artis poeticae eodem in libro descriptae recognovisse putat[1]).

Pauca mihi de reliquis exemplis, quae e codice **A** originem deducunt, addenda sunt. codicem Bucurest. 602 a libro Vind. 278 vel Magd. 1069 genus trahere veri simile

1) The Greek Manuscripts of Aristotle's Poetics, Oxford 1933, imprimis 28[1].

est[1]); cuius fontem ideo accuratius posse definiri nego, quia librarius alio codice (fortasse Cant. 191) nisus cum magnam partem mendorum, quae ambobus exemplaribus communia sunt, tum omnia aut huius aut illius peculiaria vitia expulit[2]). ad exemplar autem libri Bucurest. 602 codicem Ambros. 426 exaratum esse, ut adsolet, et communia (2, 24 *ἐπεὶ* pro *ἔτι*. 2, 25 *εἴπερ* pro *ὥστε* etc.) et propria menda (1, 8 *αὐτοῖς* pro *αὐτῶν*. 1, 14 *καὶ* pro *ἤ* etc.) clare demonstrant. praeterea codicem Paris. suppl. 646 a Vind. 278 descriptum esse constat: habet et huius (2, 14. 2, 21 etc.; v.s.) et sua ipsius menda (2, 2 *δύνετ'* pro *δύναιτ'*. 2, 24 *τί* pro *τὸ* etc.). codicibus **GE**, quorum cognationem communes errores certissimis argumentis probant (1, 5 *σοι* om. **GE**. 2, 26 *περίεργα* pro *πάρεργα* **GE** etc.), sui invicem similiores reperiri vix possunt, ut uter utrius exemplar fuerit, haud facile diiudicetur; at certe, cum omnes codicis **A** lectiones diligenter referant, alter ex iis inde descendit. hunc aliquanto posterius quam quae supra commemoravi *ἀπόγραφα* exaratum esse ex eo colligere licet, quod iam recentioris manus correcturas, quas e codice **F** desumptas puto[3]), in textum recepit. denique de codicis Brux. 11296—98 origine et propria (3, 3 om. *νοῦν*. 3, 15 *ἐπιφέρειν* pro *-ων* etc.) et cum codicibus **GE** communia menda (1, 5 etc.; v.s. 1, 15sq. *τὸν* . . . *πρωτεύοντα* . . . *ὑστερίζοντα* recte **G** *τὸν* . . . *προτεύοντας* . . . *ὑστερίζοντας* **E** *τοὺς* . . . *πρωτεύοντας* . . . *ὑστερίζοντας* Brux. 11296—98) nos dubitare non sinunt.

1) V. e.g. 1, 20: *τὸν λόγον* Vind. 278 Magd. 1069 Bucurest. 602 *λόγον* cett. 2, 2: *σὴν* om. Vind. 278 Magd. 1069 Bucurest. 602 etc.

2) Ad hunc igitur codicem omnia fere pertinent, quae lectiones eius usque ad id tempus ignorans de eius exemplo, de libro scilicet Ambros. 426, in meis commentariis, p. 65, exposueram. sed vitia, quorum ibid., p. 65[1], mentionem feceram, re vera illius codicis, Ambros. 426 dico, propria sunt, cum et locus emendatus 2, 20 (*ἧς* pro *εἶ*) et alia similia (5, 14 *ἑτοιμότατα* pro *-ον*. 34, 15 add. *ἔστιν*) e libro Bucurest. 602 originem ducant. quas correctiones cum etiam in codice Cant. 191 invenias, inde profectas esse putaveris; nonnullos certe locos codicis Bucurest. 602 librarius sive aliis exemplaribus utens sive suo Marte rem gerens emendare studuit (1, 7 *ὑπερεβαλλόμην* pro *-εβαλόμην*. 2, 21 post *ἵνα* om. recte *μὲν* etc.).

3) V.s. p. XXI[1].

Altera e codice **N** derivatorum exemplorum pars quaestiones subtiles non movet. nam primum codicis Matr. 4684 librarium ipso codice **N** usum esse et alia indicia et textus forma ostendunt:

1. 3, 2 *πουτ'* **N** Matr. 4684 *ποτ'* **A** *τοῦτ'* **a**
   3, 22 *οὖν ἂν* **N** Matr. 4684 *ἂν οὖν* **A** *ἂν* vel *δ' ἂν* **a** etc.; v. potissimum:
   16, 5 *τῆς πολιτείας* recte **a A** *τῆν* (sic!) *πολιτείας* **N** *τὴν πολιτείαν* Matr. 4684
   28, 2 *ταῦτα* recte **a A** *ταῦτ* **N** *ταύτην* Matr. 4684
2. 2, 24 *μετέχειν* **a N A** om. Matr. 4684
   5, 20 *μὲν*² **a N A** om. Matr. 4684 etc.

Librarium autem non solum errore deceptum, sed etiam ingenio indulgentem a litteris ac verbis exemplaris discessisse hae lectiones ut suspicemur faciunt:

12, 2 *ὄντως* Matr. 4684 *πως* cett.
19, 1 *τοῦ πολέμου* Matr. 4684 (**F**²) *τῷ -ῳ* cett. etc.

Interdum ei ut genuinam auctoris scripturam restitueret contigisse videtur, sive soli (22, 7. 33, 7/8. 36, 13 etc.) sive aliorum librariorum coniecturas iteranti (1, 20. 5, 12 etc.; v. praecipue 42, 11. 85, 2. 96, 3).

Deinde nihil obstat, quominus codices **D** et Vat. 2384 e Matr. 4684 descriptos esse opinemur:

1. 2, 24 *μετέχειν* om. Matr. 4684 **D** Vat. 2384 etc. (v.s.)
2. 2, 20 *ᾗ* **D** (**L**) *εἶ* cett.
   19, 8 *οἰκεῖα* **D** *οἰκειότερα* cett. etc.
3. 4, 13 *αὐτοῦ* Vat. 2384 *αὐτῶν* cett. (*αὐ* Matr. 4684)
   5, 4 *εὐπορήσεις* om. Vat. 2384 etc.

Codex **D** et exemplaris verba accuratissime refert neque omnino coniecturis vacat (v. 90, 14); de codice Vat. 2384 nihil decernendum puto nisi quod tria *ἀπόγραφα*, sc. Marc. 200 et **V** et Magl. 10, ex eo procreati sunt, quod corruptelis et omnium communibus et uniuscuiusque propriis, ut adsolet, comprobare hic supersedeo. item libros Cant. 191, Acq. 4, Oxon. 112 a codice **V** descriptos plenius tractare mihi non est in animo; id tamen non existimo

committendum, ut de exempli Cant. 191 egregiis coniecturis sileam:

9, 21 *τοῦ δικαίου καὶ τοῦ νομίμου* pro *τοῦ νομίμου καὶ τοῦ δικαίου* Cant. 191
11, 21 *τριττῶς* pro *περιττῶς* Cant. 191² (it. ***Π*** Bek.) etc.[1])

Denique Matr. 4809 et Urb. 34, qui libri epistularum corpora eadem manu confecta complectuntur, breviter perstringere mihi liceat. uterque epistulam arti praemissam exhibet, quam a codice Vat. 2384 eiusve exemplo aliquo descriptam esse corruptelae (4, 13. 5, 4; v. s.) ostendunt; propter parvum textus ambitum indiciis indigemus, quae ut originem accuratius definiamus nobis permittunt.

3. *De familiae* a *libris*

Alterius classis codicibus expeditis iam ad alteram classem accedamus, et primum quidem propagines librorum exstantium inspiciamus.

Infimae notae codicem **M** ad exemplar **U** exaratum esse cum ex aliis signis tum ex eo colligi potest, quod verba *ἢ ὅτι — συγγνώμην* (26, 6—7). *ἰδίας — ἄπειρον* (38, 14—16). *εὐπορήσεις — νομίμων* (85, 15—17) illic omissa in **U** versum integrum efficiunt; interdum codex **M** maiores verborum iacturas passus aliisve vitiis depravatus esse ideo videtur, quia exemplar **U** eodem subsequentis versus loco *ὁμοιοτέλευτον* exhibet (43, 7—8. 58, 6—8. 7, 23. 14, 22. 83, 22. 85, 20). librum omnes exemplaris omissiones (10, 17—20. 13, 8—9 etc.) aliasque corruptelas (3, 2. 5, 7 etc.) repetere nec non multa propria menda addere (2, 24 *ἀλλὰ καὶ* pro *ἀλλά*. 3, 21 *περὶ τὰ* pro *τὰ* etc.) non est cur verbose exponam. coniecturas in hoc codice nullas inveni.

Unde libri **O** et Ang. 2 geniti sint, ex hoc indice, si tibi libuerit, cognoscas:

1. 1, 3 *Ἀλεξάνδρῳ βασιλεῖ* **HO** Ang. 2 *Ἀλεξάνδρῳ* cett.
   2, 10 *τοῦτο* **H²O** Ang. 2 *τούτου* cett.

---

1) V. praeterea e.g. 15, 4/6. 22, 1. 38, 1. 39, 8–9.

3, 19 *ἀνθρώπων ἕξομεν* **HO** Ang. 2 *ἕξομεν ἀνθρώπων* cett. etc.
2. 2, 8 *τε* om. **O**
5, 4 *ἐκπορήσεις* **O** *εὐ*- cett.
6, 12 *καὶ τοὺς* **O** *τοὺς* cett. etc.
3. 2, 7 *πάντα* om. Ang. 2
3, 5 *συντριβεῖν* Ang. 2 *συντελεῖν* cett.
3, 25 *δὲ* Ang. 2 *δὴ* cett. etc.

Unde si exempla **O** Ang. 2 a codice **H**, idque postquam Constantinus Lascaris eum correctioni subiecerit[1]), descripta esse opinaris, recte mihi opinari videris, aliosque locos, e. g. 4, 22 (*δόξαν* (*ης* supra) **H** Ang. 2 *δόξ|α|ς* **O**) afferre possum, qui hanc sententiam confirmant[2]). coniecturae in **O** rarissime (v. 34, 3), in Ang 2 nusquam occurrunt.

Difficilior est quaestio, quam codex Conv. soppr. 47 proponit. eum enim nunc cum classis **a** libris, nunc cum **N** eiusque exemplis codice **A** librisque qui illic pendent exceptis conspirare videmus:

1, 12 *ἐνδοξοτάτην* Conv. soppr. 47 **a** *εὐ*- **N**
2, 5 *δὲ* Conv. soppr. 47 **N** (**O**) *δὴ* **a**
2, 14 *τούτου* Conv. soppr. 47 **a** *τοῦτο* **N**
3, 16 *ἔνεστι* Conv. soppr. 47 **N** *ἐστὶ* **a** etc.

Librarius cum ita modo hoc modo illud exemplar sequens menda uniuscuiusque codicis peculiaria fere exterminaverit, haud scio, an qui sint fontes *ἀπογράφου*, quo de agimus, diiudicari non possit. tamen propter locum 78, 8/9 (*καὶ ποῖός τις . . . ἧς* **C** Conv. soppr. 47 aliter alii) praecipue codicem **C** ad rem conficiendam adhibitum esse existimaverim. menda codicis Conv. soppr. 47 propria non desunt (3, 6 *ἀρίστους* pro *ἄριστα*. 3, 13 *ὅτι* pro *ἔτι* etc.); coniecturis librarius abstinuit.

---

1) V. i. p. XXVIII.

2) Omissiones codicum **HO** communes *τῶν μερῶν — μήκη* (51, 20—52, 1. in codice **H** recentiore manu suppleta) et *εἰ — βασανισθέντες* (86, 24—87, 1. in **H** item recentiore manu suppleta) silentio praeterire nolo; num haec verba etiam in Ang. 2 desiderentur, nescio, quoniam ibi nihil nisi selectas quasdam operis partes contuli. cf. etiam quae in dissertatione mea, p. 79, de locis 11, 21. 37, 9. 71, 10 sqq. scripsi.

Codex **L** unde originem ducat, corruptelis et cum libro Conv. soppr. 47 communibus (3, 6. 3, 13 etc.; v. s.) et suis propriis (2, 25 *βούλεσθαι* pro *βουλεύεσθαι*. 3, 2 *δεῖ* pro *δὴ* etc.) clare nobis demonstrat[1]; si aut hic aut illic orthographica aliaque parvi momenti vitia, quae codex Conv. soppr. 47 exhibet, non repetit (2, 10 *θηρώδεις* Conv. soppr. 47 *θηριώδεις* **L** etc.), non est quod animi pendeamus, quoniam tales quisquilias corrigere cuilibet in promptu erat.

Codex Berg. *Δ* 6. 29 epistulam tantum, quae artem praecedit, continet, idque sic inscriptam: *Ἰσοκράτης τῷ Ἀλεξάνδρῳ χαίρειν*; virum doctum igitur quendam ingenii habenas remisisse videmus. ceteroquin nihil miri; *ἀπόγραφον* est codicis Conv. soppr. 47, ut menda communia (3, 6. 3, 13 etc.; v. s.) propriaque (1, 12 om. *λαβεῖν*. 1, 17 *εἰδότες* pro — *α* etc.) ostendunt.

Nunc de classis **a** libris, qui ab exemplaribus deperditis oriundi sunt, te, lector, docebo. incipiamus, si tibi volenti est, a codicibus **H** et **P**. quibus propinquitatis vinculis inter se coniuncti sint, nullo negotio cognosces:

1. 21, 14—17 *καὶ μὴ — αὔξησις* om. **HP**; sim. 23, 10—12. 71, 13—16. 95, 3—8.
   4, 19 *γοῦν* **HP** *οὖν* cett.
   5, 22 *προαιρέσεως* **HP** *-εων* cett. etc.; v. e. g. 6, 5. 6, 24. 7, 15.
2. 1, 3 *Ἀλεξάνδρῳ βασιλεῖ* **H** *Ἀλεξάνδρῳ* cett. etc.; v. s.
3. 3, 5 *παραγγελμάτων* **P** *παραγγελθέντων* cett.
   10, 10 *τοὺς* om. **P** etc.; v. e. g. 11, 5. 11, 7. 11, 18.

Cum neque communia neque uniuscuiusque propria menda desint, hos libros ex eodem fonte (= *ξ*) fluxisse statuendum. etenim quod interdum alterum eorum cum alteris codicibus consentire intellegimus (e. g. 3, 7 *συγγινομένοις* **PCU** *-ους* recte **HFN**), casu evenit, ut bis idem error committeretur eademve coniectura fieret. emendationes depravati textus et exemplar *ξ* praestitisse

[1] Cf. etiam, quae in dissertatione mea, p. 82, de loco 77, 8—9 exposui.

(5, 15 *εἰ καθ' ἓν* recte **HP** *εἰ καὶ καθ' ἓν* vel *ἑνὸς* cett. 21, 18. 29, 21. 45, 6 etc.[1])) et **H** (7, 23 *ἂν ἦν* **H** *ἂν ᾖ* cett. 14, 22. 16, 7. 17, 14 etc.) atque **P** exhibere (27, 8 *ὁρίζειν* **P** *-οις* vel *-εις* cett. 67, 9) haud abnuerim. certe Constantinus Lascaris codicem suum (sc. **H**) peracto describendi labore gravi examini subiecit; correcturas quas inspersit partim libro **F** (9, 4 *εἴμι* **FH**² *ὢν* **CUH¹P** *ἂν εἴην* **N**. 13, 19. 20, 23 etc.) partim ingenii sui debebat acumini (2, 10 *τοῦτο* pro *τούτου* **H**². 28, 18. 32, 25. 63, 18sq. 64, 2. 81, 3 etc.). post libros **O** Ang. 2 descriptos codex **H** alteram correctionem perpessus est, quam recentior manus aliquo classis **b** exemplo utens exercuisse videtur (3, 18 *διαφέρον* **FCUH¹P O** Ang. 2 *διαφερόντως* **N** alii **H**². 4, 20. 5, 19. 10, 1. 13, 12 etc.). editio princeps modo codicem **P** (5, 7 *δημηγοριτικόν* **P** Ald. *δημηγορικόν* cett. 13, 28. 14, 13 etc.) modo codicem **A** eiusve *ἀπόγραφον* sequitur (2, 3 *σὸς* om. **AB** Harl. 6322 **G** etc. Ald. exh. **aN**. 2, 6. 3, 2 etc.). fragmenta denique, quae codex Vat. 1896 exhibet, ex editione vulgata quae dicitur manavisse affirmaverim.

Quis locus codici **U** in stemmate attribuendus sit, iamiamque expeditum erit:

1. 7, 18/19 *δὲ καὶ . . . δὲ* **UHP** *δὲ . . . τε* cett.
   8, 19 *δὴ* **UHP** *δεῖ* cett. etc.; v.e.g. 9, 7. 11, 1. 11, 5.
2. 21, 14—17 *καὶ μὴ — αὔξησις* om. **HP** etc.; v.s.
3. 10, 17—20 *μὴ τὴν — ᾠήθησαν* om. **U**; sim. 13, 8—9. 22, 4—5. 55, 13—14.
   3, 2 *βούλεσθαι* **U** *βουλεύεσθαι* cett. etc.; v.e.g. 4, 23. 5, 7.

Ergo *ξ* et **U** ex eodem fonte fluxerunt (= ***v***); quodsi interdum alterum eorum cum alteris codicibus facientem videmus (e.g. 2, 23 *ἄγουσιν* **UFC** *-ωσιν* **HPN**. 17, 22. 23, 15), casui attribuere licet, quoniam verborum nominumque formas aliasque quisquilias quilibet librarius sive corrumpere sive corrigere solebat. qui codicem ***v*** exaravit, identidem, nisi fallor, ingenium suum secutus est (16, 18

1) De loco 54, 13sqq. in dissertatione mea, p. 85, copiose egi.

πολίτας **UH¹P** *τῆς πολιτείας* cett. 18, 4. 30, 1 etc.); codex **U** proprias ullius momenti coniecturas exhibere non videtur.

Codices **FC** quibus vinculis inter se et cum aliis libris conexi sint, haud facile expediveris. etenim uterque tanta diligentia exaratus est, ut corruptelarum inopia premamur, idemque valet in exemplar eorum (= **μ**), si modo ex uno eodemque exemplari oriundi sunt. ut autem libros **FC** ex eodem fonte fluxisse suspicer, haec indicia mihi suadent:

1. 1, 12 *εὕρεσιν* **F¹C²** *εὗρες* **C¹** *δύναμιν* cett.
   6, 19 *οὐκ ἐπιτάττουσι* **FC** *οὐ προστάττουσι* cett. etc.; v.e.g. 28, 15. 73, 15. 78, 8.
2. 6, 22 *κοινὸν πόλεως* **F** *πόλεως κοινὸν* cett.
   7, 17 *καὶ τὰ δυνατὰ* om. **F** etc.; v.e.g. 16, 22. 18, 9. 19, 10.
3. 1, 8 *ἄλλος οὐδεὶς* **C** *οὐδεὶς ἄλλος* cett.
   3, 7 *λόγος* **C** *-ῳ* cett. etc.; v. e. g. 3, 23. 3, 24. 3, 25. 4, 26 etc.

Haud raro codices **FC** repugnantibus ceteris testibus veram auctoris scripturam soli exhibere videntur (11, 5 *ἐπιστώμεθα* **FC** *-αίμεθα* **UHP** *-άμεθα* **N**. 26, 5. 28, 15. 37, 1 etc.), unde librarium exemplaris **μ** et summa diligentia et sagaci ingenio usum esse apparet. verba autem ac litteras deperditi libri **μ** accuratissime codice **C** referri ut existimem, his praecipue locis adducor:

26, 14 *τὸν τὸν* **C** *τὸν τὰ* recte **F** *τὸν* **UHP**
84, 9 *διασυστέον* **C** *διασυρτέον* recte **F** *διασειστέον* **UHP**

Nonne pravam lectionem hyparchetypi **a**, quam et **μ** et **C** intactam reliquerunt, in codice **F** recte, in codice **ν** perperam emendatam esse videmus? itaque librarium codicis **C** nusquam fere ingenio indulsisse arbitror, nisi forte in locis 23, 4. 54, 3. 88, 24. 96, 2 ex industria exemplaris memoriam adulteravit[1]). at vero codex **F** non paucas coniecturas continet:

1) V. praeterea locos, quos infra commemorabo (23, 8 etc.).

9, 4 εἶμι **FH**[2] ὢν **CUH**[1]**P** ἂν εἴην recte **N**
13, 19 ἔχουσι **FH**[2] om. **CUH**[1]**P** οἱ πολῖται τυγχάνουσι recte **N** etc.; v.e.g. 19, 4. 20, 3. 35, 12.

Cum quae adhuc exposui, optime inter se congruant et codices **FC** a libro **μ** descriptos esse ostendere videantur, his locis, ut istorum codicum originem non sine aliqua difficultate definiri posse putem, commoveor:

1. 3, 7 συγγινομένους recte **FHN** -οις **CUP**; sim. 7, 16. 9, 9. 10, 20 etc.
2. 23, 8 παραστῶσιν recte **CN** παριστῶσιν cett.; sim. 26, 5. 40, 14. 56, 6.
3. 55, 18 ὅτι om. **FN** exh. cett.; sim. 56, 6. 59, 18 etc.
4. 19, 14 οὐ om. **CH**[1] exh. cett.; sim. 35, 15. 36, 14. etc.

Hic singulas utriusque libri lectiones sive pravas sive rectas cum aliis codicibus conspirare cognoscis: quid de his sentiamus? num exemplar **μ** varietates exhibuisse opinemur? num librarii codicum **FC** vel alter eorum in describendo alio etiam exemplari usi sunt? haud aegre feram, ingenue lector, si ex supra dictis lectionibus talia similiave concluseris; equidem omnia haec miri consensus exempla aut casui aut librarii codicis **F** ingenio attribuenda censeo. relinquitur, ut de correcturis codicis **F** certior fias: librarius lectiones, quas suo exemplo inculcavit, a codice classis **b** mutuatus esse videtur, a Matr. 4684, nisi fallor, eiusve progenie (v. 19, 1 τῷ πολέμῳ **F**[1]**CUHPNA** τοῦ—ου Matr. 4684 **F**[2]. 22, 18. 36, 13 etc.).

Libris igitur **FCUHP** ad textum hyparchetypi **a** restituendum opus est, huiusque verba consensus codicum **FC** ceteris exemplis et codex **C** eius fratre **F** diligentius testatur.

III. De ceteris huius editionis subsidiis

1. De aetatis mediae translationibus

His de codicibus Graecis expositis iam ad cetera quibus haec editio nititur subsidia transeamus et primum quidem translationes Latinas, quas ex eodem quo codices Graecos

pendere archetypo nec non cum familiae **b** libris cognatos esse supra in universum praemonui, tractemus.

Harum alteram sine alterius ope et auxilio confectam esse quaevis pagina te edocebit; conferas, quaeso, quam varie unum eundemque locum (17, 12sqq.) expresserint:

α	*β*
De bellatoribus et instrumentis ad alias civitates tractare temptabimus. Instrumenta quidem igitur et ordinationes necesse est iuxta conventiones communes fieri. bellatores autem fieri secundum hec tempora, quando aliqui per se sint debiles aut bellum aliquod exspectetur, aut propter hoc facere presidium ad aliquos, quod bello desistere aliquos arbitrantur.	*De presidiis vero et ad alias civitates conventionibus tractare studebimus. Conventiones quidem igitur et ordinationes necesse secundum communes concordias fieri. compugnatores autem fieri oportet secundum tempora, cum aliqui per se sunt impotentes aut bellum aliquod exspectatur, aut propter hoc presidium ad aliquos facere, quia a bello desistere aliquos putant.*

Idem ostendunt termini rhetorici redditi diversis vocibus:

	Verba auctoris	*α*	*β*
pass.	*λόγος*	*oratio*	*sermo*
e.g. 5, 9	*ἐπιδεικτικός*	*exclamativus*	*demonstrativus*
e.g. 5, 9	*δικανικός*	*disceptativus*	*iudicialis*
e.g. 6, 3	*συμφέρον*	*utile*	*conferens*
e.g. 22, 20	*ταπείνωσις*	*de-, oppressio*	*humiliatio*
e.g. 25, 1	*ἀπολογικός*	*excusativus*	*defensivus* etc.

Interpretes tamen eodem exemplari Graeco (= ϱ) usos esse multae lectiones peculiares demonstrant, quas exhibent ambae translationes:

1, 18 *τῶν πραγμάτων* om. *αβ*
2, 10 *propter hoc* ***α*** *idcirco* ***β*** = *διὰ τοῦτο* ϱ ($\mathbf{H}^2$) *διὰ τούτου* cett.
6, 10sq. *quare alterutrum negotium habentem orationibus non egere* ***α*** *quare alterutrum negotiorum*

habentem sermonibus non egere **β** = ὥστε τὴν ἑτέραν τῶν ὑποθέσεων ἔχοντα λόγων οὐκ ἀπορεῖν **ϱ** ὥστε μηδετέραν τῶν ὑποθέσεων ἔχοντα λόγων ἀπορεῖν cett.

7, 23 τὸν τρόπον om. **αβ**

19, 1 *in prelio* **α** *in bello* **β** = ἐν τῷ πολέμῳ **ϱ** τῷ πολέμῳ cett. etc.[1])

Hoc exemplar codicum exstantium familiis inter se discrepantibus plerumque genuina archetypi verba praestitisse nec non interdum cum codice **N** conspiravisse iam commemoravi; restat, ut huius rei argumenta aliqua in medium proferam: 26, 23 in codice **N** sententia πόθεν ἄν τις ἀπολογήσαιτο in textum irrepsit, quae in translationibus tituli atramento rubro scripti munere fungitur (*unde quis excusabit* **α** *unde aliquis utique defendet* **β**); at alterius classis codices nec titulum nec glossema exhibent. praeterea haec vitia translationum et codicis **N** communia invenimus:

2, 14 διὰ τοῦτο **N** *propter hoc* **αβ** διὰ τούτου **a**

13, 24 μόνον **N** *solum* **αβ** μόνοις **a**

24, 3 αἰτίας **N** *causas* **αβ** αἴτιον **a**

28, 5 ἐν om. **N αβ** exh. **a** etc.

Tum in codice **ϱ** sive varias lectiones sive correcturas exstitisse ex hoc loco colligere licet:

68, 6 ἐστὶ βεβαίωσις δι' ἧς **a** (ἐστὶ om. **F**) ἐπιβεβαιώσεις δι' ὧν **N** *est confirmatio per quam confirmabis* **α** *est confirmatio per quam ligabis* **β**.

Namque et hanc et illam translationem utramque codicum Graecorum lectionem exprimere perspicuum est. neque igitur scrupuli nobis inicientur has lectiones pensitantibus:

19, 4 εὐτυχίαν **FH** *bonam fortunam* **α** εὐψυχίαν **CUPN** *eupsechiam* **β**

62, 21 ἐπαγγέλλεσθαι **F¹CUH¹P** *promittere* **α** ἐπαγγέλλεσθαι καὶ ὑπισχνεῖσθαι **NF²H²** *promittere et polliceri* **β**

---

1) Alia exempla tibi in dissertatione mea, p. 105 sq., praesto sunt.

68, 18 *ὁμοιότης τις* **NF²** *similitudo β* *ὁμοιότατα* **F¹C UHP** *simillima α* etc.

Nam si translationes *αβ* ex eodem fonte Graeco fluxisse eumque fontem cum hyparchetypo **b** propinquitate coniunctum fuisse verum est, altera translatio alteris codicibus Graecis congruere non debet; quae tamen difficultas eo tollitur, quod exemplar *ϱ* duplices lectiones vel correcturas praestitisse et interpretes modo hanc modo illam textus formam expressisse videntur. quamquam interdum et suo quemque somno (interpretem dico et librarium aliquem codicis Graeci) pressum fuisse concedamus necesse est, veluti his locis:

4, 9 *ἡμῖν* **a** *nobis β* *ὑμῖν* **N** *vobis α*
4, 11 *λοιπῶν* **N** *aliorum α* om. **a***β*
10, 21 *οὖν* **NUHP** *igitur β* om. **FC***α* etc.

Denique codicis *ϱ* librarius haud raro genuina auctoris verba solus sive accurate retinuit sive ingenii acumine restituere valuit; est tamen, cur nonnullis locis etiam utrumque interpretem suis auspiciis idem mendum exstirpare potuisse non negemus:

19, 7 *τοιούτων* **a** *τοιούτων ὁμοιοτρόπως* **N** *hiis consimilia α* *hiis similium β* = *τούτοις ὁμοιοτρόπων Π*
20, 23 *ποιεῖν* **F¹CUH¹PN** *ποιεῖ* recte **F²H²** *facit αβ*
33, 11 *εἰ* codd. om. *αβ* etc.

Iam, lector, nisi piget, admodum pauca ut de translationibus ipsis adnotem, permitte. translatio *α* verbis omissis paulo antecedit codices Graecos neglegentius exaratos[1]), neque ex industria aliquos locos non expressos esse crediderim. at vero in altera translatione et extrema pars operis (inde a verbis *μετὰ δὲ τὴν βεβαίωσιν* 84, 5) desideratur et permultae omissiones occurrunt[2]), quibus cum haud raro loci difficiles vel penitus corrupti oppri-

1) Desunt e.g. verba *σοι – καταφανές* (10, 8–9). *ὡς ἐπὶ – ἕτερος* (23, 18). *καὶ – κελεύσομεν* (44, 2–3) etc.
2) *β* plus XXII ampliores locos non reddit, e.g. 2, 24–25 (*ἔτι – ἐστιν*). 3, 2–3 (*τίς – ἐχόντων*). 3, 5 (*τι – παραγγελθέντων*). 3, 11–13 (*ταύτην – νομιστέον*) etc.

mantur, magnam partem interpretis consilio adscribendam censeo. in translatione **α** post verba *πλεῖστα ποιήσεις* (37, 11) totum caput, cui est titulus De privata locutione, insertum est, spuria scilicet pars et ex Byzantino aliquo tractatu mutuata. alio loco insitivam *σημείου* definitionem invenimus (post 39, 9); praeterea interpres occasione data singula verba ad sensum planiorem reddendum adiecit (19, 19 *bellum* add. **α**. 28, 3 etc.). idem valet in alterum interpretem; immo multo minus hic breviora additamenta inserere dubitavit, veluti:

4, 5 *corporeis (oculis)* **β**
6, 10 *(ambobus) scilicet hortatione et dehortatione* **β** etc.; v.e.g. 7, 1–2. 7, 4.

Haud raro uterque interpres sive sensu male percepto sive ex libidine mutato sive quod gravibus corruptelis mederi studebat a Graeci exemplaris verbis deflexit, e.g.:

1, 15 *prosperantem* pro *εὐειματοῦσαν* **α**
2, 22 *coloribus* pro *στοιχείοις* **α**
12, 7–9 *et quia qui primo civitates habitaverunt et sacra diis construxerunt maxime statuerunt manere circa curas deorum* pro *καὶ ὅτι — ἐπιμελείας* **α**
22, 20–21 *augmentationes autem et depressiones et breviter omnia huiusmodi hoc modo procedens tracta* pro *αὐξήσεις — μετιών* **α** etc.; v.e.g. 36, 15–19. 37, 13–15. 52, 21–22. 80, 4–6.
54, 16 sq./55, 10 sqq. *quia hic nec istud nec illud potest ... quia autem hic nec istud nec illud potest tale est: non autem* (scr. *modo*) *in preliis se strenuum non exhibuit, verum etiam consulere civibus minime potest* pro *ὅτι — δύναται ... τὸ δὲ ὅτι — δύναται* **β**
66, 9–11 *breviter quidem, ut recordetur eorum que dicta sunt, dilucide vero, ut sciant res que dicuntur* pro *σαφῶς — ῥηθέντα* **β** etc.; v.e.g. 17, 6–9. 56, 2/20. 57, 5–6. 77, 10–14. 77, 16–19. 80, 4–6. 81, 16 sqq.

Ita fieri non poterat, quin interpretes saepius archetypi corruptelas prospere emendarent:

20, 4 *frui facit* pro ἀπολαύειν **α**
20, 9 *non faciendo pacem* pro τοῦ μὴ ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην **α**
34, 15 *est videre* pro ἰδεῖν **α** etc.; v. e. g. 37, 9. 42, 8. 48, 14. 58, 8. 60, 10. 63, 7.
17, 12 *presidiis* (= συμμαχιῶν) pro συμμάχων **β**
21, 5 *oportet* add. **β**
23, 4 *apparebunt* pro φανῆναι **β** etc.; v.e.g. 23, 13. 26, 13. 27, 20. 39, 8. 42, 11. 43, 10. 48, 6.

De crebris mendis utriusque translationis propriis verba facere necesse non habeo; nonnullos errores non ipsorum interpretum, sed librariorum qui ἀπόγραφα confecerunt neglegentia commissos esse haud difficulter cognoscitur:

3, 22 *hominibus* pro *omnibus* **α**
13, 14 *dicam* pro *dic autem* **α**
18, 17 *non* pro *nunc* **β**
20, 8 *legerunt* pro *leserunt* **β** etc.

Sed quisquiliae quaedam cum non ad singulos locos, sed ad totas translationes pretiumque earum recte aestimandum attineant, leviter mihi sunt perstringendae. namque primum interpretes in verbis collocandis liberius egerunt, quam ut inde exemplaris Graeci forma recolligi possit, exceptis fortasse locis 14, 17. 38, 8. tum tempora modosque verborum saepius quam linguae Latinae leges exigebant de suo dederunt; itaque hinc non nisi raro aliquid de exemplaris lectionibus elici debet[1]). deinde particulas aliaque parva verba suo arbitratu modo omisisse modo diligenter expressisse videntur, neque in vocabulis sibi constant, quibus Graecas coniunctiones temptant reddere; ergo et hac in re omne cautionis genus adhibendum est. denique cum codicum Graecorum duobus synonymis efficiuntur variae lectiones, saepe utram translationes vocem significent dinosci non potest[2]).

1) V.e.g. 5, 12. 34, 13/17. 53, 21.
2) V.e.g. 1, 12. 9, 17. 10, 6. 11, 3 etc. sed non raro contra est; v. 3, 16. 12, 15 etc.

Iam ad papyrum aggrediamur nec tamen fragmentum translationis (= γ) relinquamus, quo epistula arti praemissa initiumque ipsius artis (usque ad verbum *ἀπολαβόντες* 5, 15) Latine redduntur[1]) et quo, nisi indiciorum exiguitate decipior, sincerius archetypi simulacrum posteritati traditum non est.

2. *De papyro Hibeh 26*

De hoc testimonio auro pensando non multa, praesertim cum quid novi inopinatique afferret a me aliisque iam satis disputatum sit. id magnopere mirandum puto, quod viri docti quidam, ut papyrum codicesque Graecos peculiarium quadam lectionum communione inter se consociari dicerent, animum inducere poterant. illis respondendum: neque plurium codicum consensus neque singuli codices ullam exhibent corruptelam, quae etiam in ***Π*** inveniatur; nulla igitur cognationis vincula inter hos et illam. sua quisque menda habet, et cum codicum classes inter se discrepant, ***Π*** cum ea facit, quae genuina auctoris verba refert (11, 9. 11, 14. 11, 20. 16, 1. 19, 7. 24, 1 etc.).

In papyri vitiis nullus moror: veram textus formam non adulteravit nisi meris erroribus lapsibusque calami, veluti particulis omissis (9, 1. 12, 7. 15, 4 etc.) commutatisve (8, 15. 10, 15 etc.) aut verborum modis depravatis (15, 11. 16, 2. 16, 9 etc.) aut litteris male perceptis confusisve (15,10. 15,18–16,2. 24,1. 24,10) aut aliis huiusmodi peccatis (12, 2. 24, 10. 24, 19). id iam hoc loco admonendus es[2]), quod verba *ὃ περὶ — αὐτά τε* (25, 1) in ***Π*** desint, non huius culpam esse, sed codicum; illi glossema exhibent et non haec omissionem.

Testimonium papyri in claram solis lucem protulit codicum vitia ibique genuinam formam textus longa saeculorum serie multifariam exesam corruptamque esse apertissime demonstravit. nonnulla menda librorum iam a nostrae aetatis viris doctis detecta sunt, priusquam ***Π*** detegeretur; hi loci, antea coniecturis correcti, nunc papyri

1) Ut supra, p. XI, exposui, non minus LII exempla huius fragmenti a me investigata sunt.

2) V.i. p. XLI.

auctoritate utuntur (7, 21–22. 8, 5. 8, 8. 8, 16. 11, 21. 12, 2 etc.). sed longe plurimae codicum corruptelae criticorum acumen evaserant nec ulla re nisi papyro coarguebantur, veluti verba vel omissa (10, 11. 10, 18. 16, 8 etc.) vel addita (10, 8. 10, 13. 15, 6 etc.) vel mutata (15, 7. 16, 14. 18, 9 etc.), verborum vel modi adulterati (8, 19. 11, 8. 11, 11. 15, 6. 15, 15 etc.) vel ordo perturbatus (15, 18. 18, 13 etc.[1])), aliaque omnis generis vitia. identidem etiam verborum iuncturas et totas sententias peccatis ineptiisque librariorum fucatas esse integra vox papyri declarat; consideres, quaeso, quid his verbis papyri in codicibus factum sit (24, 4–7)[2]):

Π	codd.
	(σκοπεῖν δὲ καὶ)
πότερον μεῖζον φανεῖται τὸ πρᾶγμα κατὰ μέρη διαιρούμενον ἢ καθόλου λεγόμενον· ὁποτέρως ἂν οὖν μεῖζον ᾖ, τοῦτον τὸν τρόπον αὐτὸ δεῖ λέγειν.	*τὸ πρᾶγμα ὁποῖον φανεῖται κατὰ μέρη διαιρούμενον ἢ (καὶ* **a**) *καθόλου λεγόμενον, καὶ ὁποτέρως (ὁπότερον* **FH**[2]) *ἂν μεῖζον ᾖ, τόνδε τὸν τρόπον αὐτὸ λέγειν.*

Nec tibi diligenter codicum papyrique verba comparanti in illis aliqua ex industria adulterata esse non liquebit maximeque fortasse miraberis, quod librarii terminos rhetoricos mutaverint (25, 1. 25, 4) totamque sententiam interpolaverint (25, 1); sed de his haud levis momenti locis vide quae infra adumbrabo.

IV. De codicum archetypo, de prioribus libri fatis eiusque auctore

1. De archetypo

Quid de archetypo codicum Graecorum ambarumque translationum existimem, quaelibet huius editionis pagina te docebit; equidem illius viri doctissimi et de Rheto-

1) Sed plerumque quis ordo anteponendus sit dinosci nequit; v. 8, 4. 10, 10. 15, 11. 15, 14 etc.
2) V. praeterea 10, 12–13. 15, 11–13. 19, 1–2. 24, 16–17.

rica ad Alexandrum optime meriti sententiam, quae in eo libro multo plura ex ingenio quam e codicibus restituenda esse censet, veram expertus sum[1]). nam quantacumque lectionum varietate libri inter se distinguuntur, nugae sunt, si archetypi cum corruptelis eam conferas. sed ut ordine rem tibi exponam, omnes nostros libros sive Graecos sive Latinos ex uno eodemque archetypo derivatos esse mihi persuasissimum est; nam omnia omnium codicum communia quae enumeraturus sum vitia quin ex hoc fonte originem trahant, quid est cur dubitemus? hoc autem archetypum in tempora recedere saeculo XIII multo priora affirmare non ausim; certe omnes quos habemus codices ab uno eodemque exemplari aetate media minusculis litteris exarato oriundi sunt, quoniam vocabula propter litteras maiusculas perperam percepta in hac vel illa codicum parte singulisve codicibus non occurrunt[2]). ab archetypo autem duos libros (**a** et **b**) descriptos esse nemo negaverit, et cum hyparchetypum **b**, ex quo et translationum exemplar et codex **N** genus ducunt, saeculo XIII in Italiam pervenisse consentaneum sit, alterius classis exempla CL fere annis post illic apparuisse videntur.

Auctor noster doctrinam rhetoricam certo rerum ordine servato ita disserere solet, ut divisio unicuique parti praemissa et adiuncta tractatio planissime inter se consentiant. inde multae verborum repetitiones et multa *ὁμοιοτέλευτα*; inde non raro librariorum lapsus, quorum oculi a priore ad posterius vocabulum aberrabant. itaque mirum ni iam in archetypo aliqua divisionum vel disputationum membra omissa fuerint; consideres, quaeso, locos 18, 8. 22, 8. 40, 4. 41, 3. 50, 6–7. 54, 19–55, 3. 56, 20 etc., qui nisi aut hic aut ille librarius damnum sarcire temptavit omnibus in codicibus lacunis deformantur. praeterea in archetypo singulorum compluriumve verborum iacturae non aberant (v. e. g. 2, 10. 6, 10. 22, 20. 26, 12. 27, 21/22 etc.), et si papyri testimonio non decipimur (v. 10,

1) V. Spengel, l. c. VIII.
2) At vero in eiusmodi vitiis omnes codices conspirare perspicuum est; v. 22, 24 (*μεταφέρειν* pro *μέγα φέρειν*); sim. 44, 7. 63, 19.

11. 10, 18. 16, 8. 19, 3), nonnulla detrimenta ita abscondita sunt, ut nullius critici divinatione possint conici.

Identidem verborum ordinem turbatum esse ut suspicemur, illa quam supra memoravi auctoris consuetudo suadet. sic 10, 23, membra *καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ῥᾴδιον* permutata similes loci 6, 2sqq. 7, 16—18. 21, 17—19 etc. coarguunt; conferas, si libuerit, praeterea 14, 3sq. cum 14, 7sqq., 17, 12sq. cum 11, 14sq., 30, 19 cum 44, 5—45, 11 etc., et si adhuc incredulus es, fortasse papyri testimonium scrupulum tibi eximere valet (cf. 18, 13 cum 11, 15sq.). quo pacto rerum confusio 36, 3sqq. sanari possit, equidem nescio; nec tamen ideo genuina auctoris verba ibi servata esse existimaverim; lege etiam adnotationem, quam loco desperato 53, 16—19 adiunxi.

Haec his de rebus; pauca addenda de pessima peste archetypi, de corruptelis. occurrunt passim (12, 16. 20, 3—4. 28, 17—29, 1. 30, 1—2. 37, 3—4. 48, 20—49, 1 etc.), sed nusquam tam graves sunt quam tribus haud longo intervallo inter se distantibus locis: 74, 15—75, 10. 78, 2—79, 2. 80, 10—17. ibi enim omnia adeo sunt dilacerata, ut incertam sensus umbram fortasse captare possis, genuina tamen auctoris verba incassum restituere moliaris. ceterum mendis minoris ambitus codices scatent: ut nonnullis locis in archetypo falsa vocabula exhibita esse papyrus demonstrat (10, 15. 11, 21. 15, 6), ita non raro similes errores eo irrepsisse ratio convincit (1, 18. 7, 23. 8, 14bis. 18, 11. 19, 12 etc.). quam saepe denique verborum modi depravati sint, ipse, lector, facile cognosces: exempla huius rei ubique obvia. praetermittere igitur silentio eiusmodi quisquilias mihi liceat satisque sit, si glossemata quae compluribus locis in archetypi textu haesisse codicum consensus ostendit (8, 7. 11, 4. 12, 2. 14, 3. 17, 17—18. 21, 17 etc.) summatim attigero.

2. *De prioribus libri fatis eiusque auctore*

Omnes codices sive Graeci sive Latini Aristotelem Rhetoricae ad Alexandrum auctorem perhibent, nec mirum, quippe cum epistula libro praemissa, falsarii cuiusdam qui Athenaeum aetate praecessit (v. 2, 3—5) commentum,

Aristotelem ad Alexandrum scribentem artemque ei dedicantem fingat. Erasmus philosopho Rhetoricam ad Alexandrum falso attribui primus suspicatus est nec defuit Petrus Victorius, quin Quintiliano teste utens eam ab Anaximene Lampsaceno scriptam esse affirmaret. Quintilianus enim quarti saeculi sophistam his verbis commemorat (Inst. or. 3, 4, 9): *Anaximenes iudicialem et contionalem generales partes esse voluit, septem autem species, hortandi, dehortandi, laudandi, vituperandi, accusandi, defendendi, exquirendi, quod ἐξεταστικόν dicit* etc. in Victorii autem sententiam cum alii discessere tum Spengel, quaestionum Anaximenearum pertinacissimus investigator, isque Syriani testimonium protulit, quo eadem illa civilium orationum genera eaedemque illae species non, ut apud Quintilianum, Anaximeni, sed Aristoteli adiudicantur (In Hermog. 2, p. 11, 17—21 Rabe). ergo librum usque ad Quintiliani fere tempora sub veri auctoris nomine divulgatum ante Syrianum, immo ante Athenaeum epistula praemissa in Aristotelis opera assumptum esse vero est simillimum. at tamen obtrectatores in medium procedebant hodieque sunt, qui Quintiliani fidem non flocci facientes nihil certi compertique nos de Rhetoricae ad Alexandrum auctore dicant scire. equidem hanc nimiam diligentiam non probo; nam si Rhetoricam ad Alexandrum paulo post annum 340 a. Chr. n. a sophista quodam scriptam esse constat, utrum Anaximeni an aequali alicui attribuamus quid refert?

Sed sive Anaximenes sive quis alius Rhetoricam ad Alexandrum conscripsit, quin vera auctoris verba compluribus locis ex industria adulterata et interpolata sint, non videtur mihi posse dubitari. iam Spengel cum Quintilianum genuinam Anaximenis doctrinam proferre arbitraretur, a dicendi magistro quodam, qui librum nostrum Aristotelicum putabat meritoque *ἐπιδεικτικὸν γένος* desiderabat, post Syriani tempora in operis exordio (5, 6—7) eum textum quem codices exhibent confectum et cum *δύο* in *τρία* mutatum tum additamentum *τὸ δὲ ἐπιδεικτικόν* insertum esse coniecerat; praeterea in rerum repetitione 45, 12sqq. numerum *τριῶν* existi-

mavit corruptum et ἑπτὰ vel πάντων scribendum censuit. quam viri doctissimi sententiam papyri auctoritas abunde confirmavit vel potius verecundius expressam demonstravit. namque **Π**, ut supra exposui[1]), verba ὃ περὶ τὴν δικανικήν ἐστι πραγματείαν αὐτά τε (25, 1) non exhibet, non quo papyri librarius ea omiserit, sed quia a posterioris aetatis homine mirum quantum rhetoricam callente inculcata sunt[2]). ergo si hic auctorem illam de orationum generibus doctrinam, quam ex Aristotelis Rhetorica (1, 3) nemo est qui non noverit, non tetigisse nobis persuadetur, nonne de ceteris locis, ubicumque huius mentio fit doctrinae, quamquam papyri testimonium proferre non possumus, idem suspicandum? ita est: tu ipse, lector, voces γένος, ἐπιδεικτικός, δημηγορικός, δικανικός aut circumscripta termini rhetorici vi ac potestate carere (83, 10—11. 89, 5. v. etiam 75, 5—6) aut ab interpolatoribus quibusdam insertas esse (5, 6—7. 59, 20. 80, 4—5. 86, 12. 86, 15—16) experiundo cognosces. in artis igitur principio non solum, ut Spengel opinabatur, verba τὸ δὲ ἐπιδεικτικόν, sed totam sententiam τρία γένη — δικανικόν (5, 6—7) falsariis deberi perspicuum est, qui librum Aristotelis aetate confectum Aristotelica doctrina expolire studuerunt. nec tamen addere isti aliqua satis habuere, sed genuinum etiam textum non erubuerunt adulterare. itaque, cum quid auctor scripserit ignoremus, ut restituere temptarem quae perdita sunt, adduci non poteram et cum ceteris locis tum initio operis verbis, quae codices exhibent, manus afferre nolebam; nihil uncis includendum, nihil mutandum putabam nisi illum numerum corruptum (45, 16), quem ut supra memoravi iam Spengel correxerat.

Haec de trium generum doctrina, quam a posterioris aetatis librariis in Anaximenis artem inculcatam esse censeo. nunc per me iam nihil fere obstat, lector, quominus ad librum ipsum evolvendum te conferas; id tamen extrema epistula te admonuisse velim in Rhetoricam ad Alexandrum non solum doctrinam illam irrepsisse, sed

---

1) V.s. p. XXXVI.
2) Anaximenes voce πραγματεία non utitur.

etiam nonnulla vocabula apud inferioris demum antiquitatis litteratos usitata homines pro veris sincerisque supposita esse. quod viros doctos nostrae aetatis non fefellerat (v. 22, 5. 25, 3. 25, 5. 59, 4. 59, 21. 68, 11. 69, 3. 87, 25), papyri autem auctoritate compluribus locis necessarie demonstratum est. ea enim pro codicum verbis *ἀπολογητικόν, ἐξάγγελσις, καθυποπτευθέντων* voces nulla suspicione pressas, sc. *ἀπολογικόν, ἐξήγησις, ὑποπτευθέντων* exhibet (25, 1/3/4/5); tanto minus igitur dubitandum, quin et aliis locis futtilia librariorum inventa genuinum textum vitiaverint (v. 21, 15. 64, 24. 65, 9).

Reliquum est, ut gratias tibi, lector, agam summas, quod patientem animum ad hanc disputatiunculam cognoscendam converteris. editionem autem ipsam tuae fidei ac potestati committo. si coniecturas quibus desperatis textus vitiis mederi conatus sum reprobaveris, non querar: nugae sunt; si tamen in verbis archetypi recte constituendis me aliquid profecisse iudicaveris, amplissimum pro navata opera praemium percepisse mihi videbor.

Fac valeas*.

*Hoc volumine absoluto perfectoque quominus ingentes agam gratias eis, qui me ad librum edendum adiuverunt, deesse mihi nolo. ne eos iterum enumerem, de quibus in dissertationis meae praefatione mentionem feci, hoc loco mihi imprimis nominandus est venerandus collega Rudolfus Kassel, quem schedas typographicas percensere minime taeduit quique nonnullos errores detexit nec non identidem stuporem mentis meae epistulis quas ad me scripsit amantissimis castigavit. isque ut iam nunc ad quos id pertinet certiores facerem se Anaximenei operis textui studium navaturum et, quo pacto haud paucos locos emendandos censeret, brevi tempore in annalibus, qui Philologus inscribuntur, publici iuris facturum esse, mihi mandavit.

Quid denique dicam de illis viris peritissimis, qui Aedium Teubneri significantur titulo? qui editoris morositatem voluminis imprimendi difficultatem ita summa benevolentia diligentia patientia superaverunt, ut quantum in illis fuit meliora huius opusculi auspicia cogitatione fingere non possim.

CONSPECTVS COMMENTATIONVM
ad Anaximenis vitam scriptaque pertinentium

Barwick, K., Die Gliederung der rhetorischen *Τέχνη* und die horazische Epistula ad Pisones, Hermes 57, 1922, 1—62.

Barwick, K., Die „Rhetorik ad Alexandrum“ und Anaximenes, Alkidamas, Isokrates, Aristoteles und die Theodekteia, Philol. 110, 1966, 212–245 und 111, 1967, 47–55.

Blass, Fr., Die attische Beredsamkeit, 2², Leipzig 1892, 378—399

Börner, J., De Quintiliani institutionis oratoriae dispositione, Diss. Leipzig 1911.

Brzoska, K., Anaximenes 3, RE 1, 1894, 2086—2098.

Buchheit, V., Untersuchungen zur Theorie des Genos epideiktikon von Gorgias bis Aristoteles, München 1960.

Campe, C., Über die vermeinte Rhetorik des Anaximenes, Philol. 9, 1854, 106—128.

Campe, C., Über die angebliche Rhetorik des Anaximenes von Lampsakos, 2. Abh., Philol. 9, 1854, 279—310.

Dittmeyer, L., Die lateinische Übersetzung der pseudo-aristotelischen Rhetorica ad Alexandrum, Bayer. Bl. f. d. Gymnasialschulwesen 69, 1933, 157—165.

Dittmeyer, L., Neue Beiträge zur lateinischen Übersetzung der pseudo-aristotelischen Rhetorica ad Alexandrum, Bayer. Bl. f. d. Gymnasialschulwesen 70, 1934, 166—172.

Dittmeyer, L., Hat Bartolomaeus von Messina die Rhetorica ad Alexandrum übersetzt?, Phil. Wschr. 58, 1938, 253—256. 286 u. ad 288.

Eisemann, F., Anaximenea, Diss. Leipzig 1912.

Finckh, Chr. E., Commentatio de auctore rhetoricae, quae dicitur ad Alexandrum, et de locis nonnullis etc., Progr. Gymn. Heilbronn, 1849.

Finckh, Chr. E., Rhetores Graeci ex rec. L. Spengel vol. I, Neue Jahrb. f. Phil. u. Päd. 69, 1854, 630—646.

Foucart, P., Étude sur Didymos d'après un papyrus de Berlin, Mém. de l'Ac. des Inscr. et Belles-Lettres, 38, 1, 1906, 27—218.

Fuhrmann, M., Das systematische Lehrbuch, Göttingen 1960.

Fuhrmann, M., Untersuchungen zur Textgeschichte der pseudoaristotelischen Alexander-Rhetorik, Abh. Ak. d. Wiss. u. d. Lit. Mainz, Geistes- u. soz. wiss. Kl., 1964, 7, Wiesbaden 1965 (hierzu Buchheit, V., Gnomon 41, 1969, 729–737).

Grabmann, M., Eine lateinische Übersetzung der pseudoaristotelischen Rhetorica ad Alexandrum aus dem 13. Jahrhundert, SB Bayer. Ak. d. Wiss. München, Phil.-hist. Abt., 1931/32, 4, München 1932.

Grabmann, M., Methoden und Hilfsmittel des Aristotelesstudiums im Mittelalter, SB Bayer. Ak. d. Wiss. München, Phil.-hist. Abt., 1939, 5, München 1939, 95—98.

Grenfell, B. P. – Hunt, A. S., The Hibeh Papyri I, London 1906.

Grube, G. M. A., A Greek Critic: Demetrius on Style, Toronto 1961, 156—163.

Hamberger, P., Die rednerische Disposition in der alten *τέχνη ῥητορική*, Rhet. St. 2, Paderborn 1914.

Hinks, D. A. G., Tria genera causarum, Class. Quart. 30, 1936, 170—176.

Ipfelkofer, A., Die Rhetorik des Anaximenes unter den Werken des Aristoteles, Diss. Erlangen 1889.

Jacoby, F., Die Fragmente der griechischen Historiker, II A, 112—130. II C, 105—112 (Nr. 72), Berlin 1926.

Kayser, K. L., Rhetores Graeci ex rec. L. Spengel etc., Neue Jahrb. f. Phil. u. Päd. 70, 1854, 271—296.

Kennedy, G., The Art of Persuasion in Greece, Princeton (N. J.) 1963, 114—124.

Kroll, W., Rhetorik, RE Suppl. 7, 1940, 1052—1054.

Mathieu, G., Deux manuscrits méconnus de la rhétorique à Alexandre, Rev. de phil., de litt. et d'histoire anc. 47, 1923, 58—64.

Mioni, E., Aristotelis codices qui in bibliothecis Venetis adservantur, Padua 1958.

Momigliano, A., Due problemi storiografici, I: Anassimene e la lettera di Filippo, Rend. Ist. Lomb. di sc. e lett. 65, 1932, 569 u. ad 573.

Navarre, O., Essai sur la rhétorique grecque avant Aristote, Paris 1900.

Nitsche, W., Demosthenes und Anaximenes, Jahresber. d. phil. Vereins zu Berlin 32, 1906, 73—184.

Pearson, L., The Lost Histories of Alexander the Great, Phil. Monographs publ. by the Am. Phil. Ass. 20, 1960, 243—246.

Peters, C., De rationibus inter artem quarti et primi saeculi intercedentibus, Diss. Kiel 1907.

Pohlenz, M., Philipps Schreiben an Athen, Hermes 64, 1929, 41—62.

Radermacher, L., Artium Scriptores (Reste der voraristotelischen Rhetorik), SB Österr. Ak. d. Wiss. Wien, Phil.-hist. Kl., 227, 3, Wien 1951.

Reichmann, G., De Anaximenis Lampsaceni vita et scriptis, Berl. Beitr. z. Klass. Phil. 1, Berlin 1895.

Spengel, L., *Συναγωγὴ τεχνῶν* sive artium scriptores, Stuttgart 1828, 182—191.

Spengel, L., Die *ῥητορικὴ πρὸς Ἀλέξανδρον*, ein Werk des Anaximenes, Ztschr. f. d. Alt. wiss. 7, 1840, 1258—1267.

Spengel, L., Die Rhetorica (des Anaximenes) ad Alexandrum kein Machwerk der spätesten Zeit, Philol. 18, 1862, 604—646.
Stapleton, P. A., A Latin Translation of the Rhetorica ad Alexandrum from the Thirteenth Century, Diss. University of Illinois, Urbana Champaign 1977 (Mikrofilm).
Süss, W., Ethos (Studien zur älteren griechischen Rhetorik), Leipzig-Berlin 1910, 107—124.
Susemihl, Fr., Geschichte der griechischen Literatur in der Alexandrinerzeit, 2, Leipzig 1892, 451—457.
Thiele, G., Anaximenea, Hermes 30, 1895, 124—134.
Usener, H., Quaestiones Anaximeneae, Göttingen 1856 = Kleine Schriften 1, Leipzig-Berlin 1912, 1—49.
Volkmann, R., Die Rhetorik der Griechen und Römer, Leipzig 1895[2].
Wendland, P., Anaximenes von Lampsakos, Berlin 1905.
Wilamowitz-Moellendorff, U. von, Lesefrüchte 46, Hermes 34, 1899, 618–623 = Kleine Schriften 4, Berlin 1962, 89–94.
Wilke, K., Zur Überlieferung der *ῥητορικὴ πρὸς Ἀλέξανδρον*, Hermes 46, 1911, 33—56.
Wüst, F. R., Philipp II. von Makedonien und Griechenland in den Jahren 346—338, Münch. hist. Abh. 1, 14, München 1938, 133 u. ad 136.

SIGLA

1. Codices:

F = Laurentianus 60, 18, scriptus anno 1427
C = Parisinus gr. 2039, s. XV
U = Utinensis gr. 3, s. XV
H = Matritensis gr. 4632, scriptus anno 1462
P = Vaticanus gr. 1580, s. XV
a = consensus **FCUHP**
N = Neapolitanus gr. 137, s. XIV
𝔑 = pars operis in **N** iterum scripta; v. p. XIX
codd. = consensus **aN(𝔑)**

2. Translationes Latinae:

α = Vaticanus lat. 2995, s. XIV
β = Urbanensis (Illinois) 8, s. XIV
γ = fragmentum epistulam ad Alexandrum et initium artis continens, quod in multis codicibus invenitur; v. p. XI

3. Papyrus:

Π = Papyrus Hibeh 26, scripta ca. annum 270 a. Chr. n.

His fontibus accedunt codices propter locos coniecturis emendatos aut hic aut illic adhibiti:

A = Parisinus gr. 2038, s. XV
G = Marcianus gr. 215, s. XV

NOTAE

E = Laurentianus 31, 14, s. XV
Matr. = Matritensis gr. 4684, s. XIV
D = Laurentianus 86, 19, s. XIV
V = Vaticanus Palatinus gr. 160, s. XV
Cant. = Cantabrigensis 191, scriptus anno 1441
L = Laurentianus 60, 10, s. XV
O = Vaticanus Ottobonianus gr. 178, scriptus anno 1485

Codicum **FCUHPN𝔑** et papyri variae lectiones ad unam omnes adnotatae sunt exceptis quisquiliis orthographicis. sigla **F**[2]**C**[2] etc. correcturas sine manus prioris posteriorisve discrimine significant; de diversis correctorum manibus v. p. XIXsq. (**N**). XXI (**A**). XXVIII (**H**).

NOTAE

1. Editiones

Ald. = Rhetores Graeci, apud Aldum Manutium, Venetiis 1508 (ed. pr.)
ed. Ven. 1536 = Aristotelis De arte rhetorica l. III Ad Alexandrum de rhetorica l. I De poetica l. I, Zanetti, Venetiis 1536
Erasm.[2] = Aristotelis ... Opera ... per Des. Erasmum Roterodamum, Bebel-Isingrim, Basileae 1539
Erasm.[3] = Aristotelis ... Opera ... per Des. Erasmum Roterodamum, Bebel-Isingrim, Basileae 1550
Camot. = Aristotelis (Opera): omnem logicam rhetoricam et poeticam disciplinam continens t. I, Aldus Manutius, Venetiis 1551
Sylb. = Aristotelis (Opera): Aristotelis Artis rhetoricae l. III Rhetorices ad Alexandrum l. I De arte poetica l. I, Wechel, Francoforti ad Moenum 1584
Cas. = Aristotelis Opera Graece et Latine ... ex bibliotheca I. Casauboni, Laemarius, Lugduni 1590
Pacius = Aristotelis Opera, Laemarius, Lugduni 1597
Buhle = Aristotelis Opera omnia Graece ... rec. ... I. Th. Buhle, Societas Bipontina, Argentorati 1791 u. ad 1800
Bek. = Aristotelis Opera ed. Academia Regia Borussica: Aristoteles Graece ex rec. I. Bekkeri, Reimer, Berolini 1831
Didot = Aristotelis Opera omnia Graece et Latine, Didot, Parisiis 1848
Sp.[1] = Anaximenis Ars rhetorica rec. et illustr. L. Spengel, Computatorium literarium, Turici et Vitoduri 1844, emendationes in textum receptae
Sp.[2] = id. op., emendationes in apparatu critico propositae

Sp.[3]	= id. op., emendationes in commentario propositae
Sp.[4]	= id. op., emendationes in addendis propositae
Sp.[5]	= Rhetores Graeci ex rec. L. Spengel, Teubner, Lipsiae 1853—1856, emendationes in textum receptae
Sp.[6]	= id. op., emendationes in apparatu critico propositae
Hammer	= Rhetores Graeci, ex rec. L. Spengel vol. I ed. C. Hammer, Teubner, Lipsiae 1894
Rack.	= Aristotle, Problems II (Books 22—28) ... by W. S. Hett. Rhetorica ad Alexandrum ... by H. Rackham, Heinemann (Loeb Classical Library), London 1937
Gr. H.	= The Hibeh Papyri I ed.... by B. P. Grenfell and A. S. Hunt, Egypt Exploration Fund, London 1906
edd.	= omnes vel plurimae editiones ('vulgata')

2. Translationes

Philelphus	= Rhetoricae ad Alexandrum translatio Latina a Francisco Philelpho confecta librisque manu scriptis et editionibus (e.g. Rhet. ad Theodecten G. Trapezuntio interprete l. III eiusd. Rhet. ad Alex. a Fr. Philelpho in Lat. vers., Colinaeus, Parisiis 1530) divulgata
Knebel	= H. Knebel, Aristoteles Rhetorik an Alexander, Werke des Aristoteles, 4, 2, Stuttgart 1840
Forst.	= E. S. Forster, De Rhetorica ad Alexandrum, The Works of Aristotle transl. into English under the Editorship of W. D. Ross, Vol. 11, Oxford 1924

3. Adnotationes criticae

Vict.	= Petri Victorii emendationes in margine exemplaris Aldinae quod in bibliotheca Monacensi adservatur adnotatae
Sauppe[1]	= H. Sauppe, Epistola critica ad G. Hermannum, Lipsiae 1841, 148sqq.
Sauppe[2]	= H. Sauppe apud Sp.[4]
Sauppe[3]	= H. Sauppe, Zu Anaximenes' Rhetorik, Philol. 15, 1860, 626—637
Halm[1]	= C. Halm apud Sp.[4]
Halm[2]	= C. Halm, Ad Anaximenis artem rhetoricam, Philol. 1, 1846, 576—581
Finckh[1]	= Chr. E. Finckh, Commentatio de auctore rhetoricae, quae dicitur ad Alexandrum, et de locis nonnullis etc., Progr. Gymn. Heilbronn 1849
Finckh[2]	= Chr. E. Finckh, Rhetores Graeci ex rec. L. Spengel vol. I, Neue Jahrb. f. Phil. u. Päd. 69, 1854, 630—646

Kays.[1]	= K. L. Kayser, Rhetores Graeci ex rec. L. Spengel etc., Neue Jahrb. f. Phil. u. Päd. 70, 1854, 271 u. ad 296
Kays.[2]	= K. L. Kayser, Beiträge zur Kritik des Antiphon, Andocides und Anaximenes, Rh. M. 16, 1861, 62—81
Us.	= H. Usener, Quaestiones Anaximeneae, Göttingen 1856 = Kleine Schriften 1, Leipzig-Berlin 1912, 1—49
Funkh.	= K. H. Funkhaenel, Zu Anaximenis ars rhetorica ed. Spengel, Philol. 15, 1860, 620—625
Ipf.	= A. Ipfelkofer, Die Rhetorik des Anaximenes unter den Werken des Aristoteles, Diss. Erlangen 1889
Fuhr[1]	= K. Fuhr, Zu Anaximenes' Rhetorik, Berl. Phil. Wochenschr. 24, 1904, 1596—1598
Fuhr[2]	= K. Fuhr, The Hibeh Papyri. Part I, Berl. Phil. Wochenschr. 26, 1906, 1416—1421
Wendl.[1]	= P. Wendland, Anaximenes von Lampsakos, Berlin 1905
Wendl.[2]	= P. Wendland, Zu Anaximenes' Rhetorik, Hermes 51, 1916, 486—490
Rich.	= H. Richards, Aristophanes and others, London 1909, 240–241
Grube	= G. M. A. Grube, A Greek Critic: Demetrius on Style, Toronto 1961, 156—163
Kassel	= R. Kassel, Textvorschläge zur Rhetorik des Anaximenes, Philol. 111, 1967, 122–126
Zwierlein	= O. Zwierlein, Zum Text der Anaximenes-Rhetorik, Rh.M. 112, 1969, 72–84
Reeve	= M. D. Reeve, Notes on Anaximenes' *Τέχνη ῥητορική*, Class. Quart. 20, 1970, 237–241

{ } verba quae his uncis includuntur delenda esse censeo.

⟨ ⟩ verba quae his uncis includuntur adicienda esse censeo.

[ ] verba quae his uncis includuntur in papyri lacuna scripta fuisse et in textum recipienda esse censeo.

ΑΝΑΞΙΜΕΝΟΥΣ ΤΕΧΝΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ

{ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΠΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΩΙ ΕΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ 1420a 5

Ἐπέστειλάς μοι, ὅτι πολλάκις πολλοὺς πέπομφας πρὸς
5 *ἡμᾶς τοὺς διαλεξομένους ὑπὲρ τοῦ γραφῆναί σοι τὰς*
μεθόδους τῶν πολιτικῶν λόγων· ἐγὼ δὲ οὐ διὰ ῥαθυμίαν
ὑπερεβαλλόμην ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις, ἀλλὰ διὰ τὸ ζητεῖν
οὕτως ὑπὲρ αὐτῶν γραφῆναί σοι διηκριβωμένως, ὡς οὐδεὶς 10
ἄλλος γέγραφε τῶν περὶ ταῦτα πραγματευομένων. ταύτην **2**
10 *δὲ εἰκότως τὴν διάνοιαν εἶχον· ὥσπερ γὰρ ἐσθῆτα σπουδά-*
ζεις τὴν εὐπρεπεστάτην τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ἔχειν,
οὕτω δύναμιν λόγων λαβεῖν ἐστί σοι πειρατέον τὴν εὐδο-
ξοτάτην. πολὺ γὰρ κάλλιόν ἐστι καὶ βασιλικώτερον τὴν 15
ψυχὴν ἔχειν εὐγνωμονοῦσαν ἢ τὴν ἕξιν τοῦ σώματος ὁρᾶν
15 *εὐειματοῦσαν. καὶ γὰρ ἄτοπόν ἐστι τὸν τοῖς ἔργοις πρωτεύ-* **3**
οντα φαίνεσθαι τῶν τυχόντων τοῖς λόγοις ὑστερίζοντα, καὶ
ταῦτα εἰδότα, ὅτι τοῖς μὲν ἐν δημοκρατίᾳ πολιτευομένοις ἡ 20
ἀναφορὰ περὶ πάντων τῶν πραγμάτων εἰς τὸν νόμον ἐστί,
τοῖς δ' ὑπὸ τὴν τῆς βασιλείας ἡγεμονίαν τεταγμένοις
20 *πρὸς λόγον. ὥσπερ οὖν τὰς αὐτονόμους τῶν πόλεων διορ-* **4**

a (= **FCUHP**)**N*αβγ***

3 *Ἀλεξάνδρῳ βασιλεῖ* **H** || **7** *ὑπερεβαλλόμην* **P** *ὑπερεβαλόμην cett.* || **8.9** *ἄλλος οὐδεὶς* **C** || **12** *δύναμιν*] *εὕρεσιν* **F**[1]**C**[2] *εὗρες* **C**[1] | *εὐδοξοτάτην* **N** *ἐν-* **a** || **14** *ἢ om.* **H**[1] || **17** *ταῦτα* **a** hec ***βγ*** *ταύτην* **N** quidem ***α*** || **18** *cave credas delendum esse articulum* {*τὸν*} *νόμον sive addendum* (*l. 20*) ⟨*τὸν*⟩ *λόγον, cf. p. 4, 7: ὁ στρατηγός — λόγος* | *νόμον K. F. Hermann, Lehrbuch d. griech. Staatsaltertümer, 1831, § 113, 5, p. 215 δῆμον codd.* || **19** *τῆς βασιλείας*] tui regni ***γ***

θοῦν εἴωθεν ἐπὶ τὸ κάλλιστον ἄγων ὁ κοινὸς νόμος, οὕτω
τοὺς ὑπὸ τὴν σὴν βασιλείαν καθεστῶτας ἄγειν δύναιτ' ἂν
25 ἐπὶ τὸ συμφέρον ὁ σὸς λόγος. καὶ γὰρ ὁ νόμος ἐστὶν ὡς
ἁπλῶς εἰπεῖν λόγος ὡρισμένος καθ' ὁμολογίαν κοινὴν
5 πόλεως, μηνύων πῶς δεῖ πράττειν ἕκαστα. πρὸς δὲ τούτοις 5
οὐκ ἄδηλον ὡς οἶμαί σοι τοῦτό ἐστιν, ὅτι τοὺς μὲν λόγῳ
χρωμένους καὶ μετὰ τούτου πάντα πράττειν προαιρου-
30 μένους ὡς ὄντας καλούς τε καὶ ἀγαθοὺς ἐπαινοῦμεν,
1420b 5 τοὺς δὲ ἄνευ λόγου τι ποιοῦντας ὡς ὄντας ὠμοὺς καὶ
6 θηριώδεις μισοῦμεν. διὰ τούτου καὶ ⟨τοὺς⟩ κακοὺς τὴν 10
αὐτῶν κακίαν ἐμφανίσαντας ἐκολάσαμεν καὶ τοὺς ἀγαθοὺς
δηλώσαντας αὐτῶν τὴν ἀρετὴν ἐζηλώσαμεν. τούτῳ καὶ
τῶν μελλόντων κακῶν ἀποτροπὴν εὑρήκαμεν καὶ τῶν
10 ὑπαρχόντων ἀγαθῶν ὄνησιν ἔσχομεν. καὶ διὰ τούτου καὶ
τὰς ἐπιούσας δυσχερείας ἐφύγομεν καὶ τὰς μὴ προϋσούσας 15
ἡμῖν ὠφελείας ἐπορισάμεθα. ὥσπερ γὰρ βίος ἄλυπος
7 αἱρετός, οὕτω λόγος συνετὸς ἀγαπητός. εἰδέναι δέ σε
δεήσει, ὅτι παραδείγματά ἐστι τοῖς πλείστοις τῶν ἀνθρώ-
πων τοῖς μὲν ὁ νόμος, τοῖς δὲ ὁ σὸς βίος καὶ λόγος. ὅπως
15 οὖν διαφέρων ᾖς πάντων Ἑλλήνων καὶ βαρβάρων, πᾶσάν 20
ἐστί σοι σπουδὴν ποιητέον, ἵνα τὴν ἐκ τούτων ἀπομίμησιν
οἱ περὶ ταῦτα διατρίβοντες τοῖς τῆς ἀρετῆς στοιχείοις
καλλιγραφούμενοι μὴ πρὸς τὰ φαῦλα σφᾶς αὐτοὺς ἄγωσιν,
8 ἀλλὰ τῆς αὐτῆς ἀρετῆς μετέχειν ἐπιθυμῶσιν. ἔτι δὲ τὸ
20 βουλεύεσθαι τῶν περὶ τὸν ἄνθρωπον θειότατόν ἐστιν, ὥστε 25
οὐκ εἰς τὰ πάρεργα καὶ μηδενὸς ἄξια τὴν σπουδήν ἐστί σοι

3–5 cf. p. 6, 21–23. 14, 15–17. Athen. 11, 508 A: *νόμος γάρ ἐστιν, ὥς φησιν Ἀριστοτέλης, λόγος ὡρισμένος – ἕκαστα* || **10** sqq. cf. Isocr. 3, 7 sq.; 15, 255 || **17** sqq. cf. Isocr. 2, 31

aN$\alpha\beta\gamma$

3 *συμφέρειν* **C**[1] || **5** *μηνύων om.* **H**[1] | *δὲ* **N** *δὴ* **a** || **10** *τοῦτο* **H**[2] | *τοὺς add. Stahr, Aristotelia 2, 1832, p. 232, cf. Isocr. l. c.* || **12** *τὴν αὐτῶν Sp.*[2] | *τούτῳ Sp.*[1] *οὕτω codd.* || **14** *ἔχομεν* **FC**, *fort. recte* | *καὶ*[1] *del. Sp.*[2] | *τούτου* **a** (per) hanc γ *τοῦτο* **N** (propter) hoc $\alpha\beta$ || **20** *ᾖς Cant. Erasm.*[3] *εἰ codd.* || **21** *τὴν*] *μὲν τὴν* **N**[1] *τὴν μὲν* **N**[2] | *τούτων* **a** (ex) hiis $\alpha\beta\gamma$ *τούτου* **N** || **23** *ἄγουσιν* **F**[1]**CU** || **24** *ἐπιθυ-μοῦσιν* **F**[1]**C**

καταναλωτέον, ἀλλὰ τὴν μητρόπολιν αὐτὴν τοῦ καλῶς
βουλεύεσθαι μαθεῖν βουλητέον. τίς γὰρ δὴ τοῦτ' ἂν ἀμφισ-
βητήσειε τῶν νοῦν ἐχόντων, ὅτι τὸ μὲν πράττειν μὴ
βουλευσάμενον σημεῖόν ἐστιν ἀνοίας, τὸ δὲ κατὰ τὴν ὑφ- 25
5 *ήγησιν τοῦ λόγου συντελεῖν τι τῶν ὑπ' ἐκείνου παραγγελ-*
θέντων παιδείας; ἰδεῖν δέ ἐστι πάντας τοὺς ἄριστα τῶν **9**
Ἑλλήνων πολιτευομένους λόγῳ πρῶτον ἢ τοῖς ἔργοις συγγι-
νομένους, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς μέγιστον ἀξίωμα τῶν
βαρβάρων ἔχοντας τούτῳ πρὸ τῶν πραγμάτων χρωμένους, 30
10 *εἰδότας καλῶς, ὡς ἀκρόπολίς ἐστι σωτηρίας ἡ διὰ τοῦ* 1421a
λόγου γινομένη τοῦ συμφέροντος θεωρία. ταύτην ἀπόρθη-
τον οἰητέον, οὐ τὴν ἐκ τῶν οἰκοδομημάτων ἀσφαλῆ πρὸς
σωτηρίαν εἶναι νομιστέον. ἀλλὰ γὰρ ὀκνῶ ἔτι πλείω γρά- **10**
φειν, μή ποτε καλλωπίζεσθαι δόξω περὶ τῶν ἀκριβῶς 5
15 *γνωριζομένων ὡς οὐχ ὁμολογουμένων πίστεις ἐπιφέρων.*
διόπερ ἀφήσω, ἐκεῖνα μόνον εἰπών, περὶ ὧν ἔνεστι λέγειν
εἰς ἅπαντα τὸν βίον, ὅτι τοῦτό ἐστιν, ᾧ διαφέρομεν τῶν
λοιπῶν ζῴων. τοῦτο οὖν καὶ ἡμεῖς διαφέρον τῶν λοιπῶν
ἕξομεν ἀνθρώπων οἱ μεγίστης τιμῆς ὑπὸ τοῦ δαιμονίου 10
20 *τετυχηκότες. ἐπιθυμίᾳ μὲν γὰρ καὶ θυμῷ καὶ τοῖς τοιούτοις* **11**
χρῆται καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα πάντα, λόγῳ δὲ οὐδὲν τῶν λοιπῶν
χωρὶς ἀνθρώπων. ἀτοπώτατον οὖν ἂν εἴη πάντων, εἰ τούτῳ
μόνῳ τῶν λοιπῶν ζῴων εὐδαιμονέστερον βιοῦντες τὸ αἴτιον
τοῦ καλῶς εἶναι διὰ ῥᾳθυμίαν ἀφεῖμεν κατολιγωρήσαντες. 15
25 *διακελεύομαι δή σοι πάλαι παρακεκλημένῳ τῆς τῶν λόγων* **12**
ἀντέχεσθαι φιλοσοφίας. καθάπερ γάρ ἐστι φυλακτικὸν

13–15 cf. Isocr. 15, 215 || **17** sqq. cf. Isocr. 3, 5 sq.; 15, 253 sq. || **26** sq. cf. Theophil. apud Fabricium, Bibl. Gr. XIII p. 733

aN*αβγ*

2 *βούλεσθαι* **U** | *τοῦτ'* **a** hoc ***αγ*** *τίς* (*l. 2*) – *ἐχόντων* (*l. 3*) *om.* ***β*** *πουτ'* **N** *ποτ'* **A** || **5** *παραγγελμάτων* **P** || **7** *λόγος* **C** | *συγγινομένοις* **CUP** || **15** *ὡς om.* **H**[1] || **16** *ἔνεστι* **N** inest ***αγ*** *ἐστὶ* **a** (dicendum) est ***β*** || **18** *τοῦτο* – (*l. 19*) *ἀνθρώπων non expressit Philelphus secl. Buhle* | *διαφερόντως* **H**[2]**N** || **19** *ἕξωμεν Cant. Ald.* | *ἀνθρώπων ἕξομεν* **H** || **20** *μὲν om.* **F**[1] || **21** *ἅπαντα* **F** || **22** *οὖν ἂν* **N** ergo ***α*** igitur ***β*** igitur utique ***γ*** *δ' ἂν* **FH** *ἂν* **CUP** || **23** *μόνον* **UHP** | *ζῴω*$_{\nu}$ *om.* **C** || **24** *ἀφεῖμεν Sp.*[2] *ἀφῶμεν codd.* (*om.* **C**) || **25** *σοι*] *μοι* **C**

σώματος ὑγίεια, οὕτω ψυχῆς φυλακτικὸν καθέστηκε παιδεία. ταύτης γὰρ προηγουμένης οὐ πταίειν συμβήσεταί σοι 20 *περὶ τὰς πράξεις, ἀλλὰ σῴζειν ἁπάσας ὡς ἔπος εἰπεῖν τὰς* **13** *ὑπαρχούσας σοι τῶν ἀγαθῶν κτήσεις. χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, εἰ τὸ τοῖς ὀφθαλμοῖς βλέπειν ἡδύ, ⟨τὸ⟩ τοῖς τῆς* 5 *ψυχῆς ὄμμασιν ὀξυδορκεῖν ἐστι θαυμαστόν. ἔτι δὲ ὥσπερ ὁ στρατηγός ἐστι σωτὴρ στρατοπέδου, οὕτω λόγος μετὰ* 25 *παιδείας ἡγεμών ἐστι βίου. ταυτὶ μὲν οὖν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια παραλιπεῖν νομίζω καλῶς ἡμῖν ἔχειν κατὰ τὸν ὑπάρχοντα καιρόν.* 10

14 *Ἔγραψας δέ μοι διακελευόμενος, ὅπως μηδεὶς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων λήψεται τὸ βιβλίον τοῦτο, καὶ ταῦτα εἰδώς, ὅτι καθάπερ τοὺς ἐξ αὐτῶν γεννηθέντας οἱ γεννήσαντες* 30 *τῶν ὑποβαλλομένων μᾶλλον φιλοῦσιν, οὕτως οἱ εὑρόντες τι τῶν μετεχόντων· ὥσπερ γὰρ ὑπὲρ τέκνων, οὕτω τῶν λόγων* 15 **15** *ὑπεραποτεθνήκασιν. οἱ μὲν γὰρ Πάριοι λεγόμενοι σοφισταὶ διὰ τὸ μὴ τεκεῖν αὐτοὶ διὰ ῥᾳθυμίαν ἄμουσον οὐ στέργουσιν, ἀλλὰ χρήματα λαβόντες ἀποκηρύττουσι. διὰ τοῦτο* 35 *οὖν ἐγώ σοι παρακελεύομαι διαφυλάττειν οὕτω τοὺς λόγους τούτους, ὅπως νέοι καθεστῶτες ὑπὸ μηδενὸς χρήμασι* 20 *διαφθαρήσονται, κοσμίως δὲ μετὰ σοῦ συμβιώσαντες εἰς* **16** *ἡλικίαν ἐλθόντες δόξης ἀγηράτου τεύξονται. παρειλήφαμεν δέ, καθάπερ ἡμῖν ἐδήλωσε Νικάνωρ, καὶ τῶν λοιπῶν τεχνογράφων εἴ τίς τι γλαφυρὸν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν τούτων* 1421 b *γέγραφεν ἐν ταῖς τέχναις. περιτεύξῃ δὲ δυσὶ τούτοις βιβλί-* 25 *οις, ὧν τὸ μέν ἐστιν ἐμὸν ἐν ταῖς ὑπ᾽ ἐμοῦ τέχναις Θεοδέκτῃ*

6 sq. cf. Isocr. 3, 9; 15, 257. Theophil. l. c.

aNαβγ

5 corporeis oculis **β** | *τὸ*² **N² A** *om.* **aN¹** || **6** *ὀξυδερκεῖν* **UHP** | *ἐστι om.* **H** || **9** *ἡμῖν* **a** nobis **βγ** *ὑμῖν* **N** vobis **α** || **11** *λοιπῶν* **N** aliorum **α** reliquorum **γ** *om.* **aβ** || **15** *οὕτω Sp.*² *τούτων codd.* || **16** *ὑπεραποθνήσκουσιν* **G** *Sp.*¹ || **19** *οὖν*] *γοῦν* **HP** || **20** *ὅπως*] *ὥσπερ* **H¹** | *καθεστηκότες* **N** | *χρήμασι* **a** pecunia **αβ** *om.* **Nγ** *del. Sp.*¹ || **22** *δόξαν* **H¹** | *ἀγηράτου Ipf., p. 25² Kassel* immortalem **αβ** *ἀκηράτου codd.* || **23** *παρεδήλωσε* **U** || **24** *εἴ τίς* **a** si quis **αβγ** *ὅστις* **N** || **25** *an τοιούτοις? Wendl. Herm. 39, 1904, 505² Forst.* || **26** *Θεοδέκτους* **C**

γραφείσαις, τὸ δὲ ἕτερον Κόρακος. τὰ δὲ λοιπὰ τούτοις 17
ἰδίᾳ πάντα γέγραπται περί τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν
δικανικῶν παραγγελμάτων· ὅθεν πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν 5
εὐπορήσεις ἐκ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων σοι γεγραμμένων.
5 ἔρρωσο.}

Τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων, τὸ μὲν 1
δημηγορικόν, τὸ δὲ ἐπιδεικτικόν, τὸ δὲ δικανικόν. εἴδη
δὲ τούτων ἑπτά, προτρεπτικόν, ἀποτρεπτικόν,
ἐγκωμιαστικόν, ψεκτικόν, κατηγορικόν, ἀπο- 10
10 λογικόν, καὶ ἐξεταστικὸν ἢ αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἢ πρὸς
ἄλλο. τὰ μὲν οὖν εἴδη τῶν λόγων τοσαῦτα ἀριθμῷ ἐστι, 2
χρησόμεθα δὲ αὐτοῖς ἔν τε ταῖς κοιναῖς δημηγορίαις καὶ
ταῖς περὶ τὰ συμβόλαια δικαιολογίαις καὶ ταῖς ἰδίαις
ὁμιλίαις. οὕτω δ' ἂν ἑτοιμότατον λέγειν περὶ αὐτῶν 15
15 δυνηθείημεν, εἰ καθ' ἓν ἕκαστον εἶδος ἀπολαβόντες
ἀπαριθμησαίμεθα τὰς δυνάμεις αὐτῶν καὶ τὰς χρήσεις
καὶ τὰς πράξεις. καὶ πρῶτον μὲν τὰς προτροπὰς καὶ
ἀποτροπάς, ἐπείπερ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις καὶ ταῖς κοιναῖς
δημηγορίαις ἐν τοῖς μάλιστα αὐτῶν χρῆσίς ἐστι, διέλθωμεν. 20
20 Καθόλου μὲν οὖν εἰπεῖν, προτροπὴ μέν ἐστιν ἐπὶ 3
προαιρέσεις ἢ λόγους ἢ πράξεις παράκλησις, ἀποτροπὴ
δὲ ἀπὸ προαιρέσεων ἢ λόγων ἢ πράξεων διακώλυσις.

6–11 cf. Quint. inst. or. 3, 4, 9. Syrian. in Hermog. comm. II p. 11, 17—21 Rabe

aNαβγ *desinit* **γ** *post verbum* ἀπολαβόντες (*l. 15*)

1 τὰ . . . λοιπὰ **a** cetera **α** reliqua **γ** τὴν . . . λοιπὴν **N** τὰ — γέγραπται *om.* **β** || **4** τῶν *om.* **N** || **6** τρία] δύο *Sp.*[1], *cf. l. 7* | εἰσὶ τῶν πολιτικῶν **C** || **7** δημηγοριτικόν **P** *Ald.* | τὸ δὲ ἐπιδεικτικόν *del. Sp.*[1], *cf. Quint. l. c. Syrian. l. c., sed v. praef. p. XL sq.* | ἤδη **U** || **9** ψεκτικόν **N** *Syrian. l. c.* ψεκτόν **a** | κατηγορικόν *Syrian. l. c.* **H**[1]**A** κατηγορητικόν *cett., v. ind. s. v.* | ἀπολογικόν *Syrian. l. c., cf. p. 25, 1. 25, 4* ἀπολογητικόν *codd.* || **10** αὐτὸ] ἑαυτὸ **F**[2]**N** αὐτὸν **H**[2] || **12** χρησόμεθα **a** utemur **αβγ** χρησώμεθα **N** || **14** ἑτοιμότατα **H**[1] *Wendl.*[2] || **15** καθ' ἓν **H**[1]**P** καὶ καθ' ἑνὸς **C** καὶ καθ' ἓν *cett.* || **17** πράξεις] τάξεις *Sp.*[1] *alii, cf. Ipf., p. 7 sq., at v. Fuhrmann, Das systematische Lehrbuch, 1960, p. 12*[1] | μὲν *om.* **H**[1] || **19** τοῖς **CUH**[1]**P** τοῖς δε **NH**[2] *in* **F** δὲ *superscr. et ras. del.* | διέλθωμεν *Sp.*[1] διέλθοιμεν ἂν *codd.* || **22** προαιρέσεως **HP**

4 οὕτω δὲ τούτων διωρισμένων τὸν μὲν προτρέποντα χρὴ
δεικνύειν ταῦτα ἐφ' ἃ παρακαλεῖ δίκαια ὄντα καὶ νόμιμα
25 καὶ συμφέροντα καὶ καλὰ καὶ ἡδέα καὶ ῥάδια πρα-
χθῆναι· εἰ δὲ μή, δυνατά τε δεικτέον, ὅταν ἐπὶ δυσχερῆ
5 παρακαλῇ, καὶ ὡς ἀναγκαῖα ταῦτα ποιεῖν ἐστι. τὸν δὲ 5
ἀποτρέποντα δεῖ διὰ τῶν ἐναντίων κώλυσιν ἐπιφέρειν, ὡς
οὐ δίκαιον οὐδὲ νόμιμόν ἐστιν οὐδὲ συμφέρον οὐδὲ καλὸν
30 οὐδὲ ἡδὺ οὐδὲ δυνατὸν πράττειν τοῦτο, εἰ δὲ μή, ὡς
ἐργῶδες καὶ οὐκ ἀναγκαῖον. ἅπασαι δὲ αἱ πράξεις μετ-
έχουσι τούτων ἀμφοτέρων, ὥστε μηδ⟨ένα τὴν⟩ ἑτέραν τῶν 10
ὑποθέσεων ἔχοντα λόγων ἀπορεῖν.

6 Ὧν μὲν οὖν ὀρέγεσθαι δεῖ τοὺς προτρέποντας καὶ
ἀποτρέποντας, ταῦτά ἐστιν· ὁρίσασθαι δὲ πειράσομαι τού-
35 των ἕκαστον τί ἐστι καὶ δεῖξαι, πόθεν αὐτῶν εἰς τοὺς
7 λόγους εὐπορήσομεν. δίκαιον μὲν οὖν ἐστι τὸ τῶν ἁπάν- 15
των ἢ τὸ τῶν πλείστων ἔθος ἄγραφον, διορίζον τὰ καλὰ
καὶ τὰ αἰσχρά. τοῦτο δέ ἐστι τὸ γονέας τιμᾶν καὶ φίλους
εὖ ποιεῖν καὶ τοῖς εὐεργέταις χάριν ἀποδιδόναι· ταῦτα γὰρ
καὶ τὰ τούτοις ὅμοια οὐ προστάττουσι τοῖς ἀνθρώποις οἱ
1422a γεγραμμένοι νόμοι ποιεῖν, ἀλλ' ἔθει ἀγράφῳ καὶ κοινῷ 20
8 νόμῳ νομίζεται. τὰ μὲν οὖν δίκαια ταῦτά ἐστι, νόμος δέ
ἐστιν ὁμολόγημα πόλεως κοινὸν διὰ γραμμάτων προστάτ-
9 τον, πῶς χρὴ πράττειν ἕκαστα. συμφέρον δέ ἐστι τῶν
5 ὑπαρχόντων ἀγαθῶν φυλακὴ ἢ τῶν μὴ προσόντων κτῆσις
ἢ τῶν ὑπαρχόντων κακῶν ἀποβολὴ ἢ τῶν προσδοκωμένων 25

15–21 cf. Theophil. l. c. p. 737sq. ‖ **21–23** cf. Theophil. l. c. p. 658sq. 739 ‖ **23** – p. 7, 1 cf. Theophil. l. c. p. 740sq. ‖ **23** – p. 7, 8 cf. Syrian. in Hermog. comm. II p. 176, 17–177, 8 Rabe

aN*αβ*

5 *καὶ om.* **H**^{1}**P** ‖ **6** *ἐναντίων κώλυσιν om.* **N**^{1} ‖ **9** *αἱ om.* **N** ‖ **10** *μηδένα τὴν ἑτέραν Kays.*[1] *μηδετέραν codd.* quare alterutrum negotium (negotiorum ***β***) habentem orationibus (sermonibus ***β***) non egere (egerunt ***β***^{1}) ***αβ*** ‖ **11** *ἔχοντα del. Sp.*[2] | *λόγον* **F**^{2}**P** ‖ **12.13** *καὶ ἀποτρέποντας om.* **N**^{1} ‖ **14** *δεῖξαι* **NF**^{2}**H**^{2} ostendere ***αβ*** *om.* **F**^{1}**CUH**^{1}**P** ‖ **17** *τοῦτο*] *τοιοῦτον Theophil. l. c. τοιοῦτο Sauppe*[2/3] ‖ **19** *οὐκ ἐπιτάττουσι* **FC** ‖ **20** *ἔθει* **a** more ***αβ*** *εὐθὺς* **N** *e corr.* ‖ **21** *νόμος–(l. 23) ἕκαστα e p. 14, 15–17 a posteriore manu huc inculcatum esse censet Kassel* ‖ **22** *κοινὸν πόλεως* **F** ‖ **24** *κτίσις* **H**^{1}**P**

γενήσεσθαι βλαβερῶν διακώλυσις. διαιρήσεις δὲ τοῦτο **10**
τοῖς μὲν ἰδιώταις εἰς σῶμα καὶ ψυχὴν καὶ τὰ ἐπίκτητα.
σώματι μὲν οὖν ἐστι συμφέρον ῥώμη κάλλος ὑγίεια, ψυχῇ
δὲ ἀνδρεία σοφία δικαιοσύνη· τὰ δὲ ἐπίκτητα φίλοι χρή- 10
5 *ματα κτήματα· τὰ δ' ἐναντία τούτοις ἀσύμφορα. πόλει δὲ* **11**
συμφέροντα τὰ τοιαῦτά ἐστιν· ὁμόνοια, δυνάμεις πρὸς
πόλεμον, χρήματα καὶ προσόδων εὐπορία, συμμάχων ἀρε-
τὴ καὶ πλῆθος· καὶ συλλήβδην ἅπαντα τὰ τούτοις ὁμοιό-
τροπα συμφέροντα νομίζομεν, τὰ δὲ τούτοις ἐναντία 15
10 *ἀσύμφορα. καλὰ δέ ἐστιν, ἀφ' ὧν εὐδοξία τις καὶ τιμή τις* **12**
ἔνδοξος γενήσεται τοῖς πράξασιν. ἡδέα δὲ τὰ χαρὰν ἐργα-
ζόμενα. ῥᾴδια δὲ τὰ μετὰ ἐλαχίστου χρόνου καὶ πόνου
καὶ δαπάνης ἐπιτελούμενα. δυνατὰ δὲ πάντα τὰ ἐνδεχό-
μενα γίνεσθαι. ἀναγκαῖα δὲ τὰ μὴ ἐφ' ἡμῖν ὄντα πράτ- 20
15 *τειν, ἀλλ' ὡς ἐξ ἀνάγκης θείας ἢ ἀνθρωπίνης οὕτως ὄντα.*

Τὰ μὲν οὖν δίκαια καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ συμφέροντα καὶ **13**
τὰ καλὰ καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ ῥᾴδια καὶ τὰ δυνατὰ καὶ τὰ
ἀναγκαῖα ταῦτά ἐστιν· εὐπορήσομεν δὲ περὶ τούτων λέ-
γειν ἐξ αὐτῶν τε τῶν προειρημένων καὶ τῶν ὁμοίων 25
20 *τούτοις καὶ τῶν ἐναντίων αὐτοῖς καὶ τῶν ἤδη κεκρι-*
μένων ἢ ὑπὸ θεῶν ἢ ὑπ' ἀνθρώπων ἢ ὑπ' ἐνδόξων κριτῶν
ἢ ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἡμῖν.

Τὸ μὲν οὖν δίκαιον οἷόν ἐστι, πρότερον ἡμῖν δεδήλωται· **14**
τὸ δὲ ὅμοιον τῷ δικαίῳ τοιόνδε ἐστίν· ὥσπερ γὰρ δίκαιον

11 cf. Theophil. l. c. p. 744 || **24** – p. 8, 2 cf. Theophil. l. c. p. 738

aN*αβ* *inde a verbo ὁμοίων (l. 19) accedit plerumque **Π***

1 divides autem hec civitati et ydiotis, ydiotis quidem ad corpus *etc.* ***β*** || **4** *σοφία*] sapientia temperantia ***β*** || **6** *δυνάμεις* **FCN** potentie ***α*** *δύναμις* **UHP** potentia ***β*** || **10** *τις*[2] *om.* **FH** || **15** *ὡς* *om.* **HP** | *οὕτως* **N** ita ***α*** sic ***β*** *ὄντως* **a** || **16** *καὶ τὰ συμφέροντα* **FN** et utilia ***α*** *om.* **CUHP** *καὶ τὰ συμφέροντα – (l. 17) δυνατὰ om.* ***β*** || **17** *καὶ τὰ δυνατὰ om.* **F**[1] *add.* **F**[2] *i. m. post ἀναγκαῖα* || **18** *ἐστιν* **N** sunt ***αβ*** *om.* **a** || **18** *δὲ* **FCN** *δὲ καὶ* **UHP** || **19** *τε*] *δὲ* **UHP** | [*ὁμοίω*]*ν inc.* ***Π*** || **20** *τούτοις*] [*α*]*ὐτοῖς λέγ*[*ειν* ***Π***? || **21** *ἢ*[1] ***Π*** *om. codd.* | *ὑπ'*[1] ***Π*** *om. codd.* | [*ἢ*] *ὑπ' ἐ*[*νδόξ*]*ων* ***Π*** *ἐνδόξων ἢ ὑπὸ codd.* || **23** [*δίκαιον – (l. 24) ἐσ*]*τίν servata non sunt in* ***Π*** | *ἐστι Sp.*[1] *ἂν ἦν* **H** *ἂν ᾖ cett.* | *πρότερον Sp.*[1], *cf. p. 8, 14 sq. et p. 9, 18 sq. τὸν τρόπον codd. om.* ***αβ*** *del. Finckh*[2]

30 *νομίζομεν τὸ τοῖς γονεῦσι πείθεσθαι, τὸν αὐτὸν τρόπον*
προσήκει τοὺς υἱεῖς μιμεῖσθαι τὰς τῶν πατέρων πράξεις·
καὶ καθάπερ τοὺς εὖ ποιήσαντας ἀντευεργετεῖν δίκαιόν
ἐστιν, οὕτω τοὺς μηδὲν κακὸν ἐργασαμένους ἡμᾶς δίκαιόν
15 *ἐστι μὴ βλάπτειν. τὸ μὲν οὖν ὅμοιον τῷ δικαίῳ τοῦτον τὸν* 5
35 *τρόπον δεῖ λαμβάνειν· ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων χρὴ κατα-*
φανὲς ποιεῖν αὐτὸ ⟨ὧδε⟩ {τὸ παράδειγμα}· καθάπερ γὰρ
τοὺς κακόν τι ποιήσαντας δίκαιόν ἐστι τιμωρεῖσθαι, οὕτω
16 *καὶ τοὺς εὐεργετήσαντας προσήκει ἀντευεργετεῖν. τὸ δὲ*
κεκριμένον ὑπό τινων ἐνδόξων δίκαιον οὕτω λήψῃ· ἀλλ' 10
40 *οὐχ ἡμεῖς μόνοι μισοῦμεν καὶ κακῶς ποιοῦμεν τοὺς ἐχθρούς,*
ἀλλὰ καὶ Ἀθηναῖοι καὶ Λακεδαιμόνιοι δίκαιον εἶναι κρί-
νουσι τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι.

1422 b **17** *Τὸ μὲν οὖν δίκαιον οὕτω μετιὼν πολλαχῶς λήψῃ· τὸ δὲ*
νόμιμον αὐτὸ μὲν οἷόν ἐστιν ὥρισται ἡμῖν πρότερον, δεῖ 15
δέ, ὅπου ἂν ᾖ χρήσιμον, αὐτόν τε τὸν διαγορεύοντα νόμον
λαμβάνειν, εἶτα τὸ ὅμοιον τῷ γεγραμμένῳ νόμῳ. εἴη δ' ἂν
5 *τοιόνδε· ὥσπερ γὰρ ὁ νομοθέτης ταῖς μεγίσταις ζημίαις*
τοὺς κλέπτοντας κολάζει, οὕτω δεῖ καὶ τοὺς ἐξαπατῶντας
μάλιστα τιμωρεῖσθαι· καὶ γὰρ οὗτοι κλέπτουσι τὴν διά- 20
νοιαν· καὶ καθάπερ ὁ νομοθέτης κληρονόμους ἐποίησε
τοὺς ἐγγυτάτω γένους ὄντας τοῖς ἄπαισιν ἀποθνήσκουσιν,

9–13 cf. Theophil. l. c. p. 736

aNαβ *acc. interdum* ***Π***

1 *τὸ* ***Π*** *om. codd.* ‖ **2** *μιμεῖσθαι τοὺς υἱοὺς* **HP** ‖ **4** *κακὸν ἐργασα-μένους [ἡμ]ᾶς* ***Π*** *ἡμᾶς κακὸν ἐργασαμένους codd.* ‖ **5** *[τ]οῦ[το]ν τὸν [τρόπον* ***Π*** *Sp.*[2] *τὸν τρόπον τοῦτον codd.* ‖ **6** *τ[ῶν –(l. 7) καθάπε]ρ servata non sunt in* ***Π*** ‖ **7** *αὐτὸ ὧδε Kays.*[1] *αὐτὸ τὸ παράδειγμα codd. τὸ αὐτὸ παράδειγμα Sp.*[2] *ὧδε ante (l. 6) χρὴ ponendum esse censet Kassel* ‖ **8.9** *[οὕτω κ]αὶ τοὺς εὐεργετήσαντ[α]ς* ***Π*** *Sp.*[2] sic et benefactoribus ***α*** *καὶ τοὺς εὐεργετήσαντας οὕτω codd.* ‖ **9** *[προσήκει–(l. 12) Ἀ]θηναῖοι servata non sunt in* ***Π*** ‖ **11** *μόνον* **UHP** ‖ **12** *εἶναι om.* ***Π****?* ‖ **14** *οὖν] δ[ὴ]* ***Π****?* | *μετιὼν Sp.*[2] *μελετῶν codd. legi nequit in* ***Π*** orationes scribendo ***α*** | *πολλαχῶς Sp.*[2]*, cf. p. 9, 17 fort.* ***Π*** *πολλάκις codd.* ‖ **15** *οἷόν] ὅ* ***Π*** ‖ **16** *ὅπου ἂν] fort. ὁπόταν vel ὅπως ἂν* ***Π*** | *[χρή]σιμο[ν ᾖ] fort.* ***Π*** | *διαγορεύο[ν]τα νό[μον* ***Π*** *ἀγορεύοντα καὶ τὸν νόμον codd. καὶ del. Finckh*[1] ‖ **18** *τ[αῖς* ***Π*** *om. codd.* ‖ **19** *κλέπτοντας* ***Π*** *κλέπτας codd.* | *κολάζει* ***Π*** *ἐκόλασεν codd.* | *δεῖ] δὴ* **UHP** ‖ **21** *ἐποίησε* ***Π*** *πε-ποίηκε codd.*

οὕτω καὶ τῶν τοῦ ἀπελευθέρου χρημάτων ἐμὲ νῦν προσ- 10
ήκει κύριον γενέσθαι· τῶν γὰρ ἀπελευθερωσάντων αὐτὸν
τετελευτηκότων ἐγγυτάτω γένους αὐτὸς ὢν καὶ τῶν ἀπ-
ελευθέρων δίκαιος ἂν εἴην ἄρχειν. τὸ μὲν οὖν ὅμοιον τῷ **18**
5 *νομίμῳ τοῦτον τὸν τρόπον λαμβάνεται, τὸ δὲ ἐναντίον*
ὧδε· εἰ γὰρ ὁ νόμος ἀπαγορεύει τὰ δημόσια διανέμεσθαι, 15
δῆλον ὅτι τοὺς διαιρουμένους αὐτὰ πάντας ἀδικεῖν ὁ νομο-
θέτης ἔκρινεν· εἰ γὰρ τιμᾶσθαι οἱ νόμοι προστάττουσι
τοὺς καλῶς καὶ δικαίως τῶν κοινῶν ἐπιστατήσαντας, δῆλον
10 *ὡς καὶ τοὺς τὰ δημόσια διαφθείροντας τιμωρίας ἀξίους νο-*
μίζουσιν. ἐκ μὲν οὖν τῶν ἐναντίων καταφανὲς οὕτω γίνεται **19**
τὸ νόμιμον, ἐκ δὲ τῶν κεκριμένων ὧδε· καὶ οὐ μόνον ἐγὼ 20
τὸν νόμον τοῦτον ἕνεκα τούτων φημὶ τὸν νομοθέτην θεῖ-
ναι, ἀλλὰ καὶ πρότερον οἱ δικασταὶ διεξιόντος Λυσιθείδου
15 *παραπλήσια τοῖς νῦν ὑπ᾽ ἐμοῦ λεγομένοις ἐψηφίσαντο*
ταὐτὰ περὶ τοῦ νόμου τούτου.

Τὸ μὲν οὖν νόμιμον οὕτω μετιόντες πολλαχῶς δείξομεν· **20** 25
τὸ δὲ συμφέρον αὐτὸ μὲν οἷόν ἐστιν ἐν τοῖς πρότερον
ὥρισται, δεῖ δὲ λαμβάνειν εἰς τοὺς λόγους ⟨ὡς ἐκ⟩ τῶν
20 *προειρημένων καὶ ἐκ τοῦ συμφέροντος, ἂν ὑπάρχῃ τι, καὶ*
μετιόντας τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ ὑπὲρ τοῦ νομίμου καὶ
τοῦ δικαίου διήλθομεν, οὕτω καὶ τὸ συμφέρον πολλαχῶς
ἐμφανίζειν. εἴη δ᾽ ἂν τὸ μὲν ὅμοιον τῷ συμφέροντι τοιόν- **21** 30

aN*αβ* *acc. interdum **Π***

1 *καὶ om.* ***Π*** | *τοῦ om.* **P** | *χρη[μάτων – (l. 7) νο]μ[οθέτης servata non sunt in **Π*** ‖ **3** *καὶ om.* **P** | *τῶν ἀπελευθέρων] τῶν τοῦ ἀπελευθέρου Buhle, cf. Philelphi interpretationem:* iustus certe sum qui illius res omnes dominio teneam *τῶν ἀπελευθερωσάντων* **H**^{1}**P** ‖ **4** *ἂν εἴην* **N** (iustum) est ***α*** (iustum) utique est (me dominari) ***β*** *ὢν* **CUH**^{1}**P** *εἰμι* **FH**^{2} ‖ **6** *εἰ γὰρ–(l. 8) ἔκρινεν del. Reeve* ‖ **7** *πάντα* **UHP** ‖ **9** *ἐπιστατή-σαντας* **FH**^{2}**N*Π***? *ἐπιστήσαντας* **CUH**^{1}**P** ‖ **10** *διαφθείραντας* **U** *legi nequit in **Π*** ‖ **11** *κ]ἀκ [τῶν ἐναντίων τὸ νόμι]μ[ον κ]ατα[φανὲς οὕτω γίνεται in **Π** scriptum fuisse opinantur Gr. H., sed superest spatium nonnullis litteris sufficiens et ante κἀκ et post γίνεται, cf. Fuhr*^{2} ‖ **14** *[οἱ δικασταὶ παρα]πλή[σια **Π**? | Λυσιθείδου Sp.*^{1} *λυσιθίδου codd.* ‖ **15** *παρα]πλή[σια–] (p. 10, 5) κ[αὶ servata non sunt in **Π*** ‖ **16** *ταὐτὰ Sp.*^{1} *ταῦτα codd. post ταῦτα verba περὶ τοῦ νόμου τούτου delenda esse opinatur Kassel* ‖ **17** *πολλαχῶς* **aN**^{2} *πολλαχοῦ* **N**^{1} ‖ **18** *πρότερον] πρώτοις* **HP** ‖ **19** *ὡς ἐκ addidi om. codd.* ‖ **20** *ὑπάρχοι* **H** ‖ **21** *δικαίου καὶ τοῦ νομίμοι Cant.* ‖ **22** *πολλαχῶς om.* **H**^{1}

δε· ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς πολέμοις συμφέρει τοὺς εὐψυχο-
τάτους πρώτους τάττειν, οὕτως ἐν ταῖς πολιτείαις λυσι-
τελεῖ τοὺς φρονιμωτάτους καὶ δικαιοτάτους προεστάναι
τοῦ πλήθους· καὶ καθάπερ τοῖς ἀνθρώποις ὑγιαίνουσι
35 συμφέρει φυλάττεσθαι μὴ νοσήσωσιν, οὕτω καὶ ταῖς πόλε- 5
σιν ὁμονοούσαις συμφέρον ἐστὶ προσκοπεῖν μὴ στασιά-
22 σωσι. τὰ μὲν οὖν ὅμοια τῷ συμφέροντι τοῦτον τὸν τρόπον
μετιὼν πολλὰ ποιήσεις· ἐκ δὲ τῶν ἐναντίων ὧδε τὸ
συμφέρον ἔσται καταφανές· εἰ γὰρ λυσιτελεῖ τοὺς ἐπιεικεῖς
40 τιμᾶν τῶν πολιτῶν, συμφέρον ἂν εἴη καὶ τοὺς πονηροὺς 10
κολάζειν· εἰ γὰρ οἴεσθε οὐ συμφέρον εἶναι τὸ μόνους
423a ἡμᾶς πρὸς Θηβαίους πολεμεῖν, συμφέρον ἂν εἴη Λακεδαι-
μονίοις συμμαχίαν ποιησαμένους οὕτω Θηβαίοις πολεμεῖν.
23 ἐκ μὲν δὴ τῶν ἐναντίων οὕτω τὸ συμφέρον καταφανὲς
ποιήσεις· τὸ δὲ κεκριμένον ὑπ᾽ ἐνδόξων κριτῶν οὕτω χρὴ 15
5 λαμβάνειν· Λακεδαιμόνιοί τε γὰρ Ἀθηναίους καταπολεμή-
σαντες συμφέρειν αὐτοῖς ᾠήθησαν μὴ τὴν πόλιν αὐτῶν
ἀνδραποδίσασθαι, καὶ πάλιν Ἀθηναῖοι [μετὰ] Θηβαίων
ἐξὸν αὐτοῖς ἀνοικίσαι τὴν Σπάρτην συμφέρειν σφίσιν
ᾠήθησαν περιποιῆσαι Λακεδαιμονίους. 20

24 Περὶ μὲν οὖν τοῦ δικαίου καὶ τοῦ νομίμου καὶ τοῦ
10 συμφέροντος οὕτω μετιὼν εὐπορήσεις· τὸ δὲ καλὸν καὶ τὸ
ἡδὺ καὶ τὸ ῥᾴδιον καὶ τὸ δυνατὸν καὶ τὸ ἀναγκαῖον ὁμοιο-

aNαβ *acc. in maiore parte paginae* ***Π***

1 *πολεμίοις* **H**[1] || **4** *καὶ* **a** et **αβ** *om.* **N** || **6** *συμφέρον ἐστὶ om.* ***Π****?* | *προσκοπεῖν* **N** *π[ρ]οσκοπεῖν* ***Π****?* *σκοπεῖν* **a** || **8** *ὧδε* ***Π*** *ὧδέ σοι codd.* || **10** *τιμᾶν τῶν πολιτ[ῶ]ν* ***Π*** *τῶν πολιτῶν τιμᾶν codd.* | *τοὺς om.* **P** || **11** *[ο]ὐ [συ]μφέρον εἶναι* ***Π*** non conferens esse **α** *ἀσύμφορον codd.* conferens **β** | *τὸ om.* **H** || **12.13** *Λ[ακε]δαιμ[ο]νίοις συμμα[χ]ία[ν]* ***Π*** *τὸ Λακεδαιμονίους συμμάχους codd.* || **13** *οὕτω* ***Π*** *ἡμᾶς οὕτω codd.* || **15** *[κ]ριτῶν* ***Π*** *συμφέρον codd.* (*ὧδε*[β] *ὑπ᾽ ἐνδόξων*[α] *omisso συμφέρον* **H**) conferens **β** *om.* **α** | *οὕτω* ***Π*** *ὧδε codd., sed cf. e. g. 8, 10* || **17** *μὴ τὴν – (l. 20) ᾠήθησαν om.* **U** || **18** *[ἐξανδραποδί]σα[σ]θαι* ***Π****?* | *μετὰ] Θηβαίων* ***Π*** *om. codd.* || **19** *αὐτοῖς om.* ***Π****?, fort. recte* | *[συμφέρειν – (p. 11, 5) ἐπιστώμε]θα in* ***Π*** *paucae admodum litterae legi possunt* || **20** *ποιῆσαι* **C** *περιποιῆσαι* **N** *e corr.* | *Λακεδαιμονίοις* **CUP** || **21** *οὖν* **UHPN** igitur **β** *om.* **FCα*Π*****?** || **22** *εὐπορήσαις* **H**[1] || **23** *ἡδὺ καὶ τὸ ῥᾴδιον Fuhr*[1], *cf. p. 6, 2 sqq. et saepe ῥᾴδιον καὶ τὸ ἡδὺ codd.*

τρόπως τούτοις μέτιθι. καὶ περὶ μὲν τούτων ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν.

2 Πάλιν δὲ διορισώμεθα, καὶ περὶ πόσων καὶ περὶ ποίων {καὶ τίνων} ἔν τε τοῖς βουλευτηρίοις καὶ ταῖς ἐκκλησίαις 5 συμβουλεύομεν. ἂν γὰρ τούτων ἕκαστα σαφῶς ἐπιστώμεθα, 15 τοὺς μὲν ἰδίους λόγους αὐτὰ τὰ πράγματα καθ' ἑκάστην ἡμῖν τὴν συμβουλίαν παραδώσει, τὰς δὲ κοινὰς ἰδέας ἐκ πολλοῦ προειδότες ἐπιφέρειν ἐφ' ἑκάστας τῶν πράξεων ῥᾳδίως δυνησόμεθα. τούτων οὖν ἕνεκα διαιρετέον ἡμῖν, 10 περὶ ὧν κοινῇ βουλεύονται πάντες. **2** 20 ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἰπεῖν, εἰσὶν ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν προθέσεις, περὶ ὧν δημηγορητέον· ἀναγκαῖον γάρ ἐστι καὶ βουλεύεσθαι καὶ λέγειν ἡμᾶς ἐν βουλῇ καὶ δήμῳ ἢ περὶ ἱερῶν ἢ περὶ νόμων ἢ περὶ τῆς πολιτικῆς κατασκευῆς ἢ περὶ τῶν πρὸς τὰς 15 ἄλλας πόλεις συμμαχιῶν καὶ συμβολαίων ἢ περὶ πο- 25 λέμου ἢ περὶ εἰρήνης ἢ περὶ πόρου χρημάτων. αἱ μὲν οὖν προθέσεις αὗται τυγχάνουσιν οὖσαι, περὶ ὧν βουλευσόμεθα καὶ δημηγορήσομεν· ἑκάστην δὲ πρόθεσιν διελώμεθα καὶ σκοπῶμεν, ἐν οἷς τρόποις περὶ τούτων ἐν- 20 δέχεται τοῖς λόγοις χρῆσθαι.

3 30 Περὶ μὲν οὖν ἱερῶν τριττῶς ἀναγκαῖον λέγειν· ἢ γὰρ

aNαβ *acc. plerumque* **Π**

1 τούτοις *om.* **UHP** | τούτων **N** hiis **αβ** αὐτῶν **a** || **3** διορισώμεθα **FP** διορισόμεθα **CUH** ὁρισώμεθα **N** | περὶ[2] *om.* **a** || **4** καὶ τίνων *codd.* et de quibus **αβ** καὶ ἐκ τίνων *Us. secl. Kays.*[1] || **5** συμβουλεύσομεν **P** *Ald.* | ἐπιστώμεθα **FC** ἐπισταίμεθα **UHP** ἐπιστάμεθα **N** || **7** τὴ[ν **Π** *om. codd.* | παραδίδωσι **P** || **8** ἑκάστας **Π** ἑκάσταις *codd.* || **9** οὖν **NΠ** igitur **α** ergo **β** *om.* **FCUH¹P** μὲν **H²** | διατηρητέον **H¹** || **10** βούλονται **HP** || **11** τὸν ἀριθμὸν *om.* **H¹** τῶν ἀριθμῶν **P** || **11.12** [δημ]ηγορητέον· ἀναγκαῖ[ον **Π** δημηγορήσομεν· ἀνάγκη *codd.* || **12** καὶ[1] *om.* **Π**? || **13** καὶ *codd.* ἢ ἐν **Π** | ἢ[1] *et* περὶ[2] *in* **Π** *omissa fuisse existimant Gr. H.* || **14** τὰς *om.* **N** || **15** συμβουλιῶν **H¹** | πολέμου *Sp.*[4], *cf. p. 18, 13. 20, 20* πολέμων *codd.* πολ]εμ[**Π** || **16** περὶ[1] *vel* περὶ[2] *in* **Π** *omissum fuisse opinantur Gr. H.* || **17** οὖσαι *fort. om.* **Π** || **18** δημηγορήσομεν] συγχωρήσομεν **P** || **20** τοῖς λόγοις χρῆσθαι **Π** λόγῳ χρήσασθαι **NF²H²** oratione uti **α** uti sermone **β** χρήσασθαι **F¹CUH¹P** || **21** τριττῶς **Π** *Cant.*[2] *Bek.*
β α
περιττῶς *codd.* (περιττοῖς **C**) | ἀναγκαῖον περιττῶς **H**

ἐροῦμεν ὡς τὰ καθεστῶτα διαφυλακτέον ἢ ὡς ἐπὶ τὸ
μεγαλοπρεπέστερον μεταστατέον ἢ ὡς ἐπὶ τὸ ταπει-
νότερον. ὅταν μὲν οὖν λέγωμεν, ὡς δεῖ τὰ καθεστῶτα
διαφυλάττειν, εὑρήσομεν ἀφορμὰς ἐκ μὲν τοῦ δικαίου λέ-
35 *γοντες· τὰ πάτρια ἔθη παρὰ πᾶσι παραβαίνειν ἄδικόν ἐστι,* 5
καὶ διότι τὰ μαντεῖα πάντα τοῖς ἀνθρώποις προστάττει
κατὰ τὰ πάτρια ποιεῖσθαι τὰς θυσίας, καὶ ὅτι τῶν πρώτων
οἰκιζόντων τὰς πόλεις καὶ τοῖς θεοῖς ἱδρυσαμένων τὰ ἱερὰ
4 *μάλιστα δεῖ διαμένειν τὰς περὶ τοὺς θεοὺς ἐπιμελείας. ἐκ*
1423b *δὲ τοῦ συμφέροντος, ὅτι πρὸς χρημάτων συντέλειαν ἢ τοῖς* 10
ἰδιώταις ἢ τῷ κοινῷ τῆς πόλεως συμφέρον ἔσται κατὰ τὰ
πάτρια τῶν ἱερῶν θυομένων, καὶ ὅτι πρὸς εὐτολμίαν
λυσιτελεῖ τοῖς πολίταις, ἐπεὶ συμπομπευόντων ὁπλιτῶν
5 *ἱππέων ψιλῶν εὐτολμότεροι γένοιντ' ἂν οἱ πολῖται φιλο-*
5 *τιμούμενοι περὶ ταῦτα. ἐκ δὲ τοῦ καλοῦ, εἰ οὕτω λαμπρὰς* 15
τὰς ἑορτὰς †πρὸς τὸ θεωρεῖσθαι† συμβέβηκεν. ἐκ δὲ τῆς
ἡδονῆς, εἰ καὶ πρὸς τὸ θεωρεῖσθαι ποικιλία τις περὶ τὰς
τῶν θεῶν θυσίας. ἐκ δὲ τοῦ δυνατοῦ, εἰ μήτε ἔνδεια γε-
γένηται μήτε ὑπερβολὴ περὶ ταύτας.

aN*αβ* *acc. plerumque **Π** usque ad verbum τὰς (l. 8)*

1 *τὰ καθεστῶτα διαφυλακτέον codd. ἀναγκ[α]ῖον τὰ καθεστῶτα δ[ια]φυλάττειν* ***Π*** || **2** *μεταστατέον* ***Π*** *Kays.*^{1} *πως codd.* | *ταπεινότερον* ***Π*** || **4** *τοῦ [δικαίου, διότι παρὰ πᾶσι τὰ πά]τρια [ἔθη παραβαίνειν ἄδικόν ἐστι] in* ***Π*** *scriptum fuisse audacius opinantur Gr.H.* || **5** *τὰ] ὅτι τὰ Erasm.*^{3}, *cf. p. 13, 6* || **6** *διότι* **FCH^{2}N** ***Π***? *ὅτι* **UH^{1}P** || **7** *ὅτι om.* ***Π*** || **8** *οἰκισάντων* **N^2** | *τὰ[ς πόλεις — (p. 15, 3) συλλήβδη]ν servata non sunt in* ***Π*** || **9** *post ἐπιμελείας argumentum de legitimo desideravit Sp.*^{3} || **13** *συντελεῖ* **H^1** | *τοῖς om.* **N** | *συμπομπευόντων* **FCN** *συμποπευόντων* **H^2** *συμπολιτευόντων* **U** *συμβουλευόντων* **H^{1}P** || **14** *ψιλῶν* **aN^2** non armatis ***αβ*** *ψιλοὶ* **N^1** || **15** *λαμπρὰς* **N** splendidas ***α*** splendidos ***β*** *καλὰς* **a**, *cf. p. 13, 15 sq.: ἢ λαμπρότης ἢ ἡδονή* || **16** *πρὸς τῷ* **P** | *θεωρεῖσθαι — (l. 17) πρὸς τὸ om.* **N^1** *θεωρεῖσθαι* **a** *θεωρῆσαι* **N^2** *fort. εὐδοκιμεῖν vel sim., sed vide ne gravius mendum subsit: deest inf. pendens e συμβέβηκεν (add. εἶναι Didot). membrum πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς (p. 14, 3. 7) etiam hic auctorem verba λαμπρὰς et πρὸς τὸ θεωρεῖσθαι coniunxisse non evincit, quia locos ἐκ τοῦ καλοῦ et ἐκ τῆς ἡδονῆς hic distinctos ibi in unum contrahit* || **17** *ποικίλα* **P** | *τις* **FNH^2** aliqua ***α*** quedam ***β*** *τῆς* **CMH^{1}P** || **18** *γεγένηται Ald. γένηται codd.*

Ὅταν μὲν οὖν τοῖς καθεστῶσι συνηγορῶμεν, οὕτω 6 10
μετιοῦσι σκεπτέον ἐπὶ τῶν προειρημένων ἢ τῶν τούτοις
ὁμοιοτρόπων, καὶ ὡς ἐνδέχεται διδάσκειν περὶ τῶν λεγο-
μένων· ὅταν δὲ ἐπὶ τὸ μεγαλοπρεπέστερον συμβου-
5 *λεύωμεν μεθιστάναι τὰς ἱεροποιίας, περὶ μὲν τοῦ τὰ πά-*
τρια κινεῖν ἀφορμὰς ἕξομεν εὐπρεπεῖς λέγοντες· τὸ προσ- 7
τιθέναι τοῖς ὑπάρχουσιν οὐ καταλύειν ἐστίν, ἀλλ' αὔξειν τὰ 15
καθεστῶτα· ἔπειθ' ὡς καὶ τοὺς θεοὺς εἰκὸς εὐνουστέρους
εἶναι τοῖς μᾶλλον αὐτοὺς τιμῶσιν· ἔπειθ' ὡς οὐδὲ οἱ πατέ-
10 *ρες ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τὰς θυσίας ἦγον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς*
καιροὺς καὶ τὰς εὐπραγίας ὁρῶντες καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ τὴν
πρὸς τοὺς θεοὺς θεραπείαν ἐνομοθέτουν· ἔπειθ' ὡς καὶ 20
ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἁπάντων οὕτω καὶ τὰς πόλεις καὶ τοὺς
ἰδίους οἴκους διοικοῦμεν. λέγε δὲ καὶ εἰ τούτων κατα- 8
15 *σκευασθέντων ὠφέλειά τις ἔσται τῇ πόλει ἢ λαμπρότης ἢ*
ἡδονή, μετιὼν ὥσπερ ἐπὶ τῶν προτέρων εἴρηται.

Ὅταν δὲ ἐπὶ τὸ ταπεινότερον συστέλλωμεν, πρῶτον 9 25
μὲν ἐπὶ τοὺς καιροὺς τὸν λόγον ἀνακτέον, τί πράττοντες
χεῖρον οἱ πολῖται τυγχάνουσι νῦν ἢ πρότερον· ἔπειθ' ὡς
20 *οὐκ εἰκὸς τοὺς θεοὺς χαίρειν ταῖς δαπάναις τῶν θυομένων,*
ἀλλὰ ταῖς εὐσεβείαις τῶν θυόντων· εἶθ' ὡς πολλὴν ἄνοιαν
τούτων καὶ οἱ θεοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι κατακρίνουσιν, ὅσοι
παρὰ δύναμίν τι ποιοῦσιν· ἔπειθ' ὅτι οὐκ ἐπὶ τοῖς ἀνθρώ- 30
ποις μόνοις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις καὶ κακοπρα-
25 *γίαις ἐστὶ τὰ περὶ τὰς πολιτικὰς δαπάνας.*

Ἀφορμὰς μὲν οὖν ταύτας καὶ τὰς ὁμοιοτρόπους ταύταις 10
ὑπὲρ τῶν περὶ τὰς θυσίας προθέσεων ἕξομεν· ἵνα δὲ καὶ
τὰ κατὰ τὴν κρατίστην θυσίαν εἰδῶμεν εἰσηγεῖσθαι καὶ 35

aNαβ

1 *τοῖς om.* **H** || **2** *ἐπιοῦσι* **H**[1] || **6** *τὸ*] *ὅτι τὸ Erasm.*[3], *cf. p. 12, 5* || **8** *καὶ* – (*l. 9*) *ὡς om.* **U** | *εἰκὸς*] *νῦν* **N**[2] **A** || **9** *οὐδὲ Bek. οὔτε codd.* || **11** *πρὸς τὰς* **C** || **12** *ἐνουθέτουν* **H**[1]**P** || **14** *οἰκονομοῦμεν* **H**[1] | *λέγε* **FH**[2]**N** dic ***β*** *λέγω* **UH**[1]**P** dicam ***α*** *λέγεται* **C** || **18** *μὲν om.* **U** || **19** *οἱ πολῖται τυγχάνουσι* **N** cives sunt (existunt ***β***) ***αβ*** *om.* **CUH**[1]**P** *ἔχουσι* **FH**[2] | *ἢ om.* **P** || **24** *μόνον* **N** || **27** *ἵνα* **aN**[2] ut ***αβ*** *εἰ* **N**[1] || **28** *τὰ κατὰ del. Kays.*[1] | *δῶμεν* **P** *Ald.*

νομοθετεῖν, ὁριοῦμαι καὶ ταύτην. ἔστι γὰρ κρατίστη θυσία πασῶν, ἥτις ἂν ἔχῃ πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως {καὶ θείως}, πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς, πρὸς δὲ ⟨τοὺς⟩ πολέμους ὠφελίμως. 5

11 *ἕξει δὲ πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως, ἂν τὰ πάτρια μὴ κατα-* 1424 a *λύηται· πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, ἂν μὴ πάντα τὰ πεμπόμενα καταναλίσκηται· πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς, ἐὰν χρυσῷ καὶ τοῖς τοιούτοις, ἃ μὴ συναναλίσκεται, δαψιλῶς τις χρήσηται· πρὸς δὲ τοὺς πολέμους ὠφελίμως,* 5 **12** *ἐὰν ἱππεῖς καὶ ὁπλῖται διεσκευασμένοι συμπομπεύωσι. τὰ* 10 *μὲν δὴ περὶ τοὺς θεοὺς ἐκ τούτων κάλλιστα κατασκευάσομεν, ἐκ δὲ τῶν πρότερον εἰρημένων καθ᾽ οὓς ἐνδέχεται τρόπους δημηγορεῖν περὶ ἑκάστης ἱεροποιίας εἰσόμεθα.*

13 *Περὶ δὲ νόμων πάλιν καὶ τῆς πολιτικῆς κατασκευῆς* 10 *ὁμοιοτρόπως διέλθωμεν. εἰσὶ δὲ νόμοι συλλήβδην μὲν* 15 *εἰπεῖν ὁμολογήματα κοινὰ πόλεως, ἃ διὰ γραμμάτων* **14** *ὁρίζει καὶ προστάττει, πῶς χρὴ πράττειν ἕκαστα. δεῖ δὲ αὐτῶν τὴν θέσιν ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις τὰς μικρὰς ἀρχὰς καὶ τὰς πολλὰς κληρωτὰς ποιεῖν (ἀστασίαστον γὰρ* 15 *τοῦτο), τὰς δὲ μεγίστας χειροτονητὰς ἀπὸ τοῦ πλήθους.* 20 *οὕτω γὰρ ὁ μὲν δῆμος κύριος ὢν διδόναι τὰς τιμάς, οἷς ἂν ἐθέλῃ, τοῖς λαμβάνουσιν αὐτὰς οὐ φθονήσει, οἱ δ᾽ ἐπιφανέστεροι μᾶλλον τὴν καλοκαγαθίαν ἀσκήσουσιν, εἰδότες ὅτι τὸ παρὰ τοῖς πολίταις εὐδοκιμεῖν οὐκ ἀλυσιτελὲς αὐτοῖς*

aN*αβ*

1 *ὁριοῦμαι* **aN**^{2} diffinio ***α*** sciamus ***β*** *om.* **N**^{1} **A**^{1} *ὁρισώμεθα* **A**^{2} || **2** *πασῶν om.* **H**^{1}**P** | *ἔχῃ* **CUHP** *ἔχοι* **FN** || **3** *καὶ θείως codd. del. Bek., cf. l. 5. p. 95, 17 sq. et 20* || **3.4** *πρὸς δὲ πόλεμον ὠφελίμως, πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς codd. transpos. et emend. Sp.*^{2}, *cf. l. 7 sqq. p. 95, 18 sqq.* || **8** *συναναλίσκεται* **FC**^{2}**N**^{2} *-ηται* **C**^{1}**U** *συναλίσκεται* **N**^{1} *-ηται* **HP** || **9** *χρήσηται* **FC**^{2}**N** *-εται* **C**^{1}**UHP** || **10** *συμπομπεύωσι* **NF**^{2}**H**^{2} *-σωσι* **CH**^{1} *-ουσι* **U** *συμποπεύωσι* **F**^{1} *συμποπεύσωσιν* **P** || **11** *κατασκευάσωμεν* **C** || **13** *ἐσόμεθα* **P** *Ald.* || **14** *πάλιν* **aN**^{2} rursus ***β*** *πάλαι* **N**^{1} *om.* ***α*** || **16** *ἃ*] *ἃ καὶ* **C** | *γραμμάτων* **aN**^{2} litteras ***αβ*** *πραγμάτων* **N**^{1} || **17** *πράττειν ἕκαστα* **N** agere singula ***αβ*** *ἕκαστα πράττειν* **a**, *cf. p. 6, 23* || **18** *τῇ θέσει Kays.*^{1} *τὴν θέσιν τοιάνδε ποιεῖσθαι Reeve* | *μὲν* **N** *e corr.* || **19** *ἀρχὰς* **N** *e corr.* | *τὰς*] *ταῖς* **N**^{2} || **20** *ἀπὸ*] *ὑπὸ Sylb. Sp.*^{2} || **21** *μὲν γὰρ ὁ* **N** || **22** *ἐθέλῃ* **H** *οι- cett.* || **24** *αὐτοῖς om.* **H**

ἔσται. περὶ μὲν οὖν τὰς ἀρχαιρεσίας ἐν ταῖς δημοκρατίαις **15** 20
οὕτω δεῖ νομοθετεῖν· περὶ δὲ τὴν ἄλλην διοίκησιν καθ᾽ ἓν
μὲν ἕκαστον διελθεῖν πολὺ ἂν ἔργον εἴη, συλλήβδην δὲ δεῖ
παραφυλάττειν, ὅπως οἱ νόμοι τὸ μὲν πλῆθος ἀποτρέψουσι
5 *τοῖς τὰς οὐσίας ἔχουσιν ἐπιβουλεύειν, τοῖς δὲ πλουτοῦσιν*
εἰς τὰς κοινὰς λειτουργίας δαπανᾶν φιλοτιμίαν ἐμποιήσου- 25
σι. τοῦτο δὲ οὕτως ἂν [τις] παρασκευάσειεν, εἰ τοῖς μὲν **16**
τὰς οὐσίας ἔχουσιν ἀντὶ τῶν εἰς τὸ κοινὸν δαπανωμένων
τιμαί τινες ἀπὸ τῶν νόμων ἀφωρισμέναι τυγχάνοιεν, τῶν
10 *δὲ πενομένων τοὺς τὴν χώραν ἐργαζομένους [τε] καὶ τοὺς*
ναυτικοὺς μᾶλλον τῶν ἀγοραίων προτιμῷεν· οὕτω γὰρ οἱ
μὲν πλουτοῦντες ἑκόντες τῇ πόλει λειτουργήσουσι, τὸ δὲ 30
πλῆθος οὐ συκοφαντίας, ἀλλ᾽ ἐργασίας ἐπιθυμήσει. δεῖ **17**
δὲ πρὸς τούτοις καὶ περὶ τοῦ μήτε χώραν ἀνάδαστον
15 *ποιεῖν μήτε δημεύειν τὰς οὐσίας τῶν [τῇ πόλει] λειτουργη-*
σάντων ἰσχυροὺς κεῖσθαι νόμους καὶ μεγάλας ἐπικεῖσθαι
τιμωρίας τοῖς παραβαίνουσι ταῦτα. χρὴ δὲ καὶ τοῖς ἐν τῷ 35
πολέμῳ τελευτήσασιν εἰς ταφὴν δημόσιον χωρίον ἐν καλῷ

aN$\alpha\beta$ *inde a verbo συλλήβδην (l. 3) acc. plerumque* ***Π***

1 *ταῖς δημοκρατίαις Fuhr*[2] *τῇ -ίᾳ codd., cf. p. 16, 3. 9* || **2** *ἓν om.* **P** || **3** *μὲν* **N** quidem α *om.* **a**β || **4** *μὲν om.* ***Π****, quod in lac. ante νόμοι exstitisse putant Gr. H.* | *ἀποτρέψωσι codd. -ουσι Cant. non servatum in* ***Π****, sed v. l. 6* || **6** *δαπανᾶν* ***Π*** *ἑκουσίαν ἅπασαν codd.* | *ἐμπο]ιήσουσιν* ***Π*** *-σουσι Cant. -σωσι codd.* || **7** *τις* ***Π*** *in lac. exhibuisse demonstrant Gr. H. om. codd.* | *π]αρασκευάσειεν* ***Π*** *κατα- codd. κατασκευάσαιεν (sc. οἱ νόμοι) Sp.*[2] || **9** *ἀπὸ τῶν νόμων om.* **U** || **10** *γενομένων* ***Π*** | *ἐργαζομένων* **UP** | *[τε] καὶ τοὺς [ναυτικο]ὺς* ***Π*** *καὶ ναυκληροῦντας codd.* || **11** *μᾶλλον [τῶν] ἀγ[οραί]ω[ν* ***Π*** *τῶν ἀγοραίων μᾶλλον codd.* | *προτιμῷεν codd. προτι]μᾶν* ***Π*** | *οὕτω γὰρ* ***Π*** *ὅπως codd., sed v. p. 14, 21* || **12** *λειτουργήσουσ]ιν et (l. 13) ἐπι[θυμήσει* ***Π*** *exhibuisse consentaneum est λειτουργήσωσι, ἐπιθυμήσῃ codd.* || **13** *δεῖ – (l. 14) καὶ codd. ...]ν καὶ post spatium 10 fere litterarum pergit* ***Π*** || **14** *ἀνάδαστ]ον ποιεῖν* ***Π*** *ποιεῖν ἀνάδαστον codd.* || **15** *τῇ πόλει λειτουργησάντων Fuhr*[2] ministrantium α *τελευτώντων codd.* decedentium β *(spatium 15 litterarum) σ]άντων* ***Π*** || **17** *δὲ καὶ Kassel, cf. p. 16, 8. 12 δὲ codd. καὶ* ***Π*** | *τῷ* ***Π*** *om. codd.* || **18** *τελευτήσασι* ***Π*** *τελευτῶσιν codd.* | *εἰς om.* ***Π*** | *δημόσιον χωρίον* ***Π*** *τι χωρίον δημόσιον codd.*

πρὸ τῆς πόλεως ἀφωρίσθαι καὶ τοῖς παισὶν αὐτῶν ἕως ἥβης δημοσίαν τροφὴν δίδοσθαι.

18 Τῶν μὲν οὖν ἐν ταῖς δημοκρατίαις νόμων τοιαύτην δεῖ τὴν θέσιν ποιεῖσθαι· περὶ δὲ τὰς ὀλιγαρχίας τὰς μὲν ἀρχὰς δεῖ τοὺς νόμους ἀπονέμειν ἐξ ἴσου πᾶσι τοῖς τῆς πολι- 5
1424 b τείας μετέχουσι, τούτων δὲ εἶναι τὰς μὲν πλείστας κληρωτάς, τὰς δὲ μεγίστας κρυπτῇ ψήφῳ μεθ' ὅρκων καὶ
19 πλείστης ἀκριβείας διαψηφιστάς. δεῖ δὲ καὶ τὰς ζημίας ἐν ταῖς ὀλιγαρχίαις μεγίστας ἐπικεῖσθαι τοῖς ὑβρίζειν τινὰς
5 τῶν πολιτῶν ἐπιχειροῦσι· τὸ γὰρ πλῆθος οὐχ οὕτω τῶν 10 ἀρχῶν ἀγανακτεῖ στερόμενον, ὡς ἔχει βαρέως ὑβριζόμενον. χρὴ δὲ καὶ τὰς διαφορὰς τῶν πολιτῶν ὅτι τάχιστα διαλύειν καὶ μὴ χρονίζεσθαι, μηδὲ συνάγειν ἐκ τῆς χώρας τὸν ὄχλον εἰς τὴν πόλιν· ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων συνόδων συστρέ-
10 20 φεται τὰ πλήθη καὶ καταλύει τὰς ὀλιγαρχίας. καθόλου δὲ 15 εἰπεῖν δεῖ τοὺς νόμους ἐν μὲν ταῖς δημοκρατίαις κωλύειν τοὺς πολλοὺς ταῖς τῶν πλουσίων οὐσίαις ἐπιβουλεύειν, ἐν δὲ ταῖς ὀλιγαρχίαις ἀποτρέπειν τοὺς τῆς πολιτείας μετέχοντας ὑβρίζειν τοὺς ἀσθενεστέρους καὶ συκοφαντεῖν τοὺς πολίτας. 20

15 21 Ὧν μὲν οὖν ὀρέγεσθαι δεῖ τοὺς νόμους καὶ τὴν πολιτικὴν κατασκευήν, ἐκ τούτων οὐκ ἀγνοήσεις. δεῖ δὲ τὸν συναγορεύειν ἐθέλοντα νόμῳ δεικνύναι τοῦτον ἴσον ὄντα τοῖς

aNαβ *usque ad verbum* πολίταις *(p. 17, 1) acc. interdum* **Π**

1 ἀφωρισμένον **N** | καὶ τοῖς παισὶν *codd.* καίτοι πᾶσιν **Π** | αὐτῶν *om.* **HP** ‖ 2 ἥβης δημοσίαν *codd.* ἡβήσωσι εἰς **Π** ‖ 3 ταῖς δημοκρατίαις **Π** τῇ -ίᾳ *codd.* | τοιαύτην δεῖ τὴν θέσιν **Π** τὴν θέσιν τοιαύτην δεῖ *codd.* ‖ 5 ἀπονέμειν *codd.* κατανέμειν **Π**, *sed cf. p. 96, 20* | τῆς *om.* **H**[1]**P** τῆν *(sic)* **N** ‖ 6 μὲν *om.* **Π** ‖ 7 κρυπτῇ *codd.* κρυφαίᾳ **Π** | ψήφῳ *om.* **H**[1] | καὶ μεθ' **H** ‖ 8 καὶ **Π** *om. codd.* ‖ 9 ταῖς ὀλιγαρχία[ις] **Π** τῇ -ίᾳ *codd.* | ὑβρίζειν *codd.* -ουσι **Π** ‖ 11 στερούμενον **N** ‖ 12 καὶ *in* **Π** *omissum fuisse opinantur Gr. H.* ‖ 12.13 διαλύειν καὶ μὴ χρονίζεσθαι μηδὲ *codd.* διαλύ[ειν ...] καὶ μὴ **Π** διαλύ[ειν ἀρχομένας] καὶ μὴ *suppl. Fuhr*[2]*, fort. recte* ‖ 13.14 τὸν ὄχλ[ον εἰ]ς τ[ὴν πόλιν **Π** ἐπὶ τὴν πόλιν τὸν ὄχλον *codd.* ‖ 16 εἰπεῖν *vel* τοὺς νόμους *omissa fuisse in* **Π** *existimant Gr. H.* ‖ 18 τῆς πολιτείας] πολίτας **UH**[1]**P** ‖ 19.20 καὶ συκοφαντεῖν τοὺς πολίτας *del. Fuhr*[1] *Reeve* ‖ 22 κατασκευήν *om.* **F**[1] | τὸν *om.* **Π** ‖ 23 συναγορεύειν ἐθέλοντα] συν[αγορεύοντα μὲν *in* **Π** *scriptum fuisse opinantur Gr. H.* | δεικνύ[αι **Π** δεικνύειν *codd.* | ἴσον **N** *e corr.*

πολίταις ⟨καὶ⟩ ὁμολογοῦντα τοῖς ἄλλοις νόμοις καὶ συμ-
φέροντα τῇ πόλει μάλιστα μὲν πρὸς ὁμόνοιαν, εἰ δὲ μή,
πρὸς τὴν τῶν πολιτῶν καλοκαγαθίαν ἢ πρὸς τὰς κοινὰς
προσόδους ἢ πρὸς εὐδοξίαν τῷ κοινῷ τῆς πόλεως ἢ πρὸς 20
5 *τὴν πολιτικὴν δύναμιν ἢ πρὸς ἄλλο τι τῶν τοιούτων.*
ἀντιλέγοντα δὲ δεῖ σκοπεῖν πρῶτον μὲν εἰ μὴ κοινὸς ὁ **22**
νόμος, ἔπειτα εἰ μὴ τοῖς ἄλλοις ὁμολογῶν, ἀλλ' ὑπεναντίος
ἐστί, ἐπὶ τούτοις εἰ μὴ πρὸς μηδὲν τῶν εἰρημένων συμ-
φέρων, ἀλλὰ τοὐναντίον βλαβερός. περὶ μὲν οὖν νόμων καὶ 25
10 *τῆς κοινῆς κατασκευῆς ἐντεῦθεν καὶ τιθέναι καὶ λέγειν*
εὐπορήσομεν.

Περὶ δὲ ⟨τῶν⟩ σ υ μ μ α χ ι ῶ ν τῶν πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις **23**
καὶ σ υ μ β ο λ α ί ω ν διελθεῖν ἐπιχειρήσομεν. τὰ μὲν οὖν
συμβόλαια καὶ τὰς τάξεις ἀναγκαῖον κατὰ συνθήκας
15 *κοινὰς γίνεσθαι, συμμάχους δὲ ποιεῖσθαι κατὰ τοὺς* 30
καιροὺς τούτους, ὅταν τινὲς καθ' ἑαυτοὺς ὦσιν ἀσθενεῖς ἢ
πόλεμός τις ᾖ προσδόκιμος, ἢ {διὰ τοῦτο ποιήσασθαι συμ-
μαχίαν πρός τινας,} ὅτι πολέμου ἀποστήσειν τινὰς νομί-
ζουσιν.

20 *Αἰτίαι μὲν οὖν αὗται καὶ παραπλήσιαι ταύταις ἄλλαι* **24**
πλείους τοῦ ποιεῖσθαι συμμάχους εἰσί. δεῖ δέ, ὅταν συν- 35
αγορεύειν βούλῃ τῇ γινομένῃ συμμαχίᾳ, τῶν καιρῶν τούτων
τοὺς ὑπάρχοντας ἐμφανίζειν καὶ δεικνύναι τοὺς τὴν συμμα-

a N *α β*

1 *πολιτ[αις–(p. 18, 3) το]ῖς servata non sunt in* ***Π*** | *καὶ ὁμολογοῦντα Sp.*[4]*, cf. l. 7 ὁμολογούμενόν τε codd.* ‖ **5** *πολιτικὴν] πολεμικὴν Kassel, cf. p. 7, 6 sq.* ‖ **6** *δὲ δεῖ Rack. δὲ ante δεῖ add.* **F**[2] vero oportet ***β*** *δεῖ* **F**[1]**CUHP** *δὲ* **N** autem ***α*** ‖ **8** *ἐστί scripsi ἔσται codd., cf. p. 48, 6* ‖ **10** *κοινῆς] om.* ***α*** politico (*sc.* statu) ***β****, cf. p. 11, 14. 14, 14* ‖ **12** *τῶν συμμαχιῶν τῶν πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις καὶ Sp.*[2]*, cf. p. 11, 14 sq.* (de) presidiis (vero) et ad alias civitates (conventionibus) ***β*** *συμμάχων καὶ τῶν πρὸς τὰς ἄλλας πόλεις codd.* ‖ **13** *συμβουλαίων et (l. 14) συμβούλαια* **H**[1] ‖ **14** *καὶ τὰς] κατὰ Sp.*[3] | *κατὰ] καὶ τὰς* **H**[1] *κατὰ τὰς* **H**[2] *καὶ Sp.*[3] ‖ **15** *fort. scrib. συμμαχίας, cf. p. 10, 13* ‖ **17** *τις ᾖ* **FHP** *τις ἢ* **CU** *ᾖ τις* **N** | *διὰ–(l. 18) τινας*[1] *delevi διὰ–(l. 18) ὅτι del. Kays.*[1] *ποιήσασθαι – (l. 18) τινας*[1] *del. Us.* ‖ **18** *πολέμου Kays.*[1] *-ῳ codd.* | *νομίζωσιν Kays.*[1] ‖ **20** *καὶ* **N** *καὶ αἱ* **a** | *ἄλλαις* **H**[1] ‖ **21** *τοῦ ποιεῖσθαι συμμάχους om.* **A** *secl. Sp.*[1] ‖ **22** *βούλει* **UN** *e corr.*

χίαν ποιουμένους μάλιστα μὲν δικαίους ὄντας καὶ πρότερόν
τι τὴν πόλιν ἀγαθὸν ποιήσαντας καὶ δύναμιν μεγάλην
ἔχοντας καὶ πλησίον τοῖς τόποις κατοικοῦντας, εἰ δὲ μή,
1425a 25 τούτων ἅπερ ἂν ὑπάρχῃ, ταῦτα συνάγειν. ὅταν δὲ δια-
κωλύῃς τὴν συμμαχίαν, ἐμφανίζειν ἐνδέχεται πρῶτον μὲν 5
ὡς οὐκ ἀνάγκη ποιεῖσθαι νῦν αὐτήν, ἔπειθ᾿ ὡς οὐ δίκαιοι
τυγχάνουσιν ὄντες, εἶθ᾿ ὡς πρότερον ἡμᾶς κακῶς ποιήσαν-
5 τες, *** εἰ δὲ μή, ὡς μακρὰν τοῖς τόποις ἀπέχοντες καὶ
ἀδύνατοι [ὄντες] κατὰ τοὺς προσήκοντας παραγενέσθαι
καιρούς. ταῖς μὲν οὖν ἀντιλογίαις καὶ ταῖς συνηγορίαις 10
ταῖς περὶ τῶν συμμαχιῶν ἐκ τούτων καὶ τῶν τούτοις
ὁμοιοτρόπων εὐπορήσομεν χρῆσθαι.

26 Περὶ πολέμου δὲ καὶ εἰρήνης τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς
10 μεγίστας ἰδέας ἐκλάβωμεν. προφάσεις μὲν οὖν εἰσι τοῦ
πόλεμον ἐκφέρειν πρός τινας αἵδε· πρότερον ἀδικηθέντας 15
νῦν καιροῦ παραπεπτωκότος ἀμύνασθαι τοὺς ἀδικήσαν-
τας, ἢ νῦν ἀδικουμένους ὑπὲρ αὑτῶν πολεμεῖν ἢ ὑπὲρ συγγε-
νῶν ἢ ὑπὲρ εὐεργετῶν, ἢ συμμάχοις ἀδικουμένοις βοη-
15 θεῖν, ἢ τοῦ τῇ πόλει συμφέροντος ἕνεκεν ἢ εἰς εὐδοξίαν ἢ
εἰς εὐπορίαν ἢ εἰς δύναμιν ἢ εἰς ἄλλο τι τῶν τοιούτων. 20

27 Ὅταν μὲν οὖν ἐπὶ τὸ πολεμεῖν παρακαλῶμεν, τούτων
τε τῶν προφάσεων ὅτι πλείστας συνακτέον καὶ μετὰ ταῦτα

aNαβ *inde a verbo τοῖς (l. 3) acc. interd.* ***Π***

2 τι *om.* **H** | τὴν πόλιν *Reeve* τῇ πόλει *codd.* | ποιήσαντας *scripsi* πεποιηκότας *codd., sed v. l. 7* ‖ **4** ἅπερ ὑπάρχει **UH¹P** ἅπερ ἂν ὑπάρχει **H²** | ταῦτα *om.* ***Π***? | συνάγει **P** ‖ **6** ἀναγκαῖον **C** ‖ **7** πρότεροι **U** | ποιήσα]ντες ***Π*** πεποιηκότες *codd.* ‖ **8** *lac. indic. Sp.⁴ desiderans colon quod verbis* καὶ δύναμιν μεγάλην ἔχοντας *(l. 2 sq.) respondeat; in* ***Π*** *inter verba* ποιήσαντες *et* μακρὰν *nihil quidem servatum est, sed spatium et 14 litteris et verbis* εἰ δὲ μή, ὡς *suffecisse constat* ‖ **9** ἀ[δύνατοι ὄντες *in* ***Π*** *scriptum fuisse demonstrant Gr. H., v. p. 97, 2* οὐχ ὑπάρχοντες δυνατοὶ *codd.* | παραγίνεσθαι **F** ‖ **10** ἀντιλογίαις καὶ ταῖς συνηγορίαις *codd.*]εσιν *post spatium 18 litterarum* ***Π*** ‖ **11** συμμαχιῶν *Rack.* (que circa) presidia (sunt) ***β*** συμμάχων *codd.* -]ων ***Π*** ‖ **13** πολέμου [δ]ὲ καὶ ε[ἰ]ρή[νης ***Π*** εἰρήνης δὲ πάλιν καὶ πολέμου *codd.* ‖ **15** πολέμου **H** | αἵδε ***Π*** αὗται δεῖ δὲ **a** hee oportet autem ***αβ*** αὗται δεῖ **N** ‖ **16** καιροῦ παραπεπτ[ωκότος ***Π*** -ῶν -ότων *codd.* | ἀδικήσαντας *codd.* [ἀδ]ικ[οῦ]ντ[ας ***Π***? ‖ **17** ἀδικουμένους **N** ἀδικηθέντας **a** *non servatum in* ***Π*** | αυτων ***Π*** αὐτῶν **a** ἑαυτῶν **N** ‖ **19** συμ[φέροντος-(l. 21) ἐπὶ] *servata non sunt in* ***Π*** ‖ **22** μετὰ] κατὰ **UHP**

δεικτέον, [ὡς] ἐξ ὧν ἔστι περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ, τούτων ὅτι πλεῖστα τοῖς παρακαλουμένοις ὑπάρχοντά ἐστι. 20
περιγίνονται δὲ πάντες πολεμοῦντες ἢ διὰ τὴν τῶν θεῶν **28**
εὔνοιαν, ἣν εὐτυχίαν ἡμεῖς καλοῦμεν, ἢ διὰ σωμάτων πλῆ-
5 *θος καὶ ῥώμην ἢ διὰ χρημάτων εὐπορίαν ἢ διὰ στρατηγοῦ φρόνησιν ἢ διὰ συμμάχων ἀρετὴν ἢ διὰ τόπων εὐφυΐαν.*
τούτων οὖν καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων τὰ τοῖς πράγμα- 25
σιν οἰκειότατα λαμβάνοντες ἐμφανιοῦμεν, ὅταν ἐπὶ τὸ πολεμεῖν παρακαλῶμεν, τὰ μὲν τῶν ἐναντίων ταπεινοῦντες,
10 *τὰ δ' ἡμέτερα ταῖς αὐξήσεσι μεγάλα καθιστῶντες.*

Ἐὰν δὲ πόλεμον μέλλοντα γίνεσθαι διακωλύειν ἐπι- **29**
χειρῶμεν, πρῶτον μὲν τῶν προφάσεων δεικτέον ἢ παντελῶς οὐδεμίαν ὑπάρχουσαν ἢ μικρὰς καὶ ταπεινὰς οὔσας 30
τὰς δυσχερείας, ἔπειθ' ὡς οὐ συμφέρει πολεμεῖν, διεξιόν-
15 *τας τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἀτυχήματα τοῖς ἀνθρώποις· πρὸς δὲ τούτοις τὰ πρὸς νίκας συντείνοντα τοῦ πολέμου τοῖς ἐναντίοις ὑπάρχοντα μᾶλλον δεικτέον· ταῦτα δέ ἐστιν, ἅπερ ἀρτίως κατηρίθμηται. γίνεσθαι μὲν οὖν πόλεμον μέλλοντα* **30** 35
ἐκ τούτων ἀποτρεπτέον· ἤδη δ' ἐνεστῶτα παύειν ἐπιχει-
20 *ροῦντας, ἐὰν μὲν κρατῶσιν οἱ συμβουλευόμενοι, αὐτὸ τοῦτο πρῶτον λεκτέον, ὅτι δεῖ τοὺς νοῦν ἔχοντας μὴ περιμένειν, ἕως ἂν πταίσωσιν, ἀλλ' ἐν τῷ κρατεῖν ποιεῖσθαι τὴν*

aNαβ *usque ad verbum πράγμασιν (l. 7) acc. plerumque* ***Π***

1 *[ὡς] in* ***Π*** *ante ἐξ ὧν scriptum fuisse demonstrant Gr. H. om. codd.* | *τοῦ πολέμου* **F²** | *τούτων ὅτι πλε[ῖστα* ***Π*** *ὅτι τὰ πλεῖστα τούτων codd.* || **2** *ὑπάρχοντά ἐστι codd. ἐστι ὑπ[ά]ρ[χοντα* ***Π*** || **3** *πολ[εμοῦν]τες* ***Π***, *cf. p. 97, 14 om. codd.* || **4** *εὐτυχίαν* **FH*Π*** bonam fortunam ***α*** *εὐψυχίαν* **CUPN** eupsechiam ***β*** | *ἡμεῖ[ς] κ[α]λ[ο]ῦ[με]ν* ***Π*** *προσαγορεύοιμεν codd.* appellamus ***αβ*** || **5** *στρατοῦ* **P** || **6** *in* ***Π*** *ante εὐφυΐαν spatium 9 litterarum ind. Gr. H. quod quomodo explendum sit nescio* | *εὐποιΐαν* **U** || **7** *τού[τοις ὁμοιοτρόπων* ***Π*** *τοιούτων ὁμοιοτρόπως* **N** (horum igitur et) hiis consimilia ***α*** (horum quidem igitur et) hiis similium ***β*** *τοιούτων* **a** | *πρά]γμασ[ιν – (p. 23, 8) ὅ]ταν servata non sunt in* ***Π*** || **8** *οἰκειότατα Sp.¹, cf. p. 20, 19. 60, 13 οἰκειότερα codd.* || **10** *ταῖς om.* **F** || **11** *γίνεσθαι* **A²** *γενέσθαι codd., sed v. l. 18* || **12** *τῶν Sp.² διὰ codd.* || **14** *οὐ om.* **CH¹** | *διεξιόντας Sp.⁴ -α codd., cf. p. 43, 10. 48, 14. 94, 27* || **18** *κατηρίθμηται* **N² A** *-ηνται* **aN¹** | *πόλεμον μὲν οὖν γίνεσθαι* **H** || **19** *ἐπιχειροῦντες* **F** || **21** *πρῶτον om.* **P** || **22** *ἂν* **N** *om.* **a** | *πταίσωσιν Finckh¹, cf. p. 20, 7 πέσωσιν codd.*

εἰρήνην· ἔπειτα διότι πέφυκεν ὁ πόλεμος καὶ τῶν εὐτυχούν-
1425b των ἐν αὐτῷ πολλοὺς ἀπολλύναι, ἡ δ' εἰρήνη τοὺς μὲν ἡττω-
μένους σῴζειν, τοὺς δὲ νικῶντας † ὧν ἕνεκεν ἐπολέμησαν
ἀπολαύειν†. διεξιτέον δὲ τὰς μεταβολὰς τὰς ἐν τῷ πολέμῳ,
31 ὡς πολλαὶ καὶ παράλογοι γίνονται. τοὺς μὲν οὖν ἐν τῷ πο- 5
5 λέμῳ κρατοῦντας ἐκ τῶν τοιούτων ἐπὶ τὴν εἰρήνην παρακλη-
τέον, τοὺς δὲ ἐπταικότας ἐξ αὐτῶν τε τῶν συμβάντων καὶ ἐκ
τοῦ μὴ παροξύνεσθαι τοῖς προαδικήσασι ταῖς συμφοραῖς
πειθομένους καὶ ἐκ τῶν κινδύνων τῶν γεγενημένων τῷ μὴ
ποιήσασθαι τὴν εἰρήνην καὶ ἐκ τοῦ κρεῖττον εἶναι τοῖς 10
10 κρείττοσι μέρος τι τῶν ὑπαρχόντων προέσθαι ἢ πολέμῳ
32 κρατηθέντας αὐτοὺς αὐτοῖς κτήμασιν ἀπολέσθαι. συλλήβ-
δην δὲ τοῦθ' ἡμᾶς εἰδέναι δεῖ, ὅτι τότε πάντες οἱ ἄνθρω-
ποι τοὺς πολέμους εἰώθασι διαλύεσθαι πρὸς ἀλλήλους,
ὅταν ἤτοι δίκαια ἀξιοῦν τοὺς ἐναντίους ὑπολαμβάνωσιν ἢ 15
15 διενεχθῶσι τοῖς συμμάχοις ἢ τῷ πολέμῳ κάμνωσιν ἢ
φοβηθῶσι τοὺς ἐναντίους ἢ στασιάσωσι πρὸς σφᾶς αὐ-
τούς· ὥστε τούτων τε πάντων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρό-
πων τὰ τοῖς πράγμασιν οἰκειότατα συνάγων οὐκ ἀπορή-
σεις, ὅθεν χρὴ περὶ πολέμου δημηγορεῖν καὶ εἰρήνης. 20
33 Λείπεται δ' ἡμᾶς ἔτι περὶ π ό ρ ο υ χ ρ η μ ά τ ω ν διελθεῖν.
20 πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, εἴ τι τῶν τῆς πόλεως κτημά-
των ἠμελημένον ἐστὶ καὶ μήτε πρόσοδον ποιεῖ μήτε
τοῖς θεοῖς ἐξαίρετόν ἐστι. λέγω δ' οἷον τόπους τινὰς
δημοσίους ἀμελουμένους, ἐξ ὧν τοῖς ἰδιώταις ἢ πραθέντων 25
ἢ μισθωθέντων πρόσοδος ἄν τις τῇ πόλει γίνοιτο· κοι-

aNαβ

1 *διὸ* **H**^{1} || **2** *ἡλαττωμένους* **U** || **3** *ὧν ἕνεκεν ἐπολέμησαν* **NC**^{2} propter que (quorum gratia **β**) pugnaverunt **αβ** *spatium vacuum ante ἐπολέμησαν* **C**^{1}**H**^{1} *ἀπο-* (*spatium vacuum 5 vel 6 litteris sufficiens*) *ἐνεπολέμησαν* **U**^{1}**P** *ἀπολλύναι ἐνεπολέμησαν* **U**^{2} *ὧν ἐκ τοῦ πολέμου ἐκτήσαντο* **FH**^{2} || **4** *ἀπολαύειν*] *παρέχειν ἀπολαύειν* **A** frui facit **α** *ἀπολαύειν ποιεῖν Rich.* || **5** *οὖν om.* **C** || **9** *τῷ Kays.*^{1} *τοῦ codd.* ex periculis factis non faciendo pacem *recte* **α** || **13** *ἡμᾶς* **FCU** nos **αβ** *ὑμᾶς* **HPN** | *οἱ om.* **N** || **15** *ἤτοι*] *ἢ τὰ Sp.*^{2}, *sed v. p. 79, 11* || **16** *τοῖς πολέμω* **C** || **19** *οἰκειότερα Matr.* magis propria **αβ** || **23** *ποιεῖ* **F**^{2}**H**^{2} facit **αβ** *ποιεῖν cett.* || **24** *τί ἐστι* **UHP** || **25** *ἀμελουμένους* **a** *ἠμελημένους* **N** neglectos **β** *om.* **α** *del. Kassel* | *ἢ om.* **H**

νότατος γὰρ ὁ τοιοῦτος πόρος ἐστίν. ἂν δὲ μηδὲν ᾖ τοιοῦ- **34** 25
τον, ἀπὸ τιμημάτων ἀναγκαῖον ποιήσασθαι τὰς εἰσφοράς,
ἢ τοῖς μὲν πένησι τὰ σώματα παρέχειν εἶναι προστεταγ-
μένον εἰς τοὺς κινδύνους, τοῖς δὲ πλουτοῦσι τὰ χρήματα,
5 τοῖς δὲ τεχνίταις ὅπλα. συλλήβδην δὲ ⟨δεῖ⟩ περὶ πόρων **35**
εἰσηγούμενον ἀποφαίνειν αὐτοὺς ἴσους τοῖς πολίταις καὶ
πολυχρονίους καὶ μεγάλους ὄντας, τοὺς δὲ τῶν ἐναντίων 30
τὰ ἐναντία τούτοις ἔχοντας. τὰς μὲν οὖν προθέσεις, περὶ
ὧν δημηγορήσομεν, καὶ τὰ μέρη τούτων, ἐξ ὧν τοὺς λό-
10 γους συστήσομεν καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, ἐκ
τῶν εἰρημένων ἴσμεν. προθέμενοι δὲ πάλιν ἐφεξῆς τό τε
ἐγκωμιαστικὸν εἶδος καὶ ⟨τὸ⟩ ψεκτικὸν περιλάβωμεν. 35

Συλλήβδην μὲν οὖν ἐστιν ἐγκωμιαστικὸν εἶδος προ- **3**
αιρέσεων καὶ πράξεων καὶ λόγων ἐνδόξων αὔξησις καὶ μὴ
15 προσόντων συνοικείωσις, ψεκτικὸν δὲ τὸ ἐναντίον
τούτῳ, τῶν μὲν ἐνδόξων ταπείνωσις, τῶν δὲ ἀδόξων
αὔξησις. ἐπαινετὰ μὲν οὖν ἐστι {πράγματα} τὰ δίκαια
καὶ τὰ νόμιμα καὶ τὰ συμφέροντα καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ 1426a
ἡδέα καὶ τὰ ῥᾴδια πραχθῆναι. ταῦτα δὲ αὐτά τε οἷά ἐστι

13–17 cf. Theophil. l. c. p. 746

aNαβ

1 *ἐστίν* **N** est **α** erit **β** *ἀεί* **a** || **2** *ἀναγκαίων* **C** || **3** *παρέχει* **P** | *παρέχειν εἶναι προστεταγμένον] fort. scrib. παρέχειν (vel παρέχουσι λειτουργεῖν, cf. p. 96, 16 sqq. Dem. 21, 165) προστακτέον* || **4** *τὰ χρήματα] τὰ del. Sp.*[2]*, v. p. 96, 18, sed cf. Arist. Ath. pol. 29, 5: καὶ τοῖς σώμασιν καὶ τοῖς χρήμασι λῃτουργεῖν* || **5** *δεῖ add. Sp.*[2]*, cf. p. 15, 3. 17, 6. 20, 12 sq.* oportet **β** || **6** *εἰσηγούμενον* **a** demonstrantem **α** dicentem **β** *εἰσηγούμενοι* **N** | *ἀποφαίνειν Sp.*[2] *φάναι codd.* | *αὐτοῖς* **H**[1] || **12** *εἶδος] ἤδη* **U** | *τὸ* **A** *om. codd.* | *ψεκτὸν* **CUP** || **13** *ἐστιν] ἐστι τὸ Sp.*[2]*, sed cf. p. 5, 20 sq.* || **14** *καὶ μὴ — (l. 17) αὔξησις om.* **H**[1]**P** || **14.15** *μὴ προσόντων συνοικείωσις] verba μὴ προσόντων, sc. προαιρέσεων etc. ἐνδόξων, non quadrant ad alia definitionum membra, cf. p. 5, 20 sqq. 25, 2 sqq. terminus συνοικείωσις inferiorem Graecitatem olet neque invenitur nisi alio sensu apud Quint. 9, 3, 64. Rutil. 2, 9, cf. p. 25, 3: ἐξάγγελσις. fort. scrib. μὴ ἐνδόξων ταπείνωσις* || **15** *ψεκτὸν* **CU** || **17** *πράγματα codd. del. Sp.*[3]*, cf. p. 22, 3* || **18** *τὰ καλὰ* **HP** *καλὰ cett.* || **19** *οὐ ῥᾴδια Erasm.*[3] *καὶ τὰ ἡδέα — πραχθῆναι del. Sp.*[3] | *post πραχθῆναι haud scio an perierit enumeratio rerum vituperatione dignarum, v. p. 6, 6 sqq.*

καὶ ὅθεν αὐτὰ πολλὰ ποιήσομεν, ἐν τοῖς πρὸ τούτων
2 εἴρηται. δεῖ δὲ τὸν εὐλογοῦντα δεικνύειν τοῖς λόγοις, ὡς
5 τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ {ἢ τοῖς πράγμασιν} ὑπάρχει τι τούτων
ὑπ' αὐτοῦ κατεργασθὲν ἢ δι' αὐτοῦ πορισθὲν ἢ ἐκ
τούτου ἐπισυμβαῖνον ἢ ἕνεκα τούτου γινόμενον ἢ οὐκ 5
ἄνευ τούτου ἐπιτελούμενον· ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ τῷ
ψέγοντι τὰ ἐναντία τούτοις δεικτέον προσόντα τῷ ψεγο-
3 μένῳ. τὸ μὲν *** ⟨τὸ δ'⟩ ἐκ τούτου· οἷον ἐκ τοῦ φιλο-
10 γυμναστεῖν τὸ σῶμα ὑγιαίνειν, καὶ ἐκ τοῦ μὴ φιλοπονεῖν
ἐπ' ἀρρωστίαν ἐμπίπτειν, καὶ ἐκ τοῦ φιλοσοφεῖν δεινότερον 10
εἶναι περὶ φρόνησιν, καὶ ἐκ τοῦ ἀμελεῖν ἐνδεᾶ τῶν ἀναγ-
4 καίων εἶναι. τὸ δ' ἕνεκα τούτου· οἷον ἕνεκα τοῦ στε-
φανωθῆναι ὑπὸ τῶν πολιτῶν πολλοὺς πόνους καὶ κιν-
15 δύνους ὑπομένουσι, καὶ ἕνεκα τοῦ χαρίσασθαι τοῖς ἐρω-
5 μένοις τῶν ἄλλων οὐδὲν φροντίζουσι. τὸ δὲ μὴ ἄνευ 15
τούτου· οἷον οὐκ ἄνευ τῶν ναυτῶν ναυμαχιῶν νῖκαι,
καὶ οὐκ ἄνευ τοῦ πίνειν αἱ παροινίαι. τὰ τοιαῦτα δὲ τοῖς
προειρημένοις ὁμοιοτρόπως μετιὼν ἐγκωμίων καὶ ψόγων
πολλῶν εὐπορήσεις.

20 6 Αὐξήσεις δὲ καὶ ταπεινώσεις {καὶ} συλλήβδην ἅπαντα 20
τὰ τοιαῦτα τόνδε τὸν τρόπον μετιών, πρῶτον μὲν ἀποφαί-
νων, ὥσπερ ἀρτίως μετῆλθον, ὑπὸ τουτουὶ πολλὰ γεγενη-
7 μένα ἢ κακὰ ἢ ἀγαθά. εἷς μὲν οὖν τρόπος τῆς αὐξήσεως οὗ-
τος, δεύτερος δὲ κεκριμένον μέγα φέρειν, ἂν μὲν ἐπαινῇς,

aNαβ

1 *αὐτὰ Cant. Sp.*[1], *cf. p. 8, 15. 9, 18. 58, 14 sqq. αὐτοὶ codd.* | *πρὸ τούτων] malim πρότερον vel προτέροις* || **3** *ἢ τοῖς πράγμασιν codd. ἢ τῷ πράγματι Kays.*[1] *delevi: vide ne semper de homine disserat auctor, cf. p. 23, 12 sqq. 77, 20 sqq.* | *τούτων] sc. iusti, legitimi etc., cf. p. 17, 22 sq. 19, 1 sq. τοιοῦτον Kays.*[1] || **4.5** *ἢ ἐκ τούτου ἐπισυμβαῖνον om.* **U** *verbum ἐπισυμβαῖνον suspicione non carere recte indic. Wendl.*[1], *p. 28*[1] || **7** *τούτοις Matr. τούτων codd.* || **8** *lac. indic. Kays.*[1] *inserui τὸ δ'* || **9** *ὑγιαίνειν Halm*[2] *αἱ νῖκαι codd.* | *φιλοπονεῖν* **N** (a non) laborando ***αβ*** *φιλοχωρεῖν* **a** || **11** *παραφρόνησιν* **C** || **12** *τούτων* **UHP** || **17** *πίπτειν* **U** || **18** *ὁμοιοτρόποις* **F**[2] || **20** *καὶ*[2] *del.* **N**[2] *om.* **A**, *sed fort. exciderunt quaedam post ταπεινώσεις* || **21** *post τοιαῦτα in* **N** *verba λόγους — ὅπως (p. 46, 18 — 48, 2) inserta et litura deleta sunt (= 𝔑)* | *πρῶτα* **H** || **22** *τουτουὶ] τούτου δὲ* **FC** | *γεγενημένα scripsi -ῆσθαι codd.* || **23** *ὁ τρόπος* **HP** || **24** *κεκριμμένον* **C** | *μέγα φέρειν Finckh*[1], *cf. p. 23, 9. 78, 2 sqq. μεταφέρειν codd.*

ἀγαθόν, ἂν δὲ ψέγῃς, κακόν, εἶτα παριστάναι τὸ ὑπὸ σοῦ 25
λεγόμενον καὶ παραβάλλειν πρὸς ἄλληλα, τοῦ μὲν ὑπὸ σαυ-
τοῦ λεγομένου τὰ μέγιστα διεξιόντα, τοῦ δὲ ἑτέρου τὰ ἐλά-
χιστα, καὶ οὕτω μέγα φανεῖται. τρίτος δὲ πρὸς τὸ ὑπὸ σαυ- 8
5 τοῦ λεγόμενον ἀντιπαραβάλλειν τοὐλάχιστον τῶν ὑπὸ τὴν
αὐτὴν ἰδέαν πιπτόντων· φανεῖται γὰρ οὕτω τὸ ὑπὸ σοῦ 30
λεγόμενον μεῖζον, ὥσπερ οἱ μέτριοι τὰ μεγέθη φαίνονται
μείζους, ὅταν πρὸς βραχυτέρους παραστῶσιν. ἔσται δὲ 9
καὶ ὧδε πάντως αὔξειν· εἰ κέκριται μέγα ἀγαθὸν {τοῦτο},
10 τούτῳ {τι} ἐναντίον ἐὰν λέγῃς, μέγα κακὸν φανεῖται.
ὡσαύτως δὲ εἰ νομίζεται μέγα κακόν, ἐὰν τούτῳ ἐναντίον
λέγῃς, μέγα ἀγαθὸν φανεῖται. ἔστι δὲ καὶ ὧδε μεγάλα 10 35
ποιεῖν τὰ ἀγαθὰ ἢ τὰ κακά, ἐὰν ἀποφαίνῃς αὐτὸν [πρά-
ξαντα] ἐκ διανοίας, συμβιβάζων ὡς ἐκ πολλοῦ προενόησεν,
15 ὡς πολλῶν ἐπεβάλλετο, ὡς πολὺν χρόνον ἔπραττεν, ὡς
οὐδεὶς ἄλλος πρότερος τούτοις ἐνεχείρησεν, ὡς μετὰ τού-
των ἔπραξε μεθ' ὧν οὐδεὶς ἄλλος, ὡς ἐπὶ τούτοις μεθ' οὓς
οὐδεὶς ἕτερος, ὡς ἑκών, ὡς ἐκ προνοίας, ὡς εἰ πάντες 1426b
τούτῳ ἴσως ποιοῖμεν, εὐδαιμονοῖμεν ἂν ἢ φαύλως πράτ-
20 τοιμεν. χρὴ δὲ καὶ εἰκάζοντα συμβιβάζειν καὶ ἐποικοδο- 11
μοῦντα τὸ ἕτερον ὡς ἐπὶ τὸ ἕτερον αὔξειν τρόπῳ τοιῷδε·
ὅστις δὲ τῶν φίλων κήδεται, τοῦτον εἰκὸς καὶ τοὺς 5

aNαβ *a verbo* ὅταν *(l. 8) raro acc.* **Π**

3 διεξιόντα *Sp.*² -ών *codd.* ‖ 4 φανεῖται *Sp.*¹, *cf. l. 6. p. 52, 8 sq.* (et ita magni) apparebunt **β** φανῆναι *codd.* | δὲ **C** *om. cett.* ‖ 5.6 τὴν αὐτὴν] ταύτην τὴν **UHP** ‖ 8 βραχύτερα **C** | παραστῶσιν **CN** παριστῶσιν **FUHP** ‖ 9 κα[ὶ **Π** *om. codd. suppl.* **A**² | πάντως *om.* **Π**? | τοῦτο *codd. non servatum in* **Π** *del. Sp.*² ‖ 10 τι *codd. non servatum in* **Π** *delevi* τὸ *Sp.*² | κακὸν – *(l. 12)* μέγα *om.* **P** ‖ 11 ὡσαύτως – *(l. 12)* φανεῖται *om.* **H** ‖ 12 ἔστι *codd. non servatum in* **Π** *fort. scrib.* ἔσται ‖ 13 αὐτὸν πράξαντα] αὐτὸν *codd.* αἴτιον *Us., cf. p. 24, 3* αὔξων τὰ *Wendl.*¹, *p. 42*]α **Π** *ante* ἐκ διανοίας *exhibere opinantur Gr. H., qui* πράξαντα *inserendum censent (cf. Arist. Rhet. 1, 9 1367 b 22:* πειρατέον δεικνύναι πράττοντα κατὰ προαίρεσιν) fecisse *add.* **β**, *cf. l. 15* ‖ 15 πο]λλῶν **Π** πολλὰ πράττειν *codd.* (πολλὰ *om.* **H**¹) | ἐπεβάλετο **UN** *in* **Π** *non servatum* ‖ 16 π]ρότερος **Π A** -ον *codd.* ‖ 17 μεθ' οὓς] μεθ' ὧν **UH**¹ ‖ 19 τούτῳ *om.* **Π**? | πράττοιμ]εν [φαύλως **Π**? ‖ 20 εἰ]κάζ[ο]ν[τα – *(l. 22)* κήδεται *in* **Π** *servata non sunt* ‖ 21 ὡς *del. Sp.*² ‖ 22 τοῦτον *om.* **Π** | εἰκὸς] ἐοικὸς **Π**

αὐτοῦ γονέας τιμᾶν· ὅστις δὲ τοὺς γονέας τιμᾷ, οὗτος καὶ τὴν
πατρίδα τὴν ἑαυτοῦ βουλήσεται εὖ ποιεῖν. συλλήβδην δέ,
ἐὰν πολλῶν αἴτιον ἀποφαίνῃς, ἐάν τε ἀγαθῶν ἐάν τε κα-
12 κῶν, μεγάλα φανεῖται. σκοπεῖν δὲ [ἀναγκαῖον], πότερον
10 μεῖζον φανεῖται τὸ πρᾶγμα κατὰ μέρη διαιρούμενον ἢ 5
καθόλου λεγόμενον· ὁποτέρως ἂν οὖν μεῖζον ᾖ, τοῦτον
τὸν τρόπον αὐτὸ δεῖ λέγειν.
13 Τὰς μὲν οὖν αὐξήσεις οὕτω μετιὼν πλείστας καὶ μεγί-
στας ποιήσεις· *ταπεινώσεις* δὲ τοῖς λόγοις καὶ τὰ ἀγαθὰ
καὶ τὰ κακὰ τὸν ἐναντίον τρόπον μετιών, ὡς εἰρήκαμεν 10
15 ἐπὶ τῶν μεγάλων, καὶ μάλιστα μὲν ἂν μηδενὸς αἴτιον ἐπι-
14 δεικνύῃς, εἰ δὲ μή, ὡς ἐλαχίστων καὶ μικροτάτων. ὡς μὲν
οὖν ἐγκωμιάζοντες καὶ ψέγοντες αὐξήσομεν καὶ ταπει-
νώσομεν, ἅπερ ἂν ἐκφέρωμεν, ἐκ τούτων ἴσμεν. χρήσι-
μοι δὲ αἱ τῶν αὐξήσεων εἰσὶν ἀφορμαὶ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις 15
20 εἴδεσιν, ἀλλ' ἡ πλείστη δύναμις ἐν τοῖς ἐγκωμίοις καὶ
ἐν τοῖς ψόγοις ἐστὶν αὐταῖς. περὶ μὲν οὖν τούτων ἐντεῦθεν
εὐπορήσομεν.
4 Διέλθωμεν δὲ πάλιν τούτοις ὁμοιοτρόπως τό τε κατηγο-

aNαβ *acc. plerumque* ***Π***

1 *αὐτοῦ γονεῖς* (*γονέας scripsi*) *τιμᾶν codd.* (*αὐτοὺς γ. τ.* **P**) *γονε*[*ῖς*] *τιμᾶν οὐ* ***Π*** | *ὅστις* ***Π*a** *ὃς* **N** | *γονέας*^{2} *codd.* *γ*[*ο*]*νεῖς*^{2} ***Π*** || **2** *β*[*ο*]*υλή*[*σ*]*εται ε*[*ὖ ποιεῖν* ***Π*** *εὖ ποιεῖν βουλήσεται codd.* || **3** *ἐὰν*] *ἐὰν μὲν* ***Π*** | *αἴτιον* **a** *αἰτίας* **N** causas ***αβ*** *non servatum in* ***Π*** || **4** *σκοπεῖν δὲ ἀναγκαῖον Zwierlein σκοπεῖν δὲ καὶ codd.* *σ̣*[*κοπεῖν δὲ* ...]*ν̣*[.]*μ̣ε̣ν̣* ***Π***? || **4.5** *πότερον μεῖζον φαί̣*[*νεται* (?) *τὸ πρ*]*ᾶγμα* ***Π*** *τὸ πρᾶγμα ὁποῖον φανεῖται codd.* || **5** *ἢ* **N** aut ***α*** aut – aut ***β*** *in* ***Π*** *non servatum, sed v. l. 4* (*πότερον*) *καὶ* **a** || **6** *ὁ*[*π*]*οτ*[*έρως ἂν ο*]*ὖν* ***Π*** *καὶ ὁποτέρως* (*ὁπότερον* **FH**^{2}) *ἂν codd.* | *τοῦτον* ***Π*** *τόνδε codd.* || **7** *δεῖ* ***Π*** *om. codd.* || **8.9** *καὶ μεγίστας ποιήσεις* ***Π*** *ποιήσεις καὶ μεγίστας codd.* || **9** *τοῖς λόγοις* ***Π*a** orationibus ***α*** sermonibus ***β*** *τὸν λόγον* **N** || **10** *τὰ κακὰ*] *τα κα* ***Π*** | *ὡς εἰρήκαμεν*] *ευρησεις καμ μεν* ***Π*** || **11** *ἂν om.* ***Π*** || **12** *ἐπιδεικνύῃς* **FU**^{2}**P** *-εις* **U**^{1}**HN** *-ναι* **C** *-ειν* ***Π*** || **14** *ἐκφέρωμεν* ***Π*** *ἐθέλωμεν codd., fort. recte, cf. p. 71, 18* | *χρή*[*σ*]*ι̣μ̣α̣ι̣* ***Π***? || **15** [*δὲ*] *τῶν αὐξήσεών εἰσιν α*[*ἱ ἀφορμαὶ in* ***Π*** *scriptum fuisse opinantur Gr. H.*; *praeposui supplementum* [*δ' αἱ*] *etc.* (*v. quae recepi in textum*) *ἀφορμαί εἰσι codd.* || **16.17** *ἐν τοῖς ἐγκωμ*[*ίοις καὶ ἐν το*]*ῖς ψόγοις ἐστὶν αὐτ*[*αῖς* ***Π*** (*nisi quod fort. ἐν alterum omisit*) *αὐτῶν ἐστιν ἐν τοῖς ἐγκωμίοις καὶ ἐν τοῖς ψόγοις codd.* || **17** *οὖν om.* **C** || **19** *διέλθωμεν* ***Π*** *Sp.*[1] *διέλωμεν codd.* (*-ομεν* **P**) | *τούτοις ὁμοτ*[*ρ*]*όπως* ***Π*** *ὁμοιοτρόπως τούτοις codd.* | *κατηγορητικὸν* **U**

ρικὸν καὶ τὸ ἀπολογικὸν εἶδος, αὐτά τε ⟨οἷά ἐστι καὶ⟩ ἐξ ὧν συνέστηκε καὶ ὡς αὐτοῖς δεῖ χρῆσθαι. ἔστι δὲ τὸ μὲν κατηγορικὸν συλλήβδην εἰπεῖν ἀδικημάτων καὶ ἁμαρτημάτων ἐξήγησις, τὸ δ' ἀπολογικὸν ἀδικημάτων καὶ ἁμαρτημάτων 25
5 *κατηγορηθέντων ἢ ὑποπτευθέντων διάλυσις. ἑκατέρου δὲ τῶν* **2** *εἰδῶν τὰς δυνάμεις ταύτας ἔχοντος, [τὸν μὲν] κατηγοροῦντα ἀναγκαῖον λέγειν, ὅταν μὲν εἰς πονηρίαν* 30 *κατηγορῇ, ὡς αἱ τῶν ἐναντίων πράξεις ἄδικοι καὶ παράνομοι καὶ τῷ πλήθει τῶν πολιτῶν ἀσύμφοροι τυγχάνουσιν*
10 *οὖσαι, ὅταν δὲ εἰς ἀβελτερίαν, ὡς αὐτῷ τε τῷ πράττοντι ἀσύμφοροι καὶ αἰσχραὶ καὶ ἀηδεῖς καὶ ἀδύνατοι ἐπιτελεσθῆναι. ταῦτα μὲν καὶ τὰ τούτοις ὅμοια κατά τε τῶν* 35 *πονηρῶν καὶ τῶν ἀβελτέρων ἐπιχειρήματά ἐστι.*

Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο παρατηρεῖν τοὺς κατηγοροῦντας, ἐπὶ **3**
15 *ποίοις τῶν ἀδικημάτων οἱ νόμοι τὰς τιμωρίας τάττουσι καὶ περὶ ἃ τῶν ἀδικημάτων οἱ δικασταὶ τὰς ζημίας ὁρίζουσιν. ὅταν μὲν οὖν ὁ νόμος διωρικὼς ᾖ, τοῦτο δεῖ μόνον σκοπεῖν τὸν κατήγορον, ὅπως ἐπιδείξῃ τὸ πρᾶγμα γεγενη-* 1427a

aNαβ *acc. in maiore parte paginae* ***Π*** (*usque ad verbum κατηγορούμενα, p. 26, 1*)

1 *τὸ om.* ***Π*** **H** | *ἀπολ[ογικὸ]ν* ***Π***, *cf. l. 4 ἀπολογητικὸν codd.* | *εἶδος, αὐτά τε οἷά ἐστι καὶ Zwierlein, cf. p. 74, 12 sq. εἰδ[ο]ς* ***Π*** *εἶδος ὃ περὶ τὴν δικανικήν ἐστι πραγματείαν αὐτά τε codd., v. praef. p. XL sq.* || **2** *συνεστηκην* ***Π*** | *αὐτοῖς δεῖ* ***Π*** *δεῖ αὐτοῖς codd.* | *κατηγορητικὸν* **U** || **4** *ἐξήγησις* ***Π*** *ἐξάγγελσις codd., cf. Us., p. 44 Wendl.*[1], *p. 28*[1] | *ἐξάγγελσις–ἁμαρτημάτων om.* **H**[1] | *ἀπολογικὸν* ***Π*** *ἀπολογητικὸν codd.* | *ἀδικημάτων καὶ ἁμαρτημάτων* ***Π*** **P** *ἁμαρτημάτων καὶ ἀδικημάτων* **FCUH**[2]**N** || **5** *ὑποπτευθέντων* ***Π*** *καθυποπτευθέντων codd.* | *ἑκατέρου codd. -ων* ***Π*** || **6** *ταύτας*] *τὰς αὐτὰς* **N**[2]**A** | *ἔχοντος* **a** *ἐχόντων* **N** *ἔχ[ο]ντες* ***Π*** | *τὸν μὲν κατηγοροῦντα scripsi, cf. p. 6, 1 κατηγοροῦντα μὲν codd. τ̣ὸ̣ν̣ κ̣α̣[τηγοροῦντα] τ[ο]υ̣τ . . .* ***Π***? || **7** *μὲν*] *δὲ* **P** | *μὲν – (l. 14) κατηγο]ροῦντας servata non sunt in* ***Π*** || **8** *κατηγορῶ* **C** || **10** *ἀβελτηρίαν codd. corr. Bek.* | *τε del. Sp.*[2] | *τῷ om.* **HP** || **11** *ἀδύνατοι*] *ἀσύμφοροι* **P** || **12** *μὲν*] quidem igitur ***α*** igitur ***β*** || **14** *καὶ om.* **H** | *τοὺς*] *καὶ τοὺς* **HP** || **15** *ἀδικημάτων codd., cf. p. 27, 21 et ind. s. v. κατη]γορημάτων* ***Π*** | *οἱ νόμοι om.* **U** | *τιμωρίας*] *πονηρίας* **H**[1]**P** || **16** *τῶν ἀδικημάτων codd. τῶν ἡμαρτ[ημένων* ***Π*** *fort. delendum* || **17** *ὁ νόμος δ[ι]ωρ[ικὼς ᾖ* ***Π*** *ᾖ νόμος διωρικώς codd.* || **18** *ὅπως* ***Π*** **F**[1]**CUH**[1]**P** *ὅπως ἂν* **NF**[2]**H**[2]

4 *μένον. ὅταν δὲ οἱ δικασταὶ τιμῶσιν, [***] αὐξητέον ἐστὶ*
τὰ τοῦ ἐναντίου ἀδικήματα καὶ μάλιστα μὲν δεικτέον, ὡς
ἑκὼν καὶ ἐκ προνοίας οὐ τῆς τυχούσης, ἀλλὰ μετὰ παρα-
5 5 *σκευῆς πλείστης ἠδίκησεν. ἐὰν δὲ μὴ δυνατὸν ᾖ τοῦτο*
ποιεῖν, ἀλλὰ νομίζῃς δείξειν τὸν ἐναντίον, ὡς ἥμαρτε τρό- 5
πον τινά, ἢ ὅτι ταῦτα πρᾶξαι διανοηθεὶς καλῶς ἠτύχησε,
περιαιρετέον τὴν συγγνώμην λέγοντα τοῖς ἀκούουσιν, ὡς
οὐ δεῖ πράξαντας ἡμαρτηκέναι φάσκειν, ἀλλὰ πρὶν πράτ-
10 *τειν εὐλαβεῖσθαι· ἔπειθ' ὡς εἰ καὶ ἐξήμαρτεν ἢ ἠτύχησεν*
ἐκεῖνος, δεῖ διὰ τὰς ἀτυχίας καὶ τὰς ἁμαρτίας ζημιωθῆναι 10
μᾶλλον αὐτὸν ἢ τὸν μηδέτερον τούτων ποιήσαντα· πρὸς
δὲ τούτοις ⟨ὡς⟩ καὶ ὁ νομοθέτης οὐκ ἀφῆκε τοὺς ἐξαμαρ-
τάνοντας, ἀλλ' ὑποδίκους ἐποίησεν, ἵνα μὴ πάλιν ἐξ-
15 6 *αμαρτάνωσι. λέγε δὲ καὶ ὡς, εἰ τὸν τὰ τοιαῦτα ἀπολογού-*
μενον ἀποδέξονται, πολλοὺς τοὺς ἀδικεῖν προαιρουμένους 15
ἕξουσι· κατορθώσαντες μὲν γὰρ ἅπερ ἂν ἐθέλωσι πράξου-
σιν, ἀποτυχόντες δὲ φάσκοντες ἠτυχηκέναι τιμωρίαν οὐχ
ὑφέξουσι. τοῖς μὲν οὖν κατηγοροῦσιν ἐκ τῶν τοιούτων ἡ
20 *συγγνώμη περιαιρετέα καί, ὡς πρότερον εἴρηται, διὰ τῶν*
αὐξήσεων πολλῶν αἴτια κακῶν τὰ τῶν ἐναντίων ἔργα 20
ἀποδεικτέον.

7 *Τὸ μὲν οὖν κατηγορικὸν εἶδος διὰ τῶν μερῶν ἀποτελεῖται*
τούτων· τὸ δὲ ἀ π ο λ ο γ ι κ ὸ ν διὰ τριῶν μεθόδων συνίσταται·

a N *α β*

1 *ὅταν*] *ὅτε* **C** | *τιμῶσιν, πρῶ[τον μὲν ἀνάγκη ἐπ]ιδεῖξαι τὰ κατ-[ηγορούμενα in* ***Π*** *scriptum fuisse opinantur Gr. H. τὸ κατηγορούμενον ἴσασι (τιμῶσιν Sp.*^{2}*) codd. locus mutilus (post κατηγορούμενα des.* ***Π****) quomodo restituendus sit, comminisci non ausim; v. l. 19 sqq. p. 27, 24 sqq.* || **2** *τὰ τοῦ ἐναντίου ἀδικήματα scripsi τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ τῶν ἐναντίων (τοῦ ἐναντίου Sp.*^{2}*) ἁμαρτήματα codd. καὶ τὰ — ἁμαρτήματα del. Sauppe*^{3} || **4** *εἰ* **H**^{1} || **5** *νομίζῃς* **CN** *νομίζεις* **FUHP** | *δείξειν* **F**^{1}**C** *δεῖξαι cett.* || **6** *ηὐτύχησε* **H**^{2}**?P** || **9** *εἰ καὶ*] *οὐκ* **HP** || **10** *ἁμαρτίας*$^{\beta}$ *καὶ τὰς ἀτυχίας*$^{\alpha}$ **H** || **12** *ὡς add. Kays.*^{1}*, cf. p. 85, 20 sqq.* || **13** *πάλιν Sauppe*^{3} iterum ***β*** *πᾶσιν* **FCUH**^{1}**P** in omnibus ***α*** *πάντες* **NH**^{2}*, cf. p. 27, 20. 92, 25* || **14** *λέγε* **NF**^{2} dic ***αβ*** *λέγει* **F**^{1}**UHP** *λέγεται* **C***, cf. p. 13, 14* | *τὰ* **FN** *τὸν* **C** *om.* **UHP** || **16** *ἅπερ* **CN** *ἃ* **F** *om.* **UHP** || **21** *δεικτέον* **N** || **22** *κατηγορητικὸν* **U** || **23** *ἀπολογικὸν Fuhr*^{2}*, cf. p. 25, 1. 4* *ἀπολογητικὸν codd.* | *post*

ἢ γὰρ ἀποδεικτέον τῷ ἀπολογουμένῳ, ὡς οὐδὲν τῶν κατ-
ηγορουμένων ἔπραξεν· ἢ ἐὰν ἀναγκάζηται ὁμολογεῖν, πει- 25
ρατέον δεικνύναι ἔννομον καὶ δίκαιον καὶ καλὸν καὶ
συμφέρον τῇ πόλει τὸ πεπραγμένον· ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο
5 *δύνηται ἀποδεῖξαι, εἰς ἁμάρτημα ἢ εἰς ἀτύχημα ἄγοντα*
τὰς πράξεις καὶ μικρὰς τὰς βλάβας ἀπ' αὐτῶν γεγενη-
μένας ἀποφαίνοντα συγγνώμης τυχεῖν πειρατέον. ἀδικίαν **8** 30
δὲ καὶ ἁμάρτημα καὶ ἀτυχίαν ὧδε ὅρισαι· τὸ μὲν ἐκ προ-
νοίας κακόν τι ποιεῖν ἀδικίαν τίθει, καὶ φάθι δεῖν τιμω-
10 *ρίαν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὴν μεγίστην λαμβάνειν· τὸ δὲ δι'*
ἄγνοιαν βλαβερόν τι πράττειν ἁμαρτίαν εἶναι φατέον. τὸ **9**
δὲ μὴ δι' ἑαυτόν, ἀλλὰ δι' ἑτέρους τινὰς ἢ διὰ τύχην 35
μηδὲν ἐπιτελεῖν τῶν βουλευθέντων καλῶς ἀτυχίαν τίθει,
καὶ φάθι τὸ μὲν ἀδικεῖν εἶναι τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων
15 *ἴδιον, τὸ δὲ ἐξαμαρτ⟨άν⟩ειν καὶ περὶ τὰς πράξεις ἀτυχεῖν οὐ*
μόνου εἶναι ἑαυτοῦ ἴδιον, ἀλλὰ καὶ κοινὸν καὶ τῶν δικαζόν-
των καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. ἀξίου δὲ συγγνώμην ἔχειν 40
ἀναγκασθείς τι ὁμολογεῖν τῶν τοιούτων αἰτιῶν, κοινὸν
τοῖς ἀκούουσι ποιῶν τὸ ἁμαρτάνειν καὶ τὸ ἀτυχεῖν. 1427 b
20 *Δεῖ δὲ τὸν ἀπολογούμενον πάλιν θεωρεῖν, ἐφ' οἷς τῶν* **10**
ἀδικημάτων οἵ τε νόμοι τὰς τιμωρίας ἔταξαν καὶ ⟨ἐφ'
οἷς⟩ οἱ δικασταὶ ⟨τὰς⟩ ζημίας τιμῶσι· καὶ ὅταν ὁ νόμος
ὁρίζῃ τὰς τιμωρίας, δεικτέον, ὡς οὐκ ἐποίησε τὸ παράπαν, 5
ἢ ὡς ἔννομα καὶ δίκαια ἐποίησεν· ὅτε δὲ οἱ δικασταὶ καθ- **11**

a N *α β*

συνίσταται **N** *verba πόθεν ἄν τις ἀπολογήσαιτο in textum recepit, quae* ***α*** (unde quis excusabit) *et* ***β*** (unde aliquis utique defendet) *recte pro titulo praebent*

4 *τὸ om.* **U** | *τοῦτο*] *τοῦ τοῦτο* **U** ‖ **6** *τὰς*[2]] *καὶ* **H** | *γενομένας* **N** ‖ **8** *δὲ*] *τε* **H**[1] | *ἁμαρτίαν* **H**[1] | *ὅρισαι Hammer ὁρίζοις* **FN** *-εις* **CUH** *-ειν* **P** | *μὲν οὖν* **C** ‖ **9** *ἀδικίαν* **F** iniquitatem ***β*** *ἀδικίας* **CUHPN** iniquitatis ***α*** | *τιμωρίας … τὰς μεγίστας* **C**[1] ‖ **15** *ἐξαμαρτάνειν Zwierlein ἐξαμαρτεῖν codd.* ‖ **16** *μόνου … ἑαυτοῦ Finckh*[1] *μόνῳ … σαυτῷ Sp.*[6] *μόνον … ἑαυτῷ codd.* (*l. 15*) *οὐ μόνον εἶναι ἑαυτῷ ἴδιον ἀλλὰ καὶ del. Reeve* ‖ **20** *πάλιν Wendl.*[2], *v. p. 28, 1* rursus ***β*** *πᾶσι* **a** *πάντα* **N** omnia ***α***, *cf. p. 26, 13 παρατηρεῖν pro πάντα θεωρεῖν Kays.*[2], *cf. p. 25, 14* ‖ **21** *ἔταξαν* **FUHP** statuerunt ***αβ*** *ἔπαξαν* **C** *ἐπάξωσι* **N** ‖ **21.22** *ἐφ' οἷς et τὰς add. Kays.*[2], *cf. p. 25, 14 sqq.* ‖ **24** *ὅτε*] *ὅταν* **C**, *fort. recte, v. i.* | *καθεστήκασι*] *fort. scrib. ὅταν καθεστηκότες ὦσι, cf. p. 25, 17 sqq.*

εστήκασι τιμηταὶ τῆς ζημίας, ὁμοίως πάλιν οὐ φατέον, ὅτι
ταῦτα οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ μικρὰ βεβλαμμένον τὸν ἐναν-
τίον καὶ ἀκούσια ἀποφαίνειν πειρατέον. ἐκ τούτων μὲν
οὖν καὶ ἐκ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ἐν ταῖς κατηγορίαις
10 καὶ ἐν ταῖς ἀπολογίαις εὐπορήσομεν· λείπεται δ' ἡμῖν ἔτι 5
διεξελθεῖν τὸ ἐξεταστικὸν εἶδος.

5 Ἐν κεφαλαίῳ μὲν οὖν εἰπεῖν, ἡ ἐ ξ έ τ α σ ί ς ἐστι προαιρέ-
σεων ἢ πράξεων ἢ λόγων πρὸς ἄλληλα ἢ πρὸς τὸν ἄλλον
βίον ἐναντιουμένων ἐμφάνισις. δεῖ δὲ τὸν ἐξετάζοντα
15 ζητεῖν, εἴ που ἢ ὁ λόγος ὃν ἐξετάζει ἢ αἱ πράξεις τοῦ 10
2 ἐξεταζομένου ἢ αἱ προαιρέσεις ἐναντιοῦνται ἀλλήλαις. ἡ
δὲ μέθοδος ἥδε· σκοπεῖν ἐν τῷ παροιχομένῳ χρόνῳ, εἴ τῳ
πρῶτόν τις φίλος γενόμενος πάλιν ἐχθρὸς ἐγένετο καὶ πά-
20 λιν φίλος τῷ αὐτῷ τούτῳ, ἤ τι ἄλλο {ἐναντίον ἢ εἰς μοχθη-
ρίαν φέρον} ἔπραξεν ἢ ἔτι πράξειεν ἄν, εἰ καιροὶ παραπέ- 15
σοιεν αὐτῷ, ἐναντίον τοῖς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ πεπραγμένοις.
3 ὡσαύτως δὲ ὅρα καὶ εἴ τι † εἰπὼν νῦν λέγει ἐναντίον τοῖς
πρότερον αὐτῷ εἰρημένοις, ἢ εἴ τι εἴποι ἐναντίον τοῖς λεγο-

7–9 cf. Syrian. in Hermog. comm. II p. 11, 24—12,2 Rabe

aNαβ

2 *βεβλαμένον* **N** || **3** *ἀκούσια] an supplendum τὰ ἔργα vel simile? cf. p. 26, 20 sq. 87, 17 sq.* || **5** *καὶ ἐν* **a** *καὶ* **N** et ***αβ*** | *καὶ ἐν ταῖς ἀπολογίαις om.* **H**^{1} || **6** *ἐξελθεῖν* **UHP** || **9** *ἐναντιουμένων* **NH**^{2} *ὁμολογούντων ἢ ἐναντιουμένων Syrian. l. c.* adversantium ***αβ*** *ἐναντιούμενον* **FCUH**^{1}**P** || **10** *εἴ] ἢ* **P** *Ald.* | *ὁ λόγος – (l. 11) ἐξεταζομένου] an scribendum οἱ λόγοι τοῦ ἐξεταζομένου ἢ αἱ πράξεις?* || **10.11** *τῶν ἐξεταζομένων* **U**^{1} || **12** *ἥδε om.* **H**^{1} | *παρῳχημένῳ* **H**^{1}**N** | *τῳ* **F**^{1}**CUH**^{1}**P** *πως* **NF**^{2}**H**^{2} *om.* ***αβ*** || **13.14** *καὶ πάλιν φίλος τῷ αὐτῷ τούτῳ] ⟨ἢ πρῶτον ἐχθρὸς γενόμενος⟩ {καὶ} πάλιν φίλος τῷ αὐτῷ τούτῳ Reeve* || **14** *ἤ τι] ἢ εἴ τι Sauppe*^{3} | *ἐναντίον–(l. 15) φέρον codd. delevi* | *ἢ*^{2} *om.* ***β*****A** *Bek. Sp.*^{1} || **15** *ἔτι] τι Halm*^{2} *εἴ τι Sp.*^{1} | *πράξειεν ἄν Halm*^{2} *πράξειεν Sp.*^{1} *-ει* **FCPN** *-οι* **U** *-ειν* **H** | *εἰ* **FC** *ἐὰν οἱ* **UHPN** | *παραπέσοιεν* **FC** *περιπέσοιεν* **HPN** *-ειεν* **U** || **16** *ἐναντίον* **a** contrarium ***αβ*** *ἐναντίοι* **N** || **17** *εἰπὼν–(p. 29, 1) εἰρημένοις] locus desperatus vide ne sic restituendus sit: εἶπεν (cf. l. 15: ἔπραξεν et p. 29, 2: προείλετο) ⟨ἢ⟩ νῦν λέγει ἐναντίον τοῖς πρότερον αὐτῷ εἰρημένοις ἢ ἔτι (sic iam Sauppe*^{3}*) εἴποι ⟨ἂν⟩ (sic* **H**^{2} *Halm*^{2} *Sauppe*^{3}*) ⟨καιρῶν παραπεσόντων⟩ (quod desideravit Sp.*^{3}*, cf. l. 15 et p. 29, 3) ἐναντίον τοῖς ⟨νῦν⟩ (add. Sp.*^{3} *Sauppe*^{3}*) λεγομένοις etc.* || **17** *λέγειν* **H** | *τοῖς–(l. 18) ἐναντίον om.* **F**^{1} || **18** *ἢ εἴ τι–(p. 29, 1) εἰρημένοις del. Buhle* | *εἴποι* **CN** *εἶπεν* **F** *εἴποιεν* **UH**^{1}**P** *εἴποι ἂν* **H**^{2} | *ἐναντίοις* **P**

μένοις ἢ τοῖς πρότερον εἰρημένοις †. ὡσαύτως δὲ καὶ εἴ τι 4 25
προείλετο ἐναντίον τοῖς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ προηρημένοις,
ἢ προέλοιτ' ἂν καιρῶν παραπεσόντων. ὁμοιοτρόπως δὲ
τούτοις λαμβάνειν καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ἔνδοξα ἐπιτηδεύ-
5 ματα τὰς ἐν τῷ τοῦ ἐξεταζομένου βίῳ ἐναντιώσεις. τὸ μὲν
οὖν ἐξεταστικὸν εἶδος οὕτω μετιὼν οὐδένα παραλείψεις
τρόπον τῆς ἐξετάσεως. 30

Ἁπάντων δὲ τῶν εἰδῶν ἤδη διῃρημένων δεῖ καὶ χωρὶς 5
τούτων ἑκάστῳ, ὅταν ἁρμόττῃ, χρῆσθαι καὶ κοινῇ, συμ-
10 μιγνύντα τὰς δυνάμεις αὐτῶν. ταῦτα γὰρ ἔχει μὲν δια-
φορὰς εὐμεγέθεις, ἐπικοινωνοῦσι μέντοι κατὰ τὰς χρήσεις
ἀλλήλοις, καὶ ταὐτὸ πεπόνθασι τοῖς τῶν ἀνθρώπων εἴδε- 35
σι· καὶ γὰρ οὗτοι τῇ μὲν ὅμοιοι, τῇ δὲ ἀνόμοιοι τὰς ὄψεις
καὶ τὰς αἰσθήσεις εἰσίν. οὕτω δὲ τῶν εἰδῶν διωρισμένων
15 καὶ ὧν προσδέονται κοινῇ πάλιν ἐξαριθμήσωμεν καὶ δι-
εξέλθωμεν, ὡς αὐτοῖς δεῖ χρῆσθαι.

Πρῶτον μὲν οὖν καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ νόμιμον καὶ τὸ 6 40
συμφέρον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὰ τούτοις ἀκό-
λουθα, καθάπερ ἐν ἀρχῇ διειλόμην, κοινὰ πᾶσι τοῖς εἴδεσίν
20 ἐστι, μάλιστα δ' αὐτοῖς τὸ προτρεπτικὸν ⟨καὶ τὸ ἀποτρεπ- 1428a
τικὸν⟩ προσχρῆται. δεύτερον δὲ τὰς αὐξήσεις καὶ τὰς 2
ταπεινώσεις χρησίμους ἀναγκαῖον εἶναι παρὰ πάντα τὰ
λοιπά, μάλιστα δ' αὐτῶν ἐν τοῖς ἐγκωμίοις καὶ τοῖς ψόγοις
αἱ χρήσεις. τρίτον δὲ π ί σ τ ε ι ς, αἷς ἀνάγκη μὲν πρὸς πάντα 3 5
25 τὰ μέρη τῶν λόγων χρῆσθαι, χρησιμώταται δέ εἰσιν ἐν

aNαβ

1 *δὲ om.* **UHP** | *εἴ τι πάλιν* **HP** || **2** *ἐναντίοις* **P** | *ὑπ' αὐτοῦ προηρημένοις Sp.*[1] *ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένοις* **a** *εἰρημένοις ὑπ' αὐτοῦ* **N** || **3** *ἢ*] *ἢ ἔτι Sauppe*[3] | *δὲ* **a** autem *β om.* **Nα** || **5** *τοῦ om.* **H**[1] | *ἐξεταζομένῳ* **H**[2] || **10** *δυνάμεις*] *δόσεις* **UH**[1]**P** | *γὰρ ἔχει μὲν* **NF**[2] *μὲν γὰρ ἔχει* **F**[1]**CUP** *γὰρ ἔχει* **H** || **13** *πῇ – πῇ* **H**[1] || **14** *καὶ τὰς αἰσθήσεις fort. del. Kassel* || **15** *διεξέλθωμεν* **N** *διέλθωμεν* **a** || **20** *προτρεπτικὸν* **a** hortativa species *αβ προτρέπειν* **N** | *καὶ τὸ ἀποτρεπτικὸν add. Sp.*[3] || **21** *προσχρῆσθαι* **U** | *τὰς*[2] **HP** *om. cett.* || **22** *παρὰ* **a** super *αβ περὶ* **N** || **22.23** *τὰ λοιπά del. Sp.*[2] || **23** *τοῖς ἐγκωμίοις Sp.*[2], *cf. p. 24, 16 τῷ – ίῳ codd.* || **24** *μὲν* **N** quoque *β om.* **aα** || **25** *μέρη*] *an scrib. εἴδη? v. ind. s. v. μέρη ⟨καὶ εἴδη⟩ Sp.*[2] | *χρῆσθαι τῶν λόγων* **U**

*ταῖς κατηγορίαις καὶ ταῖς ἀπολογίαις· †ταῦτα γὰρ πλεί-
στης ἀντιλογίας δέονται†. πρὸς δὲ τούτοις προκατα-
λήψεις καὶ αἰτήματα καὶ παλιλλογίαι ⟨καὶ ἀστειο-
λογίαι⟩ καὶ μῆκος λόγου καὶ μετριότης μήκους
10 καὶ βραχυλογία καὶ ἑρμηνεία· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τού-* 5
τοις ὅμοια κοινὰς ἔχει πᾶσι τοῖς εἴδεσι τὰς χρήσεις.

7 *Περὶ μὲν οὖν τῶν δικαίων καὶ τῶν νομίμων καὶ τῶν τού-
τοις ὁμοιοτρόπων πρότερον διωρισάμην καὶ τὴν χρῆσιν
αὐτῶν διεξῆλθον καὶ περὶ μὲν τῶν αὐξήσεων καὶ ταπει-
15 νώσεων εἶπον· νῦν δὲ περὶ τῶν ἄλλων δηλώσω πρῶτον* 10
2 *ἀπὸ τῶν πίστεων ἀρξάμενος. εἰσὶ δὲ δύο τρόποι τῶν
πίστεων· γίνονται γὰρ αἱ μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων
καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων, αἱ δ' ἐπί-
θετοι τοῖς λεγομένοις καὶ τοῖς πραττομένοις.
20 τὰ μὲν γὰρ εἰκότα καὶ παραδείγματα καὶ τεκμήρια* 15
*καὶ ἐνθυμήματα καὶ ⟨αἱ⟩ γνῶμαι καὶ τὰ σημεῖα καὶ
οἱ ἔλεγχοι {καὶ} πίστεις ἐξ αὐτῶν τῶν λόγων καὶ τῶν
ἀνθρώπων καὶ τῶν πραγμάτων εἰσίν, ἐπίθετοι δὲ ⟨δόξαι*
3 *τοῦ λέγοντος⟩ μάρτυρες βάσανοι ὅρκοι. δεῖ δὲ
τούτων ἑκάστην αὐτήν τε συνιέναι, ποία τίς ἐστι, καὶ* 20
*25 πόθεν αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους εὐπορήσομεν, καὶ τί ἀλλήλων
διαφέρουσιν.*

4 *Εἰκὸς μὲν οὖν ἐστιν, οὗ λεγομένου παραδείγματα ἐν
ταῖς διανοίαις ἔχουσιν οἱ ἀκούοντες. λέγω δ' οἷον εἴ τις
φαίη τὴν πατρίδα βούλεσθαι μεγάλην εἶναι καὶ τοὺς οἰκεί-* 25

aN*αβ*

1 *ταῦτα] αὗται Sp.*[2] | *πλείστης ἀντιλογίας* **NFH**[2] *-ης -ίαις* **C** *-αις -ίαις* **UH**[1]**P** *αἰτιολογίας Halm*[2] *πλείσταις ἀντιλογίαις ἔχονται Us. ταῦ-τα – δέονται del. Kays.*[1] ‖ **3** *καὶ ἀστειολογίαι add. Sauppe*[1], *cf. p. 58, 21 om. codd.* ‖ **5** *βραχυλογία] πολυλογία* **H**[1]**P** | *-χυλογία – γὰρ om.* **N**[1] | *γὰρ om.* **H**[1]**P** ‖ **9** *διῆλθον* **H**[1] | *μὲν codd. om.* ***αβ*** *del. Sp.*[5] ‖ **10** *ἄλλων] ὅλων* **H** | *πρῶτον om.* **H** ‖ **11** *τῆς πίστεως* **H** | *τῶν*[2] **N** *om.* **a** ‖ **16** *αἱ add. Sp.*[1] *om. codd.* ‖ **17** *καὶ*[1] **aN*αβ*** *om.* **A** *edd.* ‖ **18.19** *δόξαι τοῦ λέγοντος om. codd. (δόξα exh.* **H**) *add. Sauppe*[1], *cf. p. 42, 15* ‖ **19** *μάρτυρες recte codd., cf. p. 44, 3 μαρτυρίαι* **A** | *βάσανοι ὅρκοι Sauppe*[1] *ὅρκοι βάσανοι* **FCUPN** *ὅρκοι καὶ βάσανοι* **H** | *δὲ* **UHPN** *δὴ* **FC** ‖ **20** *ἐστι–(l. 23) οὖν om.* **H**[1] ‖ **21** *αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους Zwierlein, cf. p. 6, 14. 58, 18 τῶν εἰς αὐτὴν λόγων codd.* ‖ **25** *φαίην* **P**

ους εὖ πράττειν καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀτυχεῖν καὶ τὰ τούτοις
ὅμοια, συλλήβδην εἰκότα δόξειεν ⟨ἄν⟩. ἕκαστος γὰρ τῶν 30
ἀκουόντων σύνοιδεν αὐτὸς αὑτῷ περὶ τούτων καὶ τῶν
τούτοις ὁμοιοτρόπων ἔχοντι τοιαύτας ἐπιθυμίας. ὥστε
5 τοῦτο δεῖ παρατηρεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς λόγοις ἀεί, εἰ τοὺς
ἀκούοντας συνειδότας ληψόμεθα περὶ τοῦ πράγματος οὗ
λέγομεν· τούτοις γὰρ αὐτοὺς εἰκός ἐστι μάλιστα πιστεύειν.
τὸ μὲν οὖν εἰκὸς τοιαύτην ἔχει φύσιν, διαιροῦμεν δὲ αὐτὸ 5 35
εἰς τρεῖς ἰδέας. μία μὲν οὖν ἐστι τὸ τὰ πάθη τὰ κατὰ
10 φύσιν ἀκολουθοῦντα τοῖς ἀνθρώποις ⟨ἐν⟩ τοῖς λόγοις
συμπαραλαμβάνειν {ἐν τῷ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι},
οἷον ἐὰν τύχωσί τινες καταφρονήσαντές τινος ἢ δείσαντες,
{ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ πρᾶγμα πολλάκις πεποιηκότες,}
ἢ πάλιν ἡσθέντες ἢ λυπηθέντες, ἢ ἐπιθυμοῦντες ἢ πεπαυ- 1428b
15 μένοι τῶν ἐπιθυμιῶν ἤ τι τοιοῦτον ἕτερον πεπονθότες
πάθος ταῖς ψυχαῖς ἢ τοῖς σώμασιν ἤ τινι τῶν ἄλλων
αἰσθήσεων οἷς συμπάσχομεν· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ τούτοις
ὅμοια κοινὰ τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ὄντα πάθη γνώριμα 5
τοῖς ἀκούουσίν ἐστι. τὰ μὲν οὖν κατὰ φύσιν τοῖς ἀνθρώ- 6
20 ποις εἰθισμένα γίνεσθαι τοιαῦτά ἐστιν, ἅ φαμεν δεῖν
συμπαραλαμβάνειν ἐν τοῖς λόγοις. ἕτερον δὲ μέρος ἐστὶ
τῶν εἰκότων ἔθος, ὃ κατὰ συνήθειαν ἕκαστοι ποιοῦμεν.
τρίτον δὲ κέρδος· πολλάκις γὰρ διὰ τοῦτο τὴν φύσιν 10
βιασάμενοι καὶ τὰ ἤθη προειλόμεθα πράττειν.
25 Οὕτω δὲ τούτων διωρισμένων ἐν μὲν ταῖς προτροπαῖς 7

aNαβ

2 *ἄν add. Sp.*[1] || 7 *αὐτοὺς εἰκός* **C** eos ycos **α** *αὐτοῖς εἰκός* **N** *εἰκός* **U**[1] ycos **β** *εἰκὸς αὐτούς* **F**[1]**U**[2]**HP** *εἰκὸς αὐτοῖς* **F**[2] || **10** *ἐν add. Finckh*[1], *cf. l. 21 om. codd.* || **11** *ἐν – ἀπολογεῖσθαι codd. del. Kays.*[1], *v. l. 25 sqq.* || **12** *δήσαντες* **H** || **13** *ἢ καὶ – πεποιηκότες codd. del. Finckh*[1], *v. p. 32, 7 sq. 24 sqq. 33, 17 sqq.* || **14** *ἐπιθυμήσαντες* **U** || **14.15** *ἢ πεπαυμένοι τῶν ἐπιθυμιῶν om.* **N**[1] || **15** *τῶν ἐπιθυμιῶν* **FCN**[2] *τῆς – ίας* **UHP** | *ἤ* **N** *ἢ πλουτοῦντες ἤ* **a** aut locupletantes vel (aut **β**) **αβ** *ἢ παροινοῦντες ἤ Us., cf. p. 33, 23* || **16** *ταῖς ψυχαῖς πάθος* **H** || **16.17** *ἤ τινι τῶν ἄλλων αἰσθήσεων inculcatum esse censet Kassel* || **18** *γνώρισμα* **C** || **19** *ἀνθρώποις* **NH** hominibus **α** *ἀνθρωπίνοις* **FCUP** *om.* **β** || **20** *δεῖ* **P** || **21** *συμπαραμβάνειν* (λα *suprascr.*) **H** || **25** *μὲν om.* **C**

καὶ ταῖς ἀποτροπαῖς δεικτέον ὑπὲρ τῶν ζητουμένων, ὅτι τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ἐφ' ὃ ἡμεῖς παρακαλοῦμεν ἢ ᾧ ἀντιλέγομεν, οὕτως ὡς ἡμεῖς φαμεν γίνεται, εἰ δὲ μή, ὅτι τὰ 15 *τούτῳ τῷ πράγματι ὅμοια τοῦτον τὸν τρόπον γίνεται ὃν* **8** *ἡμεῖς φαμεν ἢ τὰ πλεῖστα ἢ τὰ πάντα. κατὰ μὲν οὖν τῶν* 5 *πραγμάτων οὕτω τὸ εἰκὸς ληπτέον· κατὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων ἐν μὲν ταῖς κατηγορίαις, ἐὰν ἔχῃς, ἐπιδείκνυε αὐτὸν τοῦτο τὸ πρᾶγμα πολλάκις πεποιηκότα πρότερον, εἰ δὲ* 20 *μή ,⟨τὰ⟩ ὅμοια τούτῳ. πειρῶ δὲ ἀποφαίνειν καὶ ὡς λυσιτελὲς ἦν αὐτῷ ταῦτα ποιεῖν· οἱ γὰρ πλεῖστοι τῶν ἀνθρώ-* 10 *πων αὐτοὶ τὸ λυσιτελὲς μάλιστα προτιμῶντες καὶ τοὺς* **9** *ἄλλους νομίζουσιν ἕνεκα τούτου πάντα πράττειν. ἂν μὲν οὖν ἔχῃς ἀπὸ τῶν ἀντιδίκων αὐτῶν τὸ εἰκὸς λαμβάνειν,* 25 *οὕτως αὐτὸ σύναγε, εἰ δὲ μή, ἀπὸ τῶν ὁμοίων τὰ εἰθισμένα φέρε. λέγω δ' οἷον ⟨εἰ⟩ νέος ἐστὶν οὗ κατηγορεῖς, ἃ οἱ* 15 *περὶ τὴν ἡλικίαν ταύτην ὄντες πράττουσι, ταῦτα λέγε πεποιηκέναι αὐτόν· πιστευθήσεται γὰρ κατὰ τὴν ὁμοιότητα καὶ τὰ κατὰ τούτου λεγόμενα. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον* 30 *καὶ ἐὰν τοὺς ἑταίρους αὐτοῦ δεικνύῃς τοιούτους ὄντας, οἷον σὺ τοῦτον φῄς· καὶ γὰρ διὰ τὴν πρὸς ἐκείνους συν-* 20 *ήθειαν δόξει τὰ αὐτὰ τοῖς φίλοις ἐπιτηδεύειν.*

10 *Τοὺς μὲν οὖν κατηγοροῦντας οὕτω χρὴ μετιέναι τὸ εἰκός· τοῖς δὲ ἀπολογουμένοις μάλιστα δεικτέον, ὡς οὐδεπώποτε τῶν κατηγορουμένων τι πρότερον οὔτε* 35 *αὐτοὶ οὔτε τῶν φίλων οὐδεὶς οὔτε τῶν ὁμοίων αὐτοῖς* 25 **11** *ἔπραξέ τις, οὐδ' ἐλυσιτέλησεν ⟨ἂν⟩ τοιαῦτα πράττειν. ἂν*

aNαβ

1 *ὅτι – (l. 2) παρακαλοῦμεν om.* **N**[1] || **3** *οὕτως* **a** ita ***αβ*** *αὐτὸ* **N** || **4** *τῷ om.* **H**[1]**P** | *πράγματα* **P**[1] || **7.8** *αὐτὸν τοῦτο τὸ scripsi subiectum participii desiderans (v. l.10: αὐτῷ. 17, 19), sed cf. p. 31, 13. 33, 1 τὸν αὐτὸν τοῦτο τὸ Sp.*[2] *τὸ αὐτὸ τοῦτο codd.* (*τοῦτο om.* **H**[1]) || **9** *τὰ addidi, cf. l. 3 sq. 14 om. codd.* || **10** *αὐτῷ ἦν* **H** || **11** *αὐτοὶ Buhle αὐτὸ codd.* || **14** *σύναγε Halm apud Sp.*[5], *v. ibid. p. XII συνάγαγε codd.* || **15** *εἰ add. Rich. om. codd.* | *ἃ οἱ* **a** que ***αβ*** *εἰ οἷα* **N** || **16** *ἡλικίαν om.* **N**[1] | *λέγε* **a** dic ***αβ*** *λέγεις* **N** || **19** *ἐάν ... δεικνύῃς* **a** si ostendis ***β*** ostende ***α*** *ἐάν τις ... δεικνύῃ* **N** || **20** *φῄς* **N** dicis ***αβ*** *om.* **a** || **21** *δόξῃ* **U** || **25** *αὐτοὶ] αὐτὸς* **H**[2] || **26** *ἂν add. Rack. om. codd.* | *πράττειν Camot. -ων codd.*

δὲ φανερὸς ᾖς ταὐτὸ τοῦτο πρότερον πεποιηκώς, αἰτιατέον τὴν ἡλικίαν ἤ τινα πρόφασιν ἄλλην οἰστέον, δι' ἣν εἰκότως ἐξήμαρτες τότε. λέγε δὲ καὶ ὡς οὔτε {ταῦτα} τότε σοὶ πράξαντι συνήνεγκεν οὔτε νῦν ἐλυσιτέλησεν ἄν.
5 ἂν δὲ σοὶ μηδὲν ᾖ πεπραγμένον τοιοῦτον, τῶν δὲ φίλων **12** 1429 a σού τινες τυγχάνωσι τοιαῦτα πεποιηκότες, χρὴ λέγειν, ὡς οὐ δίκαιόν ἐστι δι' ἐκείνους αὐτὸν διαβάλλεσθαι, καὶ δεικνύναι τῶν αὐτῷ συνήθων ἑτέρους ἐπιεικεῖς ὄντας· οὕτω γὰρ ἀμφίβολον ποιήσεις τὸ κατηγορούμενον. ἂν δὲ 5
10 τῶν ὁμοίων δεικνύωσί τινας τὰ αὐτὰ πεποιηκότας, ἄτοπον εἶναι φάσκε, {εἰ,} διότι ἕτεροί τινες ἐξαμαρτάνοντες φαίνονται, πίστιν εἶναι, ὅτι τῶν ἐγκαλουμένων τι καὶ σὺ πεποίηκας. ἂν μὲν οὖν ἔξαρνος ᾖς μὴ πεποιηκέναι τὴν **13** κατηγορουμένην πρᾶξιν, οὕτως ἐκ τῶν εἰκότων χρή σε
15 ἀπολογεῖσθαι· ἀπίθανον γὰρ ποιήσεις τὴν κατηγορίαν. ἂν 10 δὲ ὁμολογεῖν ἀναγκάζῃ, τοῖς τῶν πολλῶν ἤθεσιν ἀφομοίου τὰς σαυτοῦ πράξεις ὅτι μάλιστα λέγων, ὡς οἱ πλεῖστοι ἢ οἱ πάντες τοῦτο καὶ τὰ τοιαῦτα πράττουσιν οὕτως, ὡς σοὶ τυγχάνει πεποιημένον. ἂν δὲ μὴ δυνατὸν ᾖ τοῦτο δεῖ- **14**
20 ξαι, καταφευκτέον ἐπὶ τὰς ἀτυχίας ἢ τὰς ἁμαρτίας καὶ 15 συγγνώμης πειρατέον τυγχάνειν συμπαραλαμβάνοντα τὰ κοινὰ τῶν ἀνθρώπων γινόμενα πάθη, δι' ὧν ἐξιστάμεθα τοῦ λογισμοῦ· ταῦτα δ' ἐστὶν ἔρως ὀργὴ μέθη φιλοτιμία καὶ τὰ τούτοις ὁμοιότροπα. τὸ μὲν οὖν εἰκὸς διὰ ταύτης
25 τῆς μεθόδου τεχνικώτατα μέτιμεν. 20

aNαβ

2 *ἄλλην* **N** aliam ***αβ*** *ἄλλην τοιαύτην* **a** || **3** *ταῦτα del. Kassel* || **5** *τοιοῦτόν τι* **HP** || **6** *τυγχάνουσι* **F** || **7** *διαβάλεσθαι* **C** || **10** *τὰ αὐτὰ* **a** *ταῦτα* **N** hec ***α*** hoc ***β*** || **11** *εἰ codd. om.* ***αβ*** *del. Sylb.* || **12.13** *σὺ πεποίηκας codd.* te fecisse ***αβ*** || **15** *ἀπολογήσασθαι* **H**[1]**P** || **16** *ἤθεσιν* **N** moribus ***αβ*** *ἔθεσιν* **a** || **18** *ἢ Finckh*[1], *cf. p. 6, 15 sq. 32, 5. 72, 2* aut ***α*** *καὶ codd.* et ***β*** || **21** *συμπαραλαμβάνοντα scripsi, cf. p. 31, 11. 21* coassumendo ***β*** *περιλαμβάνοντα codd.* (*cf. p. 52, 5. 57, 6. 68, 2*) *παραλαμβάνοντα* **A** *edd.* || **23** *ἐστὶν ἔρως* **aN**[2] sunt amor ***αβ*** *ἐστὶ καιρὸς* **N**[1]

8 *Παραδείγματα δ' ἐστὶ πράξεις ὅμοιαι γεγενημέναι καὶ ἐναντίαι ταῖς νῦν ὑφ' ἡμῶν λεγομέναις. τότε δὲ χρηστέον αὐτοῖς ἐστιν, ὅταν ἄπιστον ὂν τὸ ὑπὸ σοῦ λεγόμενον {εἶναι} φανερὸν ποιῆσαι θέλῃς, ἐὰν διὰ τοῦ εἰκότος μὴ*
25 *πιστεύηται, ὅπως πρᾶξιν ὁμοίαν ἑτέραν τῇ ὑπὸ σοῦ λεγο-* 5
μένῃ καταμαθόντες οὕτω πεπραγμένην, ὡς σὺ φῂς πεπρᾶ-
2 *χθαι, μᾶλλον πιστεύσωσι τοῖς ὑπὸ σοῦ λεγομένοις. εἰσὶ δὲ τῶν παραδειγμάτων δύο τρόποι· τὰ μὲν γὰρ τῶν πραγμάτων γίνεται κατὰ λόγον, τὰ δὲ παρὰ λόγον. ποιεῖ*
30 *δὲ τὰ μὲν κατὰ λόγον γινόμενα πιστεύεσθαι, τὰ δὲ μὴ* 10
3 *κατὰ λόγον ἀπιστεῖσθαι. λέγω δ' οἷον εἴ τις φάσκοι τοὺς πλουσίους δικαιοτέρους εἶναι τῶν πενομένων καὶ φέροι τινὰς πράξεις πλουσίων ἀνδρῶν δικαίας. τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν παραδειγμάτων κατὰ λόγον εἶναι*
35 *δοκεῖ· τοὺς γὰρ πλείστους ⟨ἔστιν⟩ ἰδεῖν νομίζοντας τοὺς* 15
4 *πλουτοῦντας δικαιοτέρους εἶναι τῶν πενομένων. εἰ δέ τις πάλιν ἀποφαίνοι τινὰς τῶν πλουσίων ἐπὶ χρήμασιν ἀδικήσαντας, τῷ παρὰ τὸ εἰκὸς γενομένῳ παραδείγματι*
5 *χρώμενος ἀπίστους ἂν ποιοῖ τοὺς πλουτοῦντας. ὡσαύτως δὲ καὶ εἴ τις φέροι παράδειγμα τῶν κατὰ λόγον εἶναι* 20
1429b *δοκούντων, διότι Λακεδαιμόνιοί ποτε ἢ Ἀθηναῖοι πολλῷ πλήθει χρώμενοι συμμάχων κατεπολέμησαν τοὺς ἐναν-*

aNαβ

1 *παραδείγματα* **a** exempla ***αβ*** *παράδειγμα* **N** ‖ 2 *ταῖς … λεγομέναις* **FH²N** (exempla autem sunt actus similes facti et contrarii) hiis qui … dicuntur ***αβ*** *τοῖς … λεγομένοις* **CUH¹P** | *τότε–(l. 7) λεγομένοις om.* **H¹** ‖ 3 *αὐτοῖς* **O²** *Sp.*¹ *-αῖς codd.* | *ὅταν* **a** *ὅτε* **N** ‖ 4 *εἶναι del. Sp.*² | *φανερὸν*] *πιθανὸν Reeve, qui tamen εἶναι – ἐὰν crucibus includendum censet* | *θέλῃς scripsi θέλεις ed. Ven. 1536 λέγῃς* **FUHPN** dicas ***αβ*** *λέγεις* **C** | *ἐὰν* **a** si ***αβ*** *ἔστ' ἂν* **N** | *διὰ*] *δὲ διὰ* **C** *διὰ δὲ* **P** ‖ 6 *μαθόντες* **P** | *πεπραγμένα* **P** | *πεπρᾶχθαι* **a** actum ***α*** *γεγενῆσθαι* **N** factum esse ***β*** ‖ 7 *πιστεύσουσι* **H** ‖ 11 *φάσκοι nonnulli recentiores Sp.*¹ dicat ***αβ*** *φάσκει* **aN** ‖ 13 *φέροι* **N** inducat ***α*** feras (*sic*) ***β*** *φέρει* **a** | *πλουσίων*] *δικαίων* **U** | *τὰ μέν–(l. 14) παραδειγμάτων del. Reeve* ‖ 15 *ἔστιν add. Cant. Erasm.*³ est (videre arbitrantes *etc.*) ***α*** *om. codd. an pro ἰδεῖν scribendum εἰδέναι δεῖ (cf. p. 20, 13)?* ‖ 16 *εἶναι δικαιοτέρους* **HP** ‖ 17 *ἀποφαίνοι* **FCUP** ostendat ***α*** demonstret ***β*** *ἀποφαίνει* **HN** ‖ 18 *παρὰ τῷ* **N** | *γενομένῳ* **a** quod … fit ***αβ*** *γεγενημένῳ* **N**, *cf. p. 35, 5* ‖ 19 *ποιοῖ Bek. ποιοῖτο codd.* ‖ 20 *φέρει* **F** | *παραδείγματα* **H** | *τῶν κατὰ–(l. 21) δοκούντων del. Reeve* ‖ 22 *τοῖς ἐναντίοις* **UHP**

τίους, καὶ προτρέποι τοὺς ἀκούοντας πολλοὺς συμμάχους ποιεῖσθαι· {τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα παραδείγματα κατὰ λόγον ἐστίν·} ἅπαντες γὰρ νομίζουσιν ἐν τοῖς πολέμοις τὸ πλῆθος οὐ μικρὰν ῥοπὴν ἔχειν πρὸς τὴν νίκην. 6 εἰ δέ τις ἀποφαίνειν ἐθέλοι μὴ τοῦτ' αἴτιον τοῦ νικᾶν, τοῖς π α ρ ὰ τ ὸ ε ἰ κ ὸ ς γενομένοις πράγμασι χρήσαιτ' ἂν παραδείγμασι λέγων, ὡς οἱ μὲν Ἀθήνησι φυγάδες τὸ πρῶτον μετὰ πεντήκοντα ἀνδρῶν Φυλήν τε καταλαβόντες καὶ πρὸς τοὺς ἐν ἄστει πολλῷ πλείους ὄντας καὶ συμμάχοις Λακεδαιμονίοις χρωμένους πολεμήσαντες κατῆλθον εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν· 7 Θηβαῖοι δὲ Λακεδαιμονίων καὶ σχεδὸν ἁπάντων Πελοποννησίων εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐμβαλόντων μόνοι περὶ τὰ Λεῦκτρα παραταξάμενοι τὴν Λακεδαιμονίων δύναμιν ἐνίκησαν· Δίων δὲ ὁ Συρακούσιος μετὰ τρισχιλίων ὁπλιτῶν εἰς Συρακούσας πλεύσας Διονύσιον πολλαπλάσιον ἔχοντα δύναμιν κατεπολέμησεν· 8 ὡσαύτως δὲ Κορίνθιοι Συρακουσίοις ἐννέα τριήρεσι βοηθήσαντες Καρχηδονίους ἑκατὸν μὲν καὶ πεντήκοντα ναυσὶν ἐπὶ τοῖς λιμέσι τῶν Συρακουσίων ἐφορμοῦντας, τὴν δὲ πόλιν ἅπασαν πλὴν τῆς ἀκροπόλεως ἔχοντας οὐδὲν ἧττον κατεπολέμησαν. συλλήβδην δὲ ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια παρὰ λόγον πραχθέντα τὰς κατὰ τὸ εἰκὸς γινομένας συμβουλὰς ἀπίστους ποιεῖν εἴωθε.

9 Τῶν μὲν οὖν παραδειγμάτων τοιαύτη τις ἡ φύσις ἐστί· χρηστέον δ' αὐτῶν ἑκατέρῳ τρόπῳ, ὅταν μὲν ἡμεῖς λέγωμεν τὰ κ α τ ὰ λ ό γ ο ν γινόμενα, δεικνύντας ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ

aN*αβ*

1 *προτρέποι nonnulli recentiores -ει codd.* hortatur ***αβ*** || **2** *τὰ μὲν – (l. 3) ἐστίν codd. del. Sp.*^{1}*, cf. p. 34, 13 sq. interpolator non vidit auctorem verbis παράδειγμα τῶν κατὰ λόγον εἶναι δοκούντων (p. 34, 20) idem iam expressisse τὰ μὲν – παραδείγματα del. Reeve* | *οὖν* **a** *δὴ* **N** || **3** *τὸ πλῆθος* **NF**^{2}**H**^{2} multitudinem ***αβ*** *om.* **F**^{1}**CUH**^{1}**P** || **4** *μικρὰν* **a** *μετρίαν* **N** modicum ***αβ*** || **5** *γενομένοις* **N** que ... fiunt ***αβ*** *γεγενημένοις* **a** || **6** *πράγμασι*] *παραδείγμασι* **H** || **9** *χρωμένοις* **H**^{1} || **12** *ἐμβαλόντων* **CUPN** *ἐμβαλλόντων* **FH** | *μόνοι*] *οὗτοι μόνοι* **FH**^{2} || **15** *πολλαπλάσιον* **CN** *πολλαπλασίονα cett.* | *δύναμιν ἔχοντα* **HP** || **17** *βοηθήσαντας* **H**^{2} | *ἑκατὸν μὲν* **a** *δὲ ἑκατὸν* **N** || **19** *ἐφορμοῦντας* **E**^{2} *Bek. -ῶντας codd.* || **24** *τῷ τρόπῳ* **H** || **25** *τὸν λόγον* **UHP**

τοῦτον τὸν τρόπον ἐπιτελουμένας τὰς πράξεις, ὅταν δὲ τὰ
παρὰ λόγον γινόμενα, φέροντας ὅσα παρὰ λόγον δοκοῦντα
30 **10** *γενέσθαι τῶν πραγμάτων εὐλόγως ἀποβέβηκεν. ὅταν*
δ' οἱ ἐναντίοι λέγωσι τοῦτο, χρὴ δεικνύειν, ὡς εὐτυχήματα
ταῦτα συνέβη, καὶ λέγειν, ὅτι αἱ τοιαῦται πράξεις ἐν τῷ 5
σπανίῳ γεγόνασιν, οἵας δὲ σὺ λέγεις, πολλάκις. τοῖς μὲν
11 *οὖν παραδείγμασιν οὕτω χρηστέον. ὅταν γε μὴν τὰ παρὰ*
35 *λόγον γινόμενα φέρωμεν, χρὴ συνάγειν αὐτῶν ὅτι πλεῖ-*
στα καὶ λέγειν, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἐκεῖνα τούτων εἴωθε
12 *γίνεσθαι. δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασιν οὐ μόνον* 10
ἐκ τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων. λέγω δ' οἷον ἐὰν
ἀποφαίνῃς τινὰς πλεονεκτικῶς τοῖς συμμάχοις χρωμέ-
1430 a *νους καὶ διὰ ⟨τοῦτο⟩ λυθεῖσαν αὐτῶν τὴν φιλίαν καὶ*
λέγῃς· ἡμεῖς δέ, ἂν ἴσως καὶ κοινῶς πρὸς αὐτοὺς προσ-
13 *φερώμεθα, πολὺν χρόνον τὴν συμμαχίαν φυλάξομεν· καὶ* 15
πάλιν, ἄν τινας ἑτέρους ἀπαρασκευάστως πολεμήσαντας
καὶ διὰ τοῦτο καταπολεμηθέντας ἀποφαίνῃς, εἶτα λέγῃς·
5 *ἂν παρασκευασάμενοι πολεμῶμεν, βελτίους ἂν περὶ τῆς*
14 *νίκης τὰς ἐλπίδας ἔχοιμεν. πολλὰ δὲ λήψῃ παραδείγματα*
διὰ τῶν προγεγενημένων πράξεων καὶ διὰ τῶν νῦν 20
γινομένων· τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν ἔργων τῇ μὲν ὅμοια, τῇ δὲ
ἀνόμοια ἀλλήλοις ἐστίν. ὥστε διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην καὶ
10 *παραδειγμάτων εὐπορήσομεν καὶ τοῖς ὑπὸ τῶν ἄλλων*
λεγομένοις οὐ χαλεπῶς ἀντεροῦμεν. τῶν μὲν οὖν παραδειγ-

aN*αβ*

3 *post ὅταν δ' οἱ ἐναντίοι nonnulla excidisse et verba (l. 4) λέγωσι τοῦτο a posteriore manu inculcata esse censet Kassel* ‖ **4** *εὐτυχήματα* **CUH**^{1}**P** ex bona fortuna ***α*** bona fortuna ***β*** *ἀτυχήματα* **NFH**^{2} ‖ **6** *δὲ] δὴ* **N**^{1} | *τοῖς μὲν–(l. 10) γίνεσθαι del. Kassel, haud scio an recte* ‖ **8** *συνάγειν* **a** colligere ***αβ*** *συνάγοντα* **N** ‖ **9** *καὶ* **FUH**^{2} et ***αβ*** *om.* **CH**^{1}**PN** | *λέγειν Finckh*^{1} *καταλέγειν codd.* dicere ***αβ*** *κἆτα λέγειν (omisso καὶ antecedente) Cant.* ‖ **10** *τοῖς παραδείγμασι* **N** *τὰ -ατα* **a** | *οὐ] μὴ* **N** | *μόνων* **P** ‖ **12** *ἀποφαίνῃς* **FCU** dixeris ***α*** dicas ***β*** *ἀποφαίνοις* **HP** *-ῃ* **N** ‖ **13** *διὰ τοῦτο λυθεῖσαν Matr.* **F**^{2}**H**^{2}, *cf. l. 17 διαλυθεῖσαν cett.* | *τὴν om.* **P** ‖ **14** *λέγῃς* **a** dicas ***αβ*** *om.* **N** | *προσφερόμεθα* **CU** ‖ **16** *ἀπαρασκευάστους* **UHP** ‖ **17** *καταπολεμηθέντας* **N**, *cf. p. 10, 16. 34, 22 etc.* debellari ***α*** debellatos ***β*** *καταλυθέντας* **a** | *λέγῃς* **CUHP** dicas ***αβ*** *λέγεις* **FN**^{2} *om.* **N**^{1} ‖ **20** *προσγεγενημένων* **P** | *νῦν* **FCUH**^{2}**P** nunc ***αβ*** *om.* **H**^{1}**N** ‖ **21** *πῇ – πῇ* **H**^{2}

μάτων τούς τε τρόπους ἴσμεν, καὶ ὡς αὐτοῖς χρησόμεθα, καὶ ὅθεν πολλὰ ληψόμεθα.

9 Τεκμήρια δέ ἐστιν, ὅσ' ἂν ἐναντίως ᾖ πεπραγμένα τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος καὶ ὅσα ὁ λόγος αὐτὸς ἑαυτῷ ἐναντιοῦται· τῶν γὰρ ἀκουόντων οἱ πλεῖστοι τοῖς συμβαίνουσι περὶ τὸν λόγον ἢ τὴν πρᾶξιν ἐναντιώμασι τεκμαίρονται μηδὲν ὑγιὲς εἶναι μήτε τῶν λεγομένων μήτε τῶν πραττομένων. 2 πολλὰ δὲ λήψῃ τεκμήρια σκοπῶν, εἴτε ὁ λόγος τοῦ ἐναντίου αὐτὸς αὑτῷ {τῷ πράγματι} ἐναντιοῦται, εἴτε ἡ πρᾶξις αὐτοῦ ἐναντία τῷ λόγῳ ἐστί. τὰ μὲν οὖν τεκμήρια τοιαῦτά ἐστι, καὶ οὕτως αὐτὰ πλεῖστα ποιήσεις.

10 Ἐνθυμήματα δέ ἐστιν οὐ μόνον τὰ τῷ λόγῳ καὶ τῇ πράξει ἐναντιούμενα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι. λήψῃ δὲ πολλὰ μετιών, ὡς ἐν τῷ ἐξεταστικῷ εἴδει εἴρηται, καὶ σκοπῶν, εἴ πῃ ὁ λόγος {ἑαυτῷ} ἐναντιοῦται ἢ τὰ πεπραγμένα τοῖς δικαίοις ἢ τῷ νόμῳ ἢ τῷ συμφέροντι ἢ τῷ καλῷ ἢ τῷ δυνατῷ ἢ τῷ ῥᾳδίῳ ἢ τῷ εἰκότι ἢ τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος ἢ τῷ ἔθει τῶν πραγμάτων. 2 τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα τῶν ἐνθυμημάτων κατὰ τῶν ἐναντίων ἐκληπτέον· τὰ δ' ἐναντία τούτοις ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν δεῖ λέγειν, ἀποφαίνοντας τὰς πράξεις τὰς ἡμετέρας καὶ τοὺς λόγους ἐναντιουμένους τοῖς ἀδίκοις καὶ τοῖς ἀνόμοις καὶ τοῖς ἀσυμφόροις καὶ τοῖς τῶν ἀνθρώπων τῶν πονηρῶν ἤθεσι, καὶ συλλήβδην τοῖς μοχθηροῖς νομιζομένοις εἶναι. 3 δεῖ δὲ τούτων ἕκαστα

aN*αβ*

1 *χρησόμεθα* **FCH**[2] *-αίμεθα cett.* ‖ **3** *ὅσ' ἂν* **F** *ὃς ἂν* **C** *ὅσα cett., cf. p. 57, 25* ‖ **4** *τῷ*] *τοῖς* **C** | *οὗ* **N** *ὧν* **FCH**[2] *ᾧ* **UP** *οὖν* **H**[1]? quecumque contrarie sunt peracta ei negotio de quo sermo est *bene vertit* ***β***, *sed neque sensus neque verba valde mihi placent. τῶν περὶ ὧν Us.* ‖ **6** *τὴν om.* **H**[1] ‖ **9** *τῷ πράγματι codd. om.* ***α*** (sive oratio adversarii ipsa sibi adversatur) *et Philelphus del. Buhle* ‖ **10** *αὐτοῦ* (*sc. τοῦ ἐναντίου*) *Finckh*[1] *αὐτὴ codd.* ‖ **15** *ἑαυτῷ codd. delevi, v. l. 20sqq.* ‖ **16** *τοῖς δικαίοις ἢ τῷ νόμῳ*] *τῷ δικαίῳ ἢ τῷ νομίμῳ Sp.*[2], *sed fort. scribendum τοῖς δικαίοις ἢ τοῖς νόμοις, cf. p. 47, 24* | *ἢ τῷ*[2] *om.* **H**[1] ‖ **18** *ἔθει* **a** consuetudini ***αβ*** *ἤθει* **N** ‖ **19** *ἐκλειπτέον* **U**[1] ‖ **20** *ὑποφαίνοντας* **N** ‖ **21** *αὐτὰς τὰς πράξεις* **UHP** ‖ **24** *μοχθηροῖς*] *πονηροῖς* **U**

*συνάγειν ὡς εἰς βραχύτατα καὶ φράζειν ὅτι μάλιστα ἐν ὀλί-
γοις τοῖς ὀνόμασι. τὰ μὲν οὖν ἐνθυμήματα τοῦτον τὸν τρό-
πον πολλὰ ποιήσομεν, καὶ οὕτως αὐτοῖς ἄριστα χρησόμεθα.*

1430 b **11** *Γνώμη δέ ἐστι μὲν ὡς ἐν κεφαλαίῳ καθ' ὅλων τῶν πραγ-
μάτων δόγματος ἰδίου δήλωσις. δύο δὲ τρόποι τῶν γνω-* 5
2 *μῶν εἰσιν, ὁ μὲν ἔνδοξος, ὁ δὲ παράδοξος. ὅταν μὲν
οὖν ἔνδοξον λέγῃς, οὐδὲν δεῖ τὰς αἰτίας φέρειν· οὔτε γὰρ
ἀγνοεῖται οὔτ' ἀπιστεῖται τὸ λεγόμενον· ὅταν δὲ παρά-*
5 *δοξον λέγῃς, χρὴ φράζειν τὰς αἰτίας συντόμως, ἵνα τὴν
ἀδολεσχίαν καὶ τὴν ἀπιστίαν διαφύγῃς. δεῖ δὲ τὰς γνώμας* 10
οἰκείας φέρειν τῶν πραγμάτων, ἵνα μὴ σκαιὸν καὶ ἀπηρτη-
3 *μένον φαίνηται τὸ λεγόμενον. πολλὰς δὲ ποιήσομεν αὐτὰς
ἢ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως ἢ ἐξ ὑπερβολῆς ἢ ἐκ παρ-*
10 *ομοιώσεως. αἱ μὲν οὖν ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως τοιαίδε
τινές εἰσιν· οὐκ εἶναί μοι δοκεῖ δεινὸν γενέσθαι στρατηγὸν* 15
*πραγμάτων ἄπειρον ὄντα. ἑτέρα δέ ἐστιν ἥδε· νοῦν ἐχόντων
ἀνδρῶν ἐστι τοῖς τῶν προγεγενημένων παραδείγμασι
χρωμένους πειρᾶσθαι διαφυγεῖν τὰς ἐκ τῆς ἀβουλίας*
15 **4** *ἁμαρτίας. ἐκ μὲν οὖν τῆς ἰδίας φύσεως τοιαύτας ποιήσομεν
γνώμας, ἐξ ὑπερβολῆς δὲ τοιάσδε· δεινότερά μοι* 20
*δοκοῦσιν οἱ κλέπτοντες τῶν ληιζομένων ποιεῖν· οἱ μὲν
γὰρ λαθραίως, οἱ δὲ φανερῶς τὰ χρήματα περιαιροῦνται.*
5 *τὰς μὲν οὖν ἐξ ὑπερβολῆς γνώμας τοῦτον τὸν τρόπον*
20 *πολλὰς ποιήσομεν. αἱ δ' ἐκ παρομοιώσεως τοιαίδε εἰσίν·
ὁμοιότατόν μοι δοκοῦσιν οἱ τὰ χρήματα ἀποστεροῦντες* 25

aN*αβ*

1 *συνάγειν Cant. συνάγειν vel συναγαγεῖν Cas. συνηγορεῖν* codd. | *βραχύτατα Cant.* **G**, *cf. Antiph. 1,18 (ὡς ἐν βραχυτάτοις) βραχύτητα codd.* | *ὀλίγοις τοῖς] ὀλιγίστοις Sp.*[2] || **2** *ὀνόμασι* **a** nominibus ***αβ*** *νοήμασι* **N** || **4** *ὡς om.* **N** | *καθ' ὅλων τῶν πραγμάτων defend. Finckh*[1] *Us., cf. Isocr. 2,52. Anax. p. 52,18 sq.* || **8** *τὸ λεγόμενον οὔτ' ἀπιστεῖται* **N**, *quod iam legerunt* ***αβ*** || **10** *δεῖ* **N** *ἀεὶ* **a**, *cf. p. 78, 7* semper . . . oportet ***αβ***, *fort. recte, cf. p. 31, 4 sq.* || **11** *ἀπηρτιμένον* **N** || **15** *δοκεῖ] δοκεῖ δυνατὸν Cas.* || **16** *νοῦν] νῦν* **UP** || **17** *τῶν om.* **H**[1] | *προγεγενημένοις* **H**[1] || **20** *τοιάσδε* **NF**[2] tales ***αβ*** *τοιόνδε* **F**[1]**CUHP** || **21.22** *ὁ μέν, ὁ δὲ* **P** || **23** *τοῦτον τὸν τρόπον Sp.*[2], *v. p. 8, 5 τὸν τρόπον τοῦτον codd.* || **24** *πολλὰς del. Wurm ap. Hammer* | *ποιήσωμεν* **C**

τοῖς τὰς πόλεις προδιδοῦσι ποιεῖν· πιστευθέντες γὰρ ἀμφότεροι τοὺς πιστεύσαντας ἀδικοῦσιν. ἑτέρα δέ· παρα- **6** πλήσιόν μοι δοκοῦσι ποιεῖν οἱ ἀντίδικοι τοῖς τυράννοις· ἐκεῖνοί τε γὰρ ὧν μὲν αὐτοὶ ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀξιοῦσι διδόναι 25
5 δίκας, ὧν δὲ τοῖς ἄλλοις ἐγκαλοῦσιν, ἀνυπερβλήτως τιμωροῦνται, οὗτοί τε εἰ μέν τι αὐτοὶ τῶν ἐμῶν ἔχουσιν, οὐκ ἀποδιδόασιν, εἰ δέ τι ἐγὼ τούτων ἔλαβον, καὶ αὐτὸ καὶ τοὺς τόκους οἴονται δεῖν κομίσασθαι. γνώμας μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον μετιόντες πολλὰς ποιήσομεν.

10 Σημεῖον δέ ἐστιν ἄλλο ἄλλου, οὐ τὸ τυχὸν τοῦ τυχόν- **12** 30 τος οὐδ' ἅπαν παντός, ἀλλὰ τό γε εἰθισμένον γίνεσθαι πρὸ τοῦ πράγματος ἢ ἅμα τῷ πράγματι ἢ μετὰ τὸ πρᾶγμα. ἔστι δὲ σημεῖον τό τε γενόμενον οὐ μόνον τοῦ γενομένου, **2** ἀλλὰ καὶ τοῦ μὴ γενομένου, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ μὴ γεγονὸς 35
15 οὐ μόνον τοῦ μὴ ὄντος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὄντος. ποιεῖ δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν οἴεσθαι, τὸ δ' εἰδέναι, κάλλιστον δὲ τὸ εἰδέναι ποιοῦν· δεύτερον δὲ τὸ δόξαν πιθανωτάτην ἐργαζόμενον. πολλὰ δὲ ποιήσομεν σημεῖα συλλήβδην εἰπεῖν **3** ἐξ ἑκάστου τῶν πεπραγμένων καὶ λεγομένων καὶ ὁρω-
20 μένων, καθ' ἓν ἕκαστον λαμβάνοντες, ἔκ τε τοῦ μεγέθους καὶ τῆς μικρότητος τῶν ἀποβαινόντων κακῶν ἢ ἀγαθῶν, 1431a ἔτι δὲ καὶ ἐκ τῶν μαρτύρων καὶ ἐκ τῶν μαρτυρουμένων, καὶ ἐκ τῶν συμπαρόντων ἡμῖν ἢ τοῖς ἐναντίοις καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων καὶ ἐκ τῶν προκλήσεων καὶ ἐκ τῶν χρόνων

1 sq. cf. Isocr. 1, 30 || **16** sq. cf. Isocr. 15, 52

aN*αβ*

2 *δέ*] *γάρ* **P** || **3** *ἀντίδικοι* **a** adversarii *αβ* *ἄδικοι* **N** || **4** *γὰρ om.* **HP** | *αὐτοὶ om.* **H**[1] || **7** *καὶ*[2] *om.* **P** || **8.9** *μὲν οὖν τοῦτον τὸν τρόπον* *Sp.*[1] quidem igitur ad hunc modum *β* *μὲν οὖν τὸν τρόπον τοῦτον* *Cant. Erasm.*[3] *μὲν οὕτω τὸν τρόπον* **UHPN** *μὲν τοῦτον τὸν τρόπον* **FC** quidem ad hunc modum *α* || **13** *δὲ*] *δὲ τὸ* **H** | *σημεῖον*] *σημεῖον οὐ μόνον* **F**[1] | *τε del. Sp.*[2] | *οὐ*] *μὴ* **N**, *cf. p. 36, 10* | *μόνον* **NH**[1] *μόνον* **FCUH**[2]**P** solius *αβ* || **15** *καὶ om.* **HP** || **18** *δὲ* **a** vero *α* autem *β* *om.* **N** || **19** *λεγομένων καὶ πεπραγμένων* **F** || **22** *ἔτι δὲ*] *ἢ* *i. t.*, *εἴ τι δὲ i. m.* **H** | *καὶ*[1] *om.* **N** | *μαρτύρων Sp.*[2], *v. p. 42, 17 sqq.* *μαρτυριῶν codd.* *καὶ ἐκ τῶν μαρτυριῶν καὶ om. Erasm.*[2] *μαρτυριῶν* – (*l. 23*) *ἐκ τῶν om.* **N**[1] || **24** *καὶ ἐκ τῶν χρόνων* **NF**[2]**H**[2] et ex (a *β*) temporibus *αβ* *om.* **F**[1]**CUH**[1]**P**

5 *καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν. τῶν μὲν οὖν σημείων ἐντεῦθεν εὐπορήσομεν.*

13 *Ἔλεγχος δέ ἐστι μέν, ὃ μὴ δυνατὸν ἄλλως ἔχειν, ἀλλ' οὕτως, ⟨ὡς⟩ **** ὡς ἡμεῖς λέγομεν καὶ ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ἀδυνάτων ἢ ἀδυνάτων ὡς οἱ ἐναντίοι* 5
10 **2** *λέγουσι. κατὰ φύσιν μὲν οὖν ἀναγκαῖόν ἐστιν οἷον τοὺς ζῶντας σιτίων δεῖσθαι καὶ τὰ τούτοις ὅμοια· ὡς δ' ἡμεῖς λέγομέν ἐστιν ἀναγκαῖον τοὺς μεμαστιγω-* **3** *μένους ὁμολογεῖν, ἅπερ οἱ μαστιγοῦντες κελεύουσι. κατὰ φύσιν δὲ πάλιν ἀδύνατόν ἐστι παιδάριον μικρὸν κλέψαι* 10
15 *τοσοῦτον ἀργύριον, ὅσον μὴ δυνατὸν φέρειν, καὶ οἴχεσθαι τοῦτο φέρον· ὡς δ' ἂν ὁ ἐναντίος λέγοι, ἔσται ἀδύνατον, ἂν φάσκῃ μὲν ἐν χρόνοις τισὶν Ἀθήνησι ποιήσασθαι τὸ συμβόλαιον, ἡμεῖς δ' ἔχωμεν ἐπιδεῖξαι τοῖς ἀκούουσιν, ὡς κατὰ τοὺς τότε καιροὺς ἀπεδημοῦμεν ἐν ἑτέρᾳ πόλει* 15
20 **4** *τινί. τοὺς μὲν οὖν ἐλέγχους ἐκ τούτων καὶ ἐκ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ⟨πολλοὺς⟩ ποιήσομεν. συλλήβδην δὲ τὰς ἐξ αὐτοῦ τοῦ λόγου καὶ τῶν πράξεων καὶ τῶν ἀνθρώπων πίστεις ἁπάσας διεληλύθαμεν. σκεψώμεθα δὲ καὶ τί ἀλλήλων διαφέρουσιν.* 20

aN*αβ*

4 *οὕτως ⟨ὡς⟩ . . . ὡς ἡμεῖς λέγομεν] οὕτως, ὡς ἡμεῖς λέγομεν· λαμβάνεται δὲ ἐκ τῶν φύσει ἀναγκαίων ὡς ἡμεῖς λέγομεν ἢ ὁ ἀντιλέγων* **N**[2] **AF**[2]**H**[2] (*post ἐκ τῶν φύσει ἀναγκαίων add. ἢ ἀναγκαίων Sp.*[1] *ἢ ὁ ἀντιλέγων del. Sp.*[3]) *οὕτως, ὡς ἡμεῖς λέγομεν* **F**[1]**CUH**[1]**PN**[1] ita sicut (ut ***β***) nos dicimus ***αβ*** *ergo verba λαμβάνεται – ἀντιλέγων sunt addita ab emendatore cod.* **N** *et inde translata in codd.* **AFH.** *desiderantur cum posterior pars definitionis, quam quomodo auctor expresserit nescio, tum prior pars divisionis, quam collatis exemplis l. 6 sqq. et similibus locis p. 36, 19 sq. 37, 8 sqq. 13 sqq. 38, 12 sqq. 39, 18 sqq. sic fere restituendam censeo: πολλοὺς δὲ ποιήσομεν (vel λήψῃ) ἐλέγχους ἐκ τῶν κατὰ φύσιν ἀναγκαίων ἢ ἀναγκαίων* || **5** *ἀδυνάτων*[1] *Sp.*[1] *δυνατῶν codd.* | *ὡς*] *ἢ ὡς ἡμεῖς ἢ* (*ἡμεῖς litura deletum*) **H** || **10** *φύσιν om.* **H**[1]**P** || **11** *ὅσον Bek.* quantum ***αβ*** *οἷον codd., quod fort. e linea antecendente* (*ἀδύνατόν ἐστιν οἷον, cf. l. 6*) *huc depulsum est. v. contra p. 58, 7* || **12** *an scrib. ἐστὶν? cf. p. 48, 6* || **14** *ἔχωμεν* **CN** *ἔχομεν cett.* || **17** *ὁμοίων τρόπων* **P** | *πολλοὺς ποιήσομεν scripsi, cf. p. 37, 2. 11. 38, 2 sq. 12 sqq. 23 sq. 39, 9. 18 sqq.* multos faciemus ***αβ*** *ποιησόμεθα codd.* || **18** *αὐτοῦ τοῦ λόγου*] *fort. αὐτῶν τῶν λόγων, cf. p. 30, 12 sq. 17. 42, 2* | *τοῦ om.* **H**[1] | *ἀνθρώπων* **N** hominibus ***αβ*** *ἄλλων* **a**

Τὸ μὲν τοίνυν εἰκὸς τοῦ παραδείγματος ταύτῃ διαφέρει, **14** 25
διότι τοῦ μὲν εἰκότος ἔχουσιν αὐτοὶ οἱ ἀκούοντες ἔννοιαν,
*τὰ δὲ παραδείγματα *** καὶ ἐκ τῶν ἐναντίων καὶ ἐκ τῶν* **2**
ὁμοίων φέρειν ἔστι, τὰ δὲ τεκμήρια μόνον ἐκ τῶν περὶ τὸν
5 *λόγον καὶ τὴν πρᾶξιν ἐναντίων συντίθεται. καὶ μὴν ἐνθύ-* **3**
μημα τεκμηρίου ταύτῃ τὴν διαφορὰν ἔσχηκεν, ὅτι τὸ
μὲν τεκμήριον περὶ τὸν λόγον καὶ τὴν πρᾶξιν ἐναντίωσίς 30
ἐστι, τὸ δ' ἐνθύμημα καὶ τὰς περὶ τὰς ἄλλας ἰδέας ἐναν-
τιώσεις ἐξείληφεν· ἢ καὶ διότι τὸ μὲν τεκμήριον οὐκ ἐφ'
10 *ἡμῖν ἐστι λαμβάνειν, ἂν μὴ περὶ τὰ πράγματα καὶ τοὺς*
λόγους ἐναντίωσίς τις ὑπάρχῃ, τὸ δ' ἐνθύμημα πολλα-
χόθεν οἷόν τε πορίζεσθαι τοῖς λέγουσι. γνῶμαι δ' ἐνθυ- **4** 35
μημάτων διαφέρουσιν, ᾗ τὰ μὲν ἐνθυμήματα μόνον ἐκ τῶν
ἐναντιώσεων σύγκειται, τὰς δὲ γνώμας καὶ μετὰ τῶν ἐν-
15 *αντιώσεων καὶ ἁπλῶς αὐτὰς καθ' αὑτὰς δυνατόν ἐστιν ἐμ-*
φανίζειν. τὰ δὲ σημεῖα τῶν γνωμῶν καὶ τῶν προειρη- **5**
μένων ἁπάντων ταύτῃ διαφέρουσιν, ᾗ τὰ μὲν ἄλλα πάντα 40
οἴησιν ἐμποιεῖ τοῖς ἀκούουσι, τῶν δὲ σημείων ἔνια καὶ
σαφῶς εἰδέναι ποιήσει τοὺς κρίνοντας· καὶ διότι τῶν μὲν
20 *ἑτέρων οὐκ ἔστιν αὐτοὺς πορίσασθαι τὰ πλεῖστα, τῶν* 1431b
δὲ σημείων πολλὰ ῥᾳδίως ἔστι ποιήσασθαι. καὶ μὴν **6**
ἔλεγχος σημείου ταύτῃ διαφέρει, διότι τῶν μὲν σημείων
ἔνια μόνον οἴεσθαι ποιεῖ τοὺς ἀκούοντας, ἔλεγχος δὲ πᾶς

aN*αβ*

3 *παραδείγματα ...] lacunam indicavit Sauppe*[1] *expleverunt Sauppe*[1] *Sp.*[3] *textum maxime Sp.*[3] *secutus sic fere restituam (cf. p. 34, 2 sqq.): τὸ λεγόμενον εἶναι, ὅταν ἄπιστον ᾖ, φανερὸν ποιεῖ τοῖς ἀκούουσι (cave scribas κρίνουσι conferens l. 18 sq. 23 sq.). τὰ δὲ τεκμήρια τῶν παραδειγμάτων ταύτῃ διαφέρει, ὅτι τὰ μὲν παραδείγματα* || **5** *συντίθεσθαι* **P** | *ἐνθύμημα Matr.* enthimema ***αβ*** *ἐνθύμημά γε* **a** *ἐνθύμημά τε* **N** || **6** *ταύτῃ* **FCUH** *ταύτην* **NP** hanc ***αβ*** || **9** *ἐξήλειφεν* **P** *Ald.* | *μὲν* **N** *om.* **a** || **11** *ὑπάρχει* **C**[1] **U** || **12.13** *γνῶμαι δ' ἐνθυμημάτων διαφέρουσιν om.* **N**[1] || **12** *ἐνθυμημάτων] fort. addendum ταύτῃ* || **14** *σύγκεινται* **UH**[2] **P** | *καὶ om.* **UP** || **15** *ἑαυτὰς* **UHP** || **17** *ταῦτα* **UHP** | *ᾗ* **a** *ὅτι* **N** || **19–21** *τῶν μὲν ἑτέρων πολλὰ ῥᾳδίως ἔστι ποιήσασθαι, τῶν δὲ σημείων οὐκ ἔστιν αὐτοὺς πορίσασθαι τὰ πλεῖστα Us.* || **20** *αὐτοῖς* **C** || **21** *ποιήσασθαι] fort. scribendum πορίσασθαι* acquirere ***αβ*** || **22** *σημείου] σημείων οὐ* **H**[1] **P** (*οὐ del.* **H**[2]) || **23** *ἔνια] ἔννοιαν i. m.* **H** | *πᾶσαν* **HP** omnem ***α***

5 **7** τὴν ἀλήθειαν διδάσκει τοὺς κρίνοντας. ὥστε τὰς μὲν ⟨ἐξ αὐτῶν⟩ τῶν λόγων καὶ τῶν πράξεων ⟨καὶ τῶν ἀνθρώπων⟩ πίστεις, οἷαί τέ εἰσι καὶ ὅθεν αὐτῶν εὐπορήσομεν καὶ τίνι ἀλλήλων διαφέρουσιν, ἐκ τῶν προειρημένων ἴσμεν· τῶν δ' ἐπιθέτων ἑκάστην πάλιν διέλθωμεν. 5

10 **8** Ἡ μὲν οὖν δόξα τοῦ λέγοντός ἐστι τὸ τὴν αὑτοῦ διάνοιαν ἐμφανίζειν κατὰ τῶν πραγμάτων. δεῖ δ' ἔμπειρον ἀποφαίνειν ἑαυτὸν περὶ ὧν ἂν λέγῃς, καὶ ἐπιδεικνύναι, ὡς συμφέρει σοι τἀληθῆ λέγειν περὶ τούτων, τὸν δ' ἀντιλέγοντα μάλιστα δεικνύναι μηδεμίαν ἐμπειρίαν ἔχοντα 10 τὸν ἐναντίον περὶ ὧν ἀποφαίνεται {τήν τε δόξαν ὁμοίως}.

15 **9** ἂν δὲ τοῦτο μὴ δυνατὸν ᾖ, δεικτέον, ὡς καὶ οἱ ἔμπειροι πολλάκις ἐξαμαρτάνουσιν, ἂν δὲ τοῦτο μὴ ἐνδέχηται, λέγειν, ὡς ἀσύμφορόν ἐστι τοῖς ἐναντίοις τἀληθῆ περὶ τούτων εἰπεῖν. ταῖς μὲν οὖν δόξαις τοῦ λέγοντος οὕτω χρησόμεθα 15 καὶ αὐτοὶ ἀποφαινόμενοι καὶ ἑτέροις ἀντιλέγοντες.

20 **15** Μαρτυρία δέ ἐστιν ὁμολογία συνειδότος ἑκόντος. ἀναγκαῖον δ' εἶναι τὸ μαρτυρούμενον ἢ πιθανὸν ἢ ἀπίθανον ἢ ἀμφίβολον πρὸς πίστιν, ὡσαύτως δὲ καὶ τὸν μάρ- **2** τυρα ⟨ἢ⟩ πιστὸν ἢ ἄπιστον ἢ ἀμφίδοξον. ὅταν μὲν οὖν τὸ 20 μαρτυρούμενον ᾖ πιθανὸν καὶ ὁ μάρτυς ἀληθινός, οὐδὲν 25 δέονται αἱ μαρτυρίαι ἐπιλόγων, ἐὰν μὴ βούλῃ γνώμην ἢ ἐνθύμημα συντόμως εἰπεῖν τοῦ ἀστείου ἕνεκεν· ὅταν δὲ ὑποπτεύηται ὁ μάρτυς, ἀποδεικνύειν δεῖ, ὡς οὔτε χάριτος

17 cf. Theophil. l. c. p. 659

aNαβ

1 *τὰς μὲν τῶν] τὰς τῶν μὲν* **H** || **2** *ἐξ αὐτῶν addidi, cf. p. 30, 12. 17. 40, 18 ἐκ add. Sp.*[2] *om. codd.* | *καὶ τῶν ἀνθρώπων add. Cant.* (*post πίστεις*) *Kays.*[1], *cf. p. 30, 13. 17. 40, 18 om. codd.* || **5** *ἕκαστον* **FH**[2] || **8** *λέγῃς scripsi* dicis **α** *λέγῃ* **FC** *λέγοι* **UHPN** dicit **β** || **9** *σοι codd. del.* **N**[2] *om.* **A** *Sp.*[1] || **10** *μηδεμιᾶς ἐμπειρίας* **UH**[1]**P** || **11** *τὸν ἐναντίον* **A**[2] *Matr.* **H**[2] *edd.* adversarium **β** *τῶν ἐναντίων* **FCUH**[1]**PN** adversariorum **α** | *ἀποφαίνεται] sc. τὴν ἐμπειρίαν* | *τήν τε δόξαν ὁμοίως codd.* (*δὲ pro τε* **P** *Ald.*) *τε et ὁμοίως del. Sp.*[2] *τὴν — ὁμοίως fort. delendum censuit Hammer* || **12** *καὶ ὡς οἱ* **F**[1] || **13** *λέγειν]* dicere oportet **β** || **17** *ἑκόντος Sp.*[1], *cf. p. 44, 6 ἑκοντής* **FC**[1]**UHP** *ἑκοντί* **C**[2]**N** *ἀκούσιος Theophil. l. c.* || **20** *ἢ*[1] *add. Sp.*[2] *om. codd.* || **22** *βούλει* **UP** || **24** *ὑποπτεύεται* **N**[1]

ἕνεκεν οὔτε τιμωρίας οὔτε κέρδους ὁ τοιοῦτος ἂν τὰ ψευδῆ μαρτυρήσειε. δεῖ δὲ καὶ διδάσκειν, ὅτι οὐ συμφέρει 3 τὸ ψεῦδος μαρτυρεῖν· αἱ μὲν γὰρ ὠφέλειαι μικραί, τὸ δ' 30 ἐξελεγχθῆναι χαλεπόν, γνωσθέντα δ' οὐ μόνον εἰς ἀργύριον
5 οἱ νόμοι ζημιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ εἰς δόξαν καὶ εἰς ἀπιστίαν. τοὺς μὲν οὖν μάρτυρας οὕτω πιστοὺς ποιήσομεν· ἀντι- 4 λέγοντας δὲ μαρτυρίᾳ δεῖ τὸν τρόπον τοῦ μάρτυρος δια- βάλλειν, ἂν ᾖ πονηρός, ἢ τὸ μαρτυρούμενον ἐξετάζειν, ἂν 35 ἀπίθανον ⟨ὂν⟩ τυγχάνῃ, ἢ καὶ συναμφοτέροις τούτοις
10 ἀντιλέγειν, συνάγοντας τὰ φαυλότατα τῶν ἐναντίων εἰς ταὐτό. σκεπτέον δὲ καὶ εἰ φίλος ἐστὶν ὁ μάρτυς ᾧ μαρ- 5 τυρεῖ, ἢ εἰ μέτεστιν αὐτῷ ποθεν τοῦ πράγματος, ἢ ἐχ- θρός ἐστιν οὗ καταμαρτυρεῖ, ἢ πένης· τούτων γὰρ οἱ μὲν διὰ χάριν, οἱ δὲ διὰ τιμωρίαν, οἱ δὲ διὰ κέρδος ὑπ- 40
15 οπτεύονται τὰ ψευδῆ μαρτυρεῖν. καὶ τὸν τῶν ψευδομαρτυ- 6 ριῶν νόμον ἐπὶ τούτοις τεθεικέναι φήσομεν τὸν νομοθέτην· ἄτοπον οὖν εἶναι τοῦ νομοθέτου τοῖς μάρτυσι μὴ πιστεύ- 1432a σαντος τοὺς κρίνοντας πιστεύειν αὐτοῖς, κατὰ τοὺς νό- μους κρινεῖν ὀμωμοκότας. τοὺς μὲν οὖν μάρτυρας οὕτως
20 ἀπιθάνους ποιήσομεν. ἔστι δὲ καὶ κλέπτειν τὴν μαρτυρίαν 7 τρόπῳ τοιῷδε· μαρτύρησόν μοι, ὦ Καλλίκλεις· μὰ τοὺς 5 θεοὺς οὔκουν ἔγωγε· κωλύοντος γὰρ ἐμοῦ ταῦτα ἔπραξεν οὗτος. καὶ διὰ τούτου ἐν ἀποφάσει ψευδομαρτυρήσας ψευ- δομαρτυρίου δίκην οὐχ ὑφέξει. τοιγαροῦν ὅταν μὲν ἡμῖν 8
25 συμφέρῃ κλέπτειν τὴν μαρτυρίαν, οὕτως αὐτῇ χρησόμεθα·

aNαβ

1 οὔτε² *Sp.*² nec **α** ἢ *codd.* aut **β** | κέρδους ἕνεκεν **UH¹P** | ὁ τοι- οῦτος] οὗτος **FCH²** || **2** οὐ *om.* **P** *Ald.* || **4** ⟨οὐ⟩ χαλεπόν *Finckh*¹, *quod reprobavit Kays.*¹ non difficile **α** | δ'] γὰρ *Fuhr*¹ || **6** ποιήσω- μεν **C** || **7** μαρτυρίαν **U** || **9** ἀπίθανον ὂν τυγχάνῃ *Sp.*⁶ ἀπίθανον τυγ- χάνῃ **a** sit incredibile **αβ** ᾖ πιθανόν **N** *e corr.* **A** || **10** συνάγοντας *Sp.*⁴ colligentes **β** συνάγοντα *codd.* colligentem **α**, *cf. p. 19,14. 48, 14. 94,27* || **12** μέτεστί ποθεν αὐτῷ **N** || **13** καταμαρτυρεῖ] κατηγο- ρεῖ **H¹** || **18** κατὰ] τοὺς κατὰ *Sp.*² || **19** κρινεῖν *Sp.*¹ κρίνειν *codd.*, *cf. p. 46,20* || **20** ἀπιθάνως **HP** || **21** Καλλίκλεις **CUHP** Καλίκλεις **F** Λυσικλῆς **N** Lisicles **β** Lisides **α** Λυσίκλεις *Kassel* || **22** ταῦτα ἔπραξεν ταῦτα (ταῦτα² *litura deletum*) **H** || **23** διὰ τοῦτο **a** propter hoc **αβ** | ψευδομαρτυρίου **a** falsitatis **α** falsi testimonii **β** ψευδομάρτυρος **N** ψευδομαρτυρίας *Sp.*² || **24** ὅτε ... (*l. 25*) συμφέρει **UHP**

ἐὰν δὲ οἱ ἐναντίοι τοιοῦτόν τι ποιήσωσιν, ἐμφανιοῦμεν
10 *τὴν κακοποιίαν αὐτῶν καὶ συγγραψαμένους μαρτυρεῖν κελεύσομεν. μάρτυσι μὲν οὖν καὶ μαρτυρίαις ἐκ τούτων ἴσμεν ὡς δεῖ χρήσασθαι.*

16 *Βάσανος δέ ἐστι μὲν ὁμολογία παρὰ συνειδότος,* 5 *ἄκοντος δέ. ὅταν μὲν οὖν συμφέρῃ ἡμῖν ποιεῖν αὐτὴν ἰσχυράν, λεκτέον, ὡς οἵ τε ἰδιῶται περὶ τῶν σπουδαιοτάτων*
15 *καὶ αἱ πόλεις περὶ τῶν μεγίστων ἐκ βασάνων τὰς πίστεις λαμβάνουσι, καὶ διότι πιστότερόν ἐστι βάσανος μαρτύρων· τοῖς μὲν γὰρ μάρτυσι συμφέρει πολλάκις ψεύσασθαι, τοῖς* 10 *δὲ βασανιζομένοις λυσιτελεῖ τἀληθῆ λέγειν· οὕτω γὰρ*
2 *παύσονται τάχιστα τῆς κακοπαθείας. ὅταν δὲ βούλῃ τὰς*
20 *βασάνους ἀπίστους ποιεῖν, πρῶτον μὲν λεκτέον, ὡς οἱ βασανιζόμενοι τοῖς ἐκδιδοῦσι πολέμιοι γίνονται καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ τῶν δεσποτῶν καταψεύδονται· ἔπειθ' ὅτι* 15 *πολλάκις τοῖς βασανίζουσιν ὁμολογοῦσιν οὐ τὰς ἀληθείας,*
3 *ἵν' ὡς τάχιστα τῶν κακῶν παύσωνται. δεικτέον δ' ὅτι*
25 *καὶ τῶν ἐλευθέρων πολλοὶ ἤδη βασανιζόμενοι καθ' ἑαυτῶν ἐψεύσαντο βουλόμενοι τὴν παραυτίκα κακοπάθειαν ἐκφυγεῖν, ὥστε πολὺ μᾶλλον εὔλογον τοὺς δούλους ψευσαμένους* 20 *κατὰ τῶν δεσποτῶν βούλεσθαι τὴν αὑτῶν τιμωρίαν ἐκφυγεῖν ἢ πολλὰς κακοπαθείας τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς*
30 *ὑπομείναντας, ἵν' ἕτεροι μηδὲν πάθωσιν, {αὐτοὺς βούλεσθαι} μὴ ψεῦδος εἰπεῖν. τὰς μὲν οὖν βασάνους ἐκ τῶν τοιούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων πιθανὰς καὶ ἀπιθάνους* 25 *καταστήσομεν.*

17 *Ὅρκος δέ ἐστιν μετὰ θείας παραλήψεως φάσις ἀναπό-*

27 sq. cf. Theophil. l. c. p. 659

aNαβ

3 *μάρτυσι*] *μαρτυρήσουσι* **P** || **4** *ὡς δεῖ om.* **H**[1] | *χρῆσθαι* **H**[1] || **5** *παρὰ* **a** contra **αβ** *περὶ* **N** || **6** *ποιεῖν αὐτὴν* **a** *αὐτὴν ποιεῖν* **N** ipsum (*sc.* tormentum) facere **αβ** || **7** *τε Sp.*[1] *γε codd.* || **8** *αἱ om.* **N** || **12** *βούλει* **CUP** || **15** *πολλὰ* **a** multa **αβ**, *cf. p. 48, 15* *πολλοὶ* **N** || **16** *τοῖς om.* **P** | *οὐ τὰς ἀληθείας codd., fort. corruptum ὀλιγωροῦντες ἀληθείας Kays.*[1] || **17** *παύσονται* **C**[1]**N**[1] || **23** *ὑπομείναντας* **FCH**[2]**N**[2] *-ες* **UH**[1]**PN**[1] | *αὐτοὶ* **N**[1] | *αὐτοὺς βούλεσθαι codd. del. Sp.*[5] || **27** *ἀναπόδεικτος* **FCUH** *Theophil. l. c.* sine probatione **αβ** *ἐναπόδεικτος* **PN**

δεικτος. δεῖ δ', ὅταν μὲν αὐτὸν αὔξειν ἐθέλωμεν, λέγειν οὕ- 35
τως· οὐδεὶς ἂν ἐπιορκεῖν βούλοιτο φοβούμενος τήν τε παρὰ
τῶν θεῶν τιμωρίαν καὶ τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις αἰσχύνην,
καὶ διεξιέναι, ὅτι τοὺς μὲν ἀνθρώπους λαθεῖν ἔστι, τοὺς
5 δὲ θεοὺς οὐκ ἔστιν. ὅταν δὲ οἱ ἐναντίοι καταφύγωσιν εἰς 2
ὅρκον καὶ βουλώμεθα ταπεινοῦν αὐτόν, δεικτέον, ὡς τῶν
αὐτῶν ἐστιν ἀνθρώπων τὰ πονηρὰ πράττειν καὶ μὴ φροντί-
ζειν ἐπιορκοῦντας· ὅστις γὰρ κακουργῶν οἴεται λανθάνειν 1432 b
τοὺς θεούς, οὗτος οὐδὲ ἐπιορκῶν τιμωρίας οἴεται τεύ-
10 ξεσθαι. καὶ περὶ μὲν τῶν ὅρκων ὁμοιοτρόπως τοῖς προ-
ειρημένοις μετιόντες λέγειν εὐπορήσομεν {ὑπὲρ αὐτῶν}.

Συλλήβδην δὲ τὰς πάσας πίστεις ἤδη, καθάπερ ὑπ- 3 5
εθέμεθα, διεξεληλύθαμεν καὶ δεδηλώκαμεν οὐ μόνον ἣν
ἑκάστη αὐτῶν δύναμιν ἔσχηκεν, ἀλλὰ καὶ τί ἀλλήλων
15 διαφέρουσι καὶ πῶς αὐταῖς χρηστέον. νῦν δ' ὑπὲρ τῶν
ὑπολοίπων, ἃ ⟨κοινὰ⟩ τῶν ἑπτὰ εἰδῶν ἐστι καὶ περὶ πάντας
τοὺς λόγους χρήσιμα γίνεται, διδάσκειν ἐπιχειρήσομεν. 10

Π ρ ο κ α τ ά λ η ψ ι ς μὲν οὖν ἐστι, δι' ἧς τ ά τ ε τ ῶ ν ἀ κ ο υ- **18**
ό ν τ ω ν ἐ π ι τ ι μ ή μ α τ α καὶ τ ο ὺ ς τ ῶ ν ἀ ν τ ι λ έ γ ε ι ν μ ε λ-
20 λ ό ν τ ω ν λ ό γ ο υ ς προκαταλαμβάνοντες ὑπεξαιρήσομεν
τὰς ἐπιφερομένας δυσχερείας. καὶ τ ὰ ς μ ὲ ν τ ῶ ν ἀ κ ο υ ό ν- 2
τ ω ν ἐ π ι τ ι μ ή σ ε ι ς ὧδε χρὴ προκαταλαμβάνειν· ἴσως 15
δέ τινες ὑμῶν θαυμάζουσιν, ὅτι νέος ὢν οὕτω περὶ μεγά-
λων πραγμάτων ἐπεχείρησα δημηγορεῖν· καὶ πάλιν·
25 μηδεὶς ἀπαντήσῃ μοι δύσκολος, ὅτι μέλλω συμβουλεύειν
ὑμῖν περὶ ὧν ὀκνοῦσί τινες ἄλλοι παρρησιάζεσθαι πρὸς
ὑμᾶς. περὶ μὲν οὖν τῶν μελλόντων δυσχεραίνεσθαι τοῖς 3 20

aNαβ

1 *ὅταν μὲν αὐτὸν Sp.*[2], *cf. l. 6 αὐτόν, ὅταν μὲν codd.* | *ἐθέλωμεν* **HP** *θέλωμεν cett.* || **4** *καὶ] οὐ* **U** *om.* **H** | *τοὺς . . . ἀνθρώπους] τοῖς . . . ἀνθρώποις* **UHP** || **6** *βουλώμεθα* **FN** *-όμεθα* **CUHP** | *ἡμεῖς ταπεινοῦν* **HP** || **9** *τεύξασθαι* **HP** || **10** *ὁμοιοτρόπως] an scribendum ⟨τὰ τοιαῦτα⟩ ὁμοιοτρόπως?, cf. p. 22, 17 sq.* || **11** *ὑπὲρ αὐτῶν codd.* (*περὶ αὐτῶν* **U**) *delevi, cf. p. 7, 18 sq. 17, 9 sqq.* || **12** *ὑπερεθέμεθα* **UH**[1]**P** || **13** *δεδηλώκαμεν Sylb., cf. p. 86, 4 δεδώκαμεν codd.* || **16** *κοινὰ inser. Kassel om. codd.* | *ἑπτὰ Sp.*[2] *τριῶν codd., cf. p. 59, 11 et v. praef. p. XL sq.* || **20** *ὑπεραιρήσομεν* **P** || **22** *καταλαμβάνειν* **U** || **25** *δυσκόλως Sp.*[3] || **27** *ὑμᾶς] ἡμᾶς* **CU**

ἀκούουσιν οὕτω δεῖ προκαταλαμβάνοντα φέρειν αἰτίας,
παρ' ἃς ὀρθῶς ποιεῖν δόξεις συμβουλεύων, δεικνύντα τὴν
ἐρημίαν τῶν λεγόντων ⟨ἢ⟩ τὸ μέγεθος τῶν κινδύνων ἢ
τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον ἢ ἄλλην τοιαύτην αἰτίαν, δι' ἧς λύσεις
25 4 τὴν ἐπιφερομένην δυσχέρειαν. ἂν δὲ μηδὲν ἧττον θορυβῶ- 5
σιν οἱ ἀκούοντες, χρὴ λέγειν συντόμως ἢ ὡς ἐν γνώμης ἢ
ὡς ⟨ἐν⟩ ἐνθυμήματος σχήματι, διότι πάντων ἀτοπώτατόν
ἐστιν ἥκειν μὲν ὡς περὶ τῶν πραγμάτων βουλευσομένους
τὰ κράτιστα, νῦν δὲ μὴ βουλομένους ἀκούειν τῶν λεγόντων
30 οἴεσθαι καλῶς ἂν βουλεύσασθαι· καὶ πάλιν, ὅτι καλόν 10
ἐστιν ἢ αὐτοὺς ἀνισταμένους συμβουλεύειν ἢ τῶν συμβου-
λευόντων ἀκούσαντας, ἅπερ ἂν αὐτοῖς δοκῇ, χειροτονεῖν.
5 Ἐν μὲν οὖν ταῖς δημηγορίαις οὕτω καὶ ταῖς προκατα-
λήψεσι χρηστέον καὶ τοῖς θορύβοις ἀπαντητέον· ἐν δὲ
ταῖς δικαιολογίαις προκαταληψόμεθα μὲν ὁμοιοτρόπως 15
35 τοῖς προειρημένοις, ἀπαντήσομεν δὲ τοῖς θορύβοις, ἐὰν
6 μὲν ἐν ἀρχαῖς γίνωνται τῶν λόγων, ὧδε· πῶς οὐκ ἄλογον
{οὖν} ἐστι τὸν μὲν νομοθέτην προστάξαι δύο λόγους ἑκάστῳ
τῶν ἀντιδίκων ἀποδοῦναι, τοὺς δὲ δικάζοντας ὑμᾶς ὀμω-
μοκότας κατὰ τὸν νόμον κρινεῖν, εἶτα μηδὲ τὸν ἕνα λόγον 20
ἀκοῦσαι βούλεσθαι; κἀκεῖνον μὲν ὑμῶν τοσαύτην πρό-
1433 a νοιαν ἔχειν, ὅπως ἀκούσαντες πάντων τῶν λεγομένων
εὐόρκως θῆσθε τὴν ψῆφον, ὑμᾶς δὲ περὶ τούτων οὕτως
ὀλιγώρως ἔχειν ὥστε μηδὲ τὰς ἀρχὰς αὐτὰς ὑπομείναντας
7 τῶν λόγων ἤδη νομίζειν ἀκριβῶς ἅπαντα γινώσκειν; καὶ 25
5 ἄλλως· πῶς οὐκ ἄλογόν ἐστι τὸν μὲν νομοθέτην τάξαι τῶν

aN𝔑 (*a verbo λόγους, l. 18*) **αβ**

2 *δόξεις* **FC** putaberis **α** videberis **β** *δόξαις* **UHP** *-ει* **N** | *συμβουλεύων* **FN** consulendo **αβ** *συμβουλεύειν* **CUHP** | *δεικνὺς* **H** || **3** *ἢ add. Rack. om. codd.* || **4** *ἄλλην] ἄλλην τινὰ* **HP** | *αἰτίαν] τὴν αἰτίαν* **H** || **7** *ἐν add. Finckh*[1] *om. codd.* | *διότι Bek. ὅτι Hammer διὸ codd.* || **12** *δοκεῖ* **UH**[1]? || **17** *ὧδε· πῶς Sp.*[1], *cf. l. 26 ὧδέ πως codd.* sic **α** ita **β** || **18** *οὖν codd.* igitur **αβ** *del. Hammer, v. l. 17* || **18.19** *τῶν ἀντιδίκων ἑκάστῳ* **N𝔑** || **19.20** *ὀμωμοκότας Kassel ὀμωμοκέναι codd.* || **20** *κατὰ om.* **H**[1]**P** | *κρινεῖν Sp.*[1] *κρίνειν codd., cf. p. 43, 19* | *λόγον om.* **F**[1] || **21** *κἀκεῖνον Matr. e corr., cf. p. 47, 3 καὶ ἐκεῖνον codd.* || **23** *θῆσθε* **a𝔑** *θῆσθαι* (ε *supra* σ) **N** ferre **α** ponere **β** *θήσεσθε Camot., fort. recte, cf. p. 15, 6* | *οὕτως* **N𝔑F**[2]**H**[2] ita **α** sic **β** *om.* **F**[1]**CUH**[1]**P** || **24** *μηδὲ* **FC** *μῆτε* **UHPN𝔑** | *τὰς om.* **𝔑** | *ὑπομείναντας αὐτὰς* **N𝔑**

ψήφων ἴσων γινομένων τὸν φεύγοντα νικᾶν, ὑμᾶς δὲ οὕτως ἐναντίως γινώσκειν περὶ τούτων ὡς μηδὲ ἀπολογουμένων τῶν διαβεβλημένων ἀκούειν; κἀκεῖνον μὲν διὰ τὸ μᾶλλον κινδυνεύειν τοὺς φεύγοντας ἀπονεῖμαι ταύτην τὴν πλεο-
5 νεξίαν αὐτοῖς ἐν ταῖς ψήφοις, ὑμᾶς δὲ τοῖς μὲν ἀκινδύνως 10 κατηγοροῦσι μὴ φιλονεικεῖν, τοὺς δὲ μετὰ φόβων καὶ κινδύνων περὶ τῶν κατηγορουμένων ἀπολογουμένους θορυβοῦντας ἐκπλήττειν;

Ἐὰν μὲν οὖν ἐν ἀρχαῖς οἱ θόρυβοι γίνωνται, τοῦτον τὸν **8**
10 τρόπον αὐτοῖς ἀπαντητέον· ἐὰν δὲ προεληλυθότος τοῦ λόγου θορυβῶσιν, ἐὰν μὲν ὀλίγοι τινὲς τοῦτο ποιῶσιν, 15 ἐπιτιμητέον τοῖς θορυβοῦσι καὶ πρὸς αὐτοὺς λεκτέον, ὅτι δίκαιον νῦν μὲν αὐτοὺς ἀκούειν ἐστίν, ἵνα μὴ κωλύωσι τοὺς ἄλλους ὀρθῶς δικάζειν, ἐπὰν δὲ ἀκούσωσι, τότε
15 ποιεῖν ὅ τι ἂν ἐθέλωσιν· ἐὰν δὲ τὸ πλῆθος θορυβῇ, μὴ **9** τοῖς κρίνουσιν, ἀλλὰ σαυτῷ ἐπίπληξον· τὸ μὲν γὰρ ἐκεί- 20 νοις ἐπιτιμᾶν ὀργὴν ἐργάζεται, τὸ δὲ σαυτῷ ἐπιπλῆξαι καὶ λέγειν ἐν τῷ λέγειν ἡμαρτηκέναι συγγνώμης ποιήσει τυχεῖν. δεῖ δὲ καὶ δεῖσθαι τῶν κρινόντων εὐμενῶς αὐτοὺς
20 ἀκοῦσαι τοῦ λόγου, καὶ ⟨μὴ⟩ περὶ ὧν μέλλουσι κρύβδην τὴν ψῆφον φέρειν, ἤδη τὴν διάνοιαν φανερὰν τίθεσθαι. συλλήβδην δὲ τοῖς θορύβοις ἀπαντήσομεν κεφαλαιωδῶς ἢ **10** 25 γνώμαις ἢ ἐνθυμήμασι, δεικνύντες τοὺς θορυβοῦντας ἢ τοῖς δικαίοις ἢ τοῖς νόμοις ἢ τῷ συμφέροντι τῆς πόλεως
25 ἢ τῷ καλῷ ἐναντιουμένους· ἐκ γὰρ τῶν τοιούτων ἔστιν ὅτι μάλιστα παῦσαι τοὺς ἀκούοντας θορυβοῦντας.

a N 𝔑 α β

1 ἴσων **a 𝔑** equalibus **α** equabilibus **β** ἴσως **N** || **2** ὡς] *fort. scrib.* ὥστε || **2.3** ἀπολογουμένων τῶν διαβεβλημένων *om.* **U** || **3** βεβλημένων **𝔑**[1] || **8** θορυβοῦντας **F**[1] **C U H**[1] **P** perturbantes **α** tumultuantes **β** ὡς θορυβοῦντας **N F**[2] **H**[2] καὶ θορυβοῦντας **𝔑** || **10** αὐτοῖς *om.* **F**[1] || **11** μὲν] μὲν οὖν **P** || **13** μὲν νῦν **U** || **13** κωλύωσι **N 𝔑** -σωσι **a** || **15** θέλωσιν **N** || **16** ἀλλὰ σαυτῷ **F C** sed tibimet **α** sed te ipsum **β** ἀλλ' ἑαυτῷ **U H**[1] **P N 𝔑** ἀλλὰ σεαυτῷ **H**[2] | ἐπίπληξιν **U** || **17** σαυτῷ **F C H**[2] τὸ μὲν (*l. 16*) — ἐπιπλῆξαι *om.* **α** te ... met ipsum **β** ἑαυτῷ **U H**[1] **P N 𝔑** || **19** κρινόντων γρ. **F**[2] *Sp.*[1] κρειττόνων *cett.* melioribus **α β** κρειττόνων εὐμενῶς κρινόντων **H** | αὐτοὺς *del. Funkh.* || **20** τοὺς λόγους **C** σαυτοῦ ἀκοῦσαι τοὺς λόγους *Sauppe*[3] | μὴ *add. Vict. Sp.*[1] *om. codd.*

30 **11** *Ταῖς μὲν οὖν πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψεσιν ὡς δεῖ χρῆσθαι καὶ ὅπως τοῖς θορύβοις ἀπαντητέον, ἐκ τῶν προειρημένων ἴσμεν· τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἐπίδοξα λέγεσθαι πάλιν ὡς δεῖ προκαταλαμβάνειν, ἀποδείξω· ἴσως οὖν ὀδυρεῖται αὐτοῦ πενίαν, ἧς οὐκ ἐγώ,* 5
35 *ἀλλ' ὁ τούτου τρόπος ὑπαίτιός ἐστι· καὶ πάλιν· πυνθάνο-*
12 *μαι αὐτὸν τὸ καὶ τὸ μέλλειν λέγειν. ἐν μὲν οὖν τοῖς προτέροις λόγοις οὕτω δεῖ τὰ ἐπίδοξα λέγεσθαι ὑπὸ τῶν ἐναντίων προκαταλαμβάνοντα διαλύειν καὶ ἀσθενῆ ποιεῖν· καὶ γὰρ κἂν πάνυ ἰσχυρὰ ᾖ τὰ προκατειλημμένα, οὐχ* 10
13 *ὁμοίως φαίνεται μεγάλα τοῖς ἤδη προακηκοόσιν. ἐὰν δὲ*
1433b *τοὺς ὑστέρους λόγους ἔχωμεν καὶ οἱ ἐναντίοι προκατειληφότες ὦσιν ἃ μέλλομεν λέγειν, ἀντιπροκαταληπτέον*
14 *ἐστὶν αὐτὰ λύοντας τόνδε τὸν τρόπον· οὗτος δ' οὐ μόνον μου κατέψευσται πολλὰ πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ καὶ σαφῶς* 15 *εἰδώς, ὅτι ἐξελέγξω αὐτόν, προκατέλαβέ μου τὸν λόγον*
5 *καὶ προδιέβαλεν, ἵν' ὑμεῖς μὴ ὁμοίως αὐτῷ προσέχητε ἢ ἐγὼ μὴ εἴπω πρὸς ὑμᾶς αὐτὸν διὰ τὸ διασεσύρθαι πρότερον ὑπὸ τούτου· ἐγὼ δ' οἶμαι δεῖν τοὺς ἐμοὺς λόγους παρ' ἐμοῦ πυνθάνεσθαι ὑμᾶς, ἀλλὰ μὴ παρὰ τούτου, †εἰ* 20 *καὶ ταῦθ' οὗτος προδιέσυρε λέγων, ἅ φημι οὐ μικρὰ σημεῖα*

aN𝔑 (*usque ad verbum ὅπως, l. 2*) ***αβ***

3 *εἰρημένων* **H^{1}P** || **4** *ἐπίδοξα*] *μέλλοντα ἐπίδοξα* **F^{2}H^2** || **5** *ἀποδείξω Sp.*[4] *ὑποδείξω codd., cf. p. 89, 20. 90, 14* | *οὖν om.* **H^1** | *αὐτὸν vel αὐτοῦ* **H** || **6** *ἐστι Cant. Sp.*[2] est ***β*** *ἔσται codd.* erit ***α***, *cf. p. 17, 8* || **7** *τὸ καὶ τὸ καὶ τὸ* **P** *τόδε καὶ τόδε* **N**, *sed cf. p. 77, 21 sq.* | *πρότερον* **N** || **8** *ἐπίδοξα*] *μέλλοντα ἐπίδοξα* **F^{2}H^2** || **10** *προκατειλημμένα scripsi προδιαβεβλημένα codd., cf. l. 16 sq. διαβεβλημένα Sp.*[2] || **12** *ἔχωμεν*] *λέγωμεν Sp.*[2] | *οἱ om.* **H^{1}P** || **13** *ἀντὶ τοῦ προκαταληπτέον* **C** || **14** *λύοντας Sp.*[1] solventes ***α*** *λύοντα codd.* solventem ***β***, *cf. p. 19, 14. 43, 10. 94, 27* || **15** *σαφῶς*] *ἀφειδῶς* **F^1** || **17** *προδιέβαλεν* **N** preaccusavit ***αβ*** *διέβαλεν* **FCUH** *διέβαλλεν* **P** || **18** *διασεσύρθαι* **FH^{2}PN** *σεσύρθαι* **CUH^1** || **20** *εἰ* **F^{1}CUHP** *εἰ δὲ* **NF^2** | *εἰ καὶ* — (*p. 49, 1*) *εἶναι*] *non intellego quid sibi velit enuntiatum concessivum εἰ καὶ etc. nec quid significet pluralis ταῦθ' . . . ἃ . . . μικρὰ σημεῖα. sententia auctoris cognosci potest e tertio et quarto versu exempli, quod sumpsit e Philocteta Euripidis. ὥστε εἰ καὶ ταῦθ' οὗτος διέσυρε, λέξω, ἅ φημι etc. Sauppe*[3] || **21** *προδιέσυρε* **NF^{2}H^2** prius detraxit ***α*** *διέσυρε* **F^{1}CUH^{1}P** detraxerit ***β***

εἶναι† τοῦ μηδὲν ὑγιὲς τοῦτον λέγειν. κέχρηται δὲ καὶ **15** 10
Εὐριπίδης ἐν Φιλοκτήτῃ τεχνικῶς τούτῳ τῷ εἴδει διὰ
τοῦδε·

λέξω δ' ἐγώ, κἄν μου διαφθείρας δοκῇ
5 λόγους ὑποστὰς αὐτὸς ἠδικηκέναι·
ἀλλ' ἐξ ἐμοῦ γὰρ τἀμὰ ⟨νῦν⟩ μάθοις κλύων,
ὁ δ' αὐτὸς αὑτὸν ἐμφανιζέτω λέγων.

ταῖς μὲν οὖν προκαταλήψεσιν ὡς δεῖ χρῆσθαι καὶ πρὸς 15
τοὺς κριτὰς καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους, ἴσμεν διὰ τούτων.
10 Αἰτήματα δέ ἐστιν ἐν τοῖς λόγοις, ἃ παρὰ τῶν ἀκουόν- **19**
των οἱ λέγοντες αἰτοῦνται. τούτων δ' ἐστὶ τὰ μὲν ἄδικα,
τὰ δὲ δίκαια. δίκαιον μὲν οὖν ἐστι τό τε προσέχειν τοῖς
λεγομένοις αἰτεῖσθαι καὶ μετ' εὐνοίας ἀκούειν, δίκαιον δὲ 20
καὶ τὸ κατὰ τοὺς νόμους αὐτῷ βοηθῆσαι καὶ τὸ μηδὲν
15 παρὰ τοὺς νόμους ψηφίσασθαι καὶ τὸ τοῖς ἀτυχήμασι συγ-
γνώμην ἔχειν. †ἐὰν δὲ ᾖ παρὰ τοὺς νόμους, ἄδικον, ἐὰν δὲ
μή, δίκαιον†. τὰ μὲν οὖν αἰτήματα ταῦτά ἐστι, διειλόμεθα **2**
δ' αὐτῶν τὰς διαφοράς, ἵν' εἰδότες τό τε δίκαιον καὶ τὸ 25
ἄδικον χρώμεθα κατὰ τὸν καιρὸν καὶ μὴ λανθάνωσιν ἡμᾶς

4–7 Eurip. Philocteta, v. Nauck, Fragm. Trag.[2] p. 619

aNαβ

3 *τοῦδε] τούτου* **H**[1] || **4** *μου διαφθείρας] μοι διαφθεῖραι Wurm apud Kays.*[2] *μου διαφθεῖραι Wecklein, SB München, 1888, 1, p. 131, sed v. Sauppe*[3]*, p. 635* || **5** *ὑποστὰς] ὑφιστὰς Ribbeck, Die röm. Tragödie im Zeitalter der Republik, 1875, p. 392* || **6** *νῦν μάθοις temptavi, cf. Soph. Phil. 300 μὲν μάθῃς Sauppe*[3] *μαθήσῃ codd. πράγματ' αὔτ' εἴσῃ pro τἀμὰ μαθήσῃ Wecklein, l. c. p. 132 alii alia* || **7** *ἐμφανιζέτω Pflugk, Schedae criticae, Progr. Danzig, 1835, p. 25 ἐμφανιεῖ σοι codd. ἐμφανίζει σοι Heath, Notae sive lectiones ad tragicorum graecorum veterum Aeschyli Sophoclis Euripidis quae supersunt dramata etc., 1762, 3, p. 182 Finckh*[2] || **9** *κριτὰς] ἀκροατὰς Sp.*[2] || **12** *δίκαιον] ἄδικον* **H**[1]**PF**[2] | *τε om.* **H** || **14** *καὶ*[1] *om.* **UHP** | *τοὺς om.* **P** || **16** *ἐὰν δὲ–(l. 17) δίκαιον] locus corruptus. hic plura ad iniustas preces pertinentia excidisse ex ipsius auctoris verbis διειλόμεθα δ' αὐτῶν etc. (l. 17 sqq.) collegit iam Kays.*[1] || **16** *δὲ*[1] **F**[1]**CU H**[1]**P** *μὲν* **NF**[2]**H**[2] quidem ***αβ*** || **16.17** *ἐὰν δὲ μή, δίκαιον del. Sp.*[1]

οἱ ἐναντίοι ἄδικόν τι αἰτοῦντες τοὺς δικάζοντας. καὶ περὶ μὲν τούτων ἐκ τῶν εἰρημένων οὐκ ἀγνοήσομεν.

20 *Παλιλλογία δέ ἐστι μὲν σύντομος ἀνάμνησις, δεῖ* 30 *δ' αὐτῇ χρῆσθαι καὶ περὶ τῶν μερῶν καὶ περὶ τῶν ὅλων λόγων τὰς τελευτάς. παλιλλογήσομεν δὲ ἐν κεφαλαίοις ἢ* 5 *διαλογιζόμενοι ἢ ἀπολογιζόμενοι ⟨ἢ προαιρούμενοι⟩ ἢ προσερωτῶντες ⟨ἢ εἰρωνευόμενοι⟩.* **2** *δείξω δ' αὐτῶν οἷον ἕκαστόν ἐστι. τὸ μὲν οὖν διαλογί-* 35 *ζεσθαι τοιόνδε τί ἐστιν· ἀπορῶ δ' ἔγωγε, τί ἂν ἐποίησαν οὗτοι, εἰ μὴ φανεροὶ μὲν ἦσαν ἡμᾶς πρότερον ἐγκαταλελοι-* 10 *πότες, ἐξηλέγχοντο δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν ἡμῶν στρατεύσαντες,* **3** *οὐδὲν δὲ πώποτε ὧν ὡμολογήκασι ποιήσαντες. τὸ μὲν οὖν διαλογίζεσθαι τοιοῦτόν ἐστι, τὸ δὲ ἀπολογίζεσθαι τοιόνδε· ἀπέδειξα δ' αὐτοὺς διαλύσαντας προτέρους τὴν* 1434 a *συμμαχίαν καὶ πρῶτον ἐπιθεμένους ἡμῖν, ὅτε πρὸς Λακε-* 15 *δαιμονίους ἐπολεμοῦμεν, καὶ μάλιστα σπουδάσαντας* **4** *ἐξανδραποδίσασθαι τὴν πόλιν ἡμῶν. τὸ μὲν οὖν ἀπολογίζεσθαι τοιοῦτόν ἐστι, τὸ δ' ἐκ προαιρέσεως ἀναμιμνήσκειν τοιόνδε· ἐνθυμεῖσθαι δὲ δεῖ, ὅτι συμβέβη-* 5 *κεν ἡμῖν, ἐξ ὅτου τὴν φιλίαν πρὸς τούτους ἐποιησάμεθα,* 20 *μηδέποτε κακὸν ὑπὸ τῶν πολεμίων παθεῖν· βοηθήσαντες γὰρ ἡμῖν πολλάκις ἐκώλυσαν Λακεδαιμονίους τὴν χώραν ἡμῶν διαφθεῖραι, χρήματα δὲ πολλὰ καὶ νῦν* **5** *φέροντες διατελοῦσιν. ἐκ προαιρέσεως μὲν ⟨οὖν⟩ οὕτως* 10 *ἀναμνήσομεν, ἐξ ἐπερωτήσεως δὲ τόνδε τὸν τρόπον·* 25 *ἡδέως δ' ἂν αὐτῶν πυθοίμην, διὰ τί τὰς συντάξεις ἡμῖν οὐκ ἀποδιδόασιν; οὐ γὰρ ὡς ἀποροῦσιν εἰπεῖν ἂν τολμή-*

aN*αβ*

2 *μὲν] μὲν οὖν* **P** ‖ **3** *μὲν om.* **UHP** ‖ **4** *καὶ περὶ*[1]*–(l. 5) τελευτάς] v. p. 51, 20 sq., cf. p. 45, 16 sq.* ‖ **5** *an scrib. ἐν κεφαλαίῳ? cf. p. 60, 4* ‖ **6** *ἢ ἀπολογιζόμενοι–(l. 7) εἰρωνευόμενοι Sauppe*[1] *ἢ ἀπολογιζόμενοι ἢ ἐκ προαιρέσεως ἢ ἐξ ἐπερωτήσεως ἢ ἐξ εἰρωνείας Sp.*[2] *ἢ προσερωτῶντες ἢ ἀπολογιζόμενοι codd. (ante ἢ προσερωτῶντες add. ἢ προαιρούμενοι* **A**[2] *post ἢ ἀπολογιζόμενοι add. ἢ ἐκ προαιρέσεως* **N**[2] *Matr.* **F**[2]**H**[2]) ‖ **9** *δ'* **a** autem ***αβ*** *om.* **N** ‖ **11** *ἐπὶ om.* **H**[1] ‖ **14** *τοιόνδε Sp.*[2]*, cf. p. 38, 19 sq. 23 sq. τοιοῦτον codd., cf. p. 51, 16* | *ἀπέδειξα* **N** *ἐπ-* **a** ‖ **15** *ἡμῖν] ὑμῖν* **CP** ‖ **18** *τοιοῦτόν Sp.*[2] *τοιόνδε codd., cf. p. 56, 19. 60, 4* ‖ **19** *δὲ om.* **F** ‖ **20** *τούτοις* **P** *Ald.* ‖ **21** *μηδὲν μηδέποτε Reeve* ‖ **24** *οὖν add. Sp.*[2]*, cf. l. 13. 17 p. 51, 5* igitur ***α*** *om. codd.* ***β*** ‖ **26** *αὐτὸν* **C**

σαιεν, οἳ τοσαῦτα χρήματα καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐκ
τῆς χώρας ἐπιδεικνύονται λαμβάνοντες, οὐδ' αὖ φήσουσιν
εἰς τὴν τῆς πόλεως διοίκησιν πολλὰ δαπανᾶν· παντελῶς 15
γὰρ ἐλάχιστα τῶν νησιωτῶν ἀναλίσκοντες φαίνονται. ἐκ
5 *μὲν οὖν ἐπερωτήσεως οὕτω παλιλλογήσομεν.*

Εἰρωνεία δέ ἐστι λέγειν τι μὴ λέγειν προσποιούμενον **21**
ἢ {ἐν} τοῖς ἐναντίοις ὀνόμασι τὰ πράγματα προσαγορεύειν.
εἴη δ' ἂν αὐτῆς τὸ σχῆμα τοιοῦτον ἐν τῷ περὶ τῶν εἰρη-
μένων συντόμως ἀναμιμνήσκειν· οὐδὲν δ' οἶμαι δεῖν 20
10 *λέγειν, ὅτι οὗτοι μὲν οἱ φάσκοντες πολλὰ ἀγαθὰ πεποιη-*
κέναι πλεῖστα φαίνονται τὴν πόλιν κεκακουργηκότες,
ἡμεῖς δέ, οὓς οὗτοί φασιν ἀχαρίστους εἶναι, τούτοις τε
πολλάκις βοηθήσαντες καὶ τοὺς ἄλλους οὐδὲν ἀδικοῦντες.
τὸ μὲν οὖν ἐν προσποιήσει παραλείψεως λέγοντα συντόμως **2** 25
15 *ἀναμιμνήσκειν τοιοῦτόν ἐστι, τὸ δὲ τοῖς ἐναντίοις ὀνόμασι*
προσαγορεύειν τὰ πράγματα πάλιν τοιόνδε· οὗτοι μὲν οἱ
χρηστοὶ πολλὰ φαίνονται τοὺς συμμάχους κακὰ πεποιη-
κότες, ἡμεῖς δ' οἱ φαῦλοι πολλῶν ἀγαθῶν αὐτοῖς αἴτιοι
καταστάντες. διὰ τούτων μὲν οὖν συντόμως ἀναμιμνή- 30
20 *σκοντες ταῖς παλιλλογίαις χρησόμεθα καὶ περὶ τῶν μερῶν*
καὶ περὶ τῶν ὅλων λόγων τὰς τελευτάς.

aN*αβ*

2 *ἐπιδεικνύονται λαμβάνοντες* **a** ostenduntur accipientes ***α*** *ἐπιδεικνύοντες λαμβάνοντες* **N**[1] *-ονται λαμβάνειν* **N**[2] qui... demonstrant assumere ***β*** | *αὖ Bek. ἂν codd.* | *φήσουσιν* **N** *-ωσιν* **a** dicerent ***α*** dicere possunt ***β*** || **4** *ἐλάχιστοι* **P** || **5** *ἐπερωτήσεως* **N** interrogatione ***αβ*** *ἐπερωτήσεων* **a** || **6** *λέγειν*[1]] *fort. scrib. τὸ λέγειν, cf. p. 42, 6 sq., sed v. p. 59, 16 sqq.* | *μὴ λέγειν προσποιούμενον* **U** *Cant. μὴ προσποιούμενον λέγειν cett. προσποιούμενον μὴ λέγειν* **A**[2] *λέγειν*[2] *fort. del.* || **7** *ἐν codd. del. Finckh*[1], *cf. l. 15. p. 54, 9. 66, 22 sq.* || **8** *αὐτοῖς* **CU**[1] | *τοιοῦτον*] *fort. scrib. τοιόνδε, cf. l. 16* | *ἐν τῷ – (l. 9) ἀναμιμνήσκειν*] ***his verbis neque prior species εἰρωνείας neque εἰρωνεία ipsa definitur, sed genus, sc. παλιλλογία. fort. αὐτῆς del. et post τοιοῦτον scrib. τοῦ ἐν προσποιήσει παραλείψεως λέγοντα συντόμως ἀναμιμνήσκειν, cf. l. 14 sq.*** || **11** *κεκακουργηκότες* **HP** *ἐκκεκακουργηκότες cett.* || **12** *ἀχρήστους* **H**[1] || **15** *δὲ*] *δ' ἐν* **P** *Ald.* || **16** *τοιόνδε Hammer, cf. p. 50, 14 τοιοῦτον* **N** tale ***β*** *τοιοῦτόν ἐστιν* **a** *om.* ***α*** || **18** *πολλῶν* **a** multorum ***αβ*** *om.* **N** | *αὐτοῖς* **N** eis ***α*** ipsis ***β*** *om.* **a** || **20** *ταῖς om.* **UH**[1]**P** | *καὶ περὶ – (l. 21) τελευτάς*] *v. p. 50, 4 sq. καὶ περὶ τῶν λόγων καὶ περὶ τῶν μερῶν τελευτάς* **P** *τῶν μερῶν – (p. 52, 1) μήκη om.* **H**[1]

22 Ὅθεν δὲ ἔστιν ἀστεῖα λέγειν καὶ τὰ μήκη τῶν λόγων ποιεῖν, ὅπως ἄν τις ἐθέλῃ, τοῦτο διέξιμεν πάλιν. ἀστεῖα 35 μὲν οὖν λέγειν ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἔστιν, οἷον τὰ ἐνθυμήματα λέγοντας {ὅλα ἢ} ἡμίση ὥστε τὸ ἥμισυ αὐτοὺς 2 ὑπολαμβάνειν τοὺς ἀκούοντας. δεῖ δὲ καὶ γνώμας συμ- 5 παραλαμβάνειν. χρὴ δὲ †τούτων κατὰ πάντα τὰ μέρη συγκαταλέγειν† διαλλάττοντα τοὺς λόγους καὶ μηδέποτε ὅμοια εἰς τὸ αὐτὸ πολλὰ τιθέντα, καὶ οὕτως ἀστεῖος ὁ λόγος φανεῖται.

1434b **3** Μηκύνειν δὲ τοὺς λόγους βουλόμενον δεῖ μερίζειν 10 τὸ πρᾶγμα καὶ ἐν ἑκάστῳ μέρει τὰ ἐνόντα οἷά τέ ἐστι τὴν φύσιν διδάσκειν, καὶ τὴν χρῆσιν καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ καὶ τὰς προφάσεις αὐτῶν ἐκδιηγεῖσθαι. ἂν δὲ καὶ ἔτι μακρότερον 5 ἐθελήσωμεν τὸν λόγον ποιεῖν, δεῖ πολλοῖς ὀνόμασι περὶ 4 ἑκάστου χρῆσθαι. χρὴ δὲ καὶ παρὰ μέρος ἕκαστον τοῦ 15 λόγου παλιλλογεῖν καὶ τὴν παλιλλογίαν σύντομον ποιεῖσθαι, ἐν δὲ τῇ τελευτῇ τοῦ λόγου ταῦτα, περὶ ὧν καθ' ἓν ἕκαστον εἴρηκας, ἀθρόα συντιθέναι καὶ περὶ ὅλων τῶν 10 πραγμάτων λέγειν. τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον μῆκος ἕξουσιν οἱ λόγοι. 20

5 Βραχυλογεῖν δὲ βουλόμενον ⟨δεῖ⟩ ὅλον τὸ πρᾶγμα ἑνὶ ὀνόματι περιλαμβάνειν, καὶ τούτῳ ὃ ἂν ὑπάρχῃ βραχύτατον τῷ πράγματι. χρὴ δὲ καὶ ⟨τοὺς⟩ συνδέσμους ὀλίγους

aNαβ

2 ἐθέλῃ **FC** θέλῃ **N** ἐθέλοι **UHP** || **3** τόπου **FCN** loco **αβ** τρόπου **UHP** *verba ἐκ τούτου τοῦ τόπου (vel τρόπου) auctoris non esse suspicor, sed cf. p. 72,27. 86,24* || **4** ὅλα ἢ *codd.* cuncta (tota **β**) vel **αβ** *del. Sp.*[2] | ἡμίση **FCUH²P** dimidia **β** ἥμισυ **H¹**(?)**N** medietatem **α** || **5** ἀπολαμβάνειν **N** | γνώμας **PN** -αις *cett.* || **5.6** παραλαμβάνειν **U** || **6** τούτων — (*l.* 7) συγκαταλέγειν] *locus desperatus. pro συγκαταλέγειν desideres distribuendi vel dissipandi notionem velut κατανέμειν* || **7** τοὺς λόγους] *fort. scribendum κατὰ τοὺς λόγους, cf. p. 70,23 sq.* || **8** ὅμοιον **UH¹P** | τιθέντας **F** | οὗτος **H¹P** | ἀστεῖος ὁ λόγος **FCU** ὁ λόγος ἀστεῖος **HPN** || **10** βουλόμενος **UP** || **14** θελήσωμεν **N** ἐθελήσομεν **U** || **15** καὶ **a** et **αβ** *om.* **N** | ἕκαστα **C** || **17** ἐν] *fort. scrib.* ἐπὶ, *cf. p. 53,14. 71,3 etc.* || **18** ἀθρόως **C¹** (?) ἀθρόῳ **U** || **21** βουλόμενος *Us.* | δεῖ *addidi, cf. l. 10* oportet **β** *om. codd.* **α** || **22** τούτῳ] τοῦτο **H¹** | ὑπάρχῃ **U²HPN** -οι **FC** -ει **U¹** || **23** τοὺς *add. Kassel* | συνδέσμους] συν^δ **N¹**

ποιεῖν, τὰ πλεῖστα δὲ ζευγνύναι {ὀνομάζειν μὲν οὕτω, τῇ δὲ λέξει εἰς δύο χρῆσθαι} καὶ παλιλλογίαν τὴν σύντομον 15
ἐκ τῶν μερῶν ἀφαιρεῖν, ἐν δὲ ταῖς τελευταῖς μόνον παλιλλογεῖν. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βραχεῖς τοὺς λόγους
5 *ποιήσομεν.*

Ἐὰν δὲ βούλῃ μέσως λέγειν, ⟨δεῖ⟩ τὰ μέγιστα τῶν 6
μερῶν ἐκλέγοντα περὶ τούτων ποιεῖσθαι τοὺς λόγους. χρὴ δὲ καὶ τοῖς ὀνόμασι τοῖς μέσοις χρῆσθαι καὶ μήτε τοῖς 20
μακροτάτοις μήτε τοῖς βραχυτάτοις μήτε πολλοῖς περί γε
10 *ἑνός, ἀλλὰ μετρίοις. χρὴ δὲ καὶ τοὺς ἐπιλόγους ἐκ τῶν* 7
ἀνὰ μέσον μερῶν μήτε παντελῶς ἐξαιρεῖν μήτε πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἐπιφέρειν, ἀλλ' ἅπερ ἂν μάλιστα βούλῃ κατανοῆσαι τοὺς ἀκούοντας, ἐπὶ τούτων μάλιστα παλιλ- 25
λογεῖν ἐπὶ τῇ τελευτῇ.

15 *Τὰ μὲν οὖν μήκη τῶν λόγων ἐκ τούτων ποιήσομεν,* 8
ἡνίκα ἂν θέλωμεν· ἂν δὲ ἀστεῖον γράφειν θέλῃς λόγον, παραφύλαττε ὡς μάλιστα, ὅπως τὰ ἤθη τῶν λόγων ὁμοιοῦν τοῖς ἀνθρώποις δυνήσῃ. τοῦτο δὲ ποιήσεις, ἂν ἐπιθεωρῇς 30
τὰ μεγάλα τῶν ἠθῶν καὶ τὰ ἀκριβῆ καὶ τὰ μέτρια. περὶ
20 *μὲν οὖν τούτων ἐντεῦθεν οὐκ ἀγνοήσεις, περὶ δὲ ὀνομάτων συνθέσεως δηλώσομεν· καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀναγκαίων ἐστί.*

aN*αβ*

1 *ὀνομάζειν–(l. 2) χρῆσθαι del. Kassel: haec verba ad transitum p. 54, 10–12 pertinentia ibique margini ascripta errore librarii huc delata sunt* | *μὲν*] *δὲ μὲν* **H** ‖ **2** *καὶ*] *fort. scrib. καὶ τὴν* ‖ **3** *ἐν δὲ ταῖς τελευταῖς*] *cf. p. 52, 17* | *μόνον* **N** *-οις* **a** ‖ **6** *δεῖ addidi, cf. p. 52, 21 om. codd.* ‖ **7** *ἐκλέγοντα Sp.*[2] *ἐκλέγων codd., quod defendit Us.* ‖ **10** *μετρίοις* **FH**[1]**N** moderatis ***α*** mediocribus ***β*** *μετρίας* **CUH**[2]**P** | *τοὺς ἐπιλόγους*] *fort. scrib. τὰς παλιλλογίας, sed cf. p. 44, 22* ‖ **11** *μέσου* **H** ‖ **12** *βούλει* **U** ‖ **14** *τῇ om.* **N** ‖ **15** *τὰ μὲν οὖν μήκη τῶν λόγων*] longitudines autem sermonum et brevitates et mediocritates ***β*** *τὰ μὲν–(l. 16) θέλωμεν deleri vult Zwierlein, ita ut totus locus usque ad (l. 19) μέτρια removeatur* ‖ **16** *ἐθέλωμεν* **P** *Ald.* | *ἂν δὲ–(l. 19) μέτρια*] *hanc alteram περὶ τοῦ ἀστείου λόγου doctrinam interpolatori deberi docuit Ipf., p. 43 sqq. nescio autem, an additamentum uncis includi non possit, cum sit arte conexum cum ipsius auctoris verbis* ‖ **20.21** *ὀνομάτων συνθέσεως*] *ἑρμηνείας Us., cf. p. 30, 5. 54, 11. 58, 22* ‖ **21** *δηλώσομεν* **FCUP** declarabimus ***αβ*** *δηλώσωμεν* **HN** | *καὶ γὰρ–(l. 22) ἐστί*] *cf. p. 57, 11: δεησόμεθα γὰρ καὶ τούτων*

23 Πρῶτον μὲν οὖν τρόποι ὀνομάτων εἰσὶ τρεῖς, ἁπλοῦς ἢ σύνθετος ἢ μεταφέρων. ὡσαύτως δὲ καὶ θέσεις τρεῖς, μία 35 μὲν εἰς φωνῆεν τελευτᾶν ⟨ἐν⟩ ταῖς συμβολαῖς καὶ ἀπὸ φωνήεντος ἄρχεσθαι, δευτέρα δὲ †ἀπὸ ἀφώνου ἀρξάμενον εἰς ἄφωνον τελευτᾶν†, τρίτη δὲ τὰ ἄφωνα πρὸς τὰ φωνήεν- 5 **2** τα συνδεῖν. τάξεις δὲ τέτταρες, μία μὲν τὰ ὅμοια τῶν ὀνομάτων ἢ παράλληλα τιθέναι ἢ διασπείρειν, ἄλλη δὲ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι χρῆσθαι ἢ μεταβάλλειν εἰς ἕτερα, 1435 a τρίτη δὲ ἑνὶ ἢ πολλοῖς ὀνόμασι τὸ πρᾶγμα προσαγορεύειν, τετάρτη δὲ ἑξῆς τὰ πραχθέντα ὀνομάζειν ἢ ὑπερβιβάζειν. 10 ὅπως δὲ καλλίστην ποιήσεις τὴν ἑρμηνείαν, νῦν δηλώσομεν.

24 Πρῶτον μὲν οὖν εἰς δύο ἑρμηνεύειν, εἶτα σαφῶς 5 δεῖ λέγειν. σχήματα δέ ἐστι τοῦ εἰς δύο λέγειν τάδε· ἓν μὲν ὅτι αὐτὸς δύναται καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον, 15 δεύτερον δὲ ὅτι οὗτος μὲν οὐ δύναται, ἕτερος δὲ δύναται, τρίτον δὲ ὅτι οὗτος καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον δύναται, τέταρτον δὲ ὅτι οὔτ' αὐτὸς οὔθ' ἕτερος δύναται, πέμπτον δὲ ὅτι ἐκεῖνος μὲν δύνα- 10 ται, αὐτὸς δὲ οὐ δύναται, ⟨ἕκτον δὲ ὅτι αὐτὸς 20

aNαβ

2 *θέσεις codd.* positiones ***αβ*** *cf. p. 56, 1: τεθήσονται συνθέσεις* **A²** *edd.* || **3** *φωνῆεν scripsi φωνήεντα codd.* | *τελευτῶς* **C** | *ἐν addidi om. codd.* | *συμβολαῖς* **FUHPN** *συλλαβαῖς* **C** in deliberativis ***α*** *om.* ***β*** || **4** *δευτέρα* **CH²** secunda ***αβ*** *δεύτερον* **FUPN** *-ος* **H¹** | *ἀπὸ — (l. 5) τελευτᾶν] locus corruptus, ut vidit Us. qui proposuit ἀρξόμενον. fort. scrib. εἰς ἄφωνον τελευτᾶν καὶ ἀπὸ ἀφώνου ἄρχεσθαι* || **5** *τρίτη* **FCUH²P** *-ος* **H¹** *τρι* **N** || **8** *ἕτερα* **N** alia ***αβ*** *ἄλληλα* **a** || **10** *πραχθέντα* **N** ea que acta sunt ***αβ***, *cf. p. 66, 15—25 πραγματευθέντα* **FCH²** *πράγματα θέντα* **UH¹P** || **11** *καλλίστην* **N** optimam ***αβ*** *κάλλιστα* **a** | *ποιήσῃς* **F** || **13** *ὅπως ante εἰς et ante σαφῶς add. et enuntiatum cum antecedenti coniunxit Us.* | *εἰς δευτέραν ἑρμηνείαν* **H¹** || **16** *μὲν* **FH²**, *cf. p. 55, 6 om. cett.* | *οὐ δύναται — (l. 17) οὗτος* **FH²Nαβ** *om.* **CUH¹P** || **18** *τέταρτον] τρίτον* **H¹P** | *αὐτοὶ* **N** || **19** *πέμπτον] τέταρτον* **H¹P** | *ἐκεῖνος — (p. 55, 2) ἕτερον] αὐτὸς μὲν δύναται, ἕτερος δὲ οὐ δύναται omisso membro ἕκτον — ἕτερον codd. ἕκτον — ἕτερον suppl. e repetitione p. 55, 18—20* **N² A F² H²**. *eodem (p. 55, 16 sq.) respiciens ἐκεῖνος (l. 19) pro αὐτὸς et αὐτὸς (l. 20) pro ἕτερος recte proposuit Sp.²: in archetypo quintum et sextum membrum inter se confusa fuisse apparet*

μὲν ἕτερον δύναται, ἐκεῖνος δὲ οὐ δύναται ἕτερον⟩. ἕκαστον δὲ τούτων ἐπὶ τῶνδε θεωρήσεις. ὅτι 2
μὲν γὰρ αὐτὸς δύναται ⟨καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον⟩, τοιόνδε ἐστίν· ἐγὼ δὲ οὐ μόνον τούτων αἴτιος ὑμῖν
5 *ἐγενόμην, ἀλλὰ καὶ Τιμόθεον μέλλοντα στρατεύειν ἐφ' ὑμᾶς διεκώλυσα. ὅτι δὲ οὗτος μὲν οὐ δύναται,* 3 15
ἕτερος δὲ δύναται, τοιόνδε· αὐτὸς μὲν οὖν ἀδυνάτως ἔχει πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν, οὗτος δὲ φίλος ἐστὶ τῇ πόλει τῶν Σπαρτιατῶν καὶ μάλιστ' ἂν δυνηθείη πρᾶξαι, ἃ
10 *βούλεσθε. τὸ δὲ ὅτι οὗτος καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον* 4
δύναται, τοιόνδε· οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς πολέμοις εὔρωστον 20
αὐτὸν παρέσχεν, ἀλλὰ καὶ βουλεύσασθαι τῶν πολιτῶν οὐχ ἥκιστα δύναται. τὸ δὲ ὅτι οὔτ' αὐτὸς οὔθ' ἕτερος 5
δύναται, τοιόνδε· οὔτ' ⟨ἂν⟩ αὐτὸς δυνηθείην ὀλίγην
15 *δύναμιν ἔχων καταπολεμῆσαι τοὺς ἐναντίους οὔτ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν πολιτῶν. τὸ δὲ ὅτι ἐκεῖνος μὲν δύναται,* 6
αὐτὸς δὲ οὐ δύναται, τοιόνδε· οὗτος μὲν γὰρ ἔρρωται 25
τῷ σώματι, ἐγὼ δ' ἀρρωστῶν τυγχάνω. τὸ δὲ ὅτι αὐτὸς 7
μὲν ἕτερον δύναται, ἐκεῖνος δὲ οὐ δύναται
20 *ἕτερον, τοιόνδε· ἐγὼ μὲν γὰρ κυβερνῆσαι δυνατός εἰμι, οὗτος δὲ οὐδὲ κωπηλατῆσαι δύναται. σχήματα μὲν οὖν τοῦ εἰς δύο ἑρμηνεύειν οὕτω ποιήσεις, ἐπὶ τῶν πραγμάτων* 30
ἁπάντων τὸν αὐτὸν τρόπον μετιών. σαφῶς δὲ ὅθεν δηλώσεις, τοῦτο πάλιν σκεπτέον.

25
25 *Πρῶτον μὲν οὖν ὀνόμαζε τοῖς οἰκείοις ὀνόμασιν, ὅ τι ἂν λέγῃς, διαφεύγων τὸ ἀμφίβολον. εὐλαβοῦ δὲ περὶ τὰ*

aNαβ

2 *ἑκάστου* **P** | *θεωρήσαις* **H**^{1} || **3** *καὶ τοῦτο καὶ ἕτερον* **N**^{2}**AF**^{2}**H**^{2} *om.* **F**^{1}**CUH**^{1}**PN**^{1}**αβ** || **4** *ἡμῖν* **U**^{1} || **5** *ἐγενόμην* **N**, *cf. p. 56,11. 57,20* *κατέστην* **a**, *cf. p. 51,18 sq.* || **6** *ὑμᾶς* **FU**^{2}**H**^{2}**N** vos **αβ** *ἡμᾶς* **CU**^{1}**H**^{1}**P** || **7** *οὖν* **N** igitur **αβ**, *cf. l. 4* (*δὲ*). *l. 11* (*δὲ*). *l. 17* (*γὰρ*) *l. 20* (*γὰρ*) *om.* **a** | *ἀδύνατον* **U** || **9** *τῶν om.* **N** | *καὶ* – (*l. 11*) *τοιόνδε om.* **H**^{1} | *μάλιστ' ἂν* **F** *μάλιστα εἰ* **CUP** *μάλιστα* **HN** | *δυνηθείη*] *βουληθείη* **C** || **13** *τὸ δὲ* – (*l. 14*) *δύναται om.* **U** | *ὅτι* **HP** quod **αβ** *om.* **FCN** || **14** *ἂν* **A** *om. codd.* | *δυνηθείην* **HP** *Sp.*^{1} *-είη* **FCUP** *-ῇ* **N** || **17** *αὐτὸς*] *οὗτος* **H** | *γὰρ om.* **F** || **18** *ὅτι* **CUHP** quod **αβ** *om.* **FN** || **22** *οὕτω* **F** *probante Zwierlein* *ὧδε cett.* || **23** *τὸν αὐτὸν*] *τοῦτον τὸν* *Sp.*^{2} hunc **β** || **24** *τοῦτο om.* **H**^{1}**P** || **26** *λέγοις* **CU**

φωνήεντα τῶν γραμμάτων, ὅπως μὴ ἑξῆς τεθήσονται.
35 *πρόσεχε δὲ καὶ τοῖς καλουμένοις ἄρθροις, ὅπως ἐν τῷ*
δέοντι προστιθῆται. σκόπει δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν
ὀνομάτων, ὅπως μήτε συγκεχυμένη μήθ' ὑπερβατὴ
ἔσται· τὰ γὰρ οὕτω λεγόμενα δύσγνωστα συμβαίνει. 5
μετὰ δὲ συνδέσμους, οὓς ἂν προείπῃς, ἀποδίδου τοὺς
2 *ἀκολουθοῦντας. τὸ μὲν οὖν συνδέσμους ἀποδιδόναι*
1435b *τοὺς ἀκολουθοῦντας τοιόνδε ἐστίν· ἐγὼ μὲν παρεγενόμην*
οὗ ἔφην, σὺ δὲ φάσκων ἥξειν οὐκ ἦλθες· πάλιν ὅταν ὁ
αὐτὸς σύνδεσμος ἀκόλουθος ᾖ, οἷον· σὺ γὰρ κἀκείνων 10
3 *αἴτιος ἐγένου, καὶ τούτων αἴτιος σύ. περὶ μὲν οὖν τῶν*
συνδέσμων εἴρηται, καὶ ἀπὸ τούτων τεκμαίρεσθαι δεῖ καὶ
5 *περὶ τῶν ἄλλων. δεῖ δὲ καὶ τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομά-*
των μήτε συγκεχυμένην μήτε ὑπερβατὴν ποιεῖν.
τὸ μὲν γὰρ συγκεχυμένον τοιόνδε ἐστίν, ὡς ὅταν εἴπῃς· 15
δεινόν ἐστι τοῦτον τύπτειν τοῦτον· ἄδηλον γάρ {ἦν},
ὁπότερος ἂν ἦν ὁ τύπτων. ἐὰν δὲ εἴπῃς οὕτως, δῆλον
10 **4** *ποιήσεις· δεινόν ἐστι τοῦτον ὑπὸ τούτου τύπτεσθαι. τὸ*
μὲν οὖν συγχεῖν τὴν σύνθεσιν τῶν ὀνομάτων τοιοῦτόν
*ἐστι ****** τὸ δὲ προσέχειν τοῖς ἄρθροις, ὅπως ἐν* 20
τῷ δέοντι προστιθῆται, ἐπὶ τῶνδε ὅρα· οὗτος ὁ ἄνθρω-
πος τοῦτον τὸν ἄνθρωπον ἀδικεῖ. νῦν μὲν ἐγγενόμενα τὰ
15 *ἄρθρα σαφῆ ποιεῖ τὴν λέξιν, ἐξαιρεθέντα δὲ ἀσαφῆ ποιήσει.*
5 *ἔσθ' ὅτε δὲ συμβαίνει καὶ τὸ ἀνάπαλιν. τὰ μὲν οὖν ἐν τοῖς*

a N *αβ*

1 *τεθήσεται Funkh., sed cf. p. 30, 2. 41, 17* ‖ **3** *προστίθεται* **UH[1]P** ‖ **5** *ἔσται* **N** *ἐστι* **a** ‖ **6** *οὓς om.* **F[1]H[1]P** | *προείπῃς* **CN** *-οις* **FUHP** ‖ **7** *συνδέσμους* **N** *τοὺς συνδέσμους* **a** ‖ **10** *σύνδεσμος ἀκόλουθος* **a** coniunctio sequens ***αβ*** *συνακόλουθος* **N** | *ᾖ*] *ἦν* **H[1]** | *οἷον* **N** puta ***αβ*** *om.* **a** ‖ **11** *καὶ*] *καὶ σὺ* **H[1]** | *σύ*] *εἶ* **H** ‖ **14** *ποιεῖν* **a** facere ***αβ*** *om.* **N** *εἶναι* **A** ‖ **15** *συγκεχυμένον* **a** *-ως* **N** | *ὅτε* **F** | *εἴπῃς* **CHN** *-οις* **FUP** ‖ **16** *τοῦτον τύπτειν τοῦτον* **FCN** hunc verberare hunc ***αβ*** *τοῦτον τύπτειν* **UP** *τοῦτον ὑπὸ τούτοις τύπτειν τοῦτον (ὑπὸ τούτοις litura deletum, τοῦτον alt. i. m.)* **H** ‖ **16** *ἦν codd.* est ***αβ*** *del Sp.[2]* ‖ **17** *ἂν om.* **U** *del Sp.[1]* | *εἴποις* **U** | *οὗτος* **P** *Ald.* ‖ **18** *τούτου*] *τούτοις* **UH[1]P** ‖ **19** *τοιοῦτόν Sp.[2], cf. p. 50, 18. 60, 4 τοιόνδε codd.* ‖ **20** *lac. post ἐστι indic. Sp.[3]: desideratur exemplum hyperbati* ‖ **22** *μὲν* **a** *μὲν οὖν* **N** quidem igitur ***αβ*** *μὲν γὰρ Reeve* | *ἐγγενόμενα* **a** *ἐγγινόμενα* **N** *ἐγγενόμενα μὲν Reeve* ‖ **24** *τὰ μὲν –(p. 57, 1) ἐστι locus ut videtur corruptus. fort. scrib. τὸ μὲν οὖν προσέχειν τοῖς ἄρθροις τοιοῦτόν ἐστι* | *ἐν om.* **C**

ἄρθροις τοιαῦτά ἐστι. τὰ δὲ *φωνήεντα* μὴ τίθει παράλ-
ληλα, ἂν μή ποτε ἄλλως ἀδύνατον ᾖ δηλῶσαι, ἢ ἀνάπαυσις
ᾖ τις ἢ ἄλλη διαίρεσις. τὸ δὲ τὰ *ἀμφίβολα* διαφεύγειν **6**
τοιόνδε ἐστίν· ἔνια τῶν ὀνομάτων ταὐτὰ ἐπὶ πλείοσι 20
5 πράγμασι κεῖται, οἷον ὁδὸς τῶν θυρῶν καὶ ὁδὸς ἣν βαδί-
ζουσι. δεῖ δ' ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τὸ ἴδιον ἀεὶ συμπαραλαμ-
βάνειν. καὶ σαφῶς μὲν ἐν τοῖς ὀνόμασιν, ἂν ταῦτα ποιῶμεν,
διαλεξόμεθα, εἰς δύο δ' ἑρμηνεύσομεν διὰ τῆς προτέρας
μεθόδου.

10 Περὶ δὲ *ἀντιθέτων* καὶ *παρισώσεων* καὶ *ὁμοιο-* **26** 25
τήτων λέγωμεν ἤδη· δεησόμεθα γὰρ καὶ τούτων.
ἀντίθετον μὲν οὖν ἐστι τὸ *ἐναντίαν τὴν ὀνομασίαν*
ἅμα καὶ τὴν δύναμιν τοῖς ἀντικειμένοις ἔχον, ἢ τὸ
ἕτερον τούτων. *τοῖς* μὲν οὖν *ὀνόμασιν* εἴη ἂν **2**
15 *ἐναντίον ἅμα καὶ τῇ δυνάμει* τόδε· οὐ γὰρ δίκαιον 30
τοῦτον μὲν τὰ ἐμὰ ἔχοντα πλουτεῖν, ἐμὲ δὲ τὰ ὄντα προϊέ-
μενον οὕτω πτωχεύειν. *τοῖς δ' ὀνόμασι μόνοις*· διδότω **3**
γὰρ ὁ πλούσιος καὶ εὐδαίμων τῷ πένητι καὶ ἐνδεεῖ. *τῇ δὲ*
δυνάμει· ἐγὼ μὲν τοῦτον νοσοῦντα ἐθεράπευσα, οὗτος
20 δ' ἐμοὶ μεγίστων κακῶν αἴτιος γέγονεν. ἐνταῦθα μὲν γὰρ 35
τὰ ὀνόματα οὐκ ἐναντία, αἱ δὲ πράξεις ἐναντίαι. κάλλιστον
μὲν οὖν εἴη ἂν τὸ κατ' ἀμφότερα ἀντίθετον, καὶ κατὰ τὴν
δύναμιν καὶ κατὰ τὴν ὀνομασίαν. ἔστι δὲ καὶ τὰ λοιπὰ δύο
ἀντίθετα.

25 *Παρίσωσις* δέ ἐστι μέν, ὅταν δύο ἴσα λέγηται κῶλα· **27**
εἴη δ' ἂν ἴσα καὶ πολλὰ μικρὰ ὀλίγοις μεγάλοις, καὶ ἴσα 1436a

aNαβ

1 *δὲ φωνήεντα* **N** *φωνήεντα δὲ* **a** | *τίθη* **C** || **2** *ἂν om.* **U** | *ἀδύνατον* **a** impossibile **αβ** *δυνατὸν* **N** | *ἀνάπαυσις Knebel ἀνάπνευσις Forst. ἀνάπτυξις codd. om.* **αβ** || **4** *ταῦτα* **UHP** | *πλείστοις* **F** || **5** *κεῖνται* **P** | *ὁδὸς*] *ὁδὸς* **CUHP** || **6** *δ'* **F** *δὲ* **UN** *δὴ* **C** *δὲ καὶ* **HP** | *συμπαραλαμβάνειν* **HP**, *cf. p. 31,11. 21. 33,21. 52,5. 68,2. 81,7 συμπεριλαμβάνειν cett.* || **7** *ἐν del. Finckh*[1], *cf. p. 51,7* || **8** *ἑρμηνεύσωμεν* **N** || **10** *ὁμοιοτήτων*] *fort. scrib. παρομοιώσεων, cf. p. 58,5* || **11** *λέγωμεν* **FC** dicamus **β** *λέγομεν* **UHPN** didicimus **α** || **12** *ἐναντίαν* **FCN** *-ον* **UHP** || **13** *τοῖς ἀντικειμένοις*] *fort. del. ἐν τοῖς ἀντικειμένοις Kassel* || **16** *προέμενον* **HP** || **20** *δ' ἐμοὶ Bek. δέ μοι codd.* || **22** *τὴν* **HPN** *om.* **FCU** || **25** *λέγηται* **FCU** *-εται* **NH**[2] *om.* **H**[1]**P**

τὸ μέγεθος ⟨καὶ⟩ ἴσα τὸν ἀριθμόν. ἔχει δὲ τοιόνδε τὸ σχῆμα ἡ παρίσωσις· ἢ διὰ χρημάτων ἀπορίαν ἢ διὰ πολέμου μέγεθος. ταῦτα γὰρ οὔτε ὅμοια οὔτε ἐναντία, ἀλλ' ἴσα μόνον ἀλλήλοις.

5 **28** *Παρομοίωσις* δέ ἐστιν ἡ μείζων τῆς παρισώσεως· 5 οὐ γὰρ μόνον ἴσα τὰ κῶλα ποιεῖ, ἀλλὰ καὶ ὅμοια ἐξ ὁμοίων ὀνομάτων, οἷον· †δεῖ σε† λόγου μίμημα, φέρε πόθου τέχνασμα. μάλιστα δὲ ⟨δεῖ⟩ ποιεῖν ὅμοια τὰ τελευταῖα τῶν ὀνομάτων· ταῦτα γὰρ μάλιστα ποιεῖ τὴν ὁμοίωσιν. ὅμοια 10 δ' ἐστὶν ὀνόματα τὰ ἐξ ὁμοίων συλλαβῶν, ἐν αἷς πλεῖστα 10 γράμματα τὰ αὐτά ἐστιν, οἷον· πλήθει μὲν ἐνδεῶς, δυνάμει δὲ ἐντελῶς.

2 {Ὅσα δὲ ἔξω τέχνης κεῖται, τὸ αὐτόματον αὐτὸ δείξει.} Περὶ μὲν οὖν τούτων ἀπόχρη· καὶ γὰρ τὸ δίκαιον ⟨καὶ 15 τὸ νόμιμον⟩ καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον καὶ τὰ λοιπὰ 15 αὐτά τε ἴσμεν, οἷά ἐστι καὶ ὅθεν αὐτὰ πολλὰ ποιήσομεν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὰς αὐξήσεις καὶ τὰς ταπεινώσεις γινώσκομεν, αἵ τινές τέ εἰσι καὶ ὅθεν αὐτῶν εἰς τοὺς λόγους **3** εὐπορήσομεν. ὁμοιοτρόπως δὲ τούτοις τάς τε ⟨πίστεις 20 καὶ τὰς⟩ προκαταλήψεις καὶ τὰ παρὰ τῶν ἀκουόντων 20 αἰτήματα καὶ τὰς παλιλλογίας καὶ τὰς ἀστειολογίας καὶ τὰ μήκη τῶν λόγων καὶ τῆς ἑρμηνείας τὴν σύνθεσιν

aNαβ

1 *καὶ add. Rack.* et **β** *om. codd.* | *ἴσα] ἴσοις* **F²** *Matr. e corr.* | *τοιόνδε* **N** talem **α** tale **β** *τόδε* **a** || **5** *ἐστιν ἡ] ἐστι Sp.²* || **6** *ποιεῖν* **H¹** || **7** *οἷον Sp.², cf. l. 11 ὅσον codd.* | *δεῖ σε codd. δεῖ σοι vel δεῖ Us. sensus requirit verbum cupiendi vel egendi, sed δεῖ e linea sequenti huc depulsum esse videtur. ἔχε scribendum esse censet Sp.³* || **8** *τέχνημα Us.* | *δεῖ ποιεῖν Sp.², cf. p. 17, 6. 21, 5. 52, 21. 53, 6* oportet facere **β** *ποιεῖν codd. ποιεῖ Cant. Erasm.³ ποίει Cas.* fac **α** || **9** *ὁμοίωσιν] παρομοίωσιν Rack.* || **13** *ὅσα δὲ – δείξει codd. delevi. neque enim iam hoc loco auctori τὰ ἔξω τέχνης κείμενα commemoranda fuerunt neque facile perspicias, quid τὸ αὐτόματον discipulum docere potuerit, cf. p. 59, 3 sqq. 93, 13 sqq. ὅσα μὲν οὖν ἡ τέχνη παρασκευάζει, ταῦτ' ἐστιν ante ὅσα δὲ add. Sp.³* || **14** *οὖν om.* **C** || **14.15** *καὶ τὸ νόμιμον add. Sp.⁶* et legitimum **β** *om. codd.* **α** || **16** *οἷά Sp.², cf. p. 7, 23. 8, 15. 9, 18. 21, 19. 74, 13 ἅτιν' Sp.³, cf. l. 18 ἃ codd.* || **17** *τὰς² om.* **H** || **18** *τέ om.* **P** | *τοὺς om.* **H** || **19.20** *πίστεις καὶ τὰς addidi, cf. p. 29, 24 sqq. om. codd. πίστεων mentionem post γινώσκομεν (l. 17) excidisse putat Sp.²*

ἅπασαν ἴσμεν. ὥστε τὰς κοινὰς δυνάμεις ἁπάντων τῶν 4
εἰδῶν καὶ τὰς διαφορὰς καὶ τὰς χρήσεις αὐτῶν ἐκ τῶν προ-
ειρημένων εἰδότες, ἂν ἐθίσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ γυμνά- 25
σωμεν † ἀναλαμβάνειν αὐτὰς κατὰ τὰ προγυμνάσματα†,
5 *{καὶ} πολλὴν εὐπορίαν καὶ λέγοντες καὶ γράφοντες ἐξ*
αὐτῶν ἕξομεν. κατὰ μέρη μὲν οὖν οὕτως ἀκριβέστατα ἂν 5
διέλοις τὰς τῶν λόγων μεθόδους. ὡς δ' ἐπὶ τοῖς εἴδεσι χρὴ
τάττειν τοὺς λόγους σωματοειδῶς, τίσι τε πρώτοις τῶν
μερῶν χρῆσθαι καὶ πῶς τούτοις αὐτοῖς, ταῦτα πάλιν 30
10 *δηλώσω. προοίμιον μὲν οὖν προτάττω· κοινὸν γάρ ἐστι*
τῶν ἑπτὰ εἰδῶν καὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖς πράγμασιν ἁρμόσει
λεγόμενον.

Ἔστι δὲ προοίμιον καθόλου μὲν εἰπεῖν ἀκροατῶν **29**
παρασκευὴ καὶ τοῦ πράγματος ἐν κεφαλαίῳ μὴ
15 *εἰδόσι δήλωσις, ἵνα γινώσκωσι, περὶ ὧν ὁ λόγος,* 35
παρακολουθῶσί τε τῇ ὑποθέσει, καὶ ἐπὶ ⟨τὸ⟩ προσέχειν
παρακαλέσαι καὶ καθ' ὅσον τῷ λόγῳ δυνατὸν εὔνους
ἡμῖν αὐτοὺς ποιῆσαι. τούτων μὲν οὖν εἶναι δεῖ τὸ προοί-
μιον παρασκευαστικόν. ὡς δὲ αὐτῷ χρησόμεθα, πρῶτον
20 *μὲν ἐπὶ τῶν δημηγορικῶν καὶ προτρεπτικῶν, τοῦτο δείξω.*
Τὸ μὲν οὖν προεκτιθέναι τὸ πρᾶγμα τοῖς ἀκούουσι 2 1436b

aNαβ

2 *καὶ τὰς διαφορὰς* **NF^{2}H^2** et differentias ***αβ*** *om.* **F^{1}CUH^{1}P** ‖ **3** *εἰδότες codd.* scire quis poterit ***α*** scire poterimus ***β*** ‖ **4** *ἀναλαμβάνειν – προγυμνάσματα] haec verba ab auctoris temporibus aliena sunt, v. Kays.^{1}, Us., Wendl.^{1}, p. 28^1* ‖ **5** *καὶ^1 codd.* et ***αβ*** *del.* **N^2** *om.* **A** *delendum, nisi post εἰδότες (l. 3) verbum excidisse putas* | *λέγοντες καὶ γράφοντες* **FCUH^2**, *cf. p. 93, 13 λέγοντες καὶ πράττοντες* **H^{1}P** *γράφοντες καὶ λέγοντες* **N** scribentes et dicentes ***αβ*** ‖ **6** *κατὰ μέρη – (l. 7) μεθόδους] haec verba non minus ab interpolatore inserta esse quam sententiam antecedentem censet Kassel* | *μὲν om.* **H^{1}P** ‖ **7** *διέλθοις Ald. Sp.^{1}, cf. p. 24, 19* ‖ **8** *τάττειν] πράττειν* **P** *Ald.* ‖ **9** *ταῦτα* **N** hec ***α*** hoc ***β***, *cf. e. g. p. 52, 1 sq. om.* **a** ‖ **10** *προοίμιον Sp.^{2}* exordium ***β*** *προοίμια codd.* exordia ***α*** | *προτάττω codd.* (*προσ-* **P**), *fort. corruptum* | *γάρ Sp.^{2} δ' codd.* ‖ **13** *μὲν om.* **U** ‖ **16** *ἐπὶ τὸ* **A^2**, *cf. p. 60, 17. 65, 8 ἔτι codd.* ‖ **18** *ποιήσω* **U** | *μὲν οὖν* **CUHP** quidem igitur ***α*** *μὲν* **FN** quoque ***β*** ‖ **20** *μὲν* **N** quidem ***αβ*** *μὲν οὖν* **a** | *δημηγορικῶν καὶ προτρεπτικῶν codd. δημηγοριῶν καὶ προτρεπτικῶν καὶ ἀποτρεπτικῶν Sp.^{2}, cf. p. 65, 10. 74, 12, sed v. praef. p. XL sq.* ‖ **21** *προεκτιθέναι] fort. scrib. προτιθέναι, cf. Grube, p. 162*

καὶ φανερὸν ποιεῖν τοιόνδε ἐστίν· ἀνέστην συμβουλεύσων,
ὡς χρὴ πολεμεῖν ἡμᾶς ὑπὲρ Συρακουσίων· ἀνέστην
ἀποφανούμενος, ὡς οὐ χρὴ βοηθεῖν ἡμᾶς Συρακουσίοις.
3 *Τὸ μὲν οὖν φράζειν ἐν κεφαλαίῳ τὸ πρᾶγμα τοιοῦτόν*
5 *ἐστι· προσέχειν δὲ παρακαλεῖν ἐκ τούτων ἂν εἰδείη-* 5
μεν, εἰ κατανοήσαιμεν αὐτοί, ποίοις μάλιστα καὶ λόγοις καὶ
4 *πράγμασι βουλευόμενοι προσέχομεν. ἆρ' οὖν οὐ τούτοις,*
ὅταν ἢ ὑπὲρ μεγάλων ἢ φοβερῶν ἢ τῶν ἡμῖν οἰκείων
βουλευώμεθα; ἢ φάσκωσιν ἐπιδείξειν οἱ λέγοντες ὡς δί-
10 *καια καὶ καλὰ καὶ συμφέροντα καὶ ῥᾴδια καὶ ἡδέα {ἐπι-* 10
δείξουσιν ἡμῖν} πράττειν, ἐφ' ἃ παρακαλοῦσιν; ἢ δεηθῶ-
5 *σιν ἡμῶν ἀκοῦσαι αὐτῶν προσέχοντας τὸν νοῦν; ὥσπερ*
οὖν αὐτοὶ τοῖς ἄλλοις, οὕτω καὶ ἡμεῖς τὰ οἰκειότατα τῶν
προειρημένων τοῖς ὑφ' ἡμῶν πράγμασι λεγομένοις λαμ-
15 *βάνοντες καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἐνδεικνύμενοι προσέχειν* 15
αὐτοὺς ποιήσομεν.
6 *Ἐπὶ μὲν οὖν τὸ προσέχειν διὰ τούτων παρακαλοῦμεν·*
τὴν εὔνοιαν δὲ παρασκευασόμεθα διασκεψάμενοι
πρῶτον, πῶς πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς τυγχάνουσιν ἔχοντες,
7 *εὐνοϊκῶς ἢ δυσμενῶς ἢ μήτε εὖ μήτε κακῶς. ἐὰν* 20
20 *μὲν οὖν εὖνοι τυγχάνωσιν ὄντες, περίεργον λέγειν περὶ*
εὐνοίας· ἂν δὲ πάντως βουλώμεθα, χρὴ συντόμως μετ'
εἰρωνείας εἰπεῖν τοῦτον τὸν τρόπον· ὅτι μὲν οὖν εὔνους
εἰμὶ τῇ πόλει καὶ πολλάκις μοι πεισθέντες συμφερόντως
ἐπράξατε, καὶ διότι πρὸς τὰ κοινὰ δίκαιον ἐμαυτὸν 25

aN*αβ*

3 *ἀποφανούμενος* **a** dicturus ***α*** ostensurus ***β*** *ἀποφαινόμενος* **N** | *οὐ om.* **H**[1] ‖ **4** *κεφαλαίοις* **HP** | *τοιοῦτόν Hammer, cf. p. 50, 18. 56, 19 τοιόνδε codd.* ‖ **5** *εἰδοίημεν* **CUHP** ‖ **8** *ἤ*[3]] *καὶ* **U** ‖ **9** *βουλευόμεθα* **H** | *ἐπιδείξειν* **FC**[2]**UN** *ἐπίδειξιν* **HP** *om.* **C**[1] *del. Bek., sed v. l. 10* | *δί-καια codd.* iusta ***β*** iusta legalia ***α*** ‖ **10** *καὶ*[4] – (*l. 11*) *ἐφ' ἃ*] *καὶ ἀληθῆ ἐπιδείξουσιν ἡμῖν ἐφ' ἃ πράττειν codd. ἐπιδείξουσιν ἡμῖν del. Sauppe*[3] *καὶ*[4] –(*l. 11*) *ἡμῖν del. et πράττειν ante ἐφ' ἃ transpos. Finckh*[2], *cf. p. 70, 13sq. 72, 20 ἡδέα pro ἀληθῆ Kays.*[1]; *an scrib. οὐκ ἀηδῆ?* ‖ **11** *ἢ δεηθῶσιν*–(*l. 12*) *τὸν νοῦν del. Kassel* ‖ **14** *λεγομένας* **C** ‖ **15** *ἀκούουσι μὲν δεικνύμενοι* **U** ‖ **16** *αὐτοὺς Finckh*[2] eos ***αβ*** *αὐτοῖς codd.* ‖ **19** *αὐ-τοὺς* **aN**[1] ipsos ***αβ***, *cf. p. 61, 16sq. αὐτοὶ* **N**[2] *Matr. Bek.* ‖ **21** *τυγχά-νουσιν* **C** ‖ **22** *βουλευώμεθα* **N**[2]**A** ‖ **23** *τὸν om.* **C** ‖ **24** *μοι*] *μὴ* **P** *Ald.*

παρέχω καὶ μᾶλλόν τι τῶν ἰδίων προϊέμενον ἢ ἀπὸ τῶν 25
δημοσίων ὠφελούμενον, περίεργον εἶναι νομίζω πρὸς
ὑμᾶς τοῦτό γε σαφῶς εἰδότας λέγειν· ὡς δὲ εἰ καὶ νῦν μοι
πεισθεῖτε, καλῶς βουλεύσεσθε, τοῦτο πειράσομαι δι-
5 *δάσκειν.*

Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον τοῖς εὖ διακειμένοις ἐν ταῖς 8
δημηγορίαις τῆς εὐμενείας ὑπομνηστέον· τοῖς δὲ μήτε
διαβεβλημένοις μήτε εὖ διακειμένοις ῥητέον, ὡς 30
δίκαιόν ἐστι καὶ συμφέρον τοῖς πεῖραν μὴ δεδωκόσι τῶν
10 *πολιτῶν εὔνους ἀκροατὰς γενέσθαι. ἔπειτα τοὺς ἀκούοντας* **9**
ἐπαίνῳ θεραπευτέον, δικαίως καὶ νουνεχῶς τοὺς λόγους,
ὡς εἰώθασι, δοκιμάζειν. ἔτι δὲ τὰς ἐλαττώσεις οἰστέον
λέγοντας, ὡς οὐ δεινότητι πιστεύων ἀνέστην, ἀλλὰ 35
νομίζων τῷ κοινῷ τὸ συμφέρον εἰσηγήσεσθαι.

15 *Καὶ τοῖς μὲν μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένοις ἐκ τῶν* **10**
τοιούτων τὴν εὔνοιαν ποριστέον· τοὺς δὲ διαβεβλημένους
ἀναγκαῖον τὰς διαβολὰς ἢ αὐτοὺς ἔχειν ἢ τὰ πράγμα-
τα, ὑπὲρ ὧν λέγουσιν, ἢ τὸν λόγον. αὗται δὲ αἱ διαβολαὶ
γίνονται ἢ ἐκ τοῦ παρόντος ἢ ἐκ τοῦ παροιχο-
20 *μένου χρόνου. ἐκ μὲν οὖν τοῦ παροιχομένου* **11** 1437a
χρόνου ἐάν τις ὑποπτεύηται εἰς πονηρίαν τινά, πρῶτον
μὲν τῇ πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψει χρῆσθαι καὶ
λέγειν, ὡς οὐδ᾽ αὐτὸς ἀγνοῶ διαβεβλημένος, ἀλλ᾽ ἐπιδείξω
ψευδεῖς οὔσας τὰς διαβολάς. ἔπειτα κεφαλαιωδῶς ἐν τοῖς **12** 5
25 *προοιμίοις ἀπολογητέον, ἂν ἔχῃς τι λέγειν ὑπὲρ ἑαυτοῦ,*
καὶ τὰς κρίσεις ψεκτέον. ἀναγκαῖον γάρ, ἄν τε πρὸς τὸ

aN*αβ*

2.3 *τοῦτο νομίζω πρὸς ὑμᾶς τοῦτό γε* (*τοῦτο*[1] *litura deletum, πρ. ὑ. i. m.*) **H** || **3** *εἰ om.* **H**[1] || **4** *πεισθεῖτε* **F**[1] *-ῆτε cett.* | *βουλεύσασθε* **N** || **8** *βεβλημένοις* **N**[1] || **9** *πεῖραν μὴ* **FN** *μὴ πεῖραν* **CUHP** || **11** *ἐπαίνῳ* **FUH**[2]**PN** *-ων* **C** *ἐπάνω* **H**[1] || **12** *ἰστέον* **U** || **13** *λέγοντα Halm*[2] dicens *β* || **14** *εἰσηγήσεσθαι Sp.*[1] *-ασθαι codd.* || **18** *αὗται codd.* hee *αβ defendit Finckh*[1] *αὐτῶν Sp.*[1] *vide ne gravius mendum subsit; fort. scrib. αἱ δὲ περὶ αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους, cf. p. 64, 6. 81, 17. 82, 5. 83, 2* || **20** *οὖν om.* **U** || **22** *τῇ codd. δεῖ Halm*[1], *cf. p. 64, 11 sqq.* oportet *β*, *sed v. p. 82, 25 sqq.* | *τοὺς om.* **HP** || **23** *οὐδ᾽ αὐτὸς*] *οὐ δυνατὸς* **H**[1] | *ἀγνοῶ μὲν* **N**[2] *Matr.* || **25** *ἑαυτοῦ* **aN**[1] *σαυτοῦ* **A** *σεαυτοῦ* **N**[2] *Matr.* te ipso *αβ* | *καὶ* **N** *καὶ ἢ* **a** et quod aut *α* *ἢ Sp.*[2] aut *β*

δημόσιον ᾖ τις διαβεβλημένος, ἄν τε πρὸς τοὺς ἰδιώτας, ἢ
γεγενῆσθαι κρίσιν ἢ μέλλειν γενήσεσθαι ἢ μὴ
10 *βούλεσθαι τοὺς τὴν αἰτίαν ἐπενεγκόντας λαβεῖν*
13 *κρίσιν. καὶ †ῥητέον, ὡς ἀδίκως ἡ κρίσις† ἐγένετο,*
καὶ ὡς ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατεστασιάσθημεν· ἢ ἐὰν τοῦτο 5
μὴ ἐνδέχηται, λέγειν, ὡς ἱκανὸν ἡμῖν ἀτυχήσασι τότε, καὶ
ὡς δίκαιόν ἐστιν τῶν πραγμάτων ἤδη κεκριμένων μὴ
14 *περὶ τῶν αὐτῶν ἔτι διαβολὰς ἔχειν. ἂν δ᾽ ἐπίδοξος ἡ*
15 *κρίσις ᾖ γενέσθαι, λεκτέον, ὡς ἕτοιμος εἶ περὶ τῶν*
διαβολῶν ἐν τοῖς καθημένοις ἤδη κρίνεσθαι, κἂν ἐλεγχθῇς 10
15 *τι τὴν πόλιν ἀδικῶν, ἀποθνήσκειν ὑποτιμᾷ. ἐὰν δὲ οἱ*
ἐγκαλέσαντες μὴ ἐπεξίωσιν, αὐτὸ τοῦτο χρὴ σημεῖον
ποιεῖσθαι, διότι τὴν διαβολὴν ψευδῶς ἡμῶν κατήνεγκαν·
20 *οὐ γὰρ εἰκὸς εἶναι δόξει τοὺς ἀληθῶς ἐγκαλοῦντας μὴ*
16 *βούλεσθαι κρίσιν λαβεῖν. ἀεὶ δὲ κατηγορεῖν χρὴ διαβολῆς* 15
καὶ λέγειν, ὡς δεινὸν καὶ κοινὸν καὶ πολλῶν κακῶν
αἴτιον. ἐμφανιστέον δ᾽ ὅτι καὶ πολλοὶ ἤδη διεφθάρησαν
ἀδίκως διαβληθέντες. χρὴ δὲ καὶ διδάσκειν, ὡς εὔηθές
25 *ἐστιν ὑπὲρ τῶν κοινῶν βουλευομένους μὴ παρὰ πάντων*
τοὺς λόγους ἀκούοντας τὸ συμφέρον σκοπεῖν, ἀλλὰ ταῖς 20
ἐνίων διαβολαῖς ⟨πιστεύοντας⟩ δυσχεραίνειν. δεῖ δὲ καὶ
ἐπαγγέλλεσθαι δίκαια καὶ συμφέροντα καὶ καλὰ ἐπιδείξειν,
ἃ ὑπέσχου συμβουλεύειν.

17 *Τοὺς μὲν οὖν ἐκ τοῦ παρῳχομένου χρόνου διαβεβλη-*
30 *μένους τοῦτον τὸν τρόπον ἐν ταῖς δημηγορίαις τὰς* 25

a N *α β*

2 *γεγενῆσθαι* **N** factum fuisse ***α*** factum esse ***β*** *γενέσθαι* **FCU** *γίνεσθαι* **H**^{2}**P** *γίνεται* **H**^{1} | *κρίσις* **H**^{1} | *μέλλειν* **FN** debere ***αβ*** *μέλλει* **CUHP** || 4 *κρίσιν*] *κριτάς* **H**^{1} | *καὶ – ἐγένετο*] *καὶ εἰ μὲν ἐγένετο ῥητέον etc. Sp.*^{3} *fort. scrib. καὶ εἰ μὲν ἡ κρίσις ἐγένετο, ἢ ῥητέον ὡς ἀδίκως ἐγένετο, cf. l. 8 sqq. 11 sqq.* || 6 *λέγειν* **F**^{1}**CUHP** dicere ***αβ*** *λέγε* **NF**^{2}, *fort. recte* 7 *τῶν πραγμάτων ἤδη* **N** *ἤδη τῶν πραγμάτων* **a** | *μήτε* **HP** || 8 *διαβολὰς* **a**, *cf. l. 10* *-ὴν* **N**, *cf. l. 13* accusationem ***αβ*** | *ἐπίδειξος* **C** || 11 *ὑποτιμᾷ* **HP**^{1} *Finckh*^{1} *-ῶ* **FCUP**^{2}**N** *malim -ήσῃ* | *οἱ* **N** *om.* **a** || 14 *οὐ γὰρ εἰκὸς* **a** indecens enim ***αβ*** *οὐ γὰρ* **N** || 19 *βουλευομένων* **H**^{1} || 21 *πιστεύοντας add. Kassel om. codd.* | *ἐπαγγέλλεσθαι* **F**^{1}**CUH**^{1}**P** promittere ***α*** *ἐπαγγέλλεσθαι καὶ ὑπισχνεῖσθαι* **NF**^{2}**H**^{2} promittere et polliceri ***β*** || 22 *καὶ καλὰ* **NF**^{2}**H**^{2} et bona ***αβ*** *om.* **F**^{1}**CUH**^{1}**P** || 23 *ὑπέσχοντο* **C**^{2} || 24 *τοὺς*] *τοῖς* **H**^{1} | *οὖν om.* **C** | *χρόνου om.* **H**

διαβολὰς λυτέον· ἐκ δὲ τοῦ παρόντος χρόνου διαβάλλει τοὺς λέγοντας πρῶτον μὲν ἡλικία. ἐάν τε γὰρ νέος παντελῶς, ἐάν τε πρεσβύτης δημηγορῇ, δυσχεραίνεται· τῷ μὲν γὰρ οὔπω ἦρχθαι, τῷ δὲ ἤδη πεπαῦσθαι
5 προσήκειν οἴονται. ἔπειτα ἐὰν συνεχῶς εἰώθῃ λέγειν· **18** 35
πολυπράγμων γὰρ εἶναι δοκεῖ οὗτος. καὶ ἐὰν μηδέποτε πρότερον εἰρήκῃ· καὶ γὰρ οὗτος ⟨κέρδους⟩ ἕνεκά τινος ἰδίου δοκεῖ παρὰ τὸ ἔθος δημηγορεῖν. ἐκ μὲν οὖν τοῦ **19**
παρόντος χρόνου διαβολαὶ περὶ τὸν δημηγοροῦντα τοιαῦται
10 γενήσονται. προφασίζεσθαι δὲ ὑπὲρ αὐτῶν δεῖ τὸν μὲν νεώτερον ἐκ τῆς ἐρημίας τῶν συμβουλευόντων καὶ ἐκ τοῦ προσήκοντος αὐτῷ, λέγω δ' οἷον ὑπὲρ λαμπαδαρχίας 1437b
ἢ ὑπὲρ γυμνασίου ἢ ὑπὲρ ὅπλων ἢ ἵππων ἢ περὶ πολέμου· τούτων γὰρ οὐκ ἐλάχιστον μέρος τῷ νέῳ μέτεστι. ῥητέον **20**
15 δὲ καὶ ὡς εἰ μήπω καθ' ἡλικίαν τὸ φρονεῖν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν καὶ ἐπιμέλειαν. ἐμφανιστέον δὲ καὶ ὡς ἁμαρτόντι 5
μὲν ἴδιον τὸ ἀτύχημα, κατορθώσαντι δὲ κοινὴ ἡ ὠφέλεια. τῷ μὲν οὖν νέῳ ἐκ τῶν τοιούτων προφασιστέον, ⟨τῷ δὲ⟩ **21**
γέροντι ἔκ τε τῆς ἐρημίας τῶν συμβουλευόντων καὶ
20 ἐκ τῆς ἐμπειρίας αὐτοῦ, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἐκ τοῦ μεγέθους καὶ ἐκ τῆς καινότητος τῶν κινδύνων καὶ ἐκ τῶν 10
ἄλλων τῶν τοιούτων· τῷ δὲ λίαν εἰθισμένῳ ἐκ τῆς **22**

5–8 cf. Theophil. l. c. p. 675sq.

aNαβ

1 *παρόντο* **U** | *διαβάλλει* **FCHP** accusat **αβ** *διαβάλλειν* **UN** *διαβαλεῖς* **A** || **2** *ἡλικία* **a** etas **αβ** *ἡλικίαν* **NA** || **3** *πρεσβύτερος* **F** | *δημηγορεῖν* **U** || **4.5** *πεπαῦσθαι προσήκειν* **N** *προσήκειν πεπαῦσθαι* (*πεπαῦθαι* **UP**) **a** || **5** *ἐὰν om.* **H**[1] | *συνεχῶς* **a** frequenter **αβ** *συνεχῆ* **N** | *εἰώθῃ* **N**[2] **A** *-ει* **aN**[1] || **6** *γὰρ εἶναι* **NF**[2]**H**[2] enim esse **αβ** *om.* **F**[1]**CUH**[1]**P** | *καὶ ἐὰν* – (*l. 7*) *οὗτος om.* **H**[1] | *μηδέποτε* **a** *-πω* **N** || **7** *εἰρήκῃ Sp.*[5] *-ει codd., cf. l. 5* | *κέρδους add. Kays.*[1], *cf. Theophil. l. c.* || **11** *ἐκ*[1]] *fort. scrib. ἔκ τε, cf. l. 19. p. 64, 3* || **12** *αὐτῷ scripsi, cf. l. 20 τούτῳ codd.* || **13** *γυμνασίου* **a** *-ας* **N** exercitatione **αβ** | *περὶ* **N** *om.* **a** || **14** *τούτων*] *τοῦτο* **H** *τοῦτον* **P** *Ald.* || **15** *δὲ καὶ*] *δ'* **H** || **16** *φύσεως καὶ ἐπιμελείας* **C** | *καὶ ὡς*] *καὶ om.* **U**[1] *ὡς καὶ* **HP** || **17** *μὲν* **N** quidem **αβ** *om.* **a** | *τὸ*] *διὰ τὸ* **HP** || **18.19** *τῷ δὲ γέροντι scripsi λέγοντι* **FCU H**[1]**PN** dicentem **α** -i **β** *τῷ γέροντι δὲ* **H**[2] *γέροντι δὲ προφασιστέον λέγοντι* **A** *pl. edd.* || **19** *τε om.* **HP** || **20** *ἐμπειρίας Kays.*[1], *cf. p. 64, 1 εὐπορίας codd.* facultate **αβ** || **22** *εἰθισμένῳ*] *εἰθισμένῳ ἐκ τῆς εὐπορίας* (*l. 20*) – *εἰθισμένῳ* **N**[1] | *ἐκ*] *fort. scrib. ἔκ τε, cf. l. 11*

ἐμπειρίας καὶ ἐκ τοῦ αἰσχρὸν εἶναι πρότερον ἀεὶ λέγοντα
νῦν ⟨μὴ⟩ ἀποφαίνεσθαι γνώμας· τῷ δὲ μὴ εἰθισμένῳ
ἔκ τε τοῦ μεγέθους τῶν κινδύνων καὶ ἐκ τοῦ ἀναγκαῖον
15 *εἶναι πάντα τινά, ᾧ τῆς πόλεως μέτεστιν, ὑπὲρ τῶν νῦν*
προκειμένων ἀποφαίνεσθαι γνώμην. 5

23 *Τὰς μὲν οὖν περὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον διαβολὰς ἐν ταῖς*
δημηγορίαις ἐκ τῶν τοιούτων λύειν ἐπιχειρήσομεν· αἱ δὲ
περὶ τὸ πρᾶγμα γίνονται μέν, ὅταν τις ἡσυχίαν πρὸς τοὺς
20 *⟨ἀδικοῦντας ἄγειν ἢ πολεμεῖν πρὸς τοὺς⟩ μηδὲν ἀδικοῦντας*
ἢ πρὸς τοὺς κρείττονας συμβουλεύῃ ἢ εἰρήνην ποιεῖσθαι
24 *αἰσχράν, ἢ παραινῇ περὶ τὰς θυσίας μικρὰ συντελεῖν, ἤ τι*
τοιοῦτον εἰσηγῆται. δεῖ δὲ περὶ τῶν τοιούτων πρότερον μὲν
πρὸς τοὺς ἀκροατὰς προκαταλήψει χρῆσθαι, ἔπειτα τὴν αἰ-
τίαν εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν τύχην καὶ τοὺς καιροὺς καὶ τὸ
25 *συμφέρον ἀναφέρειν καὶ λέγειν, ὡς οὐχ οἱ συμβουλεύοντες*
τῶν τοιούτων, ἀλλὰ τὰ πράγματά ἐστιν αἴτια.

25 *Καὶ τὰς μὲν περὶ τὸ πρᾶγμα διαβολὰς ἐκ τῶν τοιούτων*
ἀπὸ τῶν συμβουλευόντων ἀπάξομεν· ὁ δὲ λόγος ἐν ταῖς
δημηγορίαις διαβάλλεται, ὅταν ἢ μακρὸς ἢ ἀρχαῖος ἢ
30 **26** *ἄπιστος λέγηται. ἐὰν μὲν οὖν μακρὸς ᾖ, τὸ πλῆθος αἰτια-* 20
τέον τῶν πραγμάτων, ἐὰν δὲ ἀρχαῖος, διδακτέον, ὅτι νῦν
καιρὸς αὐτοῦ, ἐὰν δὲ ἀπίθανος, ὑπισχνεῖσθαι δεῖ, ὡς ἀληθῆ
ἐπιδείξεις ἐπὶ τοῦ λόγου.

27 *Τὰς μὲν οὖν δημηγορίας ἐκ τούτων καταστησόμεθα.*

aN*αβ*

1 *ἐκ om.* **HP** | *τοῦ αἰσχρὸν*] *τῶν αἰσχρῶν* **UHP** | *ἀεὶ Sp.*[2] *δὴ codd.* (*δεῖ* **U**) ‖ **2** *μὴ*[1] **H**[2]**A** *edd. om. codd.* ***α*** silere *pro ἀποφαίνεσθαι γνώμας* ***β*** ‖ **4** *πάντως Matr.* **F**[2] ‖ **7** *ἐπιχειρήσομεν λύειν* **N** ‖ **8** *ἡσυχίαν*] *πόλεμον καὶ μὴ ἡσυχίαν Cant.*[2] *πολεμεῖν Us. στρατείαν Fuhr*[1] ‖ **9** *ἀδικοῦντας – τοὺς suppl. Reeve μηδὲν del. Sp.*[2] | *πρὸς* **NF**[2]**H**[2] ad ***β*** *om.* **F**[1]**CUH**[1]**P*α*** | **10** *κρείττονας*] *κρείττους* **P** *ἥττονας Kays.*[1] | *συμβουλεύῃ* **FH**[2]**N** consulit ***α*** consuluit ***β*** *συμβουλεύειν* **CUH**[1]**P** *συμβουλεύῃ λύειν Roberts apud Forst., fort. recte* ‖ **11** *ἢ παραινῇ*] *παραινῇ ἢ Sauppe*[3]*, fort. recte* | *παραινεῖν* **H**[1]**P** ‖ **12** *εἰσηγῆσαι* **P** *εἰσηγήσασθαι* **H**[1] ‖ **13** *προκαταλήψεις* **C** ‖ **18** *ἀπάρξομεν* **H**[1] ‖ **19** *ἢ*[1]] *ᾗ* **CU**[1] ‖ **22** *αὐτῷ* **H** | *ἐὰν scripsi εἴη, εἰ codd. ἂν εἴη, εἰ Funkh.* ‖ **23** *ἐπὶ*] *fort. scrib. προϊόντος, cf. p. 67, 9sq.* ‖ **24** *τὰς μὲν οὖν – (p. 65,1) πῶς*] *offendunt forma transitionis, terminus καθίστασθαι pro φροιμιάζεσθαι, interrogatio τάξομεν δὲ πῶς, cf. p. 67, 16. 75,7. 83,9sq. auctorem sic fere scripsisse putes: τὰς μὲν οὖν*

τάξομεν δὲ πῶς; ἐὰν μὲν μηδεμίαν διαβολὴν ἔχωμεν μήτε αὐτοὶ μήτε ὁ λόγος μήτε τὸ πρᾶγμα, τὴν πρόθεσιν ἐν 35 ἀρχῇ εὐθέως ἐκθήσομεν, ἐπὶ δὲ τὸ προσέχειν καὶ τοῦ λόγου εὐμενῶς ἀκούειν ὕστερον παρακαλέσομεν. ἐὰν δὲ 28
5 διαβολή τις ᾖ τῶν προειρημένων περὶ ἡμᾶς, προκαταλαβόντες τοὺς ἀκροατὰς καὶ περὶ τῶν διαβολῶν τὰς ἀπολογίας καὶ τὰς προφάσεις συντόμως ἐνεγκόντες, οὕτω προθήσομεν καὶ τοὺς ἀκροατὰς ἐπὶ τὸ προσέχειν παρα- 1438a καλέσομεν. τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον τὰς καταστάσεις
10 τῶν δημηγοριῶν ποιητέον.

Μετὰ δὲ τοῦτο ἀναγκαῖον ἡμᾶς ἐστιν ἢ τὰς **προγεγενημένας πράξεις ἀπαγγέλλειν** ἢ **ἀναμιμνήσκειν**, 30 ἢ **τὰς νῦν οὔσας** {μερίζοντας} **δηλοῦν**, ἢ **τὰς μελλούσας γενήσεσθαι προλέγειν**. ὅταν μὲν οὖν **πρεσβείαν** 5 2
15 **ἀπαγγέλλωμεν**, πάντα δεῖ τὰ ῥηθέντα καθαρῶς διεξελθεῖν, ἵνα πρῶτον μὲν μέγεθος ὁ λόγος ἔχῃ· ἀπαγγελία γὰρ μόνον ἔσται ἡ τοιαύτη καὶ οὐδὲν ἄλλο λόγου σχῆμα παρεμπεσεῖται. ἔπειθ᾽ ὅπως, ἂν μὲν ἀποτετυχηκότες ὦμεν, μὴ 3 10 διὰ τὴν ἡμετέραν ῥᾳθυμίαν οἱ ἀκούοντες οἴωνται διαμαρ-
20 τάνειν τῆς πράξεως, ἀλλὰ δι᾽ ἄλλην τινὰ αἰτίαν· ἂν δὲ ἐπιτύχωμεν, μὴ διὰ τύχην ὑπολάβωσι τοῦτο γεγενῆσθαι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἡμετέραν προθυμίαν. ταῦτα δὲ πιστεύσουσιν,

aNαβ

περὶ τὸν λόγον διαβολὰς ἐκ τῶν τοιούτων λύσομεν. συλλήβδην δὲ τὴν εὔνοιαν ἐκ πάντων τῶν εἰρημένων παρασκευασόμεθα. τάξομεν δὲ τὰ δημηγορικὰ προοίμια τόνδε τὸν τρόπον

1 *ἔχωμεν* **UHP** *-οιμεν* **FCN** || **2** *ὁ λόγος μήτε τὸ πρᾶγμα*] *fort. scrib. τὸ πρᾶγμα μήτε ὁ λόγος* || **3** *δὲ om.* **U** || **4** *ὕστερον* **FHN** postea **α** posterius **β** *ἕτερον* **CU** *ἤστερον* **P** || **7** *ἐνεγκόντας* **UH¹P** || **9** *οὖν* **N** igitur **αβ** *om.* **a** | *τὰς — (l. 10) ποιητέον*] *termino καταστάσεως auctoris temporibus ignoto inferioris Graecitatis auctores usi sunt, cf. p. 64, 24 et adn. fort. scrib. τὰ προοίμια . . . τακτέον* || **10** *δημηγορικῶν* **FH²**, *cf. p. 59, 20* || **11** *τοῦτο*] *fort. scrib. ταῦτα, cf. p. 68, 6. 83, 15. 86, 8* | *ἀνάγκη* **N** || **13** *μερίζοντας* **HP** dividentes **β** *μερίζοντα* **FCUN** dividentem **α** *del. Sp.² recte, cum praeceptum argumenta partiendi inepte e cap. 22 (v. p. 52, 10) huc illatum sit* || **15** *ἀπαγγέλομεν* **C** *-ωμεν* **H** | *δεῖ*] *δὴ* **CP** || **17** *παραπεσεῖται* **FC** || **18** *ἀποτετυχηκότες ὦμεν*] *fort. scrib. ἀποτύχωμεν, cf. l. 21* || **19** *οἴωνται* **N** *οἴονται* **a** | *διαμαρτεῖν Rack., fort. recte* || **20** *τινὰ αἰτίαν* **N** *αἰτίαν τινά* **a** || **22** *ταῦτα — (p. 66, 2) προθυμίαν om.* **H¹** | *πιστεύσουσιν Sp.⁶* credent **β** *πιστεύουσιν codd.* credunt **α**

ἐπειδὴ τοῖς πράγμασιν οὐ παρεγένοντο πραττομένοις,
15 *ἐὰν ἐπὶ τοῦ λόγου τὴν προθυμίαν ἡμῶν θεωρῶσι μηδὲν*
παραλειπόντων, ἀλλ' ἀκριβῶς ἕκαστα ἀπαγγελλόντων.
4 *Ὅταν μὲν οὖν πρεσβείαν ἀπαγγέλλωμεν, διὰ τὰς*
αἰτίας ταύτας ἕκαστα ὃν τρόπον ἐγένετο ἀπαγγελτέον· 5
ὅταν δὲ αὐτοὶ δημηγοροῦντες τῶν παρεληλυθότων
20 *τι διεξίωμεν ἢ {καὶ} τὰ παρόντα δηλῶμεν ἢ τὰ*
μέλλοντα προλέγωμεν, δεῖ τούτων ἕκαστον ποιεῖν
5 *σαφῶς καὶ βραχέως καὶ μὴ ἀπίστως· σαφῶς μέν,*
ὅπως καταμάθωσι τὰ λεγόμενα πράγματα, συντόμως 10
δέ, ἵνα μνημονεύσωσι τὰ ῥηθέντα, πιστῶς δέ, ὅπως μὴ
25 *πρὸ τοῦ ταῖς πίστεσι καὶ ταῖς δικαιολογίαις βεβαιῶσαι*
τὸν λόγον ἡμᾶς τὰς ἐξηγήσεις ἡμῶν οἱ ἀκούοντες ἀπο-
6 *δοκιμάσωσι. σαφῶς μὲν οὖν δηλώσομεν ἀπὸ τῶν*
πραγμάτων ἢ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων. ⟨ἀπὸ μὲν οὖν 15
τῶν πραγμάτων⟩, ἐὰν μὴ ὑπερβατῶς αὐτὰ δηλῶμεν,
30 *ἀλλὰ τὰ πρῶτα πραχθέντα ἢ πραττόμενα ἢ πραχθησόμενα*
πρῶτα λέγωμεν, τὰ δὲ λοιπὰ ἐφεξῆς τάττωμεν, καὶ ἐὰν
μὴ προαπολιπόντες τὴν πρᾶξιν, περὶ ἧς ἂν ἐγχειρήσωμεν
7 *λέγειν, πάλιν ἑτέραν ἐξαγγείλωμεν. ἀπὸ μὲν οὖν τῶν* 20
πραγμάτων σαφῶς οὕτως ἐροῦμεν· ἀπὸ δὲ τῶν ὀνομά-
των, ἐὰν ὅτι μάλιστα τοῖς οἰκείοις τῶν πραγμάτων ὀνό-
35 *μασι τὰς πράξεις προσαγορεύωμεν καὶ ἐὰν τοῖς κοινοῖς, καὶ*
μὴ ὑπερβατῶς αὐτὰ τιθῶμεν, ἀλλ' ἀεὶ τὰ ἐχόμενα ἑξῆς τάτ-
8 *τωμεν. σαφῶς μὲν οὖν δηλώσομεν ταῦτα διαφυλάττοντες,* 25

aN*αβ*

2 *ἐὰν*] *ἐὰν δὲ* **UP** || **3** *παραλιπόντων* **FC** | *ἀπαγγελόντων* **CH** || **4** *ἀπαγγέλωμεν* **CHP** || **5** *ἐγένοντο* **H**^{1}**P** || **6** *αὐτοὶ*] *abundat* || **7** *δι-εξίωμεν* **A** *Cant.*^{2} *διέξιμεν codd.* | *καὶ codd.* etiam ***α*** *om.* ***β*** *Ald. del. Sp.*^{1} || **9** *σαφῶς καὶ βραχέως Sp.*^{2} *βραχέως καὶ σαφῶς codd.* || **10** *καταμάθωσι* **N** sciant ***αβ*** *καταλαμβάνηται* **a** || **11** *μνημονεύσωσι* **CHP** *-ωσι* **FUN** || **13** *οἱ om.* **U** || **15** *πραγμάτων ἢ ἀπὸ τῶν ὀνο-μάτων scripsi, cf. l. 15 sqq. p. 67, 1 ὀνομάτων ἢ ἀπὸ τῶν πραγμά-των codd.* || **15.16** *ἀπὸ μὲν οὖν τῶν πραγμάτων om. codd.* ***αβ*** *add.* **A**^{2} *edd. οὖν fort. superfluum* || **19** *πρᾶξιν* **a** actum ***αβ*** *τάξιν* **N** | *χει-ρίσωμεν* **C** || **20** *πάλιν ἑτέραν* **a** rursum alium ***α*** aliam ***β*** *δι' ἑτέρων* **N** *πρᾶξιν ἑτέραν Vict., cf. p. 94, 18 sq.* || **23** *ἐὰν*] *ἐὰν μὴ* **HP** | *καὶ*^{2}] *fort. scrib. καὶ ἐὰν* || **24** *μὴ et αὐτὰ om.* **HP** || **25** *δηλώσωμεν* **C**

συντόμως δέ, ἐὰν ἀπὸ τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ὀνομάτων περιαιρῶμεν τὰ μὴ ἀναγκαῖα ῥηθῆναι, ταῦτα μόνα καταλείποντες, ὧν ἀφαιρεθέντων ἀσαφὴς ἔσται ὁ λόγος. καὶ **9** 1438b συντόμως μὲν τοῦτον τὸν τρόπον δηλώσομεν, οὐκ ἀπί-
5 στως δέ, ἂν περὶ τὰς ἀπιθάνους πράξεις αἰτίας φέρωμεν, παρ᾽ ἃς εἰκότως τὰ λεγόμενα δόξει πραχθῆναι. ὅσα δ᾽ ἂν λίαν ἄπιστα συμβαίνῃ, δεῖ παραλείπειν. ἐὰν δὲ ἀναγκαῖον **10** 5 ᾖ λέγειν, εἰδότα δεῖ φαίνεσθαι καὶ ἐπιπλέξαντα αὐτὰ τῷ τῆς παραλείψεως σχήματι ὑπερβάλλεσθαι καὶ προϊόντος
10 τοῦ λόγου ἐπιδείξειν ἀληθῆ ὑπισχνεῖσθαι προφασισάμενον, ὅτι τὰ προειρημένα πρῶτον βούλει ἀποδεῖξαι ἀληθῆ ὄντα ἢ δίκαια ἤ τι τῶν τοιούτων. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον **11** 10 τὰς ἀπιστίας ἰασόμεθα. συλλήβδην δὲ τὰς ἀπαγγελίας καὶ τὰς δηλώσεις καὶ τὰς προρρήσεις ἐξ ἁπάντων τῶν εἰρημέ-
15 νων σαφεῖς καὶ βραχείας καὶ οὐκ ἀπίστους ποιήσομεν.

Τάξομεν δὲ αὐτὰς διὰ τριῶν τρόπων. ὅταν μὲν γὰρ **31** ὦσιν ὀλίγα τὰ πράγματα, περὶ ὧν λέγομεν, καὶ γνώριμα 15 τοῖς ἀκούουσι, τῷ προοιμίῳ συνάψομεν, ἵνα μὴ βραχὺ τοῦτο τὸ μέρος καθ᾽ ἑαυτὸ τεθὲν γένηται. ὅταν δὲ λίαν **2**
20 ὦσιν αἱ πράξεις πολλαὶ καὶ μὴ γνώριμοι, παρ᾽ ἕκαστον συναπτὰς ποιήσομεν καὶ δικαίας καὶ συμφερούσας καὶ καλὰς ἀποφανοῦμεν, ἵνα μὴ μόνον πραγματολογοῦντες 20 ἁπλοῦν τὸν λόγον καὶ μὴ ποικίλον ποιῶμεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀκουόντων τὰς διανοίας ἀναλαμβάνωμεν. ἂν δ᾽ ὦσιν αἱ **3**
25 πράξεις μέτριαι καὶ ἀγνοούμεναι, τὴν ἀπαγγελίαν ἢ τὴν δήλωσιν ἢ τὴν πρόρρησιν ἐπὶ τῷ φροιμίῳ δεῖ σωματοειδῆ

aNαβ

4 δηλώσωμεν **C** || 5 φέρομεν **C** || 7 λίαν **FCH²N** valde ***α*** nimis ***β*** λέγειν **U** λέξῃ **H¹**(?) λέξει **P** | συμβαίνοι **N** | δὲ *om.* **H¹P** || 9 παραλήψεως **FCU** | ὑπερβάλλεσθαι **P** -βαλλέσθαι **U** -βαλέσθαι *cett.* || 10 ἀληθῆ *Sp.*¹ vera ***β*** ἀληθὲς *codd.* verum ***α*** || 12 ἢ¹ **N** vel ***α*** aut ***β*** καὶ **a** || 13 ἰασόμεθα **FN** sanabimus ***αβ*** ἰασάμεθα **CUHP** || 17 τὰ πράγματα **aN²** res ***αβ*** δράματα **N¹** || 18 συνάψωμεν **C** || 20 μὴ γνώριμοι **a** ignoti ***α*** non noti ***β*** γνώριμοι **N** || 21 δικαίας] *fort. scrib.* πιστὰς καὶ δικαίας, *cf. p. 68, 7 sq. 83, 12 sq.* || 22 πραγματολογοῦντες *interpolatori inferioris Graecitatis tribuit Wendl.*¹, *p. 28*¹, *sed v. p. 79, 11* || 24 δ᾽ **a** vero ***β*** *om.* ***α*** γὰρ **N** || 26 δεῖ] δὴ **C**

25 τάττειν. τοῦτο δὲ ποιήσομεν, ἐὰν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὸ τέλος διέλθωμεν, μηδὲν ἄλλο συμπαραλαμβάνοντες, ἀλλὰ τὰς πράξεις αὐτὰς ψιλὰς φράζοντες. καὶ τὰς μὲν διηγήσεις ἐπὶ τοῖς προοιμίοις ὡς δεῖ τάττειν, οὕτως εἰσόμεθα. 5

30 **32** Μετὰ δὲ ταύτας ἐστὶ βεβαίωσις, δι' ἧς τὰς προειρημένας πράξεις ἐκ τῶν πίστεων καὶ τῶν δικαίων καὶ τῶν συμφερόντων, οἵας ὑπεθέμεθα δείξειν, βεβαιώσομεν. ὅταν μὲν οὖν ***** συναπτὰς δεῖ ποιεῖν. οἰκειόταται ⟨δὲ⟩ ταῖς δημηγορίαις εἰσὶ πίστεις τά τε τῶν πραγμάτων ἔθη καὶ 10 τὰ παραδείγματα καὶ τὰ ἐνθυμήματα καὶ ἡ δόξα τοῦ 35 λέγοντος. χρηστέον δὲ καὶ ἄν τις τῶν ἄλλων πίστεων παρεμπέσῃ.

2 Τάττειν δὲ αὐτὰς ὧδε δεῖ· πρῶτον μὲν τὴν τοῦ λέγοντος δόξαν, εἰ δὲ μή, τὰ τῶν πραγμάτων ἔθη, δεικνύντας 15 ὅτι ταῦθ' ἃ λέγομεν ἢ τὰ τούτοις ὅμοια οὕτως εἴθισται 3 γίνεσθαι. ἐπὶ δὲ τούτοις παραδείγματα οἰστέον, καὶ εἰ ὁμοιότης τίς ἐστι, πρὸς τὰ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενα προσ-1439a ακτέον. λαμβάνειν δὲ δεῖ τὰ παραδείγματα ⟨τὰ⟩ οἰκεῖα τῷ πράγματι καὶ τὰ ἐγγύτατα τοῖς ἀκούουσι χρόνῳ ἢ τόπῳ, 20 ἐὰν δὲ μὴ ὑπάρχῃ τοιαῦτα, τῶν ἄλλων τὰ μέγιστα καὶ

aNαβ

2 *συμπαραλαμβάνοντες* **HP** *συμπερι- cett., cf. p. 57, 6* || **3** *ἀλλὰ* **a** sed **αβ** *ἀλλ' ἢ* **N** || **6** *ταύτας* **a** ipsas **α** *ταῦτα* **N** hec **β** | *ἐστὶ βεβαίωσις δι' ἧς* **a** (*ἐστὶ om.* **F**) *ἐπιβεβαιώσεις δι' ὧν* **N** est confirmatio per quam confirmabis **α** est confirmatio per quam ligabis **β** *ἔσται βεβαίωσις δι' ἧς Sp.*[3], *cf. p. 83, 15* | *τὰς*] *εἰς τὰς* **U** || **9** *δεῖ ποιεῖν* **FCUH** oportet facere **αβ** *ποιεῖν δεῖ* **P** *ποιῇς* **N** *edd. archetypi verba* (*δεῖ ποιεῖν*) *ante συναπτὰς excidisse aliquid docere videntur; desideras membrum, quod priorem casum exprimat, sc. si res probationibus indigeant, v. p. 69, 6 ἐὰν δὲ πιστεύηται κτλ., cf. p. 83, 15 sqq. auctor igitur scripsit, si res non credantur, probationibus eas coniungendas esse* | *δὲ addidi om. codd.* || **11** *ἐνθυμήματα Sp.*[2], *cf. Wendl.*[1], *p. 28*[1] *ἐπενθυμήματα codd.* || **13** *παρεμπέσει* **U**[1] *παραπέσῃ* **H**[1] || **14** *τάττειν codd.* ordina **αβ** | *ὧδε* **A** *ὡς codd.* ut **α** sicut **β** | *μὲν οὖν* **HP** || **15** *εἰ δὲ μή*] *fort. add. ὑπάρχει, cf. l. 21. p. 69, 10* | *δεικνύντας* **NF**[2]**H**[2] ostendentes **αβ** *om.* **F**[1]**CUH**[1]**P** || **16** *οὕτως* **NF**[2] sic **α** ita **β** *τούτοις* **F**[1]**CUHP** || **17.18** *εἰ ὁμοιότης τίς* **NF**[2] *εἰ ὁμοιότης* **H**[2] si similitudo **β** *εἰ ὁμοιότατά* **F**[1]**CUH**[1]**P** si simillima **α** *fort. scrib. ἃ ὁμοιότατά, cf. p. 69, 14* || **19** *τὰ*[2] *add. Halm*[2] *om. codd., cf. p. 69, 13* || **21** *ταῦτα* **H**[1]

γνωριμώτατα· μετὰ δὲ ταῦτα γνωμολογητέον. δεῖ δὲ
καὶ περὶ τὰ μέρη τῶν εἰκότων καὶ τῶν παραδειγμάτων 5
ἐπὶ τελευτῆς ἐνθυμηματώδεις καὶ γνωμολογικὰς τὰς τε-
λευτὰς ποιεῖσθαι.

5 *Καὶ τὰς μὲν πίστεις οὕτως ἐπὶ ταῖς πράξεσι προσακτέον·* 4
ἐὰν δὲ πιστεύηται τὰ πράγματα εὐθέως ῥηθέντα, τὰς μὲν
πίστεις παραλειπτέον, τῷ δὲ δικαίῳ καὶ τῷ νομίμῳ καὶ
τῷ συμφέροντι καὶ τῷ καλῷ καὶ τῷ ἡδεῖ καὶ τῷ ῥᾳδίῳ 10
καὶ τῷ δυνατῷ καὶ τῷ ἀναγκαίῳ τὰς προειρημένας πρά-
10 *ξεις βεβαιωτέον. καὶ εἰ μὲν ὑπάρχει, πρῶτον τὸ δίκαιον* 5
τακτέον, διεξιόντας δι' αὐτοῦ τε τοῦ δικαίου καὶ τοῦ
ὁμοίου τῷ δικαίῳ καὶ τοῦ ἐναντίου καὶ τοῦ κεκριμένου
δικαίου. δεῖ δὲ καὶ τὰ παραδείγματα ⟨τὰ⟩ τοῖς ὑπὸ σοῦ 15
λεγομένοις δικαίοις ὅμοια φέρειν. πολλὰ δὲ ἕξεις λέγειν ἔκ
15 *τε τῶν ἰδίᾳ παρ' ἑκάστοις δικαίων ὑπολαμβανομένων καὶ*
ἐκ τῶν ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, ἐν ᾗ λέγεις, καὶ ἐκ τῶν ἐν ταῖς
ἄλλαις πόλεσιν. ὅταν δὲ ἅπαντα τοῦτον τὸν τρόπον μετιόν- 6
τες διέλθωμεν, ἐπὶ τελευτῆς αὐτοῦ γνώμας καὶ ἐνθυμήμα- 20
τα μέτρια καὶ ἀλλήλοις ἀνόμοια ἐνεγκόντες, ἂν μὲν μα-
20 *κρὸν ᾖ τὸ μέρος καὶ βουλώμεθα μνημονεύεσθαι, συντόμως*
παλιλλογήσομεν· ἐὰν δὲ μέτριον ᾖ καὶ μνημονεύηται,
τοῦτο τὸ μέρος ὁρισάμενοι πάλιν ἕτερον προθησόμεθα.
ἔστι δὲ ὃ λέγω τοιόνδε· ὡς μὲν δίκαιόν ἐστιν ἡμᾶς βοη- 25

a N *α β*

1 *γνωριμότατα* **F** | *δὲ*[1] *om.* **N** || **2** *περὶ*] *fort. scrib. παρὰ* || **3** *ἐνθυμηματώδεις* – (*l. 4*) *ποιεῖσθαι*] *haec ab inferioris aetatis librario fabricata esse ostendunt vocabula ἐνθυμηματώδεις* (*cf. Grube, p. 160*) *et γνωμολογικάς, additamentum τὰς τελευτάς* (*post ἐπὶ τελευτῆς*), *forma ποιεῖσθαι pro ποιεῖν. auctorem sic fere scripsisse opinor: ἐνθυμήματα καὶ γνώμας φέρειν, cf. l. 18sq. p. 73, 6sq.* || **6** *πιστεύσηται* **HP** || **7** *παραληπτέον* **H**[1] | *καὶ*[1] – (*l. 8*) *καλῷ* **NF**[2] et legitimo et conferenti et bono ***α*** et conferenti et bono ***β*** *om.* **F**[1]**CUHP** || **11** *δι' αὐτοῦ Finckh*[1], *cf. p. 7, 18sqq. διὰ τούτου codd.* | *τε τοῦ* **FCUP** *τοῦ τε* **H** *τε τὸ* **N** || **13** *τὰ add. Finckh*[2] *om. codd., cf. p. 68, 19* || **14** *λέγειν* **N** dicere ***αβ*** *om.* **a** || **18** *αὐτοῦ* **FUHPN** *αὐτοῖς* **C** *fort. scrib. τοῦ μέρους, cf. 77, 15. 78, 15* || **20** *βουλώμεθα* **FH**[2]**N** *-όμεθα* **CU** *βουλευώμεθα* **H**[1]**P** || **21** *παλιλλογήσομεν* **UPN** *-ωμεν* **FCH** || **22** *τοῦτο scripsi, cf. p. 77, 16. 78, 15sqq. αὐτὸ codd.* | *πορισόμεθα* **C**

θεῖν Συρακουσίοις, ἐκ τῶν εἰρημένων ἱκανῶς ἐπιδεδεῖχθαι
νομίζω· ὡς δὲ καὶ συμφέρει ταῦτα πράττειν, ἐπιχειρήσω
7 *διδάσκειν. πάλιν δὲ περὶ τοῦ συμφέροντος ὁμοιοτρόπως*
τοῖς προειρημένοις ἐπὶ τοῦ δικαίου μετιὼν καὶ ἐπὶ τῇ
τελευτῇ ⟨τούτου⟩ τοῦ μέρους ἢ παλιλλογίαν ἢ ὁρισμὸν 5
30 *ἐπιθεὶς πάλιν ἕτερον, ὅ τι ἂν ὑπάρχῃ σοι, προτίθει.*
τοῦτον δὲ ⟨δεῖ⟩ τὸν τρόπον ἄλλο ἄλλῳ συνάπτειν μέρει καὶ
8 *συνυφαίνειν τὸν λόγον. ὅταν δὲ πάντα διέλθῃς, ἐξ ὧν*
ἐνδέχεταί σοι βεβαιῶσαι τὴν προτροπήν, ἐπὶ τούτοις ἅπασι
κεφαλαιωδῶς μετὰ ἐνθυμημάτων καὶ γνωμῶν {ἢ σχημάτων} 10
35 *δείκνυε, ὡς ἄδικον καὶ ἀσύμφορον καὶ αἰσχρὸν καὶ ἀηδὲς*
μὴ ποιεῖν ταῦτα, καὶ ἀντιτίθει κεφαλαιωδῶς, ὡς δίκαιον
καὶ συμφέρον καὶ καλὸν καὶ ἡδὺ πράττειν, ἐφ' ἃ παρα-
9 *καλεῖς. ὅταν δὲ ἱκανῶς ἤδη ᾖς ἐγνωμολογηκώς, τὴν προ-*
τροπὴν πέρατι ὅρισαι. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον βεβαιώ- 15
1439b *σομεν τὰ προτεθέντα, μετὰ δὲ τοῦτο τὸ μέρος τάξομεν*
τὴν προκατάληψιν.

33 *Αὕτη δέ ἐστι, δι' ἧς τὰς ἐνδεχομένας ἀντιλογίας ῥηθῆναι*
5 *τοῖς ὑπὸ σοῦ εἰρημένοις προκαταλαμβάνων διασυρεῖς. δεῖ*
δὲ τὰ μὲν ἐκείνων μικρὰ ποιεῖν, τὰ δὲ σαυτοῦ αὔξειν, ὡς 20
2 *ἐν ταῖς αὐξήσεσι προακήκοας. χρὴ δὲ παρατιθέναι καὶ ἓν*
πρὸς ἕν, ὅταν τὸ σὸν μεῖζον ᾖ, καὶ πλείω πρὸς πλείω καὶ
ἓν πρὸς πολλὰ καὶ πολλὰ πρὸς ἕν, διαλλάττοντα κατὰ
πάντας τοὺς τρόπους καὶ τὰ μὲν σαυτοῦ αὔξοντα, τὰ δὲ

aNαβ

1 *ἱκανῶς* **a** sufficienter **αβ** *ἴσμεν ὡς* **N** | *ἐπιδεδεῖχθαι* **aN**[1] *ἀπο-* **N**[2] **A** || **5** *τούτου add. Sp.*[2], *cf. p. 69, 22 om. codd.* | *ἢ*[1]] *καὶ* **U** || **6** *ὅ τι om.* **U** | *ὑπάρχει* **CUH** | *σοι om.* **U** | *προστίθει* **HP** || **7** *δεῖ add. Halm*[2] oportet **β** *om. codd.* **α**, *cf. p. 17, 6. 21, 5. 52, 21 τοῦ-τον δὲ τὸν τρόπον* **NF**[2]**H**[2] *τόνδε τὸν τρόπον* **F**[1]**CU** *τῷ δὲ τρόπῳ* **H**[1]**P** | *μέρει om.* **H** || **8** *διέλθοις* **C**[1]**U** || **10** *ἢ σχημάτων codd. del. Kays.*[1], *cf. p. 69, 3. 18 sq. 73, 6. 77, 16. 78, 15 sq. 83, 23 sq.* || **14** *ἤδη om.* **H**[1]**αβ**| *προτροπὴν*] *malim βεβαίωσιν* || **15** *ὅρισαι* **A** determina **αβ** *ὁρίσαι codd.* || **16** *τάξομεν Kassel* ordinemus **α** -abimus **β**, *cf. p. 84, 5 λέξομεν codd.* || **18** *αὐτὸ* **U** || **19** *διασυρεῖς Wendl.*[2], *p. 39*[1] *Kassel διασύ-ρεις codd.* || **21** *προσακήκοας* **HP** || **22** *πλείω πρὸς transposui* pulcra ad (pulcra) **α** multa ad (multa) **β** *πρὸς πλείω codd.* | *πλείω*[2] *om.* **H**[1] *πλείω καὶ om.* **P** || **24** *καὶ τὰ μὲν σαυτοῦ scripsi καὶ τὰ μὲν ἡμέτερα codd.* et nostra quidem **α** *τὰ μὲν σαυτοῦ* **A**[2] *edd.* et tua quidem **β**

τῶν ἐναντίων ἀσθενῆ καὶ μικρὰ ποιοῦντα. καὶ τοῦτον μὲν **3** 10
τὸν τρόπον ταῖς προκαταλήψεσι χρησόμεθα. ταῦτα δὲ
διελθόντες ἐπὶ τελευτῇ παλιλλογήσομεν τὰ προειρη-
μένα σχήματα διαλογισμοῦ λαβόντες ἢ ἀπολογισμοῦ ἢ
5 προαιρέσεως ἢ {ἐξ} ἐπερωτήσεως ἢ εἰρωνείας.
Ἐὰν δὲ ἐπὶ τὸ βοηθεῖν τισι προτρέπωμεν ἢ ἰδιώταις **34** 15
ἢ πόλεσιν, ἁρμόσει συντόμως εἰπεῖν καὶ εἴ τις προϋπάρχει
τούτοις πρὸς τοὺς ἐκκλησιάζοντας φιλία ἢ χάρις ἢ
ἔλεος· μάλιστα γὰρ τοῖς οὕτω διακειμένοις ἐθέλουσιν
10 ἐπαμύνειν. φιλοῦσι μὲν οὖν πάντες ⟨τούτους⟩, ὑφ᾿ ὧν **2**
οἴονται κατὰ τὸ προσῆκον εὖ πεπονθέναι ἢ πάσχειν ἢ 20
πείσεσθαι ἢ ὑπ᾿ αὐτῶν ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοὶ ἢ ὧν κηδόμε-
νοι τυγχάνουσι. χάριν δ᾿ ἔχουσι τούτοις, ὑφ᾿ ὧν οἴονται **3**
παρὰ τὸ προσῆκον ἀγαθόν τι πεπονθέναι ἢ πάσχειν ἢ
15 πείσεσθαι, ἢ ὑπ᾿ αὐτῶν ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοὶ ἢ ὧν κηδό-
μενοι τυγχάνουσι. τούτων μὲν οὖν ἄν τι ἐνῇ, χρὴ συντόμως **4** 25
διδάσκειν καὶ ἐπὶ τὸν ἔλεον ἄγειν. εὐπορήσομεν δὲ ἐλε-
εινὰ ποιεῖν, ἅπερ ἂν ἐθέλωμεν, ἐὰν συνειδῶμεν, ὅτι πάν-
τες ἐλεοῦσι τούτους, οὓς οἰκείως ἔχειν αὐτοῖς ὑπειλήφασιν
20 καὶ οἴονται ἀναξίους εἶναι δυστυχεῖν. δεῖ δὲ ταῦτα ἀποφαί- **5**
νειν ἔχοντας, οὓς ἐθέλεις ἐλεεινοὺς ποιεῖν, καὶ ἐπιδεικνύειν 30
αὐτοὺς ἢ κακῶς πεπονθότας ἢ πάσχοντας ἢ πεισομένους,
ἐὰν μὴ οἱ ἀκούοντες αὐτοῖς βοηθῶσιν. ἐὰν δὲ ταῦτα μὴ **6**
ἐνῇ, δεικτέον ὑπὲρ ὧν λέγεις ἀγαθῶν ἐστερημένους

aNαβ

2 δὲ **CUN** autem **αβ** *om.* **FHP** || **4** διαλογισμοῦ, ἀπολογισμοῦ **FN** διὰ λογισμοῦ, ἀπὸ λογισμοῦ **CUHP** per cogitationem **αβ**, a cogitatione **α** *om.* **β** || **5** ἐκ *ante* προαιρέσεως *add. Sp.*², *cf. p. 50, 18. 24 sq. 51, 4 sq.* | ἐξ *codd. delevi, cf. p. 51, 8. 90, 11* | ἢ ἐξ ἐπερωτήσεως *om.* **H¹** || **10** ἐπαμύνειν] ἀναμένειν **F¹** | φιλῶσι **H¹** | οὖν **N** igitur **αβ** *om.* **a** | τούτους *add. Sp.*³, *cf. l. 13. 19 om. codd.* || **12** τῶν *om.* **H¹** | ἢ ὧν] ὧν **H¹P** || **13** χάριν – (*l. 16*) τυγχάνουσι *om.* **H¹Pαβ** *suppl.* **H²** *ante* φιλοῦσι (*l. 10*) || **16** τι ἐνῇ **A** τι ἐν ᾗ **C** τι ἓν ᾗ **FUHP** τ᾿ ἐνῇ **N** || **18** συνειδῶμεν **FUHP** conscierimus **β** συνείδομεν **C** συνίδωμεν **N** consideraverimus **α** | ὅτι *om.* **H¹** || **19** τούτοις **H¹** | οἰκείους **UH¹P** || **20** καὶ *scripsi, cf. p. 90, 22* ἢ *codd.* | δὲ **a** δὴ **N** || **21** ἐπιδεικνύναι **P** *Ald., fort. recte, v. p. 16, 23* || **24** ἐνῇ *Bek.* ἔνη **N¹** ἔνι *cett.* | ἀγαθῶν] δεῖσθαι **H²P** *om.* **H¹** *fort. scrib.* ἀγαθῶν πολλῶν, *cf. p. 91, 19*

⟨ἢ στερομένους ἢ στερησομένους⟩, ὧν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν
ἢ τοῖς πλείστοις μέτεστιν, ἢ ἀγαθοῦ μηδέποτε τετυχηκό-
35 *τας ἢ μὴ τυγχάνοντας ἢ μὴ τευξομένους, ἐὰν μὴ νῦν οἱ*
ἀκούοντες οἰκτείρωσιν. ἐκ τούτων μὲν οὖν ἐπὶ τὸν ἔλεον
ἄξομεν. 5

7 *Τὰς δὲ ἀποτροπὰς ἐκ τῶν ἐναντίων ⟨τούτοις⟩ ποιήσομεν,*
τὸν αὐτὸν τρόπον φροιμιαζόμενοι καὶ τὰ πράγματα διεξ-
ιόντες, ταῖς τε πίστεσι χρώμενοι καὶ τοῖς ἀκούουσι δεικ-
1440 a *νύντες, ὡς ἔστιν, ἃ πράττειν ἐπιχειροῦσιν, ἄνομα καὶ*
ἄδικα καὶ ἀσύμφορα καὶ αἰσχρὰ καὶ ἀηδῆ καὶ ἀδύνατα καὶ 10
ἐργώδη καὶ οὐκ ἀναγκαῖα. ἡ δὲ τάξις ὁμοιότροπος ἔσται,
οἵα καὶ τῷ προτρέποντι.

8 *Τοῖς μὲν οὖν καθ' αὑτοὺς ἀποτρέπουσιν οὕτω τὰς*
5 *τάξεις ποιητέον· τοὺς δὲ πρὸς τὰς ὑφ' ἑτέρων εἰρημένας*
προτροπὰς ἀντιλέγοντας πρῶτον μὲν ἐν τῷ προοιμίῳ δεῖ, 15
οἷς μέλλουσιν ἀντιλέγειν, προθέσθαι, τὰ δ' ἄλλα καθ'
9 *αὑτὰ προοιμιάζεσθαι, μετὰ δὲ τὰ προοίμια μάλιστα μὲν*
ἕκαστα τῶν προειρημένων καθ' ἓν ἕκαστον προτιθέμενον
10 *ἐπιδεικνύειν, ὡς οὐκ ἔστι δίκαια οὐδὲ νόμιμα οὐδὲ*
συμφέροντα οὐδὲ τούτοις ἀκόλουθα, ἐφ' ἃ παρακαλεῖ ὁ 20
ἐναντίος. τοῦτο δὲ ποιήσεις ἀποφαίνων ἢ ἄδικα ὄντα, ἃ
λέγει, ἢ ἀσύμφορα ἢ τούτοις ὅμοια ἢ ἐναντία τοῖς δικαίοις
καὶ τοῖς συμφέρουσι καὶ τοῖς κεκριμένοις εἶναι τοιούτοις.
ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τὰ ὑπάρχοντα μέτιθι.
15 **10** *κράτιστος μὲν οὖν ὁ τρόπος τῆς ἀποτροπῆς οὗτός ἐστιν·* 25
ἐὰν δὲ μὴ ἐνδέχηται τοῦτο ποιεῖν, ⟨τῷ⟩ ἐκ τοῦ παραλελειμμέ-
νου τόπῳ ἀπότρεπε λέγων, οἷον ἐὰν ὁ ἐναντίος δίκαιον ἀπο-

aN*αβ*

1 *ἢ στερομένους ἢ στερησομένους addidi, cf. p. 74, 6 sq. 91, 3 sq. 20 sq. om. codd.* | *πᾶσιν* **H** ‖ **4** *οὖν om.* **H**^{1}**P** ‖ **6** *ἀποτροπὰς* **NH**^{1} deortationes ***α*** dissuasiones ***β*** *προτροπὰς* **FCUH**^{2}**P** | *τούτοις add.* **A** *edd., cf. e. g. p. 91, 9 sq. om. codd.* ***αβ*** ‖ **8** *τε om.* **U** | *δεικνύοντες* **UH**^{1}**P** ‖ **11** *ὁμοιότροπος Sp.*^{2} *ὁμοιοτρόπως codd.* ‖ **12** *προτρέποντι* **a** hortanti ***β*** *πρέποντι* **N** indecenti ***α*** ‖ **18** *προτιθεμένους Sp.*^{2} ‖ **23** *εἶναι τοιούτοις* **a** (*εὖ τοιούτοις* **H**^{2}) esse huiusmodi ***α*** esse hiis ***β*** *εὖ τούτοις* **N** ‖ **26.27** *τῷ ἐκ τοῦ π. τόπῳ scripsi, cf. p. 86, 24 ἐκ τοῦ π. τρόπου codd.* ‖ **27** *τρόπου del. Kassel τόπου Finckh*^{2}

φήνῃ, σὺ ἐπιχείρει δεικνύναι, ὡς ἔστιν αἰσχρὸν ἢ ἀσύμφο-
ρον ἢ ἐργῶδες ἢ ἀδύνατον ἢ ὅ τι ἂν ἔχῃς τοιοῦτον. ἐὰν δὲ
ἐκεῖνος ἔχῃ τὸ συμφέρον, σὺ ἐπιδείκνυε, ὡς ἄδικον κἄν τι 20
ἄλλο ἔχῃς πρὸς τούτῳ. δεῖ δὲ καὶ τὰ μὲν σαυτοῦ αὔξειν, τὰ **11**
5 δὲ τοῦ ἐναντίου ταπεινοῦν ποιοῦντα, ὡς ἐν τῷ προτρεπτικῷ
εἴρηται. χρὴ δὲ καὶ γνώμας φέρειν καὶ ἐνθυμήματα καθ-
άπερ ἐκεῖσε, καὶ τὰς προκαταλήψεις λύειν καὶ ἐπὶ τελευτῇ
παλιλλογεῖν. 25

Πρὸς δὲ τούτοις †ἐν μὲν ταῖς προτροπαῖς ἀποφαίνειν **12**
10 ἢ φιλίαν ὑπάρχειν, οἷς βοηθεῖν προτρέπομεν, πρὸς τοὺς
προτρεπομένους ἢ χάριν τοὺς προτρεπομένους ὀφείλοντας
ἔχειν τοῖς δεομένοις, οἷς δ' οὐκ ἐῶμεν βοηθεῖν, ἢ ὀργῆς
ἢ φθόνου ἢ ἔχθρας ἀξίους ὑπάρχοντας†. ἔχθραν μὲν **13**
οὖν ἐμποιήσομεν, ὑπ' ἐκείνων οὐ προσηκόντως τοὺς ἀπο- 30
15 τρεπομένους ἀποφαίνοντες κακῶς πεπονθότας ⟨ἢ ὑπ'
αὐτῶν⟩ ἢ τῶν φίλων, ἢ αὐτοὺς ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν·

aNαβ

1 ἐπιχείρει] ἐπείρει **P** *om.* **H¹** | δεικνύναι **CUPN** -ειν **F** ἐπιδει-κνύναι **H¹** -ειν **H²** || **4** σαυτοῦ *Cant. Sp.²* tua **αβ** αὐτοῦ *codd., cf. p. 61, 25* || **7** ἐκεῖ *Sp.²* | τελευτῇ **N**, *cf. p. 71, 3* τῇ τελευτῇ **a** || **9** ἐν μὲν – (*l. 13*) ὑπάρχοντας] *verba archetypi, quae ex consensu familiae* **a** *et versionis* **β** *intellegi possunt, mutare nolui. mihi pro certo est auctorem hic tantummodo de peroratione* ἀποτροπῆς *egisse et sic fere scripsisse:* δεῖ ἀποφαίνειν οἷς οὐκ ἐῶμεν βοηθεῖν ἔχθρας ἢ ὀργῆς ἢ φθόνου ἀξίους ὄντας. *quae nunc leguntur ab inferioris aetatis librariis aut depravata aut inculcata esse perspicuum est. offendit imprimis constructio disturbata et repetita forma passiva* προτρεπομένους, *qua auctor numquam utitur. mireris etiam, cur* ἐλέου *mentio non fiat (sed vide ne lateat sub verbo* δεομένοις*) neque transitus ad* ἀποτροπὴν *clare et distincte expressus sit; praeterea displicet ordo* ὀργῆς – φθόνου – ἔχθρας || **10** ἢ **a** aut **αβ** *om.* **N** | ὑπάρχουσαν *Sp.¹* || **10.11** πρὸς τοὺς προτρεπομένους *om.* **F¹** *del. Sp.¹* || **11** ἢ χάριν τοὺς προτρεπομένους ὀφείλοντας **FCHP** aut gratiam hortandos debentes **β** ὀφείλοντας **U** καὶ ὀφείλοντας **N¹** καὶ ὀφείλον-τας χάριν **N²** aut gratiam eis habere *pro* ἢ χάριν – (*l. 12*) δεομέ-νοις **α** || **14** ὑπ' ἐκείνων – (*l. 15*) ἀποφαίνοντες] *malim* ἐὰν ὑπ' ἐκεί-νων – ἀποφαίνωμεν, *cf. p. 74, 1* si ab illis – demonstrantes **β** | τοὺς ἀποτρεπομένους] *forma passiva suspicione non caret, cf. adn. ad l. 9–13* || **15** κακῶς ^β^ πεπονθότας ἀποφαί^ο^νοντες **F** κακῶς ἀπο-φαίνοντες πεπονθότας **C** || **15.16** ἢ ὑπ' αὐτῶν *add. Sp.², cf. p. 71, 12. 15. 90, 16 om. codd.* || **16** τυγχάνουσιν **N** diligunt **α** gerunt **β** τυγχάνομεν **a**

14 *ὀργὴν δέ, ἐὰν ἐπιδεικνύωμεν παρὰ τὸ προσῆκον ὠλιγωρημένους ἢ ἠδικημένους ⟨ὑπ'⟩ ἐκείνων ἢ τῶν φίλων, ἢ*
15 *αὐτοὺς ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν {αὐτοί}. φθόνον δὲ*
35 *παρασκευάσομεν συλλήβδην πρὸς τούτους, οὓς ἀποφαίνομεν ἀναξίως εὖ πεπραχότας ἢ πράττοντας ἢ πράξοντας, ἢ* 5
ἀγαθοῦ μηδέποτε ἐστερημένους ἢ ⟨μὴ⟩ στερομένους ἢ μὴ στερησομένους, ἢ κακοῦ μηδέποτε τετυχηκότας ἢ μὴ
16 *τυγχάνοντας ἢ μὴ τευξομένους. φθόνον μὲν οὖν καὶ ἔχθραν καὶ ὀργὴν τοῦτον τὸν τρόπον ἐμποιήσομεν, φιλίαν δὲ καὶ*
1440b *χάριν καὶ ἔλεον ἐκ τῶν ἐν ταῖς προτροπαῖς· συνθήσομεν δὲ* 10
καὶ τάξομεν ἐξ ἁπάντων τῶν προειρημένων αὐτὰς τόνδε τὸν τρόπον. **τὸ μὲν οὖν προτρεπτικὸν** *εἶδος αὐτό τε ἴσμεν, οἷόν ἐστι καὶ ἐξ ὧν συνέστηκε καὶ ὡς αὐτῷ χρηστέον.*

5 **35** *Τὸ δὲ ἐγκωμιαστικὸν καὶ τὸ κακολογικὸν πάλιν προθέμενοι σκοπῶμεν. φροιμιαστέον οὖν †καὶ περὶ τούτων* 15
πρῶτον προθέμενοι τὰς προθέσεις† καὶ τὰς διαβολὰς
2 *ἀπολύομεν ὁμοίως, ὥσπερ ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς. ἐπὶ*

a N *α β*

2 *ὑπ' ἐκείνων ἢ τῶν φίλων Hammer* ab illis aut (vel ***β***) amicis eorum ***α β*** *ἢ τῶν φίλων ἐκείνων* **N** *ἢ τῶν φίλων ἐκείνοις* **a** || **3** *αὐτοί codd.* ipsi ***β*** *om.* ***α*** *del. Sp.*[2] || **6** *ἐστερημένους – (l. 7) μηδέποτε om.* **C** || **6.7** *μὴ στερομένους ἢ* **A**[2] *Cant. edd. στερομένους ἢ* **N A**[1] *στερουμένους ἢ* **F**[2] **UHP** *om.* **F**[1] || **7** *κακοῦ* **C**, *cf. p. 91, 22 -ῶν cett.* || **7.8** *ἢ μὴ τυγχάνοντας om.* **H**[1] || **8** *μὴ* **FCHP** *μηδὲ* **UN** || **9** *τοῦτον τὸν τρόπον] malim ἐκ τούτων* || **11.12** *αὐτὰς τόνδε τὸν τρόπον codd. del. Sp.*[2] *αὐτὰς quasi antea et προτροπῶν et ἀποτροπῶν mentio facta sit. fort. etiam verba τὸ μὲν οὖν – χρηστέον (l. 12—13) delenda, et pro αὐτὰς – χρηστέον scrib. ἐντέχνως τὰς προτροπὰς καὶ τὰς ἀποτροπάς, cf. p. 91, 25 sqq.* || **12** *προτρεπτικὸν] προτρεπτικὸν καὶ τὸ ἀποτρεπτικὸν Sp.*[2] *Zwierlein, qui etiam αὐτά, οἷά et αὐτοῖς pro αὐτό, οἷόν et αὐτῷ (l. 12–13) scrib. censet* || **13** *συνέστηκε* **UN** *συνεστήκει* **FCHP** || **14** *κακολογικὸν* **A**[2] *vix recte, v. Grube, p. 161* vituperativam ***β*** *καταλογικὸν codd.* iudicialem ***α*** | *προθέμενοι* **N** *προιέμενοι* **a** || **15** *οὖν] fort. scrib. μὲν οὖν* quidem igitur ***β*** | *καὶ περὶ – (l. 16) προθέσεις] dedi archetypi verba, quae si corrigere velis, v. p. 80, 6 sqq.* | *περὶ] ἐπὶ Sauppe*[3], *sed cf. p. 80, 7. ante καὶ περὶ τούτων aliqua excidisse putes* || **16** *πρῶτον – προθέσεις] καὶ πρῶτον προθέμενοι τὰς προθέσεις τὴν εὔνοιαν παρασκευασόμεθα Sauppe*[3], *fort. recte* | *προθέμενοι codd. προθεμένους* **A**[2] *edd.* | *τὰς προθέσεις] malim τὴν πρόθεσιν vel τὸ πρᾶγμα* | *καὶ] εἰ* **U** || **17** *ἀπολύομεν codd. -σομεν Halm*[1] dissolvemus ***β*** solvamus ***α*** *ἀπολύοντας Sp.*[6]

τὸ προσέχειν δὲ παρακαλοῦμεν ἔκ τε τῶν ἄλλων τῶν ἐν
ταῖς δημηγορίαις εἰρημένων καὶ ἐκ τοῦ θαυμαστὰ καὶ 10
περιφανῆ φάσκειν †καὶ αὐτὸν ἴσον† καὶ τοὺς ἐγκωμια-
ζομένους καὶ τοὺς ψεγομένους ἀποφανεῖν πεπραγότας· ὡς
5 γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ τῶν τοιούτων εἰδῶν οὐκ ἀγῶνος, ἀλλ'
ἐπιδείξεως ἕνεκα λέγομεν.

Τάξομεν δὲ πρῶτον τὰ προοίμια τὸν αὐτὸν τρόπον, 3
ὅνπερ ἐπὶ τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν. μετὰ δὲ τὸ 15
προοίμιον δεῖ διελόμενον τὰ ἔξω τῆς ἀρετῆς ἀγαθὰ καὶ
10 τὰ ἐν αὐτῇ τῇ ἀρετῇ ὄντα †ποιεῖν οὕτως†· τὰ μὲν ἔξω
τῆς ἀρετῆς εἰς εὐγένειαν καὶ ῥώμην καὶ κάλλος καὶ
πλοῦτον, τὴν δ' ἀρετὴν εἰς σοφίαν καὶ δικαιοσύνην
καὶ ἀνδρείαν καὶ ἐπιτηδεύματα ἔνδοξα. τούτων δὲ 4 20
τὰ μὲν τῆς ἀρετῆς δικαίως ἐγκωμιάζεται, τὰ δ' ἔξω κλέ-
15 πτεται· τοὺς γὰρ εὐγενεῖς καὶ τοὺς ἰσχυροὺς καὶ τοὺς κα-
λοὺς καὶ τοὺς πλουσίους οὐκ ἐπαινεῖν, ἀλλὰ μακαρίζειν
προσήκει.

Ταῦτα δὴ διαλογισάμενοι μετὰ τὰ προοίμια πρῶτον τὴν 5
γενεαλογίαν τάξομεν· πρῶτον γὰρ τοῖς ἀνθρώποις καὶ 25

aNαβ

ἀπολυομένους Finckh² ἀπολυτέον Halm² | *τοῖς προτρεπτικοῖς] displicet numerus*

1 *τὸ προσέχειν δὲ* **a** *τὸ προσέχειν* **N¹** *δὲ τὸ προσέχειν* **N²A** | *παρακαλοῦμεν codd. fort. scrib. παρακαλέσομεν* rogabimus ***β*** rogemus ***α*** || **3** *περιφανῆ* **N** *δια-* **a** | *φάσκειν] φάσκειν εἶναι Wurm ap. Hammer* | *καὶ αὐτὸν ἴσον (ἴσα* **N** *fort. e corr.* equalem ***α***, forte ***β****) καὶ codd. κατ' ἴσον καὶ Sauppe³ del. Kays.²* | *αὐτὸν] αὐτοὺς Sp.²* || **4** *ἀποφανεῖν Kays., Cornifici Rhet. ad C. Herennium libri, 1854, p. 272 Sauppe³, cf. p. 60, 9 ἀποφαίνειν codd.* || **5** *τὸ om.* **HP** | *τῶν τοιούτων εἰδῶν] ἐπὶ τούτων τῶν εἰδῶν Sp.³, sed v. ad l. 6* | *ἀλλ' om.* **U** || **6** *λέγομεν] an scrib. χρῆσίς ἐστι vel similiter (cf. p. 5, 17 sqq.)?* || **8** *ὧνπερ* **P** || **8.9** *τὸ προοίμιον – (l. 18) μετὰ del. Ipf., p. 47 sqq., sed v. Wendl.², p. 54 sqq. τὸ προοίμιον] offendit numerus, cf. l. 7. 18* || **10** *τὰ¹ om.* **N** | *ποιεῖν οὕτως] ἐπαινεῖν. διαιρήσομεν δὲ οὕτως Kays., Cornifici Rhet. ad C. Herennium libri, 1854, p. 272 ἐπαινεῖν οὕτως Sauppe³* | *μὲν* **a** *μὲν οὖν* **N** quidem igitur ***α*** *om.* ***β*** || **11** *εὐγένειαν* **A²** *edd.* nobilitatem ***β*** *εὐσθένειαν codd.* sanitatem ***α*** || **13** *ἐπιτηδευμάτων* **N** || **15** *εὐγενεῖς – καλοὺς Sp.² ἰσχυροὺς καὶ τοὺς καλοὺς καὶ τοὺς εὐγενεῖς codd.* || **18** *δὴ] δὲ Sp.³* | *διαλογισάμενοι* **FCUHN** *λογισάμενοι* **P** *Ald. διελόμενοι Sp.³, sed v. διαλογισμὸν (p. 50, 8 sqq.) ap. auct. ad Her. 3. 12 i. f.:* incertos esse, quid potissimum laudemus *etc.* | *πρῶτον* **a** primo ***αβ*** *πρώτην* **N**

τοῖς ἄλλοις ζῴοις τοῦθ' ὑπάρχει ἔνδοξον ἢ ἄδοξον.
{τοιγαροῦν τὸν μὲν ἄνθρωπον ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον ζῷον
εὐλόγως γενεαλογήσομεν. ὅταν δὲ πάθος ἢ πρᾶγμα ἢ
λόγον ἢ κτῆμα, ἀπ' αὐτῶν εὐθὺς τῶν προσόντων ἐνδόξων
6 ἐπαινέσομεν}. γενεαλογεῖν δὲ ὧδε δεῖ· ἐὰν μὲν ὦσιν οἱ 5
30 πρόγονοι σπουδαῖοι, πάντας ἐξ ἀρχῆς ἀναλαβόντα μέχρι
πρὸς τὸν ἐγκωμιαζόμενον ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προγόνων
7 κεφαλαιωδῶς ἔνδοξόν τι παρατιθέναι· ἐὰν δὲ οἱ πρῶτοι
μὲν ὦσι σπουδαῖοι, τοὺς δὲ λοιποὺς συμβεβήκῃ μηδὲν
ἀξιόλογον πρᾶξαι, τοὺς μὲν πρώτους τὸν αὐτὸν τρόπον 10
35 διελθεῖν, τοὺς δὲ φαύλους παραλιπεῖν προφασισάμενον,
ὅτι διὰ πλῆθος τῶν προγόνων οὐ θέλεις λέγων αὐτοὺς
μακρολογεῖν, ἔτι δὲ οὐκ ἄδηλον εἶναι πᾶσιν, ὅτι τοὺς
ἐξ ἀγαθῶν γενομένους εἰκός ἐστι τοῖς προγόνοις ὁμοιοῦ-
8 σθαι. ἐὰν δὲ οἱ παλαιοὶ πρόγονοι φαῦλοι τυγχάνωσιν ὄντες, 15
οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔνδοξοι, τούτοις δεῖ γενεαλογεῖν καὶ
1441a λέγειν, ὅτι περὶ μὲν ἐκείνων περίεργον ἂν εἴη μακρολογεῖν,
τοὺς δὲ πλησίον γεγονότας τῶν ἐπαινουμένων τούτους
ὄντας ἀγαθοὺς ἐπιδείξειν· καὶ δῆλον, ὡς οἵ γε τούτων
πρόγονοι σπουδαῖοί τινες ἦσαν· οὐ γὰρ εἰκὸς φανῆναι τοὺς 20
τοιούτους καλοὺς ἢ ἀγαθοὺς {εἶναι} ἐκ μοχθηρῶν προγό-
5 9 νων γεγονότας. ἐὰν δὲ μηδὲν ἀπὸ τῶν προγόνων ἔνδοξον

aNαβ

1 *ὑπάρχει* **a** est ***α*** *ὑπάρχειν* **N** *om.* ***β*** ‖ **2** *τοιγαροῦν – (l. 5) ἐπαινέσομεν codd. del. Kays.*[1] *et res et verba ostendunt haec ab inferioris aetatis magistro inculcata esse τοιγαροῦν ὅταν μὲν – ζῷον ἐγκωμιάζωμεν, εὐλόγως etc. Kassel* | *τι* **a** *τοι* **N** ‖ **4** *κτῆμα*] *κτῆμα ἐγκωμιάζωμεν Sp.*[3] | *εὐθὺς* **UH** ilico ***α*** statim ***β*** *ἐυθὺ* **NFCP** | *ἐνδόξων* **CUN** *ἐνδόξων εὐλόγως* **FHP** ‖ **5** *ὧδε δεῖ* **a** *δεῖ ὧδε* **N** ‖ **6** *πάντες Sauppe*[3] | *ἀναλαβόντα Sp.*[2] *-τες codd.* ‖ **7** *τὸν*] *τὸ* **P** | *ἑκάστης* **HP** ‖ **8** *παρατιθέναι Finckh*[1] *περι- codd.* | *οἱ om.* **H**[1]**P** ‖ **9** *συμβεβήκῃ Sp.*[3] *συμβέβηκε codd.* ‖ **10** *πρώτους*] *τρόπους* **P** ‖ **11** *διελθεῖν*] *δεῖ διεξελθεῖν Sp.*[6] oportet tractare ***αβ*** ‖ **12** *λέγων* **FH**[2]**N** *-ειν* **CUH**[1]**P** dicere ***β*** *om.* ***α*** | *αὐτοὺς* **a** eos ***β*** *αὐτὰ* **N** *om.* ***α*** ‖ **14** *γινομένους* **U** | *εἰκός ἐστι*] *οὐκ ἔστι* **C** ‖ **19** *ἐπιδείξειν codd. -εις Sp.*[2], *sed v. l. 12sq. (inf. post ὅτι)* ‖ **20** *γὰρ*] *μὲν* **H**[1] ‖ **21** *ἢ ἀγαθοὺς*] *κἀγαθοὺς Sp.*[2] | *εἶναι codd. del. Sp.*[2] *fort. scrib. εἰκὸς εἶναι τοὺς τοιούτους καλοὺς κἀγαθοὺς φανῆναι* | *προγόνων γεγονότας Sp.*[2] *προγεγωνότας* **N** *προγεγονότας* **a** ‖ **22** *τῶν om.* **H**[1]

ὑπάρχῃ, λέγε, ὡς αὐτός ἐστι γενναῖος, συμβιβάζων, ὡς
εὖ γεγόνασι πάντες οἱ πρὸς τὴν ἀρετὴν εὖ πεφυκότες.
ἐπιτίμα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὅσοι τοὺς προγόνους ἐπαι-
νοῦσι, λέγων, ὅτι πολλοὶ προγόνων ἐνδόξων τυχόντες ἀν-
5 *άξιοι γεγόνασι. λέγε δὲ καὶ ὅτι τοῦτον, οὐ τοὺς προγόνους* 10
πρόκειται νῦν ἐγκωμιάζειν. ὁμοιοτρόπως δὲ καὶ κακο- **10**
λογοῦντα ἐπὶ τῶν μοχθηρῶν προγόνων ποιητέον τὴν
γενεαλογίαν. καὶ τοῦτον μὲν τὸν τρόπον ἐν τοῖς ἐπαίνοις
καὶ ταῖς κακολογίαις τὰς γενεαλογίας τακτέον.
10 *Εἴ τι δὲ ἔνδοξον αὐτῷ διὰ τὴν τύχην ὑπῆρξε* ***** **11** 15
τοῦτο μόνον διαφυλάττοντα, πῶς τὰ πρέποντα ταῖς
ἡλικίαις ἐρεῖς καὶ μὴ μακρά. τοὺς γὰρ παῖδας οὐχ
οὕτω δι' αὐτοὺς ὡς διὰ τοὺς ἐφεστῶτας οἴονται κοσμίους
εἶναι καὶ σώφρονας· διὸ βραχυλογητέον περὶ αὐτῶν. ὅταν **12**
15 *δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διέλθῃς, ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ μέρους*
ἐνθύμημα καὶ γνώμην εἰπὼν ὅρισαι τοῦτο τὸ μέρος, καὶ ἐπὶ 20
τῇ τοῦ νεανίσκου ἡλικίᾳ τὴν πρόθεσιν ποιήσας καὶ
προτιθέμενος ἢ τὰ ἔργα τοῦ ἐπαινουμένου ἢ τὸν τρόπον ἢ
τὰ ἐπιτηδεύματα αὖξε, καθάπερ εἴπομεν πρότερον ἐν
20 *ἀρχαῖς ἐπὶ τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ εἴδους, διεξιὼν ὅτι ὑπὸ*
τούτου τοῦ ἐπαινουμένου ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ὄντος τὸ καὶ 25
τὸ γέγονεν ἔνδοξον ἢ ὅτι διὰ τούτου {ἢ ὅτι διὰ τοῦ

aN*αβ*

2 *τὴν om.* **H^{1}P** || **3** *ἐπιτίμα Sp.*^{2} argue ***α*** *ἐπιτιμᾶν codd., quod defendit Us.* || **5** *τοῦτον] τούτοις* **C** || **6** *ὁμοιοτρόπως* **UHP** *ὁμο-* **FCN** | *δὲ om.* **H^{1}P** || **10** *εἴ τι — (l. 11) πῶς τὰ] hic excidisse constat et quae auctor de ceteris fortunae bonis docuerat (v. p. 75,11 sq., ubi robur pulchritudo divitiae commemorantur) et quibus transierat ad animi bona. lac. ante εἴ τι indic. Sauppe*^{3}*, post τύχην Sauppe*^{1}*, post ὑπῆρξε Forst.* | *εἴ τι* **N** si quid ***α*** *om.* ***β*** *εἴτε* **a** | *τύχην] ψυχὴν Sp.*^{1} || **11** *διαφυλάττοντα] δεῖ φυλάττειν Sp.*^{2} | *πῶς* **a** *πῶς vel πως* **N** *ὅπως Bek. Sp.*^{1} | *τὰ* **NF^{2}H^2** *om.* **F^{1}CUH^{1}P** *del. Sp.*^{1} || **12** *ἐροῖς* **N** | *μὴ μακρά* **a** non prolixa ***α*** *om.* ***β*** *μικρά* **N** | *γὰρ om.* **H^1** || **14** *βραχυ-λογητέον* **N** sub breviloquio . . . dicendum ***α*** brevilogizandum ***β*** *βραχυλογητέον εἶναι* **a** || **15** *τὸν τρόπον τοῦτον* **C** | *τρόπον] τρόπον εἶναι* **P** | *τῇ om.* **NH^1**, *cf. p. 78,15. 79,4* || **16** *ὅρισαι* **A** *edd.* determina ***β***, *cf. p. 70,15 ὁρίσας codd.* | *καὶ ἐπὶ – (l. 17) ἡλικίᾳ Sp.*^{2} *ἐπὶ τῇ τοῦ νεανίσκου ἡλικίᾳ καὶ codd.* || **17** *τὴν πρόθεσιν ποιήσας καὶ del. Kays.*^{1} || **18** *προθέμενος Sp.*^{6} || **19** *αὖξε Sp.*^{2} *αὔξειν codd.* || **19.20** *ἐν ἀρχαῖς πρότερον* **F** || **21** *τούτου om.* **HP** || **22** *τούτου* **A** (per) istum ***αβ*** *τοῦτον codd.* | *ἢ ὅτι*^{2} *– (p. 78,1) ἐπιτηδεύματος] del. Sp.*^{6}

ἐπιτηδεύματος} ἢ ἐκ τούτου ἢ ἕνεκα τούτου ⟨ἢ οὐκ ἄνευ
13 τούτου⟩. δεῖ δὲ καὶ ἑτέρων νέων ἐνδόξους πράξεις παριστά-
ναι καὶ †ὑπερβάλλειν ταύτας ἐκείνων†, τοῦ μὲν ἑτέρου
τἀλάχιστα τῶν ὑπαρχόντων λέγοντα, τοῦ δ' ὑπὸ σοῦ
30 ἐπαινουμένου τὰ μέγιστα. χρὴ δὲ καὶ παρ' ἄλλα σμικρὰ 5
ἔνδοξα πράγματα παριστάναι ⟨τὰ⟩ ὑπὸ σοῦ λεγόμενα,
14 ⟨καὶ⟩ οὕτω μεγάλα φανεῖται. δεῖ δὲ καὶ εἰκάζοντα τὰς
πράξεις αὔξειν ὧδε· καίτοι ὅστις νέος οὕτω φιλόσοφος
ἐγένετο, οὗτος πρεσβύτερος γενόμενος μεγάλην ἂν ἐπί-
35 δοσιν ἔσχε· καίτοι ὅστις ἐρρωμένως τοὺς ἐν τοῖς γυμνα- 10
σίοις ὑπομένει πόνους, σφόδρα τὴν ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ φιλο-
πονίαν ἀγαπήσει. τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον εἰκάζοντες
αὐξήσομεν.

15 Ὅταν δὲ καὶ περὶ τῆς ἡλικίας τοῦ νεανίσκου διέλθωμεν,
καὶ ἐπὶ τῇ τελευτῇ τούτου τοῦ μέρους γνώμας καὶ ἐν- 15
1441 b θυμήματα τάξομεν· καὶ παλιλλογήσαντες συντόμως τὰ
προειρημένα ἢ πέρατι τὸ μέρος {τελευταῖον} ὁρισάμενοι,
πάλιν ⟨διέξιμεν⟩, ἃ διεπράξατο ὁ ὑφ' ἡμῶν ἐγκωμιαζό-
16 μενος ἀνήρ· ⟨καὶ⟩ προθέμενοι τὴν δικαιοσύνην πρῶ-

aNαβ

1.2 *ἢ οὐκ ἄνευ τούτου add. Sp.*[3], *cf. p. 22, 2 sqq. om. codd.* || **3** *ὑπερβάλλειν ταύτας ἐκείνων codd. παραβάλλειν ταύτας ταῖς ἐκείνων Finckh*[1], *cf. p. 23, 1 sq.* comparare istos ad illos **β** || **4** *τάχιστα* **F**[1] || **5** *τὰ om.* **H** | *παρ' ἄλλα σμικρὰ Finckh*[1] *παρ' ἄλλοις μικρὰ codd. malim πρὸς ἄλλα μικρά, cf. p. 23, 8* || **6** *καὶ ἔνδοξα* **HP** | *παριστάναι τὰ Sp.*[2] *παριστάμενα codd.* || **7** *καὶ οὕτω μεγάλα φανεῖται scripsi, cf. p. 23, 4* et ita tue magne apparebunt **β** *οὕτω μεγάλα φαίνεσθαι codd.* | *δεῖ Sp.*[1] *ἀεὶ codd.* || **8** *καίτοι ὅστις Finckh*[1], *cf. p. 23, 22 sqq. καὶ ποῖός τις* **F**[1]**C** et qualis aliquis **α** et qualis **β** *καὶ ποῖ τις* **UP** *καὶ ποῖ τις* **H**[1] *καὶ πῇ καὶ ποῖός τις* **F**[2]**H**[2] *καὶ ποῖ καὶ ποῖός τις* **N** || **9** *οὗτος Hammer ὅς* **FH**[1]**N** qui **αβ** *ἧς* **CUP** *οἷς* **H**[2] || **10** *ἔσχες* **P** | *καίτοι ὅστις Finckh*[1] *καὶ τοιοῦτός τις codd.* || **11** *φιλοσοφίᾳ] φιλοπονίᾳ* **U** || **12** *μὲν οὖν* **N** quidem igitur **αβ** *μὲν* **a** || **14** *ὅταν* **A** *edd. ὅτε codd.* | *περὶ τῆς ἡλικίας scripsi περὶ τὴν ἡλικίαν codd. τὰ περὶ τὴν ἡλικίαν* **A** *Cant.* | *διέλθομεν* **P** *Ald.* || **15** *καὶ*[1] *om.* **F** *del.* **H**[2] | *τῇ om.* **N** || **16** *καὶ Sauppe*[3], *cf. p. 69, 17 sqq. ἢ codd.* || **17** *πέρατι Finckh*[1], *v. p. 70, 15 παρὰ* **a** *περὶ* **N** circa **β** in **α** | *τὸ] τὸν* **N**[1] | *τελευταῖον om.* **U** *delevi* || **18** *διέξιμεν add. Sauppe*[3] *om. codd. fort. addendum μέτιμεν, cf. p. 70, 4* || **19** *καὶ add. Sauppe*[3] *om. codd.* | *πρῶτον] τάξομεν πρῶτον* **A**[2] *post πρῶτον fort. suppl. ἐὰν ὑπάρχῃ vel sim.*

τον καὶ ὁμοιοτρόπως τοῖς προειρημένοις αὐξήσαντες ἥξο- 5
μεν ἐπὶ τὴν σοφίαν, ἐὰν ὑπάρχῃ· καὶ ταύτην τὸν αὐτὸν
τρόπον διελθόντες, προθέμενοι τὴν ἀνδρείαν, ἐὰν ᾖ, καὶ
τὴν αὔξησιν ταύτης πάλιν διαδραμόντες, ὅταν ἐπὶ τῇ
5 τελευτῇ τοῦ μέρους γενώμεθα καὶ πάντα τὰ εἴδη διεξε-
ληλυθότες ὦμεν, παλιλλογήσαντες ἐν κεφαλαίῳ τὰ προ- 10
ειρημένα ⟨ἐπὶ⟩ τελευτῇ ἤτοι γνώμην ἢ ἐνθύμημα παντὶ
τῷ λόγῳ ἐπιθήσομεν. ἁρμόσει δὲ ἐν τοῖς ἐπαίνοις καὶ
πολλοῖς ὀνόμασι περὶ ἕκαστον χρησάμενον μεγαλοπρεπῆ
10 τὴν λέξιν ποιῆσαι.

Τὸν δ' αὐτὸν τρόπον ἐπὶ τῶν μοχθηρῶν πραγματο- **17**
λογοῦντες τὰς κατηγορίας συστήσομεν. δεῖ δὲ μὴ σκώπτειν, 15
ὃν ἂν κακολογῶμεν, ἀλλὰ διεξιέναι τὸν βίον αὐτοῦ· μᾶλλον
γὰρ οἱ λόγοι τῶν σκωμμάτων καὶ τοὺς ἀκούοντας πείθουσι
15 καὶ τοὺς κακολογουμένους λυποῦσι. τὰ μὲν γὰρ σκώμματα
στοχάζεται τῆς ἰδέας ἢ τῆς οὐσίας· οἱ δὲ λόγοι τῶν ἠθῶν
καὶ τῶν τρόπων εἰσὶν οἷον εἰκόνες. φυλάττου δὲ καὶ τὰς **18** 20
αἰσχρὰς πράξεις μὴ αἰσχροῖς ὀνόμασι λέγειν, ἵνα μὴ
διαβάλῃς τὸ ἦθος, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα αἰνιγματωδῶς ἑρμη-
20 νεύειν καὶ ἑτέρων πραγμάτων ὀνόμασι χρώμενος δηλοῦν
τὸ πρᾶγμα. χρὴ δὲ ⟨καὶ⟩ ἐν ταῖς κακολογίαις εἰρωνεύεσθαι **19**
καὶ καταγελᾶν τοῦ ἐναντίου, ἐφ' οἷς σεμνύνεται, καὶ ἰδίᾳ 25
μὲν καὶ ὀλίγων παρόντων ἀτιμάζειν αὐτόν, ἐν δὲ τοῖς
ὄχλοις κοινὰς μάλιστα κατηγορίας λοιδορεῖν· αὔξειν δὲ
25 καὶ ταπεινοῦν τὸν αὐτὸν τρόπον τὰς κακολογίας, ὅνπερ καὶ

aNαβ

1 *εἰρημένοις* **P** || **4** *ταύτης om.* **HP** | *πάλιν fort. transpon. ante προθέμενοι (l. 3)* | *τῇ om.* **N** || **7** *ἐπὶ τελευτῇ scripsi, v. e. g. p. 71, 3. 73, 7* in ultimitate **β** *τελευτὴν codd.* | *ἐνθυμήματα* **H**[1]**P** || **9** *ἑκάστων Us.* | *χρησάμενον* **N** utentem **β** utendo **α** *χρησάμενοι* **a** || **11** *πραγματολογοῦντες* **a**, *cf. p. 67, 22* res dicentes **α** pragmatologizantes **β** *πραγμάτων κακολογοῦντες* **N** || **12** *κατηγορίας] fort. scrib. κακολογίας* | *συστήσομεν* **a** *στήσομεν* **N** || **17** *φυλάττουσι* **U** || **19** *διαβάλῃς* **FHN** *διαβάλλῃς* **CUP** | *τοιαῦτα δεῖ Sp.*[2] | *ἑρμηνεύουσι* **H**[1] || **20** *χρώμενος Sylb. χρωμένους codd.* || **21** *καὶ Matr. om. codd.* || **22** *τοὺς ἐναντίους* **P**

τὰ ἐγκώμια. περὶ μὲν οὖν τούτων τῶν εἰδῶν ἐντεῦθεν εἰδήσομεν τὴν χρῆσιν.

30 **36** Λοιπὸν δέ ἐστιν ἡμῖν εἶδος τό τε κατηγορικὸν ⟨καὶ τὸ ἀπολογικὸν⟩ καὶ τὸ ἐξεταστικόν. ταῦτα πάλιν ὡς ἐν τῷ δικανικῷ γένει συνθήσομεν καὶ τάξομεν, {καὶ} διέλ- 5
2 θωμεν. πρῶτον μὲν οὖν ἐν τοῖς προοιμίοις προθήσομεν τὸ πρᾶγμα, περὶ οὗ κατηγορήσομεν ἢ ἀπολογησόμεθα,
35 ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἰδῶν. προσέχειν δὲ παρακαλέσομεν ἐκ τῶν αὐτῶν ὧν ἐν τῷ προτρεπτικῷ καὶ ἐν τῷ ἀποτρεπ-
3 τικῷ. †ἔτι δὲ καὶ περὶ τῆς εὐμενείας τῷ μὲν εὖ διακειμένῳ 10 ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου ἢ τοῦ παρόντος καὶ μήτε διαβεβλημένῳ τῷ πρὸς αὐτὸν ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς τὸν
1442a λόγον τοὺς ἀκούοντας δυσχεραίνειν τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς
4 περὶ ἐκείνων εἴρηται, τὴν εὐμένειαν ποριστέον· τῷ δὲ μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένῳ ἢ ἐκ τοῦ παροιχομένου 15 χρόνου ἢ ἐκ τοῦ παρόντος ἢ δι' ἑαυτὸν ἢ τὸ πρᾶγμα ἢ τὸν
5 λόγον διαβεβλημένῳ ἔνια μὲν μεμιγμένως, ἔνια δ' ἰδίως.†

5 Οὗτος μὲν οὖν ὁ τρόπος ἔσται, δι' οὗ τὴν εὐμένειαν παρασκευαστέον. τοὺς μὲν γὰρ μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένους αὐτοὺς μὲν συντόμως ἐπαινετέον καὶ τοὺς 20

aNαβ

1 ὡς εἰδήσομεν **H**[1] || **3** κατηγορητικὸν **U** || **3.4** καὶ τὸ ἀπολογητικὸν (*quod Fuhr*[2] *correxit in* ἀπολογικὸν, *cf. p. 25, 1. 4*) *add. Sp.*[1] *om. codd.* || **5** καὶ[2] *codd. om. Cant. del. Sp.*[1] | διέλθομεν **P** *Ald.* || **8** ἐπὶ **a** in **αβ** *om.* **N** || **9** ὧν] ὡς **H** | ἐν τῷ[2] *om. Cant.* | ἀποτρεπτικῷ *Cant. Sp.*[2] dehortativa **β** ἀπολογητικῷ *codd., sed v. l. 14* (ἐκείνων) || **10** ἔτι δὲ – (*l. 17*) ἰδίως] *locum prorsus corruptum conturbatumque corrigere nolui. vide tamen, ne sic fere scripsisse auctorem verisimile sit:* ... τῷ μὲν εὖ διακειμένῳ καὶ τῷ μήτε διαβεβλημένῳ μήτε εὖ διακειμένῳ (*cf. p. 61, 7 sq.*) καὶ τῷ διαβεβλημένῳ ἢ ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου ἢ ἐκ τοῦ παρόντος τῷ πρὸς αὐτὸν ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα ἢ πρὸς τὸν λόγον τοὺς ἀκούοντας δυσχεραίνειν τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς περὶ ἐκείνων εἴρηται, τὴν εὐμένειαν ποριστέον. τῷ δὲ μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένῳ καὶ τῷ ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου ἢ δι' ἑαυτὸν ἢ τὸ πρᾶγμα (*cf. p. 81, 12 sqq.*) διαβεβλημένῳ ἔνια μὲν μεμιγμένως, ἔνια δ' ἰδίως λεκτέον | καὶ *om.* **U** | εὖ] οὖν **H**[1](?) || **11** ἐκ τοῦ – καὶ *del. Sp.*[5] | μήτε] μηδὲ **A**[2] *edd.* μὴ *Sp.*[2] || **13.14** ὡς περὶ] ὅνπερ ἐπ' *Sp.*[2] || **14** ποριστέον] παρασκευαστέον *Rack., sed cf. p. 81, 13* || **15** ἢ – (*l. 16*) παρόντος *del. Sp.*[5], *v. p. 81, 14 sq.* || **16** ἢ[2]] καὶ τῷ ἢ *Sp.*[6] *Hammer*

ἐναντίους κακολογητέον. δεῖ δὲ αὐτοὺς ἐκ τούτων ἐπαινεῖν, ὧν μάλιστα μέτεστι τοῖς ἀκούουσι, λέγω δὲ φιλόπολιν 10
φιλέταιρον ⟨εὐχάριστον⟩ ἐλεήμονα τὰ τοιαῦτα, τὸν δ' ἐναντίον κακολογεῖν ἐκ τούτων, ἐφ' οἷς οἱ ἀκούοντες
5 ὀργιοῦνται, ταῦτα δέ ἐστι μισόπολιν μισόφιλον ἀχάριστον ἀνελεήμονα τὰ τοιαῦτα. χρὴ δὲ καὶ τοὺς δικαστὰς ἐπαίνῳ 6
θεραπεῦσαι, ὡς δικασταὶ δίκαιοι καὶ δεινοί εἰσι. συμπαραληπτέον δὲ καὶ τὰς ἐλαττώσεις, εἴ που τῶν ἀντιδίκων καταδεεστέρως ἔχει πρὸς τὸ λέγειν ἢ πράττειν ἢ ἄλλο τι τῶν 15
10 περὶ τὸν ἀγῶνα. πρὸς δὲ τούτοις ἐμβλητέον τό τε δίκαιον καὶ τὸ νόμιμον καὶ τὸ συμφέρον καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα.

Τῷ μὲν οὖν μήτε εὖ μήτε κακῶς διακειμένῳ ἐκ τούτων 7 20
ἐν τοῖς δικασταῖς τὴν εὔνοιαν ποριστέον· τὸν δὲ διαβεβλημένον, ἐὰν μὲν ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου ⟨περὶ αὐτὸν
15 τὸν ἄνθρωπον⟩ αἱ διαβολαὶ ὦσιν ⟨ἢ⟩ περὶ τὸν λόγον, ἴσμεν ὡς δεῖ τὰ τοιαῦτα λύειν ἐκ τῶν προτέρων, ἐὰν δὲ ἐκ τοῦ παρόντος χρόνου περὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον, ἀναγκαῖον διαβεβλῆσθαι, ἐὰν ἀπρεπὴς ᾖ τῷ παρόντι 25
ἀγῶνι ἢ ὑπεναντίος τοῖς ἐγκλήμασιν ἢ ὁμολογού-
20 μενος τῇ κατηγορίᾳ. ἀπρεπὴς μὲν οὖν γένοιτ' ἄν, ἐὰν 8
ἀγωνίζηται νεώτερος ἢ πρεσβύτερος ὑπὲρ ἄλλου, ὑπεναντίος δέ, ἐάν τις ἰσχυρὸς ὢν ἀσθενεῖ δικάζηται αἰκίας, ἢ ἐάν τις ὑβριστὴς ὢν ὕβριν ἐγκαλῇ σώφρονι, ἢ ἐάν τις πάνυ 30
πλουσίῳ δικάζηται πάνυ πένης χρημάτων {ἐγκαλῶν}. οἱ 9
25 μὲν οὖν τοιοῦτοι ὑπεναντίοι εἰσὶ τοῖς ἐγκλήμασιν· ὁμο-

aNαβ

1 *αὐτοὺς] αὐτῶν* **F**[1] *fort. scrib. αὐτὸν* || **3** *φιλέταιρον] φίλτερον* **N**[1] | *εὐχάριστον add.* **H**[2] *om. cett.* | *τὰ] καὶ τὰ Matr.* et **αβ** || **4** *τούτων* **N** hiis **αβ** *τούτου* **a** || **6** *τὰ* **a** *καὶ τὰ* **N** et **αβ** | *ἐπαίνοις* **H**[2] || **8** *καταδεεστέρως Erasm.*[3] *-ους codd.* || **13** *τὸν δὲ διαβεβλημένον scripsi, cf. p. 61,16 τῷ δὲ -ῳ codd.* || **14** *ἐκ τοῦ παροιχομένου χρόνου del. Sp.*[2] || **14.15** *περὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον et ἢ (l. 15) addidi: habes ambas διαβολῶν species, quas contra auctor nulla iudicialis generis propria argumenta (v. p. 80,17. 83,7 sqq.) affert* || **15** *περὶ τὸν λόγον del. Sp.*[6] || **16** *ὡς om.* **H**[1] | *τὰ τοιαῦτα* **N** huiusmodi **αβ** *ταῦτα* **a** *ταύτας Sp.*[2] || **17** *ἄνθρωπον] χρόνον* **P** || **18** *ἐὰν μὲν* **H**[1] || **19** *τοῖς ἐγκλήμασι] fort. scrib. τῷ ἐγκλήματι, cf. p. 82,25* || **21** *ἢ πρεσβύτερος del. Sp.*[2], *cf. p. 82,21* || **22** *ἀσθενεῖ* **FCH**[2]**PN** *-ῆ* **U** *ἰσχυρῷ* **H**[1] || **23** *ἐγκαλῇ* **UN** *-εῖ* **FCHP** || **24** *ἐγκαλῶν codd. delevi*

λογούμενος δ' ἔσται, ἐάν τις ἰσχυρὸς ὢν ὑπὸ ἀσθενοῦς
αἰκίας διώκηται, ἢ ἐάν τις κλέπτης δοκῶν εἶναι κλοπῆς
35 *δίκην φεύγῃ. ὅλως δὲ οἱ τὰς περὶ αὐτῶν δόξας ὁμοιοτρό-*
πους αὐτοῖς ἔχοντες ὁμολογούμενοι τοῖς ἐγκλήμασι δόξου-
10 *σιν εἶναι. περὶ μὲν οὖν αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ παρόν-* 5
τος χρόνου τοιαῦται γενήσονται διαβολαί, αἱ δὲ περὶ τὸ
πρᾶγμα συμβαίνουσαι, ἐάν τις πραγματεύηται πρὸς
1442b *οἰκείους φίλους ἢ ξένους ἢ ἰδίους, ἢ περὶ μικρῶν ἢ αἰσχρῶν·*
ταῦτα γὰρ ἀδοξίαν τοῖς δικαζομένοις ποιεῖ.
11 *Πῶς οὖν τὰς διαβολὰς τὰς προειρημένας ἀπολύσομεν,* 10
τοῦτο δηλώσω. δύο μὲν δὴ στοιχεῖα λέγω κοινὰ κατὰ
πάντων, τὸ μέν, οἷς ἂν νομίζῃς τοὺς κριτὰς ἐπιπλήξειν,
5 *προκαταλάμβανε καὶ αὐτὸς ἐπίπληττε, τὸ δὲ ἕτερον,*
εἰ τὰς πράξεις μάλιστα μὲν εἰς τοὺς ἀντιδίκους ἀποτρέ-
ψεις, εἰ δὲ μή, εἰς ἄλλους τινάς, προφάσει χρώμενος, 15
ὅτι οὐχ ἑκών, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀνταγωνιστῶν ἀναγκαζό-
12 *μενος εἰς τὸν ἀγῶνα κατέστης. καθ' ἑκάστην δὲ τὴν δια-*
10 *βολὴν τάδε χρὴ προφασίζεσθαι· τὸν μὲν νεώτερον πρεσ-*
βυτέρων φίλων ἀπορίαν τῶν ἀγωνιουμένων ὑπὲρ αὐτοῦ ἢ
μέγεθος ἀδικημάτων ἢ πλῆθος ἢ προθεσμίαν χρόνου ἢ 20
13 *ἄλλο τι τοιοῦτον. ἐὰν δὲ ὑπὲρ ἄλλου λέγῃς, ῥητέον, ὡς*
διὰ φιλίαν συνηγορεῖς ἢ δι' ἔχθραν τοῦ ἀντιδίκου ἢ διὰ
15 *τὸ τοῖς πράγμασι παραγενέσθαι ἢ διὰ τὸ τῷ κοινῷ συμ-*
φέρον ἢ διὰ τὸ ἔρημον εἶναι καὶ ἀδικεῖσθαι, ᾧ συνηγορεῖς.
14 *ἐὰν δὲ ὑπεναντίος τῷ ἐγκλήματι ἢ ὁμολογούμενος τῇ* 25
κατηγορίᾳ γένηται, τῇ τε προκαταλήψει χρῆσθαι καὶ λέ-
γειν, ὡς οὐ δίκαιον καὶ νόμιμον οὐδὲ συμφέρον ἐκ τῆς

aNαβ (*usque ad verbum ποιεῖ, l. 9*)

2 *ἢ om.* **P** | *δοκῶν εἶναι* **a** qui ... esse videtur **αβ** *ὢν* **N** ‖ **3** *φεύγει* **F** ‖ **7** *συμβαίνουσαι codd.* *-σιν Sp.*^{2} *om.* **β** *fort. del.* | *πρὸς*] *τοὺς* **H**^{2}**P** *πρὸς τοὺς* **H**^{2} ‖ **8** *φίλους*] *ἢ φίλους Fuhr*^{1} ‖ *ἢ ἰδίους del. Kays.*^{1} ‖ **10** *πῶς – (p. 83, 9) εἴρηται om.* **β** ‖ **13** *καὶ αὐτὸς Zwierlein αὐτοὺς καὶ codd.* ‖ **14** *εἰ* **FCU** si **α** *εἰς* **HPN** | *ἀποτρέψεις* **N** *-πεις* **F**^{1}**CUHP** *-πειν* **F**^{2} ‖ **19** *ἀπορίᾳ* **H** | *ἀγωνισμένων* **H**^{1} ‖ **20** *πλῆθος ἢ προθεσμίαν χρόνου Sp.*^{2} *προθεσμίαν χρόνου ἢ πλῆθος codd.* | *προσθεσμίαν* **C** | *χρόνων* **H**^{1} ‖ **21** *ἄλλους* **U** ‖ **22** *δι' om.* **P** | *τοῦ τοῦ* **N**^{1} ‖ **24** *διακεῖσθαι* **U** ‖ **25** *ὑπεναντίος τῷ ἐγκλήματι ἢ ὁμολογούμενος scripsi, cf. p. 81, 19 sq. ὁμολογούμενος τῷ ἐγκλήματι ἢ ὑπεναντίος codd.* ‖ **26** *γένηται*] *γένῃ, δεῖ Sp.*^{2}

ὑπολήψεως ἢ τῆς ὑποψίας προκατακρίνειν πρὶν τοῦ πράγ- 20
ματος ἀκοῦσαι. τὰς μὲν οὖν περὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν **15**
διαβολὰς οὕτω λύσομεν· τὰς δὲ περὶ τὸ πρᾶγμα οὕτως
ἀπωσόμεθα, τὴν αἰτίαν εἰς τοὺς ἐναντίους τρέποντες ἢ
5 *λοιδορίαν ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς ἢ ἀδικίαν ἢ πλεονεξίαν ἢ*
φιλονεικίαν ἢ ὀργήν, προφασιζόμενοι ὅτι τοῦ δικαίου δι᾽ 25
ἄλλου τρόπου τυχεῖν ἀδύνατον. τὰς μὲν οὖν ἰδίας διαβο-
λὰς ἐπὶ τῶν δικαστῶν οὕτω λύσομεν, τὰς δὲ κοινὰς πᾶσι
τοῖς εἴδεσιν, ὡς ἐπὶ τῶν προτέρων εἰδῶν εἴρηται. τάξομεν **16**
10 *δὲ τὰ δικανικὰ προοίμια τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅνπερ καὶ τὰ*
δημηγορικά. {κατὰ} τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰς ἀπαγ- 30
γελίας συνάψομεν τῷ προοιμίῳ {καὶ} ἢ παρὰ τὰ μέρη
πιστὰς καὶ δικαίας ἀποφανοῦμεν ἢ αὐτὰς ἐφ᾽ ἑαυτῶν
σωματοειδεῖς ποιήσομεν.

15 *Μετὰ δὲ ταῦτα ἔσται βεβαίωσις, ἂν μὲν ἀντιλέγηται τὰ* **17**
πράγματα ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων, ἐκ τῶν πίστεων, ἂν δὲ ὁμο-
λογῆται, ἐκ τῶν δικαίων καὶ ἐκ τῶν συμφερόντων καὶ ἐκ 35
τῶν τούτοις ἀκολούθων. τάττειν δὲ δεῖ τῶν μὲν πίστεων **18**
πρώτας τὰς μαρτυρίας καὶ τὰ ἐκ τῶν βασάνων ἡμῖν ὁμο-
20 *λογηθέντα, ἂν ὑπάρχῃ· ἔπειτα βεβαιοῦν, ἂν μὲν πιθανὰ ᾖ,*
γνώμαις καὶ ἐνθυμήμασιν, ἐὰν δὲ μὴ παντελῶς πιθανὰ ᾖ,
τῷ εἰκότι, ἔπειτα τοῖς παραδείγμασι καὶ τοῖς τεκμηρίοις 1443a
καὶ τοῖς σημείοις καὶ τοῖς ἐλέγχοις, τελευταῖον δὲ τοῖς

aNαβ (*a verbo τάξομεν, l. 9*)

2 *οὖν περὶ om.* **H¹** || **3** *λύσομεν* **a** solvemus ***α*** *χρήσομεν* **N** || **4** *τοὺς ἐναντίους Sp.² τὸ -ίον codd. τὸν -ίον* **V** *Bek.* || **5** *αὐτῷ Sylb.* || **6** *ἢ* **a** vel ***α*** *καὶ* **N** || **8** *δικαστῶν* **FUHP** *δικαστηρίων* **CN** iudiciis ***α*** || **10** *καὶ om.* **H¹P** || **11** *κατὰ codd. delevi* | *δὲ] del.* **N²** *om.* **A** | *τρόπον Sp.² λόγον codd.* | *τὰς] κατὰ τὰς* **H¹P** | *ἀπαγγελίας* **A** *ἐπ- codd.* || **12** *συνάψωμεν* **UH¹** | *καὶ codd. del. Finckh¹, cf. p. 67,18 et 20 sqq. et 26 sq.* | *παρὰ* **a** *περὶ* **N** || **13** *ἐφ᾽ Pacius ὑφ᾽ codd.* || **14** *ποιήσομεν scripsi, cf. p. 40,17 ποιησόμεθα codd.* || **15** *μετὰ δὲ scripsi, cf. p. 65,11. 68,6. 84,5. 86,8. 88,1. 89,23 τὰ (τῶν* **H¹**) *δὲ μετὰ codd.* || **16** *ὁμολογῆται* **FCUH²** *-ῆσαι* **P** *-ῆσαι παρὰ τῶν δικαστηρίων* **H¹** *ὡμολόγηται* **N** || **17** *δικαίων] fort. add. καὶ ἐκ τῶν νομίμων, cf. p. 81, 11 sq.* | *ἐκ²* **H¹P** *om. cett.* || **18** *ἀκολούθων* **N**, *cf. p. 29,18. 81,11 ἀκολουθούντων* **a** || **19** *μαρτυρίας] ἁμαρτίας* **P¹** | *ὡμολογηθέντα* **F** || **20** *μὲν om.* **U¹** | *πιθανὰ* **A²** *Cant. edd. ἀπίθανα codd.*

ἐνθυμήμασι καὶ ταῖς γνωμολογίαις. ἐὰν δὲ ὁμολογῆται
τὰ πράγματα, τὰς μὲν πίστεις ἐατέον, τῇ δὲ δικαιολογίᾳ
5 ὥσπερ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρηστέον. καὶ τοῦτον μὲν τὸν
τρόπον βεβαιώσομεν.

19 Μετὰ δὲ τὴν βεβαίωσιν τὰ πρὸς τοὺς ἀντιδίκους τάττον- 5
τες προκαταληψόμεθα αὐτῶν τὰ ἐπίδοξα λέγεσθαι. ἐὰν
μὲν οὖν ἐξαρνῶνται τὸ πρᾶγμα, τὰς μὲν ὑφ' ἡμῶν πίστεις
εἰρημένας αὐξητέον, τὰς δ' ὑπ' ἐκείνων μελλούσας λέ-
10 20 γεσθαι διασυρτέον καὶ ταπεινωτέον. ἐὰν δὲ ὁμολογοῦντες
†ὦσιν ἔννομα καὶ δίκαια ἀποφαίνειν κατὰ τοὺς γεγραμ- 10
μένους νόμους†, οὓς ἡμεῖς παρεχόμεθα καὶ τοὺς ὁμοίους
τούτοις δικαίους καὶ καλοὺς καὶ συμφέροντας τῷ κοινῷ
τῆς πόλεως ⟨καὶ⟩ κεκριμένους ὑπὸ πολλῶν τοιούτους
15 εἶναι πειρατέον ἐπιδεικνύειν· τοὺς δὲ τῶν ἀντιδίκων τὰ
21 ἐναντία. ἐὰν δὲ μὴ ἐνδέχηται ταῦτα λέγειν, ὑπομίμνῃσκε 15
τοὺς δικαστάς, ὅτι οὐχ ὑπὲρ τοῦ νόμου, ἀλλὰ τοῦ πράγμα-
τος δικάζουσιν, ὀμόσαντες κατὰ τοὺς νόμους τοὺς κειμέ-
νους τὴν ψῆφον οἴσειν, καὶ δίδασκε, ὅτι οὐ νῦν νομοθετεῖν
20 22 προσήκει, ἀλλ' ἐν ταῖς περὶ τούτων κυρίαις ἡμέραις. ἂν
δ' ἡμῖν συμβαίνῃ †τὸ παρὰ μοχθηροῖς δοκοῦσιν εἶναι 20
νόμοις† τὸ πρᾶγμα πεπρᾶχθαι, ῥητέον, ὡς οὐ νόμος, ἀλλ'
ἀνομία τὸ τοιοῦτόν ἐστιν· ὁ μὲν γὰρ νόμος ἐπὶ τῷ ὠφελεῖν
23 τίθεται, οὗτος δὲ βλάπτει τὴν πόλιν. ῥητέον δὲ καὶ ὡς οὐ

aN*αβ* (*usque ad verbum* βεβαιώσομεν, *l. 4*)

1 γνωμολογίαις] *fort. scrib.* γνώμαις, *cf. p. 69, 3* | ὁμολογῆται **FUHP** ὡμολόγηται **CN** || **4** *post* βεβαιώσομεν *des.* ***β*** || **5** πρὸς] ἐπὶ **FH**² | τοὺς *om.* **H**¹**P** || **7** τὰ πράγματα *Forst., cf. p. 83, 15. 84, 1. 10* (ἔννομα καὶ δίκαια), *at v. etiam l. 16. 21* || **9** διασυρτέον **FH**²**N** -συστέον **C** -σειστέον **UH**¹**P** || **10** ὦσιν *codd.* μέλλωσιν *Sp.*² φῶσιν *Sp.*³, *optime, sed vide ne graviora hic lateant menda; equidem opinor inter* ὦσιν *et* (*l. 11*) νόμους *aliqua excidisse, fortasse ut adsolet propter repetitum verbum* νόμους | καὶ **a** et ***α*** *om.* **N** || **11** παρεχόμεθα **UHP** -εσχόμεθα **FCN** || **12** καλοὺς καὶ *om.* **H** | καὶ² *om.* **P** || **13** καὶ *add. Bek. om. codd.* || **15** ὑπομιμνῄσκειν **C** || **16** τοὺς *om.* **H**¹ || **18** οὐ *om.* **H**¹ | νῦν **a** *om.* **N*α*** || **19** περὶ τούτων *om.* **H**¹ || **20** μοχθηροῖς δοκοῦσιν εἶναι νόμοις **NF**²**H**² legibus que prave videntur esse ***α*** μοχθηροῖς δοκοῦσιν εἶναι **F**¹**CUH**¹**P** μοχθηροὺς δοκοῦντας εἶναι νόμους **A**² *Bek., bene, neque tamen intellego, quid sibi hic velit argumentum eius qui causam dicit* || **22** τῷ] τὸ **HP**

παρανομήσουσιν, ἂν τούτῳ τῷ νόμῳ ἐναντίαν ψῆφον θῶν- 25
ται, ἀλλὰ νομοθετήσουσιν, ὥστε μὴ χρῆσθαι δόγμασι πο-
νηροῖς καὶ παρανόμοις. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβιβάζειν, ὡς
οὐδεὶς νόμος κωλύει τὸ κοινὸν εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ φαύλους
5 *νόμους ἀκύρους ποιεῖν εὐεργετεῖν τὴν πόλιν ἐστί.*
Περὶ μὲν οὖν τῶν σαφῶς εἰρημένων νόμων ὁποίους **ἂν** **24**
αὐτῶν ἔχωμεν, ἐκ τῶν τοιούτων προκαταλαμβάνοντες 30
ἀντιλέγειν εὐπορήσομεν· περὶ δὲ τῶν ἀμφιβόλων ἐὰν
οὕτως ὑπολαμβάνωσιν, ὡς σοὶ συμφέρει, δεῖ ταῦτα ὑπο-
10 *δεικνύειν, ἂν δ' ὡς ὁ ἐναντίος λέγει, χρὴ διδάσκειν, ὡς ὁ*
νομοθέτης οὐ τοῦτο διενοεῖτο, ⟨ἀλλ'⟩ ὃ σὺ λέγεις, καὶ ὅτι
συμφέρει αὐτοῖς οὕτω λέγειν τὸν νόμον. ἐὰν δὲ μὴ δυνα- **25** 35
τὸς ᾖς ἐπὶ τὸ ἐναντίον μεθιστάναι, δείκνυε, ὡς οὐδὲν ἄλλο
λέγειν {ὁ ἐναντίος} δύναται ⟨ὁ⟩ νόμος ἢ ὃ σύ. καὶ περὶ μὲν
15 *νόμων, ὡς δεῖ χρῆσθαι, τοῦτον τὸν τρόπον μετιὼν εὐπο-*
ρήσεις. καθόλου δὲ ἂν ὁμολογήσαντες ἐκ τῶν δικαίων καὶ
τῶν νομίμων τὴν ἀπολογίαν ποιεῖσθαι μέλλωσιν, ἐκ τού-
των τὰ ἐπίδοξα ῥηθήσεσθαι προκαταληπτέον.
Ἐὰν δὲ ὁμολογήσαντες συγγνώμης ἀξιῶσι τυχεῖν, ὧδε **26** 1443b
20 *χρὴ περιαιρεῖσθαι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀντιδίκων. πρῶτον μὲν*
λεκτέον, ὡς κακοηθέστερον ἦν καὶ ὡς τὰ τοιαῦτα ἐξαμαρ-
τάνειν φασίν, ὅταν γνωσθῶσιν, ὥστε, εἰ τούτῳ συγγνώμην
ἔχετε, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας τῶν τιμωριῶν ἀφήσετε.
ἔτι δὲ λέγε ὡς, εἰ τῶν ὁμολογούντων ἐξαμαρτάνειν ἀποψη- **27** 5
25 *φιεῖσθε, πῶς τῶν μὴ ὁμολογούντων καταψηφιεῖσθε; λεκτέ-*
ον δὲ ὅτι, εἰ καὶ ἐξήμαρτεν, οὐκ ἐμὲ δεῖ διὰ τὴν τούτου
ἁμαρτίαν ζημιοῦσθαι. πρὸς δὲ τούτοις ῥητέον, ὡς οὐδὲ

aN*α*

2 *νομοθετήσουσιν Matr.* **A**^{2} *edd. νομοθετοῦσιν codd.* || **4** *τοὺς] τὸ* **H**^{2} || **9** *ἀποδεικνύειν* **H**^{2}, *fort. recte, cf. p. 48, 5* || **10** *ὁ ἐναντίος* **N** adversarius ***α*** *οἱ ἐναντίοι* **a** | *λέγει Sylb. -ῃ codd.* || **11** *οὐ] αὐτὸ Halm*^{2} | *ἀλλ' add. Sp.*^{3} *om. codd.* || **14** *δύναται ὁ νόμος Kays.*^{1} *ὁ ἐναντίος δύναται νόμος codd.* || **15** *τῶν νόμων* **HP** || **17** *μέλλωσιν* **F**^{2}**HPN** *-ουσιν* **F**^{1}**CU** || **18** *ῥηθήσεται* **U** || **19** *συγγνώμης om.* **U** || **20.21** *μὲν λεκτέον* **aN**^{2} quidem dicendum ***α*** *ἐκλεκτέον* **N**^{1} || **21** *ἦν] ἦν τὸ πραχθὲν Kays.*^{1} | *καὶ* **NF**^{2}**H**^{2} et ***α*** *ἢ* **F**^{1}**CUH**^{1}**P** || **26** *ὅτι εἰ] ὡς* **H**^{1} *ὡς εἰ* **H**^{2}**P** | *διὰ om.* **H**

ὁ νομοθέτης τοῖς ἁμαρτάνουσι συγγνώμην ἔχει· οὐκοῦν δίκαιον οὐδὲ τοὺς δικαστὰς κατὰ τοὺς νόμους κρίνοντας.

28 ἐκ μὲν οὖν τῶν τοιούτων τὰς συγγνώμας περιαιρησόμεθα, καθάπερ ἐν ἀρχαῖς δεδηλώκαμεν. συλλήβδην δὲ τὰ ὑπὸ τῶν ἀντιδίκων μέλλοντα λέγεσθαι καὶ πρὸς πίστιν καὶ δικαιολογίαν καὶ συγγνώμην ἐκ τῶν προειρημένων προκαταληψόμεθα.

29 Μετὰ δὲ ταῦτα {τὴν αἰτίαν} παλιλλογητέον ἐν κεφαλαίῳ τὸν λόγον ὅλον, καὶ συντόμως, ἐὰν ἐνδέχηται, πρὸς μὲν τοὺς ἐναντίους ἔχθραν ἢ ὀργὴν ἢ φθόνον τοῖς δικασταῖς ἐμποιητέον, πρὸς δὲ ἡμᾶς φιλίαν ἢ χάριν ἢ ἔλεον. ὅθεν δὲ ταῦτα γίνεται, ἐν τῷ δημηγορικῷ καὶ ἐπὶ τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν εἰρήκαμεν καὶ ἐν τῷ ἀπολογικῷ εἴδει πάλιν ἐπὶ τελευτῆς διέξιμεν.

30 Τὸν μὲν οὖν πρῶτον λόγον, ἐὰν κατηγορῶμεν, ἐν τοῖς δικανικοῖς οὕτω συνθήσομεν καὶ τάξομεν· ἐὰν δὲ ἀπολογώμεθα, τὸ μὲν προοίμιον ὁμοιοτρόπως τῷ κατηγοροῦντι **31** συστήσομεν. τῶν δὲ κατηγορουμένων ἃ μὲν εἰδέναι τοὺς ἀκούοντας ἐποίησε, παραλείψομεν, ἃ δὲ δοξάζειν, ταῦτα προθέμενοι μετὰ τὸ προοίμιον διαλύσομεν, τούς τε μάρτυρας καὶ τὰς βασάνους καὶ τοὺς ὅρκους ἀπίστους ποιήσομεν, ὡς προακήκοας, εἰ μὲν τὰ πράγματα πιστὰ εἴη, τὴν ὑπὲρ αὐτῶν ἀπολογίαν ἐπὶ τὸν ἐκ τοῦ παραλειπομένου τόπον μεταβιβάζοντες, εἰ δ' εἶεν οἱ μάρτυρες ⟨ἢ⟩ οἱ

aNα

1 τοῖς *om.* **H** | οὐκοῦν] οὐ **N**[1] || **2** οὐδὲ] οὐδὲ κατὰ **H** οὐ κατὰ **P** || **4** ἐν **a** καὶ ἐν **N** et in **α** | ἐδηλώσαμεν **H** || **8** ταῦτα *Matr.* ταύτην *codd.* | τὴν αἰτίαν *codd. del. Sp.*[2] τὴν ἀντιλογίαν *Sp.*[3] | παλιλλογητέον *Sp.*[2] ἀναλογητέον **N** ἀναλογιστέον **a** || **8.9** τὸν λόγον ὅλον ἐν κεφαλαίῳ **F** || **9** δέχηται **HP** || **11** ἔλαιον **H**[1] | ὅθεν] ὁμοῦ **H**[1] || **12** τοῦτο **F** | ἐν τῷ δημηγορικῷ *del. Kays.*[1], *cf. praef. p. XL sq.* | καὶ ἐπὶ **N** et in **α** ἐπὶ **a** | προτροπῶν] τροπῶν **CU** || **13** καὶ ἀποτροπῶν **a** et deortationibus **α** *om.* **N** | ἀπολογικῷ *Fuhr*[2], *cf. p. 25, l. 4* ἀπολογητικῷ *codd.* || **15** πρῶτον] πρότερον *Sp.*[6] || **16** οὕτω καὶ **HP** || **20** προεκθέμενοι **UH**[1]**P** || **22** εἴη *Sp.*[2] ᾖ *codd.* || **23** τοῦ *om.* **P**[1] || **24** τόπου **H**[2] | εἰ – (*p. 87, 1*) βασανισθέντες *om.* **H**[1] | ἢ *add. Sp.*[2] *om. codd.*

βασανισθέντες πιστοί, ἐπὶ τὸν λόγον ἢ τὴν πρᾶξιν ἢ ὅ τι ἂν ἄλλο ἔχῃς ἐπὶ τῶν ἐναντίων πιστότατον. ἂν δὲ τὸ **32** *λυσιτελὲς ἢ τὸ ἔθος ἐπιφέρων σοῦ κατηγορήσῃ, ἀπολογοῦ μάλιστα μέν, ὡς ⟨οὐ⟩ λυσιτελές ἐστι τὸ κατηγορούμενον,* 35
5 *εἰ δὲ μή, ὅτι οὐκ εἴθισαι τὰ τοιαῦτα πράττειν οὔτε σὺ οὔτε οἱ σοὶ ὅμοιοι, ἢ ὅτι οὐ τοῦτον τὸν τρόπον. τὸ μὲν οὖν* **33** *εἰκὸς οὕτω λύσεις· τὸ δὲ παράδειγμα πρῶτον μέν, ἂν δύνῃ, δείκνυε ὡς οὐχ ὅμοιόν ἐστι τῷ ἐγκαλουμένῳ, εἰ δὲ μή, ἕτερον φέρε αὐτὸς παράδειγμα ἐκ τῶν ἐναντίων παρὰ*
10 *τὸ εἰκὸς γενόμενον. τὸ δὲ τεκμήριον λύε φράζων, παρ' ἃς αἰτίας ἐναντιωθῆναι συνέβη. τὰς δὲ γνώμας καὶ τὰ ἐνθυ-* **34** *μήματα ἢ παράδοξα ἀπόφαινε ἢ ἀμφίβολα. τὰ δὲ σημεῖα* 1444a *πλειόνων ὄντα ἀπόφαινε σημεῖα καὶ μὴ μόνου τοῦ σοὶ ἐγκαλουμένου. καὶ τὰ μὲν τῶν ἐναντίων ἐπὶ τὸ ἐναντίον*
15 *ἄγοντες ἢ ἐπὶ τὸ ἀμφίβολον ἀπίθανα τοῦτον τὸν τρόπον καταστήσομεν. ἂν δὲ ὁμολογῶμεν τὰ ἐγκαλούμενα πε-* **35** 5 *ποιηκέναι, ἐκ τῶν δικαίων καὶ νομίμων μετιόντες ἐννομώτερα καὶ δικαιότερα τὰ ἡμέτερα ἀποδεικνύναι πειρασόμεθα· ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο ἐνδέχηται, εἰς ἁμάρτημα ἢ*
20 *ἀτύχημα καταφεύγοντας καὶ σμικρὰς τὰς βλάβας ἀποφαίνοντας συγγνώμης τυγχάνειν πειρατέον, τὸ μὲν ἁμαρ-* 10 *τάνειν κοινὸν πάντων ἀνθρώπων ἐπιδεικνύοντας, τὸ δ' ἀδικεῖν ἴδιον τῶν πονηρῶν. λέγε δέ, ὅτι ἐπιεικὲς καὶ* **36** *δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶ συγγνώμην ἔχειν ταῖς ἁμαρτίαις·*
25 *οὐδεὶς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων, εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνεμπέσοι. ἀπόφαινε ⟨δὲ⟩ καὶ τὸν ἐναντίον, εἴ τι ἐξήμαρτε,* 15 *συγγνώμης τυχεῖν ἀξιώσαντα.*

aN*α*

1 *βασανισθέντες] fort. scrib. βασανισθέντες ἢ οἱ ὅρκοι* || **2** *ἐπὶ del. Sp.*[5] | *ἐναντίον* **U** || **4** *οὐ λυσιτελές scripsi ἀλυσιτελές Bek. λυσιτελές codd.* | *σοί ἐστι Kays.*[1] || **5** *εἴθισται* **H¹P** | *σὺ – (l. 6) ὅμοιοι] σοὶ οὔτε τοῖς σοι ὁμοίοις* **H¹P** || **6** *ὅτι οὐ] om.* **F¹** *ὅτι* **H¹** || **10** *γινόμενον* **F** || **11** *συνέβη* **N** *e corr.* || **13** *ὄντα Sp.*[1] *ὄντων codd.* | *μόνου* **N** *-ον* **a** || **15** *ἀπίθανον* **HP** || **17.18** *ἐννομώτερον καὶ δικαιότερον* **UH¹P** || **20** *ἀποφαίνοντες* **HP** || **23** *ὅτι* **a** *ὅτι καὶ* **N** || **24** *ἔχει* **C** || **25** *συνεμπέσοι Matr. e corr. -σῃ codd., fort. scrib. συμπέσοι, cf. Wendl.*[1]*, p. 28*[1] || **26** *δὲ add. Nitsche, Demosthenes, Jahresber. d. phil. Vereins zu Berlin 32, 1906, 76 om. codd.*

37 *Μετὰ ⟨δὲ⟩ ταῦτα αἱ προκαταλήψεις αἱ ὑπὸ τῶν ἐναντίων εἰρημέναι. τὰς μὲν οὖν ἄλλας ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων εὐπορήσομεν λύειν· ἐὰν δὲ διαβάλλωσιν ἡμᾶς, ὡς γεγραμμένους λόγους λέγομεν ἢ λέγειν μελετῶ-*
20 *μεν ἢ ὡς ἐπὶ μισθῷ τινι συνηγοροῦμεν, χρὴ πρὸς* 5
τὰ τοιαῦτα ὁμόσε βαδίζοντας εἰρωνεύεσθαι καὶ περὶ μὲν τῆς γραφῆς λέγειν, μὴ κωλύειν τὸν νόμον ἢ αὐτὸν γεγραμμένα λέγειν ἢ ἐκεῖνον ἄγραφα· τὸν γὰρ νόμον οὐκ ἐᾶν τοιαῦτα πράττειν, λέγειν δὲ ὅπως ἄν τις βούληται
25 **38** *συγχωρεῖν. ῥητέον δὲ καὶ ὅτι οὕτως ὁ ἐναντίος οἴεται* 10
μεγάλα ἠδικηκέναι, ὥστ' οὐ νομίζει με κατ' ἀξίαν κατηγορῆσαι, εἰ μὴ γράφοιμι καὶ πολὺν χρόνον σκεψαίμην. περὶ μὲν οὖν τὰς τῶν γεγραμμένων λόγων διαβολὰς
39 *οὕτως ἀπαντητέον· ἂν δὲ φάσκωσιν ἡμᾶς λέγειν μαν-*
30 *θάνειν καὶ μελετᾶν, ὁμολογήσαντες ἐροῦμεν· ἡμεῖς* 15
μὲν οἱ μανθάνοντες, ὡς φῄς, οὐ φιλόδικοί ἐσμεν, σὺ δὲ ὁ λέγειν μὴ ἐπιστάμενος καὶ νῦν ἡμᾶς καὶ πρότερον ἑάλως συκοφαντῶν· ὥστε λυσιτελὲς φανεῖται τοῖς πολίταις κἀκεῖνον μανθάνειν ῥητορεύειν· οὐ γὰρ ⟨ἂν⟩ οὕτω πονηρὸν
40 *οὐδὲ συκοφάντην αὐτὸν εἶναι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον κἂν* 20
35 *ἡμᾶς ἐπὶ μισθῷ συνηγορεῖν λέγῃ τις, ὁμολογήσαντες εἰρωνευσόμεθα καὶ τὸν αἰτιώμενον ἡμᾶς ἐπιδείξομεν*
41 *τοῦτο ποιοῦντα καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας. τῶν δὲ μισθῶν διαιροῦ τὰ εἴδη καὶ λέγε, ὡς οἱ μὲν ἐπὶ χρήμασιν, οἱ δὲ ἐπὶ χάρισιν, οἱ δὲ ἐπὶ τιμωρίαις, οἱ δὲ ἐπὶ τιμαῖς συνηγο-* 25

aN*α*

1 *δὲ Ald. om. codd.* | *αἱ προκαταλήψεις – (l. 2) εἰρημέναι] fort. scrib. τὰς προκαταλήψεις τὰς ὑπὸ τῶν ἐναντίων εἰρημένας λυτέον, cf. l. 2 sq. p. 48, 11 sqq.* | *αἱ*^{2} *om.* **H**^{1}**P** || **3** *ἐὰν δὲ* **N** si vero ***α*** *ὅταν* **F**^{1}**CUHP** *ὅταν δὲ* **F**^{2} || **4** *λέγομεν] λέγοντι* **H**^{1} | *ἢ] fort. scrib. ἢ ὡς* || **5** *ἢ om.* **H** || **8** *τὸν γὰρ – (l. 9) πράττειν del. Reeve* || **9** *λέγειν* **a** dicere ***α*** *λέγει* **N** || **10** *οὗτος* **U** || **11** *νομίζει με* **NF**^{2}**H**^{2} putat me ***α*** *νομίζοιμι* **F**^{1}**CUH**^{1}**P** || **12** *ἐσκεψάμην* **N**^{1} || **13** *περὶ] πρὸς Sp.*^{6} || **14** *δὲ om.* **H** | *λέγειν καὶ* **HP** || **16** *μανθάνοντες] fort. scrib. λέγειν μανθάνοντες* || **17** *μὴ om.* **F** || **19** *ἂν Halm*^{2} *om. codd.* || **20** *σαυτὸν Sp.*^{6} || **23** *τοῦτο] ταὐτὸ Finckh*^{1} | *τὸν δὲ μισθὸν* **U** || **24** *διαιροῦ τὰ* **C** *διαιροῦν τὰ* **FH**^{1}**P**(**N**^{2}) *διαιροῦντα* **U** *διαιρεῖν τὰ* **H**^{2} *διαιροῦν* **N**^{1} | *τὰ εἴδη καὶ λέγειν* **N**^{2} *om.* **N**^{1} | *εἴδει* **U** | *λέγε* **F**^{1}**CUH**^{1}**P** *-ειν* **F**^{2}**H**^{2}(**N**^{2}) *om.* ***α***

ροῦσιν· αὐτὸν μὲν οὖν ἀπόφαινε διὰ χάριν συνηγοροῦντα,
τὸν δ' ἐναντίον λέγε οὐδ' ἐπὶ μικρῷ μισθῷ συνηγορεῖν· 1444 b
ὅπως γὰρ λάβῃ ἀργύριον ἀδίκως, οὐχ ὅπως μὴ ἐκτίσῃ,
δικάζεται. τῷ αὐτῷ δὲ τρόπῳ καὶ ἐάν τις ἡμᾶς δικάζε- **42**
5 σθαί τινας λέγῃ διδάσκειν ἢ λόγους δικανικοὺς συγγράφειν·
ἀπόφαινε γὰρ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, καθ' ὅσον δύναν- 5
ται, τοὺς φίλους ὠφελεῖν καὶ διδάσκοντας καὶ συμβουλεύ-
οντας. καὶ οὕτως ἐντέχνως περὶ τῶν τοιούτων ἀπαντήσεις.

Χρὴ δὲ καὶ περὶ τὰς ἐρωτήσεις καὶ τὰς ἀποκρίσεις, **43**
10 ὁπόσαι πίπτουσιν εἰς τὰ τοιαῦτα εἴδη, μὴ ῥαθύμως ἔχειν,
ἀλλὰ διακρίνειν τὰς ὁμολογίας καὶ τὰς ἀρνήσεις ἐν 10
ταῖς ἀποκρίσεσιν. ὁμολογίαι μὲν οὖν εἰσιν αἱ τοιαίδε·
ἀπέκτεινάς μου τὸν υἱόν· ἀπέκτεινα πρότερον ἐπ' ἐμὲ
σίδηρον αἰρόμενον. συνέκοψάς μου τὸν υἱόν· ἔγωγε ἀδίκων
15 χειρῶν ἄρχοντα. κατέαξάς μου τὴν κεφαλήν· ἐγὼ βιαζο-
μένου σου νύκτωρ εἰς τὴν ἐμὴν οἰκίαν εἰσιέναι. αἱ μὲν οὖν **44** 15
τοιαῦται ὁμολογίαι τῷ νόμῳ πιστεύουσαι ὁμολογοῦνται.
αἱ δὲ τοιαίδε ἀρνήσεις παρακλίνουσι τὸν νόμον· ἀπέκτει-
νάς μου τὸν υἱόν· οὐκ ἔγωγε, ἀλλ' ὁ νόμος. τὰ δὲ τοιαῦτα
20 πάντα οὕτω δεῖ ἀποκρίνεσθαι, ὅταν τῶν νόμων ὁ μὲν
κελεύῃ τοῦτο ποιεῖν, ὁ δὲ κωλύῃ. τὰ μὲν οὖν πρὸς τοὺς 20
ἀντιδίκους ἐκ τούτων ἁπάντων συνάξεις.

Μετὰ δὲ ταῦτα παλιλλογία τῶν εἰρημένων {ἤδη} ⟨καὶ⟩ σύν-
τομος ἀνάμνησις. χρήσιμος δέ ἐστι παρὰ πάντας τοὺς καιρούς,
25 ὥστε καὶ παρὰ μέρος καὶ παρὰ εἶδος τῇ παλιλλογίᾳ

19 cf. Lys. 1, 26

aNα

1 οὖν **NF²H²** *om.* **F¹CUH¹P** ‖ **2** λέγε **N** *e corr.* | μικρῷ μισθῷ **N** μισθῷ μικρῷ **a** ‖ **3** λαβεῖν **F¹** ‖ **4** τῷ αὐτῷ δὲ τρόπῳ] τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον *vel* τῷ αὐτῷ δὲ τρόπῳ δεῖ χρῆσθαι *Sp.²*, *sed cf. p. 23, 21. 43, 21* | δὲ **FH²N** δὴ **CUH¹P** ‖ **5** λέγῃ **FCU²H²N²** dicat **α** λέγειν **U¹H¹PN¹** | γράφειν **U** ‖ **6** γὰρ *del. Sp.²* ‖ **14** αἰρόμενον **A** αἱρόμενον **NH²** αἱρούμενον **FCUH¹P** ‖ **17** νόμῳ **a** νομίμῳ **N** legitimo **α** ‖ **18** παρακλίνουσι **N** παρεγ- **a** | τὸν νόμον] *fort. scrib.* ἐπὶ τὸν νόμον ‖ **20** ἀποκρίνεσθαι **H¹** ὑπο- *cett., cf. p. 48, 5* ‖ **22** πάντων **F** | συντάξεις **P** ‖ **23** μετὰ] μετὰ τὰ **F** | ἤδη *del. Sp.²* καὶ *suppl. Schenkeveld, Mnem. 21, 1968, p. 92, cf. infra p. 93, 9 sqq.* | συντόμως **H¹**

χρηστέον, μάλιστα δ' ἁρμόττει πρὸς τὰς κατηγορίας καὶ
25 τὰς ἀπολογίας, ἔτι δὲ πρὸς τὰς προτροπὰς καὶ ἀποτροπάς· οὐ γὰρ μόνον ἀναμνῆσαι δεῖν φαμεν περὶ τῶν εἰρημένων ἐνταῦθα, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐγκωμίων καὶ τῶν κακολογιῶν, ἀλλὰ ⟨καὶ⟩ πρὸς ἡμᾶς τοὺς κριτὰς εὖ δια- 5
46 θεῖναι καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους κακῶς. τελευταῖον δὲ
30 τοῦτο τῶν ἐν τῷ λόγῳ μερῶν τάττομεν. ἔστι δὲ μνημονικὸν ποιεῖν ἐν κεφαλαίῳ ⟨ἢ⟩ διαλογιζόμενον ἢ ἀπολογιζόμενον περὶ τῶν εἰρημένων ἢ προαιρούμενον τῶν μὲν σαυτοῦ τὰ βέλτιστα, τῶν δ' ἐναντίων τὰ φαυλότατα, εἰ δὲ βούλει, 10 ἐπερωτήσεως σχῆμα ποιησάμενον. οἷον δὲ τούτων ἕκαστόν
35 ἐστιν, ἐκ τῶν προτέρων ἴσμεν.

47 Εὖ δὲ διαθήσομεν ἡμᾶς καὶ τοὺς ἐναντίους κακῶς, ὥσπερ ἐπὶ τῶν προτροπῶν καὶ ἀποτροπῶν, ἀποφαίνοντες κεφαλαιωδῶς, ἐφ' οἷς εὖ πεποιήκαμεν τοὺς ἀδικοῦντας ἢ ποι- 15 οῦμεν ἢ ποιήσομεν, ἢ αὐτοὶ ἢ ἡμέτεροι φίλοι, ἢ αὐτοὺς ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσιν, ἢ πάλιν τοὺς κρίνοντας αὐτοὺς ἢ ὧν κηδόμενοι τυγχάνουσι, καὶ διεξιόντες αὐτοῖς, ὡς νῦν
1445a καιρὸς χάριτας ἡμῖν τῶν ὑπηργμένων ἀποδοῦναι, καὶ πρὸς τούτοις ἐλεεινοὺς ἡμᾶς αὐτοὺς καθιστάντες, ἐὰν ἐνδέχηται. 20
48 τοῦτο δὲ ποιήσομεν ἐπιδεικνύντες, ὡς πρὸς τοὺς ἀκούοντας οἰκείως ἔχομεν καὶ ἀναξίως δυστυχοῦμεν κακῶς

aN*α*

2 *πρὸς scripsi παρὰ codd.* | *προτροπὰς* **F C^{2}H^{2}N^2** ortationes ***α*** *τροπὰς* **C^{1}UH^{1}PN^1** ‖ **5** *καὶ* **A^2** *edd. om. codd.* | *κριτὰς*] auditores ***α*** ‖ **6** *δὲ* **a** vero ***α*** *om.* **N** ‖ **8** *ἢ διαλογιζόμενον ἢ ἀπολογιζόμενον περὶ τῶν εἰρημένων Sp.*^{2} (*ἢ*^{1} *add. Rack.*) *ἀπολογιζόμενον περὶ τῶν εἰρημένων ἢ διαλογιζόμενον* **NF^{2}H^2** *ἀπολογιζόμενον περὶ τῶν εἰρημένων* **F^{1}CU H^{1}P** *v. p. 50, 5sqq. 71, 2sqq.* ‖ **9** *προαιρούμενον Ipf., p. 40 προσερωτῶντα ἢ προαιρούμενον Sauppe*^{1} *προσερωτῶντα codd.* ‖ **10** *δ' ἐναντίων*] *δ' ἐναντίου Sp.*^{6} *δὲ τῶν ἐναντίων Rack.* ‖ **11** *ἐπερωτήσεως Ipf., p. 40*^{1} *ἐρωτήσεως codd., sed cf. p. 50, 25. 51, 5. 71, 5 εἰρωνείας Sauppe*^{1} ‖ **12** *προτέρων* **C^{1}UP** *πρότερον* **FC^{2}UH** ‖ **13** *δὲ om.* **H^1** | *ἡμᾶς καὶ τοὺς*] *πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τοὺς Rack., sed v. p. 91, 7sq. 24sq.* ‖ **14** *προτροπῶν*] *τροπῶν* **UH^{1}P** | *ἀποφαίνοντες* **D** *ὑπο- codd., cf. p. 48, 5* | *κεφαλαιδῶς* **H^1** ‖ **15** *ἀδικοῦντας*] *ἀκούοντας Us., cf. l. 21. p. 91, 8. 11 etc.* ‖ **16** *οἱ ἡμέτεροι* **U** | *αὐτοὺς*] *αὐτοὺς ἢ ποιήσομεν* **H^1** *αὐτὸς* **P** ‖ **17** *ἢ πάλιν – (l. 18) τυγχάνουσι del. Us.* ‖ **18** *αὐτοῖς* **NF^{2}H^2** eis ***α*** *αὐτῶν* **F^{1}CUH^1** *-ῷ* **P** ‖ **20** *αὐτοὺς ἡμᾶς* **F** | *δέχηται* **HP** ‖ **21** *ἐπιδεικύοντες* **H**

πρότερον πεπονθότες ἢ νῦν πάσχοντες ἢ πεισόμενοι, ἐὰν 5
μὴ βοηθῶσιν ἡμῖν οὗτοι· ἐὰν δὲ μὴ τοιαῦτα ὑπάρχῃ,
διεξιόντες, τίνων ἀγαθῶν ἐστερήμεθα ἢ στερισκόμεθα ἢ
στερησόμεθα ὀλιγωρηθέντες ὑπὸ τῶν κρινόντων, ἢ ὡς
5 *ἀγαθοῦ μηδέποτε ἐπιτετυχήκαμεν ἢ μὴ ἐπιτυγχάνομεν ἢ*
μὴ ἐπιτευξόμεθα μὴ τούτων ἡμῖν συμβοηθησάντων. ἐκ 10
γὰρ τούτων ἐλεεινοὺς καταστήσομεν ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ
πρὸς τοὺς ἀκούοντας εὖ διαθήσομεν. διαβαλοῦμεν δὲ τοὺς **49**
ἀντιδίκους καὶ φθονεῖσθαι ποιήσομεν ἐκ τῶν ἐναντίων
10 *τούτοις, ἀποφαίνοντες ὑπὸ τούτων ἢ τῶν τούτοις φίλων*
τοὺς ἀκούοντας αὐτοὺς ἢ ὧν κήδονται, κακῶς πεπον- 15
θότας ἢ πάσχοντας ἢ πεισομένους παρὰ τὸ προσῆκον. ἐκ
γὰρ τῶν τοιούτων καὶ μῖσος καὶ ὀργὴν πρὸς αὐτοὺς
ἕξουσιν. ἂν δὲ μὴ ταῦτα ἐνδέχηται, συνάξομεν, ἐξ ὧν
15 *φθόνον τοῖς ἀκούουσι κατὰ τῶν ἐναντίων ἐργασόμεθα· τὸ*
γὰρ φθονεῖν πλησίον τοῦ μισεῖν ἐστι. φθονήσονται δὲ **50**
συλλήβδην, ἐὰν ἀναξίως αὐτοὺς εὖ πράττοντας ἀποφαίνω- 20
μεν καὶ πρὸς τοὺς ἀκούοντας ἀλλοτρίως ἔχοντας, διεξ-
ιόντες ὡς ἀγαθὰ πολλὰ πεπόνθασιν ἀδίκως ἢ πάσχουσιν
20 *ἢ μέλλουσι πείσεσθαι, ἢ ἀγαθοῦ οὐδέποτε πρότερον ἐστε-*
ρήθησαν ἢ νῦν οὐ στερίσκονται ἢ οὐ στερήσονται, ⟨ἢ⟩
κακοῦ οὐδέποτε τετυχηκότες ἢ νῦν οὐ τυγχάνοντες ἢ οὐ 25
τευξόμενοι, ἐὰν μὴ νῦν αὐτοὺς οἱ κριταὶ κολάσωσιν. ἐκ **51**
τούτων μὲν οὖν ἐν τοῖς ἐπιλόγοις εὐμενῶς μὲν αὐτούς, κα-
25 *κῶς δὲ τοὺς ἐναντίους διαθήσομεν· ἐκ δὲ τῶν προειρημέ-*

aN*α*

5 *ἐπιτετυχήκαμεν Hammer ἐπετύχομεν Finckh*[1], *fort. recte, cf. l. 20 sq. ἐτύχομεν codd.* | *τυγχάνομεν ἢ μὴ τευξόμεθα Sp.*[6], *cf. p. 72, 2 sq. 74, 7 sq. 91, 22 sq.* || **8** *πρὸς] πρὸς ἡμᾶς Cant.* || **11** *αὐτοὺς ἢ ὧν scripsi, cf. p. 90, 17 sq. ἢ ὧν αὐτοὶ codd. ἢ αὐτοὺς ἢ ὧν αὐτοὶ Sp.*[2], *cf. p. 74, 2 sq.* | *κήδονται] malim κηδόμενοι τυγχάνουσι* | *πεπονθόντας* **H**[1] || **14** *δὲ μὴ] δὲ μὴ δὲ* **HP** || **17** *ἀναξίως* **A** *-ους codd.* (*ἀξίους* **H**[1]) | *ἀποφαίνομεν* **CU** || **18** *ἀλλοτρίους* **P** *Ald.* || **20** *οὐδέποτε* **U**, *cf. p. 72, 2. 74, 6. 7. 91, 5 οὐδέπω cett., cf. l. 22 p. 63, 6* || **21** *ἢ*[3] **A** *om. codd.* || **22** *οὐδέποτε* **FU** *-πω* **CHPN**, *cf. l. 20* | *τετυχηκότες εἰσὶν Halm*[2] || **23** *κολάσουσιν* **H** || **24** *αὐτούς — (l. 25) τοὺς] πρὸς ἡμᾶς αὐτούς, κακῶς δὲ πρὸς τοὺς Rack., sed v. p. 90, 13* || **24.25** *κακῶς δὲ τοὺς om.* **UH**[1]**P**

νων ἁπάντων ἐντέχνως καὶ τὰς κατηγορίας καὶ τὰς ἀπο-
λογίας τάξομεν.

30 **37** Τὸ δ' ἐξεταστικὸν εἶδος αὐτὸ μὲν καθ' ἑαυτὸ οὐ πολ-
λάκις συνίσταται, τοῖς δὲ ἄλλοις εἴδεσι μίγνυται καὶ
μάλιστα πρὸς τὰς ἀντιλογίας χρήσιμόν ἐστιν. οὐ μὴν ἀλλ' 5
ὅπως μηδὲ τούτου τὴν τάξιν ἀγνοῶμεν, ἄν ποθ' ἡμῖν
λόγον ἢ βίον ἢ πρᾶξιν ἀνθρώπων ἢ διοίκησιν πόλεως
35 ἐξετάζειν συμβῇ, διέξειμι καὶ περὶ τούτου κεφαλαιωδῶς.
2 φροιμιαστέον μὲν οὖν σχεδὸν ὁμοιοτρόπως τοῖς δια-
βεβλημένοις καὶ τοῖς ἐξετάζουσι ταῦτα, ὥστε προφάσεις 10
ἐν ἀρχαῖς εὐλόγους ἐνεγκόντες, δι' ἃς δόξομεν εἰκότως
3 τοῦτο ποιεῖν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν ἥξομεν. αἱ τοιαίδε
δὲ ἁρμόσουσιν ἐν μὲν τοῖς πολιτικοῖς συλλόγοις, ὡς οὐ
1445 b φιλονεικίᾳ τὸ τοιοῦτον ποιοῦμεν, ἀλλ' ὅπως μὴ λάθῃ τοὺς
ἀκούοντας, εἶτα ὅτι ἡμᾶς οὗτοι πρότερον ἠνώχλησαν· ἐν 15
δὲ τοῖς ἰδίοις ⟨χρὴ προφασίζεσθαι⟩ ἢ ἔχθραν ἢ τὰ ἤθη
τῶν ἐξεταζομένων φαῦλα ὄντα ἢ φιλίαν πρὸς τοὺς ἐξετα-
ζομένους, {ἢ} ὅπως συνέντες, ἃ πράττουσι, μηκέτι
5 ταῦτα ποιήσωσιν, ἐν δὲ τοῖς δημοσίοις τὸ νόμιμον ⟨καὶ⟩
4 τὸ δίκαιον καὶ τὸ τῷ κοινῷ συμφέρον. φροιμιασάμενοι δ' 20
ἐκ τούτων καὶ τῶν τούτοις ὁμοιοτρόπων ἐφεξῆς ἕκαστον
προτιθέμενοι τῶν ῥηθέντων ἢ πραχθέντων ἢ διανοηθέν-
των ἐξετάσομεν, ἐνδεικνύντες αὐτὰ καὶ τοῖς δικαίοις καὶ
10 τοῖς νομίμοις καὶ τοῖς ἰδίᾳ καὶ κοινῇ συμφέρουσιν ἐναν-
τιούμενα, καὶ πάντα σκοποῦντες, εἴ που αὐτὰ αὑτοῖς ἐστιν 25
ἐναντία ἢ τοῖς ἤθεσι τῶν χρηστῶν ἀνθρώπων ἢ τοῖς

aN*α*

3 *οὐ*] *καὶ* **H** *om.* **P** || **8** *διέξιμεν Hammer* || **10** *ταῦτα* **N** hec ***α*** *ταύτῃ* **a** *fort. del.* | *προφάσει* **U** || **12** *αἱ τοιαίδε* **N**[1]**A** *αἰτίαι* **aN**[2] cause ***α*** || **13** *ἁρμόζουσιν* **UHP** | *πολιτικοῖς*] *de hoc verbo non sine causa dubitavit Sp.*[3]*; exspectes δικανικοῖς* || **14** *τὸ τοιοῦτον* **CUN** *τοιοῦτον* **P** *τοῦτο* **FH** hoc ***α*** || **16** *χρὴ προφασίζεσθαι addidi, cf. p. 82, 17 sqq. om. codd.* | *ἔχθρα Sp.*[2] | *ἤθη* **H** *Sylb.* *ἔθη cett.* || **17** *φαῦλα — ἐξεταζομένους om.* **N**[1] | *φιλία Sp.*[2] || **18** *ἢ del. Sp.*[2] | *συνέντες Finckh*[1] *ἀνέντες codd.* || **19** *ἐν δὲ τοῖς — (l. 20) συμφέρον del. Kays.*[1] | *καὶ add. Rack., v. p. 6, 2 sqq. 7, 16 sqq. 10, 21 sqq. etc.* || **20** *καὶ τὸ τῷ* **FCHN**[2] *καὶ τῷ* **U** *καὶ τὸ τὸ* **P** *τὸ καὶ τῷ* **N**[1] | *κοινῇ* **P** || **25** *πάντα* **NF**[2]**H**[2] *πᾶσι* **F**[1]**CUH**[1]**P** rursus ***α***, *cf. p. 26, 13*

εἰκόσιν. ἵνα δὲ μὴ μηκύνωμεν καθ' ἓν ἕκαστον λέγοντες, 5
ὅσῳ ἂν πλείοσι τῶν ἐνδόξων ἐπιτηδευμάτων ἢ πραγμά-
των ἢ λόγων ἢ ἐθῶν ἐναντιούμενα τὰ τῶν ἐξεταζομένων 15
ἀποφαίνωμεν τοῖς ἀκούουσι, τοσούτῳ μᾶλλον οἱ ἐξετα-
5 ζόμενοι ἀδοξήσουσι. δεῖ δὲ πικρῷ τῷ ἤθει μὴ ἐξετάζειν, 6
ἀλλὰ πραεῖ· τοῦτον γὰρ τὸν τρόπον οἱ λόγοι γινόμενοι
πιθανώτεροι φανήσονται τοῖς ἀκούουσιν, οἱ δὲ λέγοντες
αὐτοὺς ἥκιστα διαβαλοῦσιν. ὅταν δὲ πάντα ἀκριβῶς 7 20
ἐξητακὼς αὐξήσῃς αὐτά, παλιλλογίαν ἐπὶ τῇ τελευτῇ
10 σύντομον ποίησαι καὶ τοὺς ἀκροατὰς περὶ τῶν εἰρημένων
ἀνάμνησον. τὰ μὲν οὖν εἴδη πάντα τοῦτον τὸν τρόπον τάτ-
τοντες ἐντέχνως αὐτοῖς χρησόμεθα.

Δεῖ δὲ καὶ λέγοντας καὶ γράφοντας ὅτι μάλιστα πειρᾶ- **38** 25
σθαι κατὰ τὰ προειρημένα τοὺς λόγους ἀποδιδόναι καὶ
15 συνεθίζειν αὐτοὺς τούτοις ἅπασιν ἐξ ἑτοίμου χρῆσθαι. καὶ
περὶ μὲν τοῦ λέγειν ἐντέχνως καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις καὶ ἐν τοῖς
κοινοῖς ἀγῶσι καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμιλίαις ἐν-
τεῦθεν πλείστας καὶ τεχνικωτάτας ἀφορμὰς ἕξομεν· χρὴ 2
δὲ καὶ τὴν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι μὴ μόνον περὶ τοὺς λό- 30
20 γους, ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν βίον τὸν αὑτοῦ, διακοσμοῦντα
ταῖς ἰδέαις ταῖς εἰρημέναις· συμβάλλεται γὰρ ἡ περὶ τὸν
βίον παρασκευὴ καὶ πρὸς τὸ πείθειν καὶ πρὸς τὸ δόξης
ἐπιεικοῦς τυγχάνειν.

Πρῶτον μὲν οὖν διελέσθαι χρὴ τὰ πράγματα κατὰ τὴν 3 35
25 ὅλην τοῦ παιδεύματος διαίρεσιν, ὅ τι πρῶτον ἢ δεύτερον

5 sq. cf. Dem. 18, 265

aNα

1 *δὲ μὴ*] *μὴ δὲ* **UH**[1]**P** | *μηκύνωμεν* **F**[1]**CUHP** dilatemus ***α*** *μηκύνω* **NF**[2] | *λέγοντες* **HP** dicentes ***α*** *λέγων* **FCUN** || **3** *τὰ om.* **N** || **4** *ἀποφαίνωμεν* **HP** *-ομεν* **FCUN** || **5** *ἀδοξήσουσι* **a** sine gloria remanebunt ***α*** *ἀδοξοῦσι* **N** | *μικρῷ* **U** || **8** *αὐτοὺς* **A**, *cf. p. 79, 19 sq.* *αὑτοὺς codd.* || **9** *αὐξήσεις* **CU** || **10** *ποίησαι Sp.*[6] *-σον codd.* || **12** *χρησώμεθα* **N** || **14** *κατὰ om.* **H**[1] | *προειρημένα Sp.*[6] *πεπραγμένα codd.* || **16** *μὲν*] *μὲν οὖν* **P** *Ald.* || **17** *ἀγῶσι καὶ ἐν scripsi ἀγῶσιν κἂν* **N** agonibus et in ***α*** *ἀγῶσι καὶ* **a** | *ἐντεῦθεν* **a** hinc ***α*** *ἐνταῦθα* **N** || **18** *ἀφορμὰς*] *ἀρετὰς ἀφορμὰς* **H**[1]**P** || **19** *μὴ*] *οὐ* **F** || **21** *προειρημέναις* **HP** || **23** *ἐπιεικῇ* **C**

ἢ τρίτον ἢ τέταρτον μεταχειριστέον, εἶτα σαυτοῦ ποιεῖσθαι παρασκευήν, ὥσπερ ἐν τοῖς προοιμίοις διήλθομεν τὰ
4 περὶ τῶν ἀκροατῶν. εὐμενῆ μὲν οὖν τὰ περὶ σεαυτὸν ποιήσεις, ἐὰν οἷς ὁμολογεῖς ἐμμένῃς καὶ διαφυλάττῃς φίλους τοὺς αὐτοὺς διὰ παντὸς τοῦ βίου καὶ περὶ τῶν 5
1446 a ἄλλων ἐπιτηδευμάτων φαίνῃ μὴ μεθιστάμενος, ἀλλ' ἀεὶ τοῖς αὐτοῖς χρώμενος. προσέξουσι δέ σοι, ἐὰν μεγάλας καὶ καλὰς μεταχειρίζῃ τὰς πράξεις καὶ τοῖς πολλοῖς συμφερούσας.

5 *Εὐμενεῖς* δὲ γενόμενοι, ὅταν ἐπὶ τῶν πράξεων γένῃ, 10
5 ὅσαι τῶν κακῶν ἀποτροπὴν ἔχουσι, τῶν δ' ἀγαθῶν παρουσίαν, ταύτας μὲν ὡς συμφερούσας αὐτοῖς ἀποδέξονται, ὅσαι δὲ τἀναντία παρασκευάζουσιν αὐτοῖς, ταύτας
6 ἀποδοκιμάσουσιν. ἀντὶ δὲ τοῦ ταχεῖαν καὶ σαφῆ καὶ μὴ ἄπιστον τὴν διήγησιν λέγεσθαι τὰς πράξεις δεῖ τοιαύτας 15
10 ποιεῖσθαι. ταχέως μὲν οὖν ἐπιτελέσεις, ἂν μὴ πάντα πράττειν ἅμα βούλῃ, ἀλλὰ πρότερον τὸ πρῶτον, ἔπειτα
7 τὸ ἑξῆς· καθαρῶς δέ, ἂν μὴ ταχὺ τῆς πράξεως παυόμενος ἄλλα πράγματα μεταχειρίζῃ, πρὶν ταύτην ἐπιτελέσαι· μὴ ἀπίστως δέ, ἂν μὴ παρὰ τὸ ἦθος τὸ σαυτοῦ πράττῃς, 20
15 πρὸς δὲ τούτοις, ἂν μὴ προσποιῇ τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους εἶναί σοι.

8 *Ἐκ* δὲ τῶν πίστεων ληψόμεθα, περὶ ὧν μὲν ἐπιστήμην ἔχομεν, κατὰ τὴν ταύτης ἐξήγησιν τὰς πράξεις ἐπιτελεῖν, περὶ ὧν δὲ τυγχάνομεν ἀγνοοῦντες, κατὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ 25
πολὺ συμβαῖνον· ἀσφαλέστατον γὰρ πράττειν περὶ τῶν
20 οὕτως ἐχόντων πρὸς τὸ εἰωθὸς ἀποβλέποντας.

aNα

3 *εὐμενεῖς Finckh*[1], *sed cf. p. 91, 23 sq.* || **4** *ὁμολογεῖς* **FU**[1]**HP** *-ῇς* **CU**[2]**N** || **7** *σοι om.* **H**[1]**P** || **8** *τὰς om.* **G** *del. Sp.*[1], *sed v. p. 95, 14* || **11** *ἔχωσι* **U** | *δ'*] *δι'* **UH**[1]**P** | *ἀγαθῶν*] *ἀγαθῶν ἔργων* **H**[1] || **13** *δὲ*] *δὴ* **HP** || **14** *ἀποδοκιμάζουσιν* **UH**[1]**P** | *ταχεῖαν*] *cf. Is. 1, 8* (*τάχιστα*) | *μὴ om.* **UP** || **15** *δεῖ*] *δὴ* **U** | *τοιαύτας Sp.*[1] *ταύτας codd.* || **16** *ἂν μὴ*] *ἂν μὴ . . . σαφῶς δέ, ἂν μὴ Finckh*[1] || **16.17** *πράττειν ἅμα πάντα* **F** || **17** *βούλει* **U** | *ἀλλὰ*] *ἀλλ' εἰ τὸ* **H**[1] || **19** *ἀλλὰ* **UH**[1]**P** || **20** *ἀπίστως* **H**[2] *Sp.*[1] incredibiliter ***α*** *ἄπιστος* **FCUH**[1]**PN** | *παρὰ* **a** preter ***α*** *περὶ* **N** || **24** *κατὰ* **A**[2] *Cant.*[2] *edd. καὶ codd.* || **25** *τὸ*[2] *om.* **HN** || **27** *ἀποβλέποντας Cant. Erasm.*[3] *-τα* **a** respicientem ***α*** *ἀποβλέποντες* **N**

Εἰς δὲ τὸν πρὸς τοὺς ἀντιδίκους ἀγῶνα ἐν μὲν τοῖς λό- **9**
γοις ἐκ τῶν λελεγμένων ποιήσομεν βεβαιότητα περὶ ἡμῶν·
ἐν δὲ τοῖς συμβολαίοις τοῦτο ποιήσομεν, ἐὰν κατὰ τοὺς
νόμους αὐτὰ μεταχειριζώμεθα τοὺς ἀγράφους καὶ τοὺς
5 *γεγραμμένους μετὰ μαρτύρων ὡς βελτίστων ὁριζόμενοι* 25
χρόνους.

Ἐκ δὲ τοῦ ἐπιλόγου περὶ μὲν τῶν λελεγμένων μνημο- **10**
νικοὺς ποιήσομεν ἐκ τοῦ πάλιν λέγειν κεφαλαιωδῶς·
περὶ ⟨δὲ⟩ τῶν πεπραγμένων ἐξ ὧν {δὲ} πράττομεν ἀνα-
10 *μνήσομεν οὕτως, ἐπειδὰν τὰς αὐτὰς πράξεις ἢ τὰς ὁμοίας*
μεταχειριζώμεθα ταῖς προτέραις. φιλικῶς δὲ διακείσονται **11** 30
πρὸς ἡμᾶς, ἐὰν πράττωμεν, ἐξ ὧν εὖ πεπονθέναι δόξουσιν
ἢ πάσχειν ἢ πείσεσθαι. μεγάλα δὲ πράξομεν, ἐὰν πολλῶν
αἰτίας καλῶν τὰς πράξεις μεταχειριζώμεθα. καὶ τοῦτον
15 *μὲν τὸν τρόπον χρὴ τὰ κατὰ τὸν βίον παρασκευάζειν, ἐκ*
δὲ τῆς προτέρας συντάξεως περὶ τοὺς λόγους γυμνάζεσθαι. 35

{Τὰς δὲ θυσίας δεῖ ποιεῖν, ὡς προείρηται, πρὸς μὲν **12**
⟨τοὺς⟩ θεοὺς ὁσίως, πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, πρὸς
δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς, πρὸς δὲ τοὺς πολίτας ὠφελίμως.
20 *καὶ πρὸς μὲν τοὺς θεοὺς ὁσίως ἕξουσιν, ἐὰν κατὰ τὰ πά-*
τρια θύωμεν· πρὸς δὲ τὰς δαπάνας μετρίως, ἐὰν μὴ τὰ 1446b
πεμπόμενα πάντα τοῖς δαπανωμένοις συναναλίσκηται·
πρὸς δὲ τὰς θεωρίας λαμπρῶς, ἐὰν μεγαλοπρεπῶς ὦσι

aNα

2 *λελεγμένων* **FCUH²** *λεγομένων* **H¹PN** *fort. scrib. εἰρημένων, cf. l. 7* | *βεβαιότητα* **FUH²PN** *-τατον* **C** *-τατα* **H¹** | *περὶ* **A** *edd. παρ' codd.* || **3** *τοῦτο ποιήσομεν fort. del.* | *ἐὰν — (l. 8) ποιήσομεν om.* **H¹P** || **5** *ὁριζόμενοι codd. ὁριζομένοις* **A²** *edd.* || **6** *χρόνους scripsi χρόνοις codd.* || **7** *λελεγμένων* **N** *λεγομένων* **a** *fort. scrib. εἰρημένων, cf. p. 90, 7 sqq.* | *μνημονικοὺς — (l. 9) πεπραγμένων* **aN²** memores faciemus a pallilogizare summatim de hiis que acta sunt *α om.* **N¹** || **9** *περὶ δὲ Finckh¹ περὶ codd.* | *ὧν Matr. Finckh¹ ὧν δὲ codd.* || **11** *μεταχειριζόμεθα* **P** || **15** *τὰ] τὸν* **H** | *βίον] βίον αὐτοῦ* **HP** || **16** *τοὺς λόγους* **N** orationes *α τὸν λόγον* **a** || **17** *δεῖ* **N** oportet *α om.* **a** || **18** *τοὺς Rack., cf. l. 20. p. 14, 2. 5 om. codd.* | *μετρίως] ὁσίως* **C** || **19** *δὲ²* **a** *om.* **Nα** | *πολίτας] πολέμους Kassel, cf. p. 14, 4 et 9* || **20** *τὰ om.* **U** || **22** *συναλίσκηται* **N¹**

κατεσκευασμένα· πρὸς δὲ τοὺς πολίτας ὠφελίμως, ἐὰν
5 **13** *ἱππεῖς καὶ ὁπλῖται διεσκευασμένοι συμπομπεύωσι. τὰ μὲν*
δὴ πρὸς τοὺς θεοὺς οὕτω {ἂν} γινόμενα ὁσίως ἂν ἔχοι.
φιλίαν δὲ συστησόμεθα πρὸς τοὺς ὁμοιοτρόπους ἡμῖν καὶ
οἷς ταὐτὰ συμφέρει καὶ οἷς περὶ τὰ μέγιστα ἀναγκαῖόν 5
ἐστιν ἡμῖν κοινωνεῖν· ἡ γὰρ τοιαύτη μάλιστα συμμένει
10 **14** *φιλία. συμμάχους δὲ δεῖ ποιεῖσθαι τοὺς δικαιοτάτους καὶ*
τοὺς δύναμιν πολλὴν ἔχοντας καὶ τοὺς πλησίον κατοικοῦν-
15 *τας, ἐχθροὺς δὲ τοὺς ἐναντίους τούτοις. πόλεμον δὲ δεῖ*
αἱρεῖσθαι πρὸς τοὺς ἀδικεῖν ἐπιχειροῦντας τὴν πόλιν ἢ 10
16 *τοὺς φίλους ἢ τοὺς συμμάχους αὐτῆς. τὰς δὲ φυλακὰς*
ἀναγκαῖον ἔχειν ἢ δι' ἑαυτῶν ἢ διὰ τῶν συμμάχων ἢ διὰ
15 *ξένων, καὶ κράτιστον μὲν δι' ἑαυτῶν, δεύτερον δὲ διὰ τῶν*
17 *συμμάχων, τρίτον δὲ διὰ ξένων. περὶ πόρου δὲ χρημάτων*
κράτιστον μὲν ἀπὸ τῶν ἰδίων προσόδων ἢ κτημάτων, 15
δεύτερον δὲ ἀπὸ {τῶν} τιμημάτων, τρίτον δὲ τῶν πενήτων
τὰ σώματα παρεχόντων λειτουργεῖν, τῶν δὲ τεχνιτῶν
20 **18** *ὅπλα, τῶν δὲ πλουσίων χρήματα. περὶ πολιτείας δὲ δημο-*
κρατία μὲν ἀρίστη, ἐν ᾗ οἱ νόμοι τοῖς ἀρίστοις τὰς τιμὰς
ἀπονέμουσι, τὸ δὲ πλῆθος μήτε χειροτονίας μήτε ψηφο- 20
φορίας ἐστέρηται, κακίστη δέ, ἐν ᾗ τῷ πλήθει παραδι-
δόασιν οἱ νόμοι τοὺς πλουτοῦντας ὑβρίζειν. ὀλιγαρχιῶν
25 *δέ εἰσι δύο τρόποι· ἢ γὰρ ἐξ ἑταιρείας ἢ ἀπὸ τιμημάτων.*
19 *ποιεῖσθαι δὲ συμμάχους ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅταν οἱ πολῖται*
μὴ τυγχάνωσι δι' ἑαυτῶν δυνατοὶ τὴν χώραν καὶ τὰ φρούρια 25
φυλάττειν ἢ τοὺς πολεμίους ἀμύνεσθαι· παρίεσθαι δὲ δεῖ

a N *α*

1 *κατεσκευασμένα* **A** *κατα-* **N** *κατεσκευασμέναι* **FUHP** *κατα-* **C** | *πολίτας] πολέμους Kassel, cf. p. 95, 19* ‖ **2** *διεσκευασμέναι* **P** | *συμπομπεύωσι* **C**, *cf. p. 14, 10* ambulent ***α*** *συμπέμπωσι* **F**^{1}**N** *συμπέσωσι* **F**^{2}**UHP** | *τὰ μὲν – (l. 3) ἔχοι del. Zwierlein* ‖ **3** *οὕτω Matr.* **A**^{2} *edd. οὕτως ἂν codd.* ‖ **5** *ταῦτα* **HN** | *συμφέρειν* **HP** | *οἷς περὶ* **a** quibus circa ***α*** *οἷσπερ* **N** ‖ **6** *συμμένει* **a** *συμβαίνει* **N** competit ***α*** ‖ **7** *δεῖ om.* **P** *Ald.* ‖ **9** *δεῖ om.* **UH**^{1}**P** ‖ **10** *αἵρεσθαι Reeve* ‖ **11** *αὐτῆς* **FCH**^{2}**N** *-οῖς* **U** *-ούς* **H**^{1}**P** ‖ **12** *ἢ δι' ἑαυτῶν* **FCUH**^{2} aut per nosmet ipsos ***α*** *om.* **H**^{1}**P** *ἢ δι' αὑτὸν* **N** ‖ **12.13** *ἢ διὰ ξένων – (l. 14) συμμάχων om.* **H**^{1} ‖ **13** *κράτιστον* **a** *πρῶτον* **N** primo ***α*** | *τῶν om.* **C** ‖ **14** *πόρου δὲ* **a** *δὲ πόρου* **N** | *χρημάτων* **a** pecunie ***α*** *καὶ χρημάτων* **N** ‖ **16** *τῶν del. Reeve, cf. l. 23 et*

συμμαχίαν, ὅταν μὴ ἀνάγκη τις ᾖ ποιεῖσθαι αὐτὴν ἢ
μακρὰν τοῖς τόποις ἀπέχωσι καὶ ἀδύνατοι ὦσι κατὰ τοὺς 30
προσήκοντας παραγίνεσθαι καιρούς. πολίτης δὲ ἀγαθός **20**
ἐστιν, ὅστις φίλους μὲν χρησιμωτάτους τῇ πόλει παρα-
5 σκευάζει, ἐχθροὺς δὲ ἐλαχίστους καὶ ἀσθενεστάτους, καὶ
ὅστις πλείστας προσόδους παρασκευάζει τῶν ἰδιωτῶν
μηδένα δημεύων, καὶ ὅστις ἑαυτὸν δίκαιον παρέχων τοὺς 35
ἀδικοῦντάς τι τῶν κοινῶν ἐξετάζει. δωροῦνται δὲ πάντες **21**
ἐλπίζοντες ὠφεληθήσεσθαι ἢ τῶν προτέρων εὐεργεσιῶν
10 χάριν ἀποδιδόντες. ὑπηρετοῦσι δὲ πάντες κέρδους ἕνεκεν
ἢ τιμῆς ἢ ἡδονῆς ἢ φόβου. συναλλάττουσι δὲ πάντες ἢ
κατὰ προαίρεσιν ἢ ἀκουσίως· αἱ γὰρ πράξεις ἐπιτελοῦνται 1447 a
πᾶσαι ἢ διὰ βίας ἢ διὰ πειθοῦς ἢ δι᾽ ἀπάτης ἢ διὰ προ-
φάσεως. ἐν δὲ πολέμῳ περιγίνονται πολεμοῦντες ἢ διὰ **22**
15 τύχην ἢ διὰ σωμάτων πλῆθος ἢ ῥώμην ἢ διὰ χρημάτων
εὐπορίαν ἢ διὰ τόπων εὐφυΐαν ἢ δι᾽ ἀρετὴν συμμάχων ἢ 5
διὰ στρατηγοῦ γνώμην. ἐγκαταλιπεῖν δὲ τοὺς συμμάχους **23**
ὑπολαμβάνουσι δεῖν ἢ διὰ τὸ μᾶλλον συμφέρειν τοῦτο ἢ
διὰ τὸ καταλύσασθαι τὸν πόλεμον. δίκαια δὲ πράττειν **24** 1447 b
20 ἐστὶ τὸ τοῖς κοινοῖς τῆς πόλεως ἔθεσιν ἕπεσθαι, τοῖς
νόμοις πείθεσθαι καὶ ταῖς ἰδίαις ὁμολογίαις ἐμμένειν.
συμφέρει δὲ σώματι μὲν εὐεξία καὶ κάλλος καὶ ῥώμη καὶ **25**
ὑγίεια, ψυχῇ δὲ σοφία φρόνησις ἀνδρεία σωφροσύνη 5
δικαιοσύνη, συναμφοτέροις δὲ τούτοις χρήματα φίλοι·
25 ἀσύμφορα δὲ τἀναντία τούτων. πόλει δὲ συμφέρον πλῆ-
θος πολιτῶν ἀγαθῶν.}

aNα

p. 21, 2 ‖ **20** *νέμουσι* **H** | *ψηφοφορίας* **FC** *ψηφιφορίας* **UHP** *ψηφο-ρίας* **N** ‖ **21** *κακίστους* **UP** ‖ **23** *δὲ om.* **H** | *ἀπὸ τῶν* **N** ‖ **26** *ἀμύνασθαι* **N**

3 *καιρῷ* **C** | *δὲ* **a** vero **α** *om.* **N** ‖ **5** *ἐχθροὺς* – (*l. 6*) *παρασκευάζει* **aN**^{2}**α** *om.* **N**^{1} | *καὶ*] *ἢ* **HP** ‖ **8** *τι om.* **H**^{1}**P** | *δωριοῦνται* **P** ‖ **13** *βίας* **a** (per) violentiam **α** *βίαν* **N** | *πειθοῦς* **a** (per) obedientiam **α** *πειθὼ* **N** ‖ **14** *ἐν πολέμῳ δὲ* **P** ‖ **18** *τοῦτο* **NF**^{2}**H**^{2} hoc **α** *om.* **F**^{1}**CUH**^{1}**P** ‖ **20** *ἔθεσιν* **FCUH**^{2}**P** *om.* **H**^{1} consuetudines **α** *ἤθεσιν* **N** ‖ **21** *καὶ del. Bek.* | *ἰδέαις* **UH**^{1} | *ὁμολογίαις om.* **UH**^{1}**P** ‖ **22** *συμφέρει* **a** expedit **α** *σεμνύνεσθαι* **N** | *καὶ*^{1} *om.* **U** ‖ **24** *δικαιοσύνη* **N** iustitia **α** *καὶ δικαιοσύνη* **a** | *φίλοι* **CUH**^{1}**PN** *καὶ φίλοι* **FH**^{2} et amici **α** ‖ **26** *ἀγαθῶν* **a** *om.* **Nα**

CONSPECTVS

quo paginae voluminis ab Hammer editi et huius libri inter se comparantur.

H. = Editio Hammer
F. = Haec editio

H.		F.	H.		F.	H.		F.
		1,1-3	14,1	=	6, 18	19, 16	=	12, 14
8, 1	=	1,4	6	=	23	21	=	19
6	=	8	11	=	7, 2	26	=	13, 5
11	=	13	16	=	7	20, 1	=	6
9, 1	=	18	21	=	12	6	=	11
6	=	2, 3	26	=	16	11	=	15
11	=	7	15, 1	=	17	16	=	20
16	=	12	6	=	23	21	=	25
21	=	17	11	=	8, 3	21, 1	=	14, 1
10, 1	=	23	16	=	8	6	=	6
6	=	3, 1	21	=	12	11	=	11
11	=	8	16, 1	=	17	16	=	16
16	=	11	6	=	22	21	=	20
21	=	15	11	=	9, 4	22, 1	=	15, 1
26	=	20	16	=	9	6	=	5
11, 1	=	22	21	=	14	11	=	10
6	=	26	26	=	18	16	=	15
11	=	4, 4	17, 1	=	19	21	=	16, 2
16	=	9	6	=	10, 1	26	=	7
21	=	14	11	=	6	23, 1	=	8
12, 1	=	19	16	=	10	6	=	12
6	=	24	21	=	15	11	=	17
11	=	5, 2	26	=	20	16	=	23
16	=	8	18, 1	=	21	21	=	17, 4
21	=	13	6	=	11, 3	26	=	9
13, 1	=	15	11	=	7	24, 1	=	12
6	=	20	16	=	12	6	=	17
11	=	6, 2	21	=	17	11	=	22
16	=	7	19, 1	=	21	16	=	18, 4
21	=	12	6	=	12, 5	21	=	9
26	=	17	11	=	9			

H.		F.
25, 1	=	18, 13
6	=	17
11	=	22
16	=	19, 5
21	=	9
26, 1	=	15
6	=	19
11	=	20, 2
16	=	6
21	=	11
27, 1	=	15
6	=	20
11	=	24
16	=	21, 3
21	=	8
28, 1	=	13
6	=	18
11	=	22, 3
16	=	8
21	=	13
29, 1	=	17
6	=	22
11	=	23, 3
16	=	8
21	=	12
30, 1	=	15
6	=	20
11	=	24, 3
16	=	8
21	=	13
26	=	19
31, 1	=	25, 1
6	=	5
11	=	10
16	=	15
21	=	26, 2
32, 1	=	6
6	=	10
11	=	15
16	=	20
21	=	27, 2
33, 1	=	7
6	=	12
11	=	17
16	=	21
21	=	28, 2

H.		F.
34, 1	=	28, 7
6	=	11
11	=	16
16	=	29, 3
21	=	8
35, 1	=	9
6	=	14
11	=	18
16	=	24
21	=	30, 4
36, 1	=	7
6	=	12
11	=	18
16	=	23
21	=	31, 3
37, 1	=	8
6	=	13
11	=	17
16	=	22
21	=	32, 2
38, 1	=	7
6	=	12
11	=	16
16	=	21
21	=	33, 1
26	=	5
39, 1	=	6
6	=	11
11	=	16
16	=	20
21	=	25
40, 1	=	34, 3
6	=	8
11	=	13
16	=	18
21	=	35, 1
41, 1	=	2
6	=	7
11	=	12
16	=	16
21	=	21
26	=	36, 1
42, 1	=	2
6	=	6
11	=	11
16	=	16
21	=	21
26	=	37, 1

H.		F.
43, 1	=	37 ,3
6	=	7
11	=	12
16	=	16
21	=	21
44, 1	=	38, 1
6	=	4
11	=	9
16	=	14
21	=	18
45, 1	=	23
6	=	39, 3
11	=	8
16	=	12
21	=	17
26	=	22
46, 1	=	23
6	=	40, 3
11	=	7
16	=	12
21	=	17
26	=	41, 1
47, 1	=	2
6	=	7
11	=	12
16	=	17
21	=	21
48, 1	=	42, 1
6	=	6
11	=	11
16	=	16
21	=	20
49, 1	=	43, 1
6	=	6
11	=	10
16	=	15
21	=	20
50, 1	=	24
6	=	44, 3
11	=	8
16	=	13
21	=	18
26	=	22
51, 1	=	24
6	=	45, 2
11	=	7
16	=	12

CONSPECTVS

H.		F.
51, 21	=	45, 16
26	=	21
52, 1	=	22
6	=	27
11	=	46, 4
16	=	9
21	=	14
26	=	18
53, 1	=	20
6	=	25
11	=	47, 3
16	=	8
21	=	13
54, 1	=	18
6	=	23
11	=	48, 1
16	=	6
21	=	11
55, 1	=	14
6	=	19
11	=	49, 4
16	=	9
21	=	13
56, 1	=	15
6	=	50, 1
11	=	6
16	=	12
21	=	17
57, 1	=	21
6	=	26
11	=	51, 3
16	=	7
21	=	12
26	=	16
58, 1	=	17
6	=	52, 1
11	=	6
16	=	11
21	=	16
59, 1	=	21
6	=	53, 2
11	=	8
16	=	12
21	=	18
26	=	54, 1
60, 1	=	1
6	=	6
11	=	11
60, 16	=	54, 16
21	=	55, 1
61, 1	=	2
6	=	8
11	=	13
16	=	18
21	=	23
62, 1	=	56, 1
6	=	6
11	=	11
16	=	16
21	=	21
63, 1	=	24
6	=	57, 5
11	=	10
16	=	15
21	=	20
26	=	25
64, 1	=	26
6	=	58, 5
11	=	9
16	=	14
21	=	19
65, 1	=	59, 1
6	=	6
11	=	11
16	=	17
21	=	21
66, 1	=	60, 3
6	=	7
11	=	12
16	=	18
21	=	23
26	=	61, 2
67, 1	=	3
6	=	9
11	=	14
16	=	19
21	=	24
68, 1	=	62, 3
6	=	8
11	=	13
16	=	17
21	=	22
69, 1	=	63, 2
6	=	7
11	=	12
69, 16	=	63, 16
21	=	21
70, 1	=	64,4
6	=	9
11	=	13
16	=	19
21	=	24
71, 1	=	65, 5
6	=	9
11	=	15
16	=	19
21	=	66,2
72, 1	=	7
6	=	12
11	=	17
16	=	22
21	=	67, 2
73, 1	=	6
6	=	10
11	=	15
16	=	19
21	=	24
74, 1	=	68, 3
6	=	7
11	=	12
16	=	18
21	=	69, 2
75, 1	=	6
6	=	11
11	=	16
16	=	20
21	=	70, 2
76, 1	=	7
6	=	11
11	=	16
16	=	21
21	=	71, 2
26	=	6
77, 1	=	8
6	=	13
11	=	18
16	=	23
21	=	72, 4
26	=	9
78, 1	=	10
6	=	15
11	=	20
16	=	25

H.	F.	H.	F.	H.	F.
78, 21	73, 2	87, 11	82, 14	96, 1	90, 10
26	7	16	19	6	15
79, 1	9	21	24	11	19
6	14	88, 1	83, 1	16	91, 2
11	74, 3	6	6	21	7
16	8	11	11	97, 1	11
21	12	16	15	6	16
80, 1	14	21	20	11	21
6	75, 2	89, 1	22	16	25
11	8	6	84, 3	21	92, 5
16	13	11	8	26	10
21	18	16	13	98, 1	11
81, 1	76, 2	21	18	6	16
6	6	90, 1	22	11	21
11	11	6	85, 3	16	26
16	16	11	8	21	93, 3
21	20	16	12	99, 1	7
82, 1	77, 1	21	17	6	12
6	6	26	22	11	16
11	11	91, 1	23	16	21
16	16	6	86, 1	21	25
21	21	11	5	26	94, 5
83, 1	78, 1	16	10	100, 1	6
6	6	21	15	6	12
11	11	92, 1	18	11	16
16	16	6	23	16	21
21	79, 2	11	87, 4	21	26
84, 1	4	16	9	101, 1	95, 2
6	9	21	13	6	7
11	15	93, 1	18	11	12
16	19	6	23	16	17
21	24	11	88, 1	102, 1	21
85, 1	80, 3	16	6	6	96, 3
6	8	21	10	11	8
11	12	26	15	16	13
16	17	94, 1	16	21	17
21	81, 1	6	21	103, 1	22
86, 1	4	11	89, 1	6	97, 1
6	9	16	6	11	5
11	14	21	10	16	10
16	19	95, 1	13	21	15
21	24	6	18	26	20
26	82, 4	11	23	104, 1	21
87, 1	4	16	90, 2	6	25
6	9	21	7		

INDEX NOMINVM PROPRIORVM

INDEX VERBORVM NOTABILIORVM

imprimis vocum ad artem dicendi et rei publicae administrationem pertinentium

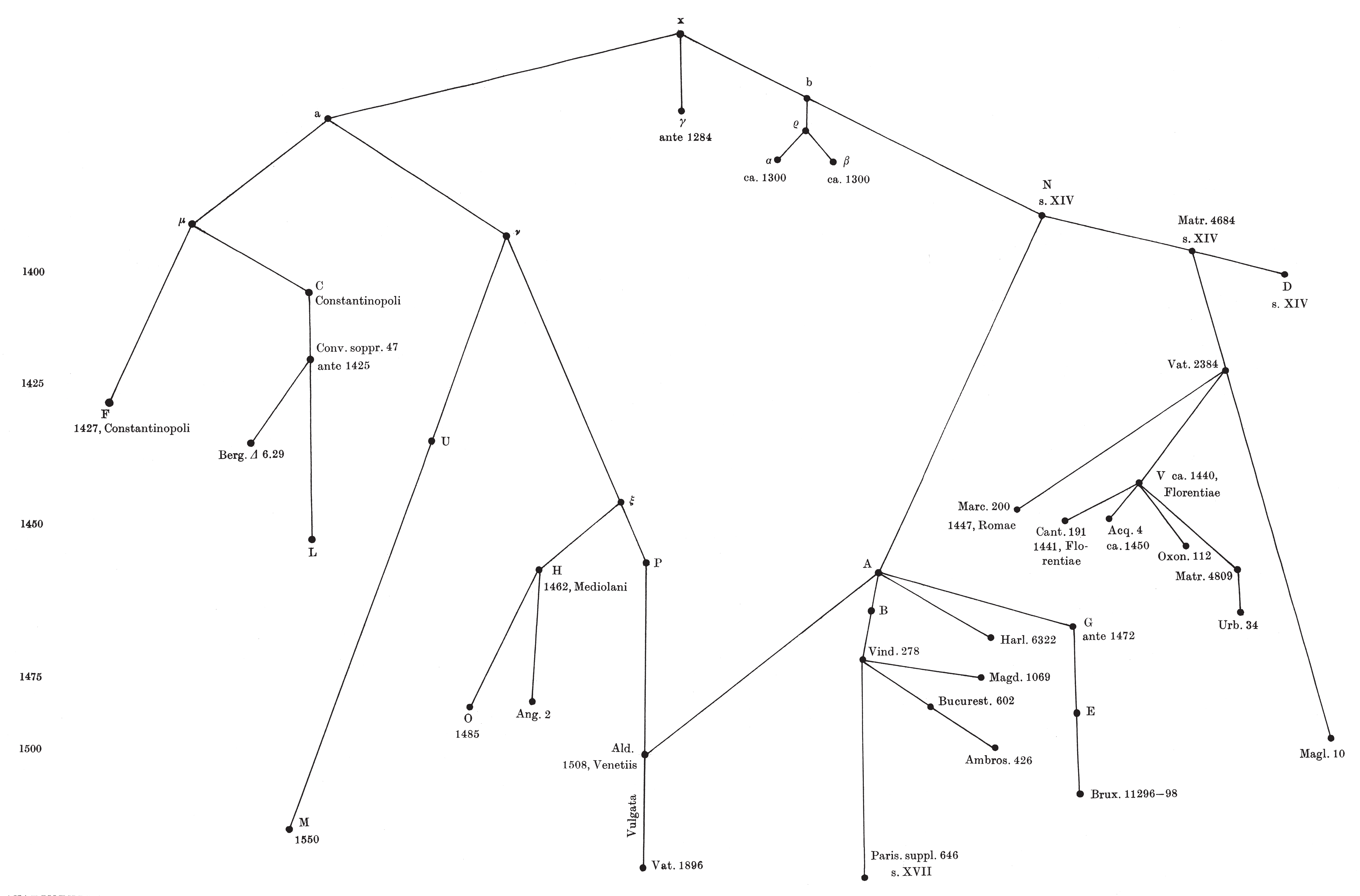
( ) uncis includuntur vocabula, quotienscumque in hoc indice exempla selecta laudare satis habui.

* asterisco notantur vocabula in textum recepta, quae sive e lectionum varietate electa sive e virorum doctorum coniectura restituta sunt.

† cruce notantur vocabula interpolata vel adulterata, quae sive uncis { } delenda sive in apparatum criticum releganda esse censui.

(?) signo interrogationis notantur vocabula, quorum integritas mihi plane in dubium revocari posse videtur.

STEMMA CODICVM

ANAXIMENIS ARS RHETORICA ED. M. FVHRMANN
LIPSIAE IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI MCMLXVI